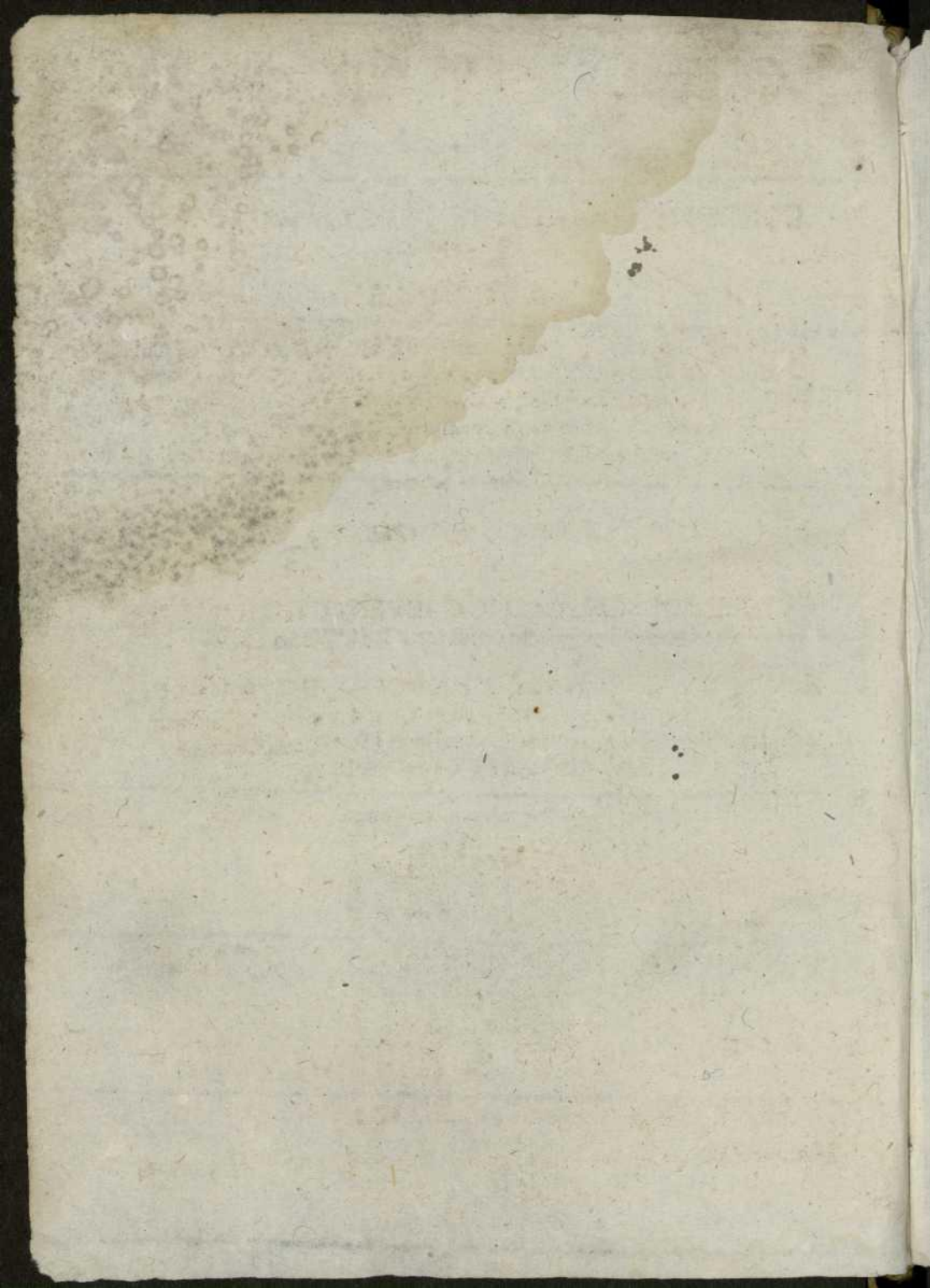

181

1867

Diocesa Lib. el P. Fr. Cosc...

19
—
19

CURSUS PHILOSOPHICUS

TOMVS TERTIVS.

CONTINENS TRACTATUS DE GENERATIONE;
& *Anima.*

AUCTORE

R. P. Fr. IOSEPHO DE AGUILERA SALMANTICENSI;
*Ordinis Eremitarum S. P. Augustini, Provinciae Castelle Alumno,
Magistro in Sacra Theologia, in Complutensi Collegio olim meritissimo
Primario, in Matritensi Studiorum Regente; Conventus
Civitatensis electo Priore, eiusdemque Provincia
Visitatore actuali.*

ADDITUR DE MUNDO, ET COELO; TRACTATUS
Appendix.

CHARISSIMÆ SCHOLASTICÆ IUVENTUTI PRÆDICTÆ
Provinciae eius nomine dicatus, & in lucem editus

A R. ADM. P. M. Fr. FRANCISCO DE AVILES,
*Hispaniarum Ex-Assistente Generali; semel, & iterum
Ex-Provinciali Castellæ, Collegijque Matritensis Domine
Mariae de Aragon actuali Rectore.*

Anno

1722.

Mantuz Carpetanorum, ex Typog. Nicolai Rodriguez Franco;
SUPERIORUM PERMISSV.

CURSUS PHILOSOPHICUS

TOMVS SECVNDVS

CONTINENS TRACTATVS DE GENERATIONE

AUCTORE

P. T. MARTINO DE ANVERIA

PHILOSOPHO

ACADEMIAE BRVXELLEN-
SIS

INSTITVTI

PHILOSOPHICAE

BRVXELLEN-
SIS

1723

Anno

Martinus Martini de Anveria
Philosophi

DILECTISSIMÆ

SCHOLASTICÆ IUVENTVTI,

Venerandæ Augustinianæ

Castellæ Provinciæ.

RATES debitas persolvere ve-
llem nostræ Augustinianæ Caste-
llæ Provinciæ pro munere mihi
commisso, occasioneque oblata,
quâ utilitate vestræ (dilectissimi Scholastici
Iuvenes) aliqua parte consulere valeam. Re-
fero quas possum obediens : Præcepto igi-
tur Sacræ Matris cupiens facere satis , tertium
Tomum Philosophici cursus typis mandare
curavi ; vobisque nomine Almæ nostræ Pro-
vinciæ gratus , obsequens , nec non hilaris
offero. In illo amor vester perfectæ *Sophiæ*
post tractatus de *Generatione* , & *Anima* ,
alium desiderabit de *Methaphysica* , nedùm
Philosopho perutile , sed etiam Theologo,
elaboratum ab eodem ingeniosissimo Magi-
stro *Aguilera* : huic tamen desiderio non frau-
dando , sed iuvando , & laudando , quia ho-
nesto , *spe* respondet *Prologus ad Lectorem* eius-
dem. Eia ergo (Scholastica mi chara Iuven-
tus) tantus Sapientissimi Magistri vestro pro

rationali progressu casus non sit labor impens-
 sus ; huc adeste ; oculosque convertite in
 illum , Ianuam vobis aperientem ad Scientias,
 ipsasquè peradvolandum provocantem ; U-
 stet quis vestrum , sylvam Philosophiæ amœ-
 nam ingrediatur statim , non folia , sed fru-
 ctus cupiendo , simulque capiendo. Authoris
 ergo pennas assumite , velut *Aquila vera* ; sine
 labore ambulabitis ; sine lassu curretis , vola-
 bitis tandem , & non deficientis ; supremum-
 que luminum Patrem orate , donet vobis ad
 percipiendum mentis claritatem , quam ipsi
 ad concipiendum , conceptusquè calamo ex-
 primendos concessit. Maxima stadij pars est
 iam vobis decursa ; alacrius ergo ad metam
 properare debetis ; si labor terreat , sapiendi
 merces invitet ; gratissimam enim invenietis ,
 sicut noster Sapientissimus Pater : *Nulla mihi*
 (a) *videtur (aiebat) (a) prospera fortuna , nisi que*
 P. Aug. *otium Philosophandi dat.* Ite ergo pede fausto,
 lib. 2. *pergiteque penna foelici , dimidium facti ha-*
 contra *betis , si benè cœpistis ; conquietere pudeat ,*
Acade. donec foeliciter cœptis imponatis perfectissi-
 cap. 1. *imum finem. Qualis ergo Philosophi finis?*
 Nonnè *fama Sapientis ? Absit. Nullus enim Phi-*
 (b) *losophorum (N. docèt Sanctissimus Parens) (b)*
 Ep. 56. *finem suum constituit in fama vulgi , aut in lingua*
homi-

(a)
 P. Aug.
 lib. 2.
 contra
 Acade.
 cap. 1.

(b)
 Ep. 56.

hominum. Quis (iterum quæres) erit Philoso-
 phi finis? Ipse respondeat Protoparens Aure-
 lius: (c) *Nulla est homini causa philosophandi, nisi* (c)
ut beatus sit. Quando tamen *Beatus* Philoso-
 phus erit? Magnum nostrum exaudite Pa-
 rentem: (d) *Tunc Beatus est Studiosus Sapientie* (d)
(id enim est Philosophus) cum Deo frui cœperit. Et
 quomodo (rogas) viator Philosophus Deo
frui incipiet? Ipsius *Dei amore*, (qui non eva-
 cuatur, imò perficitur Beatitudine Æterna)
 verus namquè Philosophus *Dei est amator*, si
 Augustino credendum. Memores quæso esto-
 te perpetua memoria eius mirandi ratiociniij
 sequentis: (e) *Nomen Philosophiæ amorem Sa-* (e)
pientiæ proficitur; porò si Sapientia Deus est, ve-
rus Philosophus est amator Dei. Deum igitur to-
 to corde diligite Fratres, ut verè Philoso-
 fitis, Deoque fruente. Vos igitur erga ob-
 servantiæ meæ aliquale monumentum habe-
 tis editione huius Tomi Tertij: Nè, si qui-
 dem, ad ea, quæ (præter tradita à nostro
 nunquam satis laudato Magistro) (f) scitu
 digna (saltim pro Philosophi ornatu) de
 Mundo, & Cælo, iudicantur discenda, extra-
 neis indegeatis Authoribus; ab aliò Sapien-
 tissimo nostro, verè etiam, quia ne dùm
 professione, sed Doctrina, Augustiniano Ma-
 gistro

Lib. 19.
 de Civ.
 Dei, c.

1.
 (d)
 Lib. 8.
 de Civ.
 Dei, c.

9.
 (e)
 Lib. 8
 de Civ.
 Dei, c.

(f)
 Author:
 tract. de
 Gener.
 disp. 6.
 de mix-
 tione, &
 elemen-
 tis, à
 fol. 187.

gistro discussa, compendio vobis, *Tractatu*
Appendice, deferenda putavi, decrevique, de-
do: affectum pensate, nã maximum, non
minimum censum. Vobis nè gravis proluxa
Epistola videar, ipsam concludere decet, Sa-
crum Numen orando, vobis cœpta secun-
det: meque, si vestra dignum dilectione du-
catis, amare incipite; vel, si generosè cœpi-
stis, pergite, postulantes á Deo, vt me vobi-
scum æterna fœlicitate, sua gratia dignetur
efficere dignum. VALETE.

De mandato Augustinianæ Castellæ
Provincia,

Eius minimus Filius, confraterque
vester.

Fr. Franciscus de Avilès.

APPROBATIO R. P. M. Fr. BERNARDINI
à D. Antonio, Lectoris Iubilati, Provincialis Absoluti,
& Diffinitoris Generalis, Congregationis Hispaniæ,
& Indiarum, Augustinianæ Relectionis.

EX commissione D. Doctor D. Christophori
Damascij, Insignis Ecclesiæ Montis Yllipulitani
Canonici, Causarum Fidei, Quæstoris Ordina-
narij, atque hujus Archidiececeseos Toletanæ,
in Regia Curia, eiusque tractû Vicarij Generalis, &c.
Præclarum tractatum de Generatione, Corruptione, &
Anima; Authore R. A. P. M. Fr. Iosepho de Aguilera,
Lectore emerito Sacræ Theologiæ VV. PP. NN. de
Observantia; sedula diligentia volvi, incundequè
evolvi; & dum illum legerem; accidit mihi, quod olim
Magno Basilio amicissimij sui Gregorij, scripta legenti
contigit: (1) *Agnovi enim tempus*, ait Magnus Basilius:
ut hi facere solent qui amicorum Libros, ex similitudine
in eis conspicua agnoscunt. In eò siquidem inveni veri-
ficari illud Lirinensis: (2) *Cuius quot penè verba tot*
sententia. In amplissima doctrina, locupletissima eru-
ditione, cum eleganti, & clarissimo stylo; tum, in
erudendis Philosophi, & Angeli Præceptoris sensibus:
tùm in quæstionibus difficillimis decidendis, mira cum
dexteritate, & subtilitate.

Opus sane in parvo magnum in subtilitate exi-
mium; sed in claritate maximum, & numeris omnibus
absolutissimum: & ut verbo dicam Authore dignum
suo, vno vel eius nomine satis superquè commedatum:
(3) *Opus arte nobile, rebus grande :: stylo insigne, veri-*
tate clarum nec à suo Authore alienum. Nil non mag-
num, nil non subtile, retroactis sæculis, pro Philosophi
intelligentia est excogitatum, quod ad hoc suum opus,
Author operoso studio, non advocet; & mira indaga-
tione non præcingat: eò miraculo, ut quisque paratam
sibi habeat, ad demonstrandum copiam, ad arguendum
locupletissimum Thesaurum, ut cum Casiodoro, dicere
fas

(1)
Epi. ad
Greg.
(2)
Lirine.
cap. 23
comm.
1.
(3)
Salvian.
Epist. 8.

(4) fas sit : (4) *Habent hæc distributa , præconium , coniun-*
Casiod. *Et miraculum.*

lib. 1. de *Aquila erat* Author huius operis in Complutensi
Divin. Academia (vt vidi fœliciter sed amicissimè) *Aquila erat,*
Lect. c. sed magnarum alarum ; vt ex inde volaret , in locum
30. suum , in eremum , scilicèt , Augustinianam , Salma-

tica Vniuersitatis ; & tolleret medullam Cedri , Aristo-
telis , scilicèt , & D. Thomæ Aquinatis ; qui in solidita-
te , & acuminè cum Cedro comparandi veniunt. Dicen-

te Pierio : (5) *Et Cedro digna loqui , dicuntur illi , quæ*
Pier. *ea scribunt , quæ nulla temporis iniuria , sint abolitura.*

Valer. Vt opus hoc notum nobis faceret ; *Magist. Aquilera tu-*
Gerog. *lisse medallam Phylosophicam , & Angelicam in suo acu-*
lib. 50. *mine excelsam , in solidis rationibus firmam , vt de illo*
fol. 373. *dici possit : Et Cedro digna loqui.*

Contenta in hoc tractatu , nihil sunt Authoris sed
omnia sua , vt Lypsius , aiebat : (6) *Omnia nostra , &*

(6) *nihil.* Nil , quia Aristotelis , & D. Thomæ omnia : *Omnia*
Lyp. in quia ita illa disponit , vt sua omnia videantur : ita vt no-

Prolog. vum resulter , & mirandum opus ; ex vetere , & mirabili

Polip. opere (dicente Tertuliano :) (7) *Novam rem aggredi-*
(7) *mur , ex veteri.* Quapropter , non Censoris arripio mu-

Tertul. nus ; sed mandatum , animi iubilo , suscipio amplecten-

I. ad dum ; opus cum Authore laudando , enixequè depre-

vers. cans , hic ne penam committat otio. Ergo cum in illo ,

Martio. nil sit Fidei Divinæ obnoxium ; honestati morum non

cap. I. congruum ; sed omnia dignissima , quæ prælo , & luce

animentur : ad omnium lucem , luce dignissimum opus

(8) iudico , vt sic Author *scriptis coronetur suis.* (8) Ita Cen-

D. Am- seo , &c. Salvo , &c. Marti in hoc Cœnobio de Co-

brqf. pacavana Augustinianæ Relectiois , die xx. Maij
Anno M. DCCXXII.

Fr. Bernardinus à D. Antonio

LICENCIA DEL ORDINARIO.

NOS el Doctor Don Christoval Damasio, Canonigo de la Insigne Iglesia Collegial del Sacro Monte Yllipulitano Valparayso, extramuros de la Ciudad de Granada, Inquisidor Ordinario de Corte, y Vicario de esta Villa de Madrid, y su Partido, &c. Por la presente, y por lo que à Nos toca, damos licencia para que se pueda imprimir, è imprima el Libro, intitulado: *Cursus Philosophicus Tomus Tertius*, compuesto por el R. P. M. Fr. Joseph de Aguilera, Doctor en Sagrada Theologia, del Orden de N. P. S. Agustin de la Observancia: atento, que de nuestra orden ha sido visto, y reconocido, y constar, no contiene cosa opuesta à nuestra Santa Fè Catholica, y buenas costumbres. Dada en Madrid, à diez y nueve de Junio, Año de mil setecientos y veinte y dos.

Dr. Damasio.

Por su mandado.

Joseph Fernandez

CENSURA R. P. M. Fr. IOANNIS INTERIAN
de Ayala , Sacri ac Regii Ordinis Beatae Mariae de
Mercede Redemptionis Captivorum , Salmanticensis
Academiae Doctoris Theologi , Artiumque , ut vocantur
Magistri , ibidemque primum Philosophiae , dein sacra-
rum Linguarum Primariae Cathedrae Antecessoris eme-
riti , Regii Concionatoris , atque in Regio Concessu Con-
ceptionis Deiparae Theologi , &c.

EX Supremi Castellae Senatus praescripto legi se-
dulo , inspexique attentè Librum tractatus con-
tinentem Philosophicos de Generatione , & Cor-
ruptione , deque Anima : cui Author est R. A.
P. M. Fr. Iosephus de Aguilera , Ordinis Magni Paren-
tis Augustini , olim in Pampelonensi Coenobio professor
liberalium Artium , in Complutensi Collegio Primarius
Theologiae Antecessor , Conventus Civitatis Prior,
Castellanæque Provinciae Visitator , &c. Et quidem qui
non semel testatus sum , probari mihi morem illum haud
posse (si tamen mos dicendus sit , & non abusus) quo
libris quibuscumque elogia praeceduntur , ipso inter-
dum majora Libro : paucis hic rem absolvam. Igitur Li-
ber hic non tantum est , iudicio meo , editio , sed
etiam laudatione dignissimus , quòd cum , ut audio ,
destinetur Philosophiae , cum Rationalis , tum etiam Na-
turalis , ac Metaphysicae integer Cursus erudiendis , at-
que instituendis studiosis tyronibus laudati , & num-
quam pro merito satis laudandi Ordinis : habet hæc Pars ,
imò habent (quòd conjicere facile est) reliquæ , quæ ad
hunc finem magis considerari debent accommoda at-
que utilia. Principio enim , perspicuitas in illo mi-
rè elucet , styli , verborum , & sententiarum cla-
ritas. Hæc autem cum in omnibus scriptis obser-
vanda sit semper atque expetenda , in his præcipuè
philosophicis magni proorsus adjumenti est : adeo , ut
de

De his æquē ; aut certè magis ; quàm de Oratoriis
 dixisse videatur Orator summus atque præceptor ; *No-*
bis prima sit virtus perspicuitatis , propria verba , re-
ctus ordo , non in longum dilata conclusio : nihil ne-
que desit , neque superfluat. Ita sermo & doctis pro-
babilis , & planus imperitis erit. Deinde quòd cum
 subjecta Tractatibus materia difficillimis majori ex
 parte , atque spinosis difficultatibus & subtilitatibus sic
 implexa ; cordatus tamen & eruditus Author ita mo-
 dum servat ac tenet ; vt cum nihil è vero & solido
 acumine deficiat , à salebrosis quibusdam cavillis atque
 argutiis ita consultò abstinet , vt tyronum ac discipu-
 lorum mentes (quod in aliis huius generis scriptoribus
 planè desideratur ab eruditis) non obruat , sed eru-
 diat. Paratur itaque hac ratione altioribus studiis com-
 modius ediscendis plana via : quod sanè præstitit ,
 præstabitque semper doctissimus atque ingeniosissimus
 Operis Author , faciuntque provecti : hoc quippe con-
 filio traduntur in Sacris Religiosorum hominum Ordini-
 bus harum philosophicarum rerum dilucidæ notio-
 nes sanè juvenibus & inchoantibus , non provectiori-
 bus : qui certè , vt ait Philosophus non infimi subsellii ,
Non discere debemus ista , sed didicisse. Denique quia
 liber hic , Authorisque mens totis conaminibus in ve-
 riratis inquisitione versantur , ad quam magnis profes-
 sò luminibus ducentibus , vt certè sunt Augustinus
 Parens , Thomasque Doctor Angelicus , constabilien-
 dam , inveniendamque nervos omnes atque oculos in-
 tendunt ; non vincendi inani studio , sed proficiendi ,
 quod magnæ mentis opus est : & meritò iquidem : quo-
 niam , vt inquit Excelsus Ecclesiæ Doctor , inter cœ-
 terosque facile princeps , *Non parum in Philosophia* S. Aug.
perfectum puto , cum in comparatione recti , verique lib. 1.
inveniendi contemnitur à disputante victoria. Ob hæc contra
 igitur , & (quod silentio obvolvi non convenit) ob *Academ.*
 Authoris plurimam doctrinam , & doctrinæ conjun- *cap. 3.*
 ctam morum modestissimam probitatem : intelligere
 promptum est , id quod ego testimonio meo adstruo ,
 in hoc libro reperiri nihil quod Sacrosanctis Fidei Dog-

Quinti.
 Instit.
 Orat. li.
 8. c. 2.

Seneca
 Ep. 88.

S. Aug.
 lib. 1.
 Academ.
 cap. 3.

matibus, bonisvè moribus advesetur: cùm aliunde vix
ejus patiat argumentum, vt aliquid sit bene institutæ
Reipubl. Regiisvè juribus contrarium. Ita censeo,
salvo semper, &c. In hoc Regii Ordinis Beatæ Mariæ
de Mercede Redemptionis Captivorum Matritensi Cœ-
nobio v. Eidus Junii Anno M.DCCXXII.

✱
Fr. Ioannes Interian
de Ayala.

LICEN

LICENCIA DEL CONSEJO.

DON Baltasar de San Pedro Acevedo, Secretario de Camara del Rey nuestro señor, y de Gobierno del Consejo: Certifico, que por decreto de los señores de él, de oy dia de la fecha se ha concedido licencia al R. P. M. Fr. Francisco de Avilès, del Orden de San Agustin de la Observancia de esta Corte; para que por vna vez, pueda dàr à imprimir vn Libro, intitulado: *Cur- sus Philosophicus Tomus Tertius*, escrito por el R. P. M. Fr. Joseph de Aguilera, del mismo Orden: y para que conste lo firmè en Madrid, à diez y ocho de Junio, de mil setecientos y veinte y dos años.

D. Baltasar de S. Pedro.

ERRATA SIC CORRIGE:

PAG. 4. col. 2. lin. 37. ex odem, leg. ex eodem. pag. 5. col. 1. lin. 37. non ens, leg. non est. pag. 21. col. 1. lin. 8. quodam, leg. quodam. pag. 77. col. 2. lin. 35. comucandi, leg. communicandi. p. 81. q. 6. leg. q. 4. pag. 103. col. 2. lin. 29. immutat, leg. immutata. p. 168. col. 1. lin. 12. qualitatís, leg. qualitates. p. 177. col. 2. lin. 38. existens, leg. existentes. p. 185. col. 1. lin. 33. quod, leg. quo. p. 225. col. 2. lin. 18. determine, leg. determinet. p. 231. col. 1. lin. 35. sculus, leg. sensus. p. 239. col. 2. lin. 13. ea, leg. eo. p. 245. col. 2. lin. 8. sole, leg. solo. p. 246. col. 2. lin. 19. recipirent, leg. reciperent. p. 251. col. 2. lin. 18. argani, leg. organi. p. 256. col. 1. lin. 19. preditas, leg. præditas. p. 259. col. 2. lin. 3. per autem, leg. per actum. p. 260. col. 1. lin. 29. qualitat, leg. qualitates. p. 266. col. 1. lin. 5. quidditas, leg. quidditates. p. 270. col. 1. lin. 8. octionem, leg. actionem. p. 280. col. 1. lin. 6. cognoscivimus, leg. cognoscitivis. p. 288. col. 2. lin. 33. determinatis, leg. determinantis. p. 301. col. 2. lin. 24. adæquatam, leg. adæquatum. p. 309. col. 2. lin. 22. probatum, leg. probatur. p. 330. col. 1. lin. 15. produxisse, leg. produxisset. p. 335. col. 1. lin. 35. confiderent, leg. conciderent. p. 344. col. 2. lin. 8. factam, leg. facta. p. 345. col. 2. lin. 26. motivus, leg. motibus. p. 349. col. 2. lin. 14. fulgem, leg. fulget. p. 351. col. 2. lin. 2. qui, leg. quia. p. 373. col. 1. lin. 13. rariorum, le. radiorum.

Demptis his mendis suo exemplari respondet. Anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo secundo, vigesimo sexto dies Iunij,

*Licenc. Don Benito del Rio
y Cordido.*

Corrector General por su Magestad.

SUMA DE LA TASSA.

TAsaron los señores del Consejo Real este Libro, intitulado: *Cursus Philosophicus Tomus Tertius*, à ocho maravedis cada pliego, como mas largamente consta por Certificacion, dada por Don Baltasar de San Pedro Acevedo, Ecrivano del Rey nuestro señor, y de Gobierno del Consejo.

CENSURA R. P. M. Fr. MATHIÆ TERAN AUGUSTINIANI,
*Theologia Sacra Doctoris Salmantinae Vniuersitatis; in ipsa olim
Philosophia Regentis Moderatoris, nunc verò proprietarij; Sacrè
sui Ordinis Magistri, Prioris quondam Conventus Salmanti-
censis, actualisque Diffinitoris Castella Provinciae.*

A R. A. P. N. M. Fr. Eugenio Aguado, huius
Provinciae Castellæ, Ordinis Eremitarum S.
P. N. Augustini dignissimo Provinciali, iustus
sum, meum quaecumque proferre iudicium
circa Tomum Tertium Philosophicum, à R. P. M. Fr.
Iosepho de Aguilera, eiusdem Provinciae Visitatore,
elaboratum.

Quòd præceptum huius amantissimi Præfulis non
mihi semper iucundum? Sed præfens novo titulo gra-
tum, novo, & læto animo excipio. Iam si titulum quæ-
ras: dicam ingenue: Author est operis, quem à Iuveni-
tute cognovi, quem amavi, & semper amabo, quem mi-
hi fortuna Condiscipulum (verius dicam Magistrum) in
Philosophia, & Theologia paravit; cuius ingenium iam
ab illo tempore ita omnes in admirationem commovit,
vt stupefacti vno ore innumeris præconijs commenda-
rent, & extollerent. Hoc vnum, inter alia, suæ ætatis
non simile ingenium, vel saltem alteri non secundum.
His adiunge, quod præcipuum, & laudabilius, mode-
stiam, humilitatem, aliasque virtutes, quas maiori cum
ingenio, & conatu semper optabat acquirere.

Inter cæteras, observavi, quod humilitas emerere:
humilitas quidem non ficta, sed vera, sed prudens, non
ignara, sed scientifica, quam præscribit hominibus ille,
de quo canit Ecclesia, *Nihil eo fuit humilior.* Audiatur
P. N. in Psalm. 130. *Sunt quidam homines, qui cum au-
dierint, quia humiles esse debent, dimittunt se, nihil vo-
lunt discere, putantes, quia si aliqui didicerunt, super-
bierunt, & remanent in solo lacte. Quos reprehendit
Scriptura dicens: Facti estis opus habentes lacte non
solido cibo. Sic enim nos Deus vult nutriri lacte, vt non
ibi remaneamus, sed crescendo per lac, ad solidum cibum
perueniamus.* Non ita humilis Author noster, quod se
dimittens, nihil voluisset addiscere: imo omnia volens
sub-

subtilissimo ingenio radicatus penetrare, semper studiosus, semper indefessus, numquam à litterarum scientia vacavit.

Iam igitur lacte nutritus, sic crevit, ut solidum cibum, ad quem cito pervenit, primum in Conventu Pampilonensi, Superiorum iussu, Discipulis traderet. Inde, Cursu Philosophico dictato, & per trienium absolute, Complutum venit, ut in publico illo Theatro notam in certaminibus faceret suæ doctrinæ soliditatem, & subtilitatem ingenij. Ibi profundissimam sapientiam mirabiliter diffundens, mirum est quot plausus in celebri illa Academia meruerit. Inter celebratissimos illos Doctores non defuit, qui eum, tanquam sapientiæ munitam arcem, laudaret.

His tamen minimè allectus, transactis duodecim annis, quibus munus docendi, ex Religionis præscripto, laudabiliter gessit, Salmanticam revertitur, ut in domo ista Augustiniana, vnde iam verè Religiosus exierat, liberius Deo vacaret. Aptissimus sanè ad hunc finem locus, in quo singularis viget observantia, abundat sanctitas. Propterea similis monti, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo. Mons utique magnus, mons altus, mons ad Cælum usque erectus, ut in Cælesti Patria filios triumphantes collocet, quos ipsi Deo in terra milites adscripsit. Ex his, duos iam veneratur Ecclesia, S. Thomam Villanovanum, & S. Joannem à Sancto Facundo. Sed & Venerabilem Alphonsum ab Orozco, ut etiam Cœlitum albo inscribatur, Provincia ista, fervidis apud Apostolicam Sedem Officijs, ab aliquotiam annis, procurat, & sollicitat. Faxit Deus, ut domus ita, alteri non secunda, omnium celebretur primaque mater est fecunda Sanctorum.

Hos noster Author imitari volens, publicis studijs (quæ etiam in domo ista maximè vigent) vale dicto, privata tantum exercebat, intentus præsertim laboribus, & exercitijs, quibus animam sapientiore, redderet. Non iam volebat docere, sed audire ab eo, qui intus loquitur: quod & Mag. N. Par. monuit super Psalm. 139. *Quærit ibi, Quis esse debet servus Dei? Et respondet. Ut magis optet audire, quam dicere. Et si fieri potest*

potest hoccupiat , non habere necessitatem docendi :: gaudium autem taciturnitatis intus habeat in voluntate , vocem doctrinae in necessitate. Sanè si necessitas non adest, prudenter timeri potest , quod adveniat tumor , & periclitetur humilitas. Propterea profequitur : Quando tu doces , tanquam foris exis ad eos , qui foris sunt :: si autem hoc te delectet , quod foris agis , vide ne tumescas foris , & non possis redire per angustum.

Hoc fortè timens , functus iam munere docendi; non vocem doctrinae, qua foris exiret, sed gaudium solum taciturnitatis intus habere voluit. Sed qui propria voluntate sapientiam suam ab hominibus abscondere destinaverat, obedientia coactus, iam in scriptis manifestam facit, se ipsam tamen, quasi foris exeuntem, ut doceat, ab omni tumore cohibens, ut facile possit per angustum redire. Igitur in egressu, & reditu utrumque adimplet praecipuum, quia dum in suis operibus egreditur, ut doceat, habet *vocem doctrinae in necessitate;* & dum reditur, nullo impediente tumore, *intus habet in voluntate gaudium taciturnitatis.* Gaudeat, quia voluit tacere; & dum loquitur, gaudeat etiam, quia ex obedientia loquitur.

Gaudium hoc commune sit etiam omnibus, praesertim nobis Augustinianis, qui tot nostrae Religionis celebratissimis Scriptoribus, hunc novum adiungere possumus. Gaudium sit omnibus, qui veram, claram, & solidam Philosophiam enixè quaerunt, & ambiunt. Gaudium sit Tyronibus Augustinianis, pro quibus praecipue tomus iste prodijt, duobus alijs iam luci donatis. Et gaudium hoc gloria sit Authoris, qui nostrae Familiae tam magnum praestat obsequium, Cicerone attestante: *Nullum minus Reipublicae afferre maius, meliusve possumus, quam si doceamus, atque erudiamus Iuventutem.* Et tandem gaudium istud, praecipua sit gloria vigilantissimi Praelati, cuius celo, Author iste iam non absconditus, sed cognitus, non iam oblivioni datus, sed in suis operibus in aeternum duraturus. Bene Cassianus, ait: *Gloriosum esse optimo Principi habere rationem studiorum.*

Noverat Sapientissimus iste Praelatus, quantum

SSS

in:

Lib. 3
de Divi

In Catal:
Gloria
Mund.

interfit utilis, & solida doctrina pro Iuventute nutrien-
da. Noverat quantum conferat in Magistri docentibus-
conformitas doctrinae, & sententiarum unitas, sine qua
forte, veritas non cognoscitur, & minus Discipulis sua
detur. *Rei enim* (aiebat Cassiodorus) *quae multipliciter*
intelligitur, plerumque veritas ignoratur. Noverat
quam unusquisque ab ingenio pronus sit in varias opi-
niones, ut vel ipsi sensus nostri quotidie deprehendant-
atque experiuntur: *Adeo ut Philosophi* (verba sunt,
Eduardi Veston) *non melius, quam horologia olim inter*
se convenerint, ut Seneca iocatur. Noverat etiam, ea
Civ. lib. magis doctrina Iuventutem nutrir, quae nec fusio-
2. c. 13. rem habet sermonem, ne sit in nauseam: nec ac brevior-
Trac. 67. em declinat, ne, ut P. N. ait, *sit ipsa brevitatis altera obscu-
ritas.* Noverat haec.

In Thea-
tro Vita
Civ. lib.
2. c. 13.
Trac. 67
in Ioan.

Noverat etiam, quam verum sit illud commune ef-
fatum, quo circumfertur Augustini animam videri
migrasse in Thomam. Et per hunc Angelicum Docto-
rum, quasi per vocem, Augustinum loqui. Propterea
iussit Authori, ut totum laborem, totam fabricam su-
per hanc Angelicam Columnam imponeret sustinendam.
Ita praecipit, & bene: & ita disposuit pro sodalibus do-
mesticis, quo expeditius possent Thomae Aquinatis ve-
stigia relegentes Philosophicam disciplinam vno omnibus
vase propinatum haurire. Hoc desiderium iam ferè im-
pletum video, dum Logicam in 1. tom. & lib. 8. Physi-
corum in 2. nostri sodales praemanibus habent, quibus
non parum profecturos, sperare debemus. Tomus Ter-
tius hic est, in quo de Generat. & Anima. Quartus, in
quo de Metaphysica, etiam, Deo dante, praesto dona-
bitur, quo & totus Cursus complebitur; & desiderium
nostrum in Theologiam aspirabit. Utinam quod ego
habui, non Censoris, sed laudatoris implevissem. Nihil
dixi de Authore, quod non censeam, alia dicturus, si
locus permitteret. Sed iam de tomo isto dicam, quod
prodeat in lucem opus luce dignissimum, ut luceat, &
illuminet. Sic sentio, salvo, &c. in hoc Conventu S. P.
N. Augustini Salmanticensi, die xx. Iunij, Anno
M. DCCXXII.

Fr. Mathia Teràn:
LICEN-

LICENTIA ORDINIS.

Magister Fr. Eugenius Aguado Prior Provincialis Provinciae Castellae Observantiae Ordinis Eremitarum S. P. N. Augustini, &c. Cum iussu nostro examinatus, à R. P. M. Fr. Mathia Teràn, luce dignus censeatur: *Tomus Tertius Philosophiae continens Tractatus de Generatione, corruptione, & Anima*, à R. P. M. Fr. Iosepho de Aguilera elaboratos, simulque Appendicem de Mundo, & Cælo superadditum, tenore praesentium, & quantum ad nos spectat facultatem concedimus Adm. R. P. N. M. Fr. Francisco de Avilès, ut iuxta commissionem à nostro Diffinitorio ipsi datam, servatis servandi ex Decreto Sacre Concilij Tridentini, & Regijs Statutis, praedictum Tomum prælo mandet; nec ab ullo inferiore nostro impediri valeat. Datis in hoc S. P. N. Augustini Matricalensi Cœnobio, Sigillo nostri Officij signatis, & per nostrum Secretarium subscriptis die xx. Maij Anno Domini M. DCCXXII.

*Mag. Fr. Eugenius Aguado
Provincialis.*

Locus ✠ Sigilli.

De mandato P. N. Provincialis,
Fr. Emmanuel de Castro
Secretarius.

AU-

AUTHOR

A D L E C T O R E M.

Opusculum hoc tertium tibi offero (Amicè Lector) non in complementum , sed in additamentum ad duo priora Cursus nostri Philosophici. Animus equidem fuerat præter duos præfatos tractatus alium adjicere , quo libellus iste , è proprijs angustijs ad iusti voluminis amplitudinem assurgeret : Isque erat metaphysicalium quæstionum tractatus. Verùm inter alias causas coegit hìc sistere ingens pondus hujusmodi difficultatum , quæ latior em , & lentio rem calamum postulant : In quibusque , vt opinor , nedum totius Philosophiæ , verùm , & Theologiæ puritas , & synceritas periclitatur , si semel in eis resolvendis á veritatis scopo aberratum fuerit. In posterum forsan si Deo placuerit , cum ipsius adiutorio , è penu nostro hunc tractatum habebis. Ne autem quod de Generatione , & Anima dicere potui , quodquè non iniucundum tibi fore , spero , ampliùs differatur , prodit nunc in lucem hic libellus. Quod si mihi , & illi succensendum putes , quia tantillus est : memineris , quæso , quòd præstat vera , quàm multa dicere.

VALE.

TRA-

INDEX

Tractatum Generationis, corruptionis, & Animæ.

DISPUTATIO I.

De quidditate generationis, & corruptionis.

Quæst. I. **Q**uid sit generatio, & an essentialiter mutatio? pag. 3.

Quæst. II. An generatio distinguatur realiter ab alteratione, & quodnam sit eius subiectum? pag. 12.

Quæst. III. Quid sit corruptio, & quomodo differat à generatione? pag. 31.

DISPUTATIO II.

De alteratione.

Quæst. I. Quid sit alteratio, & an dividatur adæquate in intensionem, & remissionem? pag. 33.

Quæst. II. Vtrum intensio qualitatum fiat per additionem gradus ad gradum? pag. 37.

Quæst. III. Vtrum maior radicatio consistat in alio quo realiter distincto ab ipsa qualitate? pag. 72.

Quæst. IV. Vtrum alteratio sit motus continuus? pag. 81.

DISPUTATIO III.

De nutritione, & augmentatione.

Quæst. I. Quid sint nutritio, & augmentatio, quibus

*

- busque conveniat proprie nutrix? pag. 90.
Quæst. II. An eius quod augetur quælibet pars au-
geatur, & an vivens permaneat idem numero to-
to tempore nutritionis, & augmentationis? p. 99.
Quæst. III. An nutritio, & augmentatio sint motus
continuus? pag. 109.

DISPUTATIO IV.

De rarefactione, & condensatione.

- Quæst. Vnica. Quomodo fiant rarefactio, & conden-
satio, & ad quod genus motus reduci debeant?
pag. 118.

DISPUTATIO V.

De reactione, & reflexione.

- Quæst. Vnica. Quid sint, & quomodo fiant reactio,
& reflexio? pag. 167.

De Antiparist. pag. 177.

DISPUTATIO VI.

De mixtione, & elementis.

- Quæst. Vnica. Quomodo fiat mixtio, & quo ordine
qualitates primæ conveniant elementis? pag. 186.

DISPUTATIO I.

De Anima.

- Quæst. I. Quid sit anima, & in quo consistat ratio
vitæ. Vbi plura notatu digna afferuntur? p. 201.
Quæst. II. Quotuplex sit anima, & an omnis anima
sit indivisibilis? pag. 215.
Quæst. III. Vtrum potentia animæ distinguantur
realiter ab anima? p. 219.

DIS-

DISPUTATIO II.

De potentijs Animæ vegetativæ, & sensitivæ:

Quæst. I. Quænam sint potentiæ animæ vegetativæ?
pag. 226.

Quæst. II. Quænam sint potentiæ animæ sensitivæ?
pag. 230.

De sensu visus aliqua dubia resolvuntur. p. 232.

De auditu, & alijs sensibus externis aliqua scitu
digna tyronibus traduntur. pag. 244.

De sensibus internis, quomodo inter se distin-
guantur. pag. 251.

De potentia appetitiva, & locomotiva. p. 262.

DISPUTATIO III.

De potentijs Animæ rationalis:

Quæst. I. Vtrum detur intellectus agens realiter di-
stinctus à possibili? pag. 265.

Quæst. II. An intellectus, & sensus indigeant spe-
ciebus impressis? pag. 280.

Quæst. III. Quodnam sit obiectum specificativum
intellectus humani? pag. 291.

Quæst. IV. Quodnam sit primum cognitum ab in-
tellectu nostro? pag. 307.

Quæst. V. Quid sit intellectio, & an distinguatur
realiter à verbo, & à dictione? pag. 313.

Quæst. VI. De memoria, & voluntate, quid sint?
pag. 324.

TRACTATUS APPENDIX DE COELO,
& Mundo.

Quæst. I. An mundus fuerit ab æterno? pag. 327.

Quæst. II. An mundus fuerit in instanti productus?
pag. 331.

Quædam quæsitæ solvuntur? pag. 335.

Quæst. III. De proprietatibus mundi? pag. 337.

DE COMPOSITIONE COELI.

Quæst. I. An Cælum sit quintum corpus simplex?

Vbi quædam quæsitæ examinantur? pag. 342.

Quæst. II. Quinam sit numerus Cælorum? Vbi
quædam dubia breviter dissolvuntur? pag. 348.

Quæst. III. Vtrum Cælum moveatur ab intelligen-
tia? Vbi quibusdam quæsitis fit satis. pag. 353.

De naturis, motibus, & numero Stellarum; vbi
de earum magnitudine, & de Gallaxia, &
Eclipsi, pag. 359.

Quæst. IV. An, & quomodo Cæli influant in hæc
inferiora inanimata? pag. 361.

Quædam dubia breviter examinantur. p. 362. & 365.

De Metheoris, seu generationibus sublimibus,
pag. 368.

De Mineralibus. pag. 378.

FINIS.

TRACTATUS DE GENERATIONE, ET CORRUPTIONE.

Rhilosophus post Libros de Cælo, & Mundo duos alios composuit, quos de ortu, & interitu nuncupavit, communiter de Generatione, & corruptione dictos. In primo agit de essentia Generationis, & corruptionis, nec non de alijs motibus, qui generationem antecedunt, & consequuntur; ut de alteratione, quæ generationem substantialem præcedit: & de augmentatione, quæ illam subsequitur. Agit etiam in eodem primo Libro de his, quæ vel ex parte agentis, vel materiae requiruntur ad generationem, ut de actione, & rea-

ctione, de mixtione, & alijs. In secundo autem agit de generatione, & corruptione elementorum, quæ sunt prima generabilia, & corruptibilia, & (ut inquit D. Thomas in proœmio horum Librorum) *Prima principia, quæ sunt causa generationis, corruptionis, & alterationis in omnibus alijs corporibus.* De his ergo omnibus nos in præsentî breviter agere intendimus sub vno tractatu omnia comprehendentes. Quia vero mos est aliquid in initio circa obiectum, vel subiectum scientiæ, quæ explananda suscipitur, præmittere sciendum est, quod cum Libri isti sint pars Philosophiæ

naturalis, cuius obiectum est ens mobile: consequens est, quod aliquod particulare mobile sit obiectum horum Librorum. Sed dubium est, quod nam illum sit, & quæ nam species motus sit ea, quæ specialiter ad hos Libros pertinet. Cum enim in Libris Phisicorum egerit Philosophus de motu, & mobili in communi, & in Libris de Cælo egerit de motu locali in particulari, qui perfectior est inter omnes species motus, & solus convenit corporibus Cælestibus; videtur in præsentī de alijs speciebus motus in particulari agere: & consequenter eas esse obiectum horum Librorum. Cæterum adhuc manet difficultas: quia ut ex inscriptione horum Librorum constat, obiectum eorum videtur esse mobile motu generationis, & corruptionis: cum tamen generatio, & corruptio, non sint propriè, & strictè motus, ut docet idem Philosophus 5. Phisic. Alteratio vero, & augmentatio licet sint motus propriè tales, non videntur per se pertinere ad hos Libros, sed quasi reductivè, & secundario, in quantum comitantur generationem substantialem tanquam quid præsuppositum, vel consequens ipsam. Videtur ergo, quod vel motus, de quo in præsentī, non conti-

neatur sub ratione communi, quæ est obiectum totius Philosophiæ naturalis, scilicet sub ratione communi motus strictè sumpti: & sic Tractatus iste non esset pars Philosophiæ naturalis, quod est inconveniens; vel quod obiectum huius Tractatus sit motus alterationis, & augmentationis tantum, quæ sunt duæ aliæ species motus propriè sumpti: & hoc pugnat cum inscriptione horum Librorum.

Ad hanc difficultatem dici potest primò, quod motus, à quo denominatur ens mobile, quod est obiectum totius Philosophiæ naturalis, non est motus secundum strictam eius acceptionem, sed latè sumptus, prout est idem quod mutatio: & sic communis est generationi, & corruptioni, & alijs speciebus motus propriè sumpti. Vel secundò dici potest, quod in præsentī sub nomine generationis, & corruptionis comprehendit Philosophus omnem mutationem, sive sit secundum formam substantialem, sive accidentalem: in quo sensu etiam alteratio, & augmentatio dicuntur generationis, in quantum qualitas, vel quantitas sunt ex privatione sui; v. g. album ex non albo, & quantum ex non quanto. Vel denique dici potest, quod Philosophus non

solum agit de motu, sed etiam de mobili, ut inquit D. Thomas lect. 1. & quia generabilia, & corruptibilia substantialiter etiam sunt mobilia secundum alios motus proprie dictos: ideo ubi

de his in particulari agitur, debet etiam agi de generatione, & corruptione eorum, quæ secundum tales motus proprie dictos mobilia sunt.

DISPUTATIO PRIMA DE QUIDDITATE GENERATIONIS, & Corruptionis substantialis.

Q U Æ S T. I.

Quid sit generatio: & an sit essentialiter mutatio?

§. I.

Explicatur definitio Generationis.

Circa primam partem questionis supponendum est, dari generationem substantialem contra antiquos Philosophos, qui eam negabant existimantes, nullam mutationem circa res naturales accidere, nisi tantum secundum qualitates, & alia accidentia; unde solum admittebant alterationes, & mutationes accidentales. Nec item sentiendum est cum aliquibus, qui his temporibus negantes materiam primam in eo sensu, in quo Aris-

toteles, & cum eo communiter Philosophi eam admittunt, & nos cum illis de ea egimus in Phisica, dicunt, generationem substantialem nihil aliud esse, quam conversionem unius substantiæ in aliam. V.g. dum ex ligno generatur ignis, in tantum iuxta hos AA. datur generatio substantialis, in quantum tota substantia ligni convertitur in totam substantiam ignis geniti, absque eo, quod aliqua materia, quæ sit pura potentia, & prius fuerit sub forma ligni, mutetur de tali forma in for-

nam ignis manens eadem sub
vtraque forma.

2. Etsi namque ita opinan-
tes non facile convinci possint
falsitatis : habent tamen con-
tra se auctoritatem Aristotelis,
& expressè D. Thomam, qui
3. p. q. 75. art. 4. ad 3. negat,
posse fieri virtute agentis natu-
ralis conversionem vnius totius
entis in aliud totum, asserens,
hoc esse proprium solius divina
virtutis. Pro quo norandum
est, quod in qualibet generatio-
ne substantiali datur conversio
vnius substantiæ in aliam : vt
dum ex aere fit ignis, dicimus,
& verè ita est, aerem converti
in ignem. Cæterùm hæc con-
versio non est totalis, taliter,
quod materia aeris converta-
tur in aliam materiam, vel in
aliquid aliud, sicut accidit in
conversione Sacramentali, vbi
tota substantia panis, scilicèt
tam materia, quam forma eius
convertitur in substantiam Cor-
poris Christi D. Solum ergo
conversio, quæ intervenit in
generatione substantiali, dici-
tur, & est conversio formalis:
quia perseverante eadem ma-
teria quoad entitatem, advenit
nova forma, ex qua simul cum
materia præexistente fit novum
compositum substantiale : & sic
dicitur vnum converti in aliud.

3. Hoc supposito, tres dif-
finitiones generationis substan-

tialis communiter tradi solent
ex Philosopho desumptæ. Pri-
ma habetur 8. Phisic. textu 2.
& est talis : generatio est *Muta-
tio de non esse ad esse*. Secunda
desumitur ex 1. lib. de generat.
text. 23. quæ sic se habet: gene-
ratio est *Mutatio totius in totum
nullo subiecto sensibili perma-
nente*. Tertia habetur text. 25.
eiusdem libri sic : generatio est
*Mutatio à substantia in potentia
ad substantiam in actu*. Circa
primam definitionem notan-
dum est, quod *esse, & non esse*,
qui sunt termini à quo, & ad
quem mutationis, quæ est gene-
ratio, intelliguntur de non esse
simpliciter talibus, idest in ge-
nere substantiæ, quia solum da-
tur generatio substantialis, quan-
do materia transit de non esse,
seu de privatione formæ sub-
stantialis ad esse eiusdem formæ.
Per quod differt generatio sub-
stantialis à mutationibus, quæ
sunt secundum qualitates, vt
dum aliquod subiectum muta-
tur de non albo in album. Hæc
mutationes, dummodo expli-
centur per terminos contradi-
ctoriè oppositos, non semel
appellat Aristoteles generatio-
nes, & corruptiones; sed non
sunt simpliciter generationes,
sed solum secundumquid, vt
constat ex eodem Philosopho 5.
Phisic. consequenterque, nec
sunt generationes substantiales.

4 Circa secundam definitionem dubium ingerit, quare dixerit Philosophus, quod est *mutatio totius in totum*? Sed respondetur ex D. Thom. lect. 10. in primum lib. de generat. quod hoc dixit contra opinionem Democriti, qui ponebat, generationem fieri per congregationem atomorum, sicut corruptionem per segregationem; admodum quo domus fit ex congregatione plurium lapidum, secundum quod ordinem determinatum, & positionem habent ex directione Artis. Contra hanc opinionem asserit Philosophus, generationem non fieri per hoc quod aliqua congregentur: sed per hoc, quod unum mutetur in aliud, quatenus materia, quæ erat sub vna forma, mutatur ad aliam: & sic resultat novum ens simpliciter.

5 Per quod etiam patet, quare addiderit illa verba *nullo sensibili manente eodem*: quia nimirum, vt idem D. Thomas exponit, generatio substantialis tunc datur, quando non manet idem ens actu, quod antea erat, sed aliud de novo fit; quamvis enim in composito genito maneat eadem materia, quæ erat in corrupto: materia tamen secundum se non ens actu, sed ens in potentia; ens autem actu, quod fit per gene-

rationem, scilicet compositum constitutum per formam de novo genitam aliud est ab eo, quod erat ante generationem. Secundum opinionem verò Democriti idemmet ens actu manebat post generationem, quod erat ante generationem: ea enim, quæ congregantur, etiam post congregationem manent eadem, vt patet in lapidibus congregatis ad constituendam domum, quorum quilibet est idemmet ens actu post congregationem, ac erat antea. Tertia definitio plana est, & indicat, quod substantia illa, quæ erat in potentia, quatenus forma eius, quod generatur, continetur in potentia materiæ, fit in actu per generationem, & educationem eiusdem formæ de potentia materiæ.

§. II.

Deciditur secunda pars quaestionis.

6 Quantum ad secundam Partem Quaestionis, quæ inquirat an generatio sit essentialiter mutatio, Colleg. Complut. D. Thomæ cum alijs, quos citat, tam ex Thomistis, quam ex extraneis tenet partem negativam. Ait enim, quod licet regulariter generatio prout

communiter fit ab agentibus, naturalibus includat mutationē materiæ primæ de privatione ad formam; hoc tamen non est de conceptu essentiali generationis: cum possit dari vera generatio, sine eo quod præcesserit materia sub privatione formæ. Hoc probat tum in prima productione Cælorum, & Elementorum, quæ iuxta ipsum potuit esseeductio, licet de facto fuerit creatio. Si ergo formæ Cælorum, & Elementorum in prima sui productioneeductæ fuissent de potentia materiæ, ut iuxta hunc A. fieri potuit: tunc eorum productio fuisset vera generatio distincta à creatione, Cœlique, & Elementa verè fuissent generata, & non creata ex nihilo, sed ex materia præsupposita; sed tunc casus materia non præcessisset sub privatione formæ, siquidem in eodem instanti reali facta fuisset materia simul cum forma: ergo.

7 Deinde probat idem assumptum ex generatione vermium, quæ accidere potest ex speciebus Sacramentalibus: in quo casu Deus vel creat de novo materiam, vel convertit quantitatem, seu dimensiones accidentium in materiam: ita tamen ut in eodem instanti, quo primò existit materia de novo creata, vel facta per conver-

sionem quantitatis in ipsam; agens naturale educit formam vermis de potentia materiæ: ergo datur veraeductio, & generatio vermis. Sed tunc non præcessit in materia privatio formæ, quia in eodem instanti, in quo primò existit habet formam, & privatio formæ, & forma, non possunt esse simul: ergo materia non mutatur de privatione ad formam, & consequenter potest dari vera generatio substantialis, quæ non sit mutatio.

8 Nobis tamen oppositum tenendum est cum pluribus, etiam Thomistis consequenter ad ea, quæ lib. 1. Phisic. diximus agentes de educatione formarum: dicendumque est, generationem substantialem, ut contra distinctam à creatione esse essentialitèr mutationem. Sed ante huius probationem nota, quod mutatio, ut insinuaturnanet, exigit essentialitèr, materiam, quæ est eius subiectum, præcedere ante generationem eius, quod generatur sub probatione formæ, quæ de novo edicitur de potentia eius. Cuius ratio est, quia nihil mutatur, nisi quod aliter se habet nunc, quàm priùs se habeat, ut docet D. Thom. 1. part. quæst. 45. art. 2. ad 2. Sed materia non potest se habere alitèr nunc, ac priùs, nisi quia
nunc

nunc habet formam, quàm prius non habebat: ergo ut materia mutetur, debet prius esse sub privatione formæ, & postea illam habere. Ex quo ulterius colligitur, quod omne subiectum, quod mutatur quacumque mutatione, debet præsupponi realiter existens ante ipsam mutationem antecedentia temporis, vel realis durationis: quia nisi antea extitisset, non posset verificari, quod aliter se habebat prius, quàm nunc: id enim quod antea non fuit, seu extitit, nec aliter, nec eodem modo se habuit antea. Ob quàm rationem creatio non est mutatio nisi secundum modum intelligendi tantum, ut docet idem D. Thom. loco citato, quia scilicet subiectum, de quo verificatur creari, non præexistit ante ipsam creationem.

9 His notatis probatur sic assertum nostrum. Productio illa, in qua materia prima non mutatur de privatione ad formam, est creatio eius, quod producitur: ergo non potest esse generatio ut contradistincta à creatione: consequenterque generatio ut à creatione distincta est essentialiter mutatio. Ant. prob. Talis productio est ex nullo præsupposito subiecto: ergo est creatio. Ant. prob. Dum materia non mu-

tatur de privatione ad formam, nullo modo præsupponitur ad generationem formæ, vel compositum: ergo productio, in qua materia non mutatur de privatione ad formam, est ex nullo præsupposito subiecto. Ant. prob. Materia non præsupponitur ad formam, nec ut prior natura, nec ut prior tempore, vel duratione: ergo. Ant. quoad secundam partem patet; nam si materia præcederet formam in aliqua duratione reali, iam præcederet sub privatione eiusdem formæ, & sic mutaretur de privatione ad formam.

10 Quoad primam autem partem prob. idem ant. Nam illa prioritas naturæ, quæ materia præsupponeretur ad formam, vel esset prioritas, quæ materia titulo causæ materialis est prior forma in eodem genere causæ materialis, sicut omnis causa in suo genere est prior natura suo effectu: vel esset alia prioritas naturæ? Sed prima prioritas non est sufficiens, ut productio sit generatio contradistincta à creatione; alia autem prioritas non est possibilis: ergo, &c. Min. quoad secundam partem videtur certa, quia nulla prioritas naturæ est excogitabilis, quæ possit attribui materiæ primæ respectu formæ, nisi prioritas causæ materialis. Quoad primam

autem

autem probatur. Nam si materiam esse priorem forma in genere causæ materialis obstaret creationi, sequeretur, nullum compositum posse fieri per creationem: cum semel quod sit compositum materiale, debeat habere materiam, quæ denu- dari non potest, nec absolvi à prioritate in genere causæ materialis respectu formæ: seque- lam non admittit A. quem im- pugnamus; quim potius con- cedit, Cælos, & elementa in prima sui productione de facto fuisse creata, non obstante quod in instanti creationis materia eorum fuerit prior natura for- mis: ergo materiam præsuppo- ni ad formam prioritate natu- ræ, quæ convenit ei titulo cau- sæ materialis, non est sufficiens, ut compositum, vel forma pro- ducta fiat ex præsupposito sub- iecto, sicut requiritur ad gene- rationem, ut contradistinctam à creatione.

II Dices ex eodem A. quod in genere causæ materia- lis est duplex prioritas naturæ, sicut est duplex causalitas ma- teriæ respectu formæ: nempe causalitas, qua materia se ha- bet ut subiectum, *in quo* fit forma, itaut nisi in materia non possit fieri, nec esse: & causalitas, qua materia se ha- bet etiam ut subiectum *ex quo*, itaut non solum in ea, sed etiam

ex ea fiat, & educatur forma materialis. Quam distinctionem prioritatis, & causalitatis, etiam nos tenemur admittere, cum negare non possimus, formas materiales educi de potentia materiæ virtute agentium natu- ralium; ad quàm eductionem certum est non sufficere, quod materia præcedat formam tan- quam subiectum, in quo for- ma petit fieri, esse, & conser- vari: alias ut dicebamus, nec Deus potuisset Cælos facere per veram creationem, cum formæ Cælorum utpotè materiales dependeant in esse, fieri, & conservari à materia, conse- quenterque materia in quacum- que productione Cælorum, etiam creativa, qualem fuisse eorum productionem de facto, etiam nos in Phisica defensa- vimus, debet esse prior forma prioritate subiecti *in quo*.

12 Igitur prioritas mate- riæ, ut subiecti *in quo* essentia- lis est ipsi materiæ, & ab ea de- nudari non potest: prioritas au- tem eius ut subiecti *ex quo* est ei accidentaliter, & potest defi- cere, & convenire iuxta diver- sitatem actionum, quibus com- positum materiale producatur. Etenim si tam materia, quàm forma fiant per eandem actio- nem, tunc materia non erit subiectum, ex quo fiat forma, sed utraque per creationem fiet

sicut

sicut de facto contingit in prima productione Cœlorum, & Elementorum. Si autem materia fiat per viam actionem, & in eodem instanti forma fiat per aliam actionem distinctam, tunc materia per priorem actionem creata præsupponitur ad formam tanquam subiectum ex quo educitur, daturque vera generatio contradistincta à creatione, ut potè factio rei ex præsupposito subiecto, absque eo, quod materia præcesserit sub privatione formæ, cum supponamus in eodem instanti fieri materiam, & formam. Hoc modo contigisset, si Deus eduxisset formas Cœlorum de potentia materiæ creando per unam actionem in adequatam, materiam; & per aliam in eodem instanti educendo formam; imo de facto contingit in productione vermium ex speciebus Sacramentalibus: Deus enim se solo creat materiam, vel convertit quantitatem in ipsam, in eodem instanti agens naturale educit formam de potentia materiæ.

13 Cœterum hæc doctrina, & solutio impugnata manet ex dictis in Phisica loco citato, ubi probavimus, non posse dari actionem partialem terminatam ad solam materiam primam. Videantur etiam, quæ contra eandem solutionem adducit Ill. Palanc. lib. 1. Phisico;

rum, quæst. 13. ubi benè probat, quod ex huiusmodi actione partiali terminata ad solam materiam sequitur; eam habere propriam existentiam: quod in sententia Thomistica sustineri non potest. Præterea contra eandem doctrinam obstat, quod etiam dato materiam posse fieri per distinctam actionem, non idè forma habebit maiorem dependentiam à materia, quam habeat, dum forma, & materia fiunt per eandem actionem: ergo sicut dum fiunt per eandem actionem, forma solum dependet à materia tanquam à subiecto *in quo*, ita pariter eadem dependentia tantum gaudebit, etiam si materia fiat per actionem distinctam: & consequenter materia adhuc in hac suppositione non erit subiectum *ex quo*.

14 Si dicas, quod quando materia, & forma fiunt per distinctas actiones, tunc materia non solum exercet suam causalitatem materialem erga formam, sed etiam erga actionem productivam formæ recipiendo eandem actionem; proptereaque materia concurrat ad fieri ipsius formæ, consequenterque se habet ut subiectum, ex quo fit, seu educitur forma, quod quidem verificari non potest, quando materia, & forma fiunt per eandem actionem:

B

quia

quia cum materia non possit præcedere, nec præsupponi ad actionem productivam sui, ut constans est, eadem ratione præsupponi non potest ad actionem productivam formæ, quæ una, & eadem est. Si hoc, inquam dicas, contra est: quia illud fieri formæ si est indistinctum ab actione productiva, non potest recipi in materia, maxime quando est actio Solius Dei, ut contingit in productione Cælorum. Si verò est aliquid distinctum ab actione productiva, non potest esse nisi ipsa forma producta: quia dum forma fit in instanti, & sine motu, idem est fieri eius, & factum esse: sed factum esse formæ indistinctum est ab ea, ut ex dicendis quæst. sequenti constabit: ergo, & fieri eius. Præterea: quia omne fieri distinctum à termino, seu à forma, quæ fit, est motus: ergo ubi non intervenit motus, sicut non intervenit, quando Deus se solo operatur, non datur fieri, quod possit recipi in materia.

15 Ad id autem, quod dicitur in solutione, videlicet quod nos etiam tenemur admittere illam duplicem prioritatem naturæ, qua materia præcedat formam non solum, ut subiectum *in quo*, sed etiam ut subiectum ex quo: respon-

detur, quod quando datur vera generatio, &eductio formæ de potentia materiæ, materia quidem præcedit ut subiectum *ex quo*. Cæterum hæc præcedentia non est solius naturæ, sed temporis, & durationis, sine qua non potest intelligieductio: quia formam educi de potentia materiæ dicit materiam transire de esse in potentia, ad esse in actu per formam; quod quidem sine eo quod materia tempore præcesserit sub privatione formæ, salvari non potest.

16 Dices:eductio non petit essentialiter, quod subiectum præcedat in aliqua reali duratione id, quod ex eo educitur: ergo falsum est id quod asserimus. Ant. prob. Nam in probabili sententia Thomistarum gratia, cum qua creati fuerunt Angeli, fuiteducta de potentia obedientiali illorum: & tamen natura Angelorum non præcessit duratione gratiam, cum eam habuerit in primo suæ creationis instanti: ergo solum præcessit prioritate naturæ; consequenterque ad veram educationem sufficit prioritas naturæ in subiecto *ex quo*. Item in omnium sententia Angelis in primo suæ creationis instanti aliquam habuerunt operationem, quæ cum fuerit causata ab ipsis Angelis, non po-

tuit esse creata, vel concreata simul cum natura eorum, quia nulla creatura potest creare: ergo fuit educta de potentia eorum. Et tamen fuit simul duratione cum ipsis Angelis: ergo idem.

17 Resp. negando paritatem. Ratio autem disparitatis est, quia in utroque casu argumenti subiectum eductionis præsupponi potest, & præsupponitur existens independentem à forma educta: non enim existentia Angeli dependet à gratia, vel ab operatione, sed potius è contra tam gratia, quam operatio utpotè accidentia dependent in esse à subiecto. At vero materia cum existere non possit nisi per formam, nullo modo, nec vlla prioritate præsupponi potest existens antecedenter, & independentem à forma: & ideo non potest esse subiectum *ex quo* eductionis, nisi sub alia forma præcesserit existens; in quo iam importatur præcedentia temporis, seu durationis.

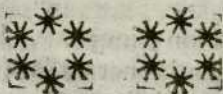
18 Ad fundamentum oppositæ sententiæ positum principio constat ex dictis in Philosophica: negamus enim, formas Cælorum potuisse educi de potentia materiæ. Ad aliud de generatione vermium ex speciebus Sacramentalibus constat etiam exhibitis, quomo-

do propter occultum modum talis generationis nihil potest à nobis affirmari circa alias generationes, præsertim cum D. Thomàs magis propendeat in eam sententiam, quæ asserit, quantitatem supplere vices materiæ in tali generationi: quo posito, sicut quantitas gerit vices materiæ in constitutione compositi, quod de novo fit: ita ante eandem generationem præcedit tempore sub privatione formæ vermibus; & sic nunquam datur generatio, quæ non sit mutatio de privatione ad formam.

19 Addo etiam, quod et si demus, in tali generatione creari à Deo de novo materiam, vel quantitatem converti in materiam, adhuc non sequitur, dari generationem distinctam à creatione, quæ non sit mutatio. Hoc enim dato, dicendum est, talem generationem esse omnino creationem tam materiæ, quam formæ à solo Deo factam. Neque contra hoc obstat, quod illa generatio sit naturalis, & non miraculosa, ad quam concurrunt agentia naturalia, quæ creari non possunt: vnde videtur, quod non possit esse creatio.

20 Non, inquam, obstat: nam agentia naturalia solum concurrunt ad dispositiones præ-

cedentes, quibus positus Deus solus creat illud compositum, quod de novo fit: admodum quo positus dispositionibus virtute agentium naturalium pro introductione animæ rationalis in corpore Deus solus creat illam. Et sicut creatio animæ rationalis est naturalis, quia fit ad exigentiam illarum dispositionum naturalium; quum potius si Deus positus talibus dispositionibus, animam non crearet, esset miraculum: ita creatio illius compositi ad præsentiam dispositionum, quæ ab agentibus naturalibus fiunt in accidentibus Eucharisticis, est naturalis, quamvis à solo Deo facta: potiusque miraculum esset, si positus illis dispositionibus Deus tale compositum non crearet. Hunc modum dicendi videtur sequi noster Egidius Rom. Theorem. 45. de Sacramento Altaris: & videtur expeditior ad salvandum, quod illa generatio fiat, sine novo miraculo, quod semper vitare intendit D. Thomas, & ad illud vitandum experientia ipsa videtur cogere.

QUÆST. II.

AN GENERATIO DISTINGUATUR REALITER AB ALTERATIONE: & quodnam sit eius subiectum?

§. I.

Deciditur prima pars questionis, & solvuntur obiecta.

QUÆSTIO hæc procedit quantum ad istam primam partem de generatione activè sumpta, prout est actio generantis, non autem de illa prout est mutatio, & setenet ex parte materiæ: de ea namque in hoc sensu accepta dicemus §. sequenti. Sit ergo conclusio nostra, *Generationem non esse actionem realitèr distinctam ab alteratione.* Ita Sentiant PP. Carmelitæ cum Caietano, & alijs Thomistis, quos citant. Eandem sententiam tenet Goudin; contrariam verò defendit Coll. D. Th. Cæterum sententiã nostram non obscurè indicat D. Thomas quæst. unica de Anima, art. 12. in corp. vbi ex eo probat, quod in creaturis principium immediatè operativum est accidens, & non substantia, quia id quod creatura immediatè attingit per suam actio-

actionem ; est accidens. Et exemplificat in generatione substantiali , in qua id quod immediate agit agens naturale, est accidens, scilicet dispositio materiae consistens in qualitatibus transmutantibus, & disponentibus eam, ut consequatur formam substantialem. Subdit verò S. Doct. verba hæc : *Si vero est aliquod agens, quod directè, & immediatè sua actione producat substantiam, sicut nos dicimus de Deo, qui creando producit rerum substantias : huiusmodi agens agit per suam essentiam.*

2 Ex quibus verbis hæc formatur ratio pro nostra conclusione. Si actio generativa esset realitèr distincta ab alteratione, esset actio immediate productiva substantiæ : Sed nulla actio creaturæ potest esse immediate productiva substantiæ : ergo. Min. est D. Thomæ, cuius ratione etiam probatur. Quia si actio creaturæ esset immediate productiva substantiæ, creatura esset agens per suam essentiam, idest ageret per virtutem secum identificatam, imò, & per actionem secum identificatam ; quorum utrumque repugnat creaturæ. Mai. autem ex se videtur certa : quia si generatio est actio distincta ab alteratione, erit posterior ipsa alteratione, existet

que post finitam alterationem in instanti, in quo est forma de novo genita. Et cum in tali instanti nihil sit, quod possit terminare immediate talem actionem, nisi substantia de novo genita : consequens est, quod talis actio sit immediate productiva substantiæ. Licet enim in eodem instanti generationis producantur etiam accidentia, quæ sunt proprietates formæ genitæ : hæc tamen fiunt mediatè, & ex consequenti, quia dimanant à forma genita : unde non possunt esse id, quod immediate, & directè terminat actionem productivam distinctam ab alteratione.

3 Secundo probatur sententia nostra. Nam ex mente Philosophi, & D. Thomæ omnis actio transiens identificatur cum motu, ut latè probavimus lib. 3. Phisic. Sed actio generativa distincta ab alteratione non potest identificari cum motu : ergo non datur actio generativa distincta ab alteratione. Min. prob. Actio distincta ab alteratione est actio instantanea, ut adversarij non negant : sed actio instantanea non potest identificari cum motu, quia motus non potest esse in instanti, cum sit essentialitèr successivus : ergo actio generativa distincta ab altera-

tione non potest identificari cum motu.

4 Sed contra nostram assertionem arguitur primo ex D. Thom. 3. contra gent. cap. 69. dicente: *Si igitur forma accidentales, quae sunt in rebus corporalibus, habent proprias actiones, multo magis forma substantialis habet aliquam propriam actionem: non est autem huiusmodi actio disponere materiam, quia hoc fit per alterationem, ad quam sufficiunt formae accidentales. Igitur forma generantis est principium actionis, ut forma substantialis introducatur in materia.* Hac D. Thomas, ubi aperte videtur excludere nostram sententiam, cum asserat, formam substantialem habere suam propriam actionem, & hanc non esse disponere materiam: sed in nostra sententia actio, quam habet forma substantialis generantis, nihil aliud est, quam disponere materiam; cum iuxta nos non differat ab alteratione, cuius proprium munus est disponere materiam: ergo.

5 Secundo arguitur à ratione. Vbi datur novum, & distinctum agere, debet dari nova, & distincta actio: sed generare substantiam est novum, & distinctum agere ab eo, quod est alterare subiectum: ergo generare est actio nova distincta

ab alteratione. Min. prob. Tum, quia quando terminus, & effectus est distinctus, requirit distinctum agere: sed substantia, ad quam per se terminatur generatio, est distinctus effectus ab accidenti, ad quod per se terminatur alteratio: ergo. Tum etiam, quia agere sequitur ad esse in actu: sed forma substantialis dat esse substantiale distinctum ab esse accidentali: ergo formae substantiali generantis correspondet distinctum agere ab eo, quod correspondet accidenti.

6 Tertio. Quia ex nostra sententia sequitur; generatio nem substantialem esse puram resultantiam, & formam substantialem fieri solum per resultantiam ex alteratione praecedenti, & non per propriam actionem. Hoc autem est inconueniens: primò, quia nihil potest resultare ex eo, cum quo est incompatible: sed forma substantialis de novo genita est incompatibilis cum alteratione, quia quandiu, durat alteratio, non existit, nec potest existere forma de novo genita: ergo. Secundò, quia forma substantialis est id, quod principaliter intenditur à generante; id autem, quod fit per resultantiam, non principaliter intenditur, sed quasi ex consequenti.

Quar;

7 Quarto. Mutationi generativa debet correspondere aliqua vera actio, quia non datur novus motus, seu mutatio, quæ ab aliquo movente non fit, & motus prout ab agente est actio: sed mutationi generativæ non correspondet actio, quæ entitativè fit alteratio: ergo correspondet actio distincta realitèr ab alteratione. Min. prob. Per actionem correspondentem mutationi generativæ generans agit in subiecto, quod mutatur per generationem: sed per alterationem generans non agit in subiecto, quod mutatur per generationem: quia hoc subiectum est materia prima, vel compositum de novo genitum, subiectum verò alterationis est compositum, quod definit esse in instanti generationis: ergo.

8 His argumentis, quæ in sui favorem adducit Colleg. D. Thomæ, addo quintum sic. Si actio generativa non distinguitur realitèr ab alteratione, sequitur, quod substantia non fiat in instanti, sed successivè, & in tempore, quod est contra omnes Philosophos. Sequitur etiam, quod ad substantiam datur per se motus, quod etiam est contra Aristotelem. Prima sequela prob. Nam id, quod fit per motum, fit successivè, & in tempore, sicut ipse mo-

tus: sed si actio generativa est idem, quod alteratio, substantia fit per motum, quia fit per alterationem, quæ motus est: ergo fit successivè, & in tempore. Ex quo etiam prob. sequenda sequela. Nam substantia per se terminat generationem substantialem, seu actionem generativam sui: sed actio generativa substantialis iuxta nostram sententiam est motus, cum fit alteratio: ergo substantia terminat per se motum.

9 Resp. ad 1. D. Thomam in illo loco solum intendere, quod agentia naturalia per suam actionem pertingunt etiam ad productionem substantiæ, & non accidentium tantum contra aliquos, qui oppositum asserbant forsam ex eo ducti, quod agentia creata non nisi medijs accidentibus agunt, & etiam id, quod primo, & immediate produciunt, est accidens. Cæterum hoc non obstante, asserit S. Doctor, quod agentia creata habent suam actionem, qua attingunt ad productionem substantiæ; & hæc actio dicitur propria substantiæ ipsorum agentium, non quia sit distincta ab actione, qua accidentia, id est virtutes immediate operativa agentium produciunt alia accidentia similia in passo: sed quia quod talis actio attingat ad produ-

ctio:

tionem substantiæ, habet à forma substantiali ipsius agentis, quæ est principium radicale operandi, & in cuius virtute accidentia producunt substantiam.

10 Quæ explicatio consonat his, quæ idem D. Thomas habet loco citato ex quæst. de anima immediatè ante verba pro nobis relata: vbi cum dixisset, quod quia illud, quod immediatè correspondet actioni agentium naturalium, est accidens, scilicet dispositio materiæ, oportet, quod etiam principium proximè operativum eorum sit etiam accidens, subiungit: *Sed oportet ut forma accidentalis agat in virtute formæ substantialis quasi instrumentum eius, alias non induceret agendo formam substantialem. Et propter hoc in elementis non apparent aliqua principia actionis, nisi qualitates activæ, & passivæ, quæ tamen agunt in virtute formarum substantialium. Et propter hoc earum actio non solum terminatur ad dispositiones accidentales, sed etiam ad formas substantiales.*

11 Ex quibus verbis retorqueri potest argumentum in adversarios, & amplius probari sententia nostra. Nam D. Thomas asserit, quod actio qualitatum, quæ sunt virtutes opera-

tivæ elementorum, non solum terminatur ad dispositiones accidentales, sed etiam ad substantiam: ergo actio qualitatum est etiam productio substantiæ. Sed productio substantiæ est generatio substantialis activè sumpta: ergo actio accidentium est generatio substantialis. Sed actio accidentium est etiam alteratio, quia terminatur ad dispositiones accidentales, quibus materia disponitur: ergo generatio substantialis, ut actio est, identificatur cum alteratione.

12 Unde adversarij, vel debent ponere duplicem generationem substantialem, vnam quæ sit actio solius substantiæ, & terminetur immediatè ad substantiam genitam: & aliam, quæ sit actio substantiæ simul, & accidentium, & terminetur immediatè ad accidentia, & mediatè ad substantiam. Et si hoc dicant, præterquamquod incidunt in nostram sententiam, quia semel quod vna, & eadem actio terminetur ad accidentia, & ad substantiam, illa est simul alteratio, & generatio: & sic superfluit alia actio generativa terminata ad solam substantiam; præter hoc, inquam, sequitur ex hac positione, quod substantia sit immediatè operativa in aliqua sua actione: quod nullus Thomista concedere potest.

est. Sequel. prob. Nam illa actio, quæ ponitur esse solius substantiæ, hoc ipso quod sit actio solius substantiæ, non habet pro principio sui immediato aliquod accidens, quia si haberet, non esse actio solius substantiæ, sed etiam accidentium, à quibus procederet tanquam à principio proximo: ergo illa actio immediatè procederet à substantia agentis, & consequenter substantia esset immediatè operativa.

13 Et per hæc patet, quomodo impugnari debeat solutio, quæ adhiberi posset ad verba ex D. Thoma immediatè adducta, & ad rationem ex eis deductam pro nostra sententia. Posset enim aliquis dicere, quod dum D. Thomas ait, actionem accidentium terminari etiã ad substantiam, ex quo sequitur, quod actio accidentium, sit etiam productio substantiæ, & consequenter generatio substantialis activè sumpta, intelligendus est determinatione ad substantiam dispositivè tantum, non formalitèr; quatenus videlicet accidentia generantis producunt in passo similia accidentia, quibus materia disponitur ad receptionem formæ substantialis: non autem quia actio accidentium sit formalitèr ipsa productio substantiæ genitæ. Impugnatur

itaque hoc: tum quia D. Thomas expressè attribuit accidentibus aliam efficientiam erga substantiam productam præter eam, quæ est disponere ad generationem formæ, seu dispositivè producere substantiam: dicit enim, actionem accidentium terminari non solum ad dispositiones accidentales, sed etiam ad ipsam substantiam genitam, in virtute tamen substantiæ generantis, cuius sunt instrumenta: ergo actio accidentium plusquam dispositivè est productio substantiæ genitæ.

14 Tum etiam impugnatur ex dictis. Nam actio quæ formalitèr est productio substantiæ, & ponitur ab adversarijs distincta ab alteratione, non potest non procedere à substantia generantis medijs accidentibus, quæ sunt virtutes proximè operative generantis, aliàs substantia esset immediatè operativa: ergo eadem actio est actio substantiæ, vt principij radicalis, & accidentis tanquam principij proximi; nisi velis dicere, quod principium radicale, & proximum operatur, per distinctas actiones: quod à Thomistis non conceditur: ergo actio accidentium est etiam formalitèr productio substantiæ. Denique. Talis actio cum debeat procedere ab accidenti

tamquam à principio proximo, vel habet pro termino, & effectu immediato substantiam, vel accidens? Si accidens: ergo erit alteratio, cuius proprium est terminari ad accidens immediate; & sic actio generativa non erit distincta ab alteratione. Si substantiam: ergo aliqua actio, cuius principium proximum, & immediatum est accidens, habet pro termino immediato substantiam. Ergo non bene dixit D. Thomas, quod si est aliquod agens, quod sua actione directe, & immediate producat substantiam, tale agens agit per suam essentiam; quandoquidem iam datur agens scilicet generans, quod sua actione immediate producit substantiam, & tamen non agit per suam essentiam, sed per virtutem accidentalem superadditam.

15 Ad 2. arg. concessa mai. neg. min. Ad primam prob. dist. mai. Quando est distinctus terminus sine ordine, & conexione vnus cum alio, concedo mai. quando est distinctus terminus ordinatus, & connexus, nego mai. Et sub eadem distinctione min. nego conseq. Accidens, quo disponitur materia per alterationem, ordinatur ad substantiam generandam, cuius est quasi semen: & ideo per eandem actionem pro-

ducitur vtrumque. Ad secundam probat. dist. mai. Agere sequitur ad esse in actu: in actu proximo, concedo mai. in actu radicali tantum, nego mai. Et concessa min. nego conseq. In creatis præter principium radicale operandi, quod est substantia, requiritur etiam principium proximum, quod est accidens; vnde ad esse in actu substantiali præcisse non sequitur agere in creaturis, sed indigent esse in actu accidentali per virtutem proximè operativam. Et quia actio principij radicalis, & proximi eadem est: ideo eadem est actio, qua producit substantiam genita, & quæ sub hac consideratione dicitur generatio substantialis, ac actio, qua producuntur dispositiones accidentales, quæ sub hac consideratione dicitur alteratio.

16 Ad 3. resp. quod PP. Complut. vocant generationem substantialem resultantiam novam ex alteratione præcedente: in quo magis est litigium de nomine, quam de re; non enim negant, formam substantialem, vel potius compositum substantiale fieri per veram actionem ad ipsum terminatam, quæ entitative est alteratio attingens etiam formam substantialem genitam in virtute formæ substantialis generantis. Videtur tamen, non esse loquendum hoc modo

modo propter secundam rationem argumenti, nempe quia id, quod resultat ex productione alterius, non fit per se, & primario, sed quasi per accidens, & ex consequenti: quod de substantia dici non potest, cum primo, & per se fiat, & ex primaria intentione generantis. Quare melius est negare sequelam: quia eadem actio, quæ entitativè est alteratio, quatenus habet pro effectu accidentia disponentia materiam, est etiam generatio, quatenus in virtute substantiæ generantis, à qua procedit tamquam à principio radicali, attingit ad generationem substantiæ genitæ; unde hæc fit etiam per propriam actionem ad ipsam terminatam.

17 Si autem velis sustinere prædictum modum loquendi, dices ad primam prob. qua intenditur probare, hoc esse inconveniens, negando mai. Quia terminus motus resultat ex motu: & tamen est incompatibilis cum motu; quando enim adest terminus motus, iam non est motus: nec mobile dum est in termino motus, movetur, sed mutatum est. Sic autem contingit in generatione substantiali passivè sumpta, quæ est terminus alterationis, & mutatum esse materiæ primæ. Ad secundam prob. dices, quod ge-

neratio substantialis non ideò dicitur resultantia, quia non fit per se, & primario intenta à generante; sed ideò solum, quia forma substantialis genita licet sit prior in intentione generantis, in executione tamen est posterior in terminando eius actionem, quippe, quæ prius in executione producit accidentia disponentia materiam, ut introducatur forma substantialis.

18 Ad 4. concessa mai. nego min. Ad eius prob. nego etiam min. Ad cuius prob. inhibitam resp. quod agere in subiecto, quod mutatur per generationem, duobus modis intelligi potest. Primo ita ut ipsa actio, qua agens agit, recipiatur in subiecto, quod mutatur per generationem; & in hoc sensu agens per actionem alterativam non agit in subiecto, quod mutatur per generationem: quia subiectum actionis alterativæ, quæ motus est, non est materia prima, cui convenit mutari per generationem; recipitur namque talis actio utpotè motus alterationis in composito corrumpendo, quod desinit esse in instanti generationis. Alio modo potest intelligi taliter, quod terminus productus per actionem alterativam sit, & recipiatur in subiecto, quod mutatur per generationem; & in

hoc sensu agens agit per actionem alterativam in subiecto, quod mutatur per generationem: quia terminus ultimatè productus per alterationem, scilicèt forma substantialis recipitur tamquam in subiecto in materia prima, quæ est subiectum, quod mutatur per generationem. Ob quam rationem negavimus min. argumenti.

19 Hunc autem sensum etiam adversarij tenentur admittere: nam aliqui eorum tenent, actionem generativam subiectari in ipso generante, & tamen dicunt, quod per talem actionem generans agit in subiecto, quod mutatur per generationem scilicèt in materia prima: quatenus videlicet forma substantialis, quæ est terminus productus, subiectatur in materia. Ita nos dicimus, quod generans per actionem alterativam, quæ recipitur in composito corrumpendo, agit in subiecto, quod mutatur per generationem, quatenus per talem actionem non sub expressione alterationis, sub qua expressione solum habet producere accidentia, sed sub expressione generationis producit formam substantialium in materiam.

20 Ad ultimum resp. negando utramque sequelam. Ad prob. primæ dico, **maiorum**

non esse univèrsalitèr veram, nisi illud, quod fit habeat contrarium, vel aliquam latitudinem successivè percurrendam, ut contingit in qualitate, & quantitate. Cæterum substantia ex se indivisibilis est, nec habet contrarium: & ideo fit in instanti, & tota simul, licèt fiat cum motu, & per motum. Videnda sunt etiam pro solutione huius argumenti, quæ §. seq. dicemus circa fieri substantiæ. Ad secundæ sequelæ probat. resp. quod *ly per se* potest sumi dupliciter. Primò prout dicitur contra per accidens, itaut illud terminet per se actionem productivâ, quod non per accidens, & præter intentionem agentis illam terminat: & in hoc sensu substantia per se terminat actionem sui productivam. Potest etiam sumi *ly per se*, prout est idem, quod ratione sui, in quo sensu sumitur à Philosophis, quando negat, quod ad substantiam sit per se motus: non enim negant, quod substantia terminet motum, imò D. Thomas multoties affirmat, quod generatio substantialis, & consequenter forma substantialis est terminis alterationis. In hoc ergo sensu substantia non terminat per se actionem sui productivam, quia non terminat illam immediatè, & ratione sui, sed ratione accidentium,

quis

quibus materia indiget transmutari, & disponi ad formam substantialem: ideo ad substantiam non datur per se motus.

§. II.

Resolvitur secunda pars Questionis, & explicatur, quid sit generatio sumpta pro mutatione.

21 **Q**uamvis ad secundam partem, in qua inquiritur, quodam sit subiectum generationis substantialis? Potest dubium procedere de generatione substantiali, tam activè sumpta, prout est actio generantis, quam passivè sumpta prout est mutatio, qua materia prima mutatur, & transit de privatione ad formam. Ceterum cum in nostra sententia iuxta immediatè dicta generatio substantialis prout est actio, sit indistincta ab alteratione, & huius subiectum sit compositum corruptendum: idem compositum est subiectum generationis substantialis prout actio est. Circa illam autem, ut mutatio est, non satis constat inter AA. quid nomine generationis, ut mutatio est intelligatur.

22 Nam quidam distinguunt realiter generationem, ut mutatio est ab actione ge-

nerativa, appellantes eam passionem realiter distinctam ab actione generativa, quamvis etiam appellent eam actionem passivè sumptam. Ita Collega D. Thomæ in præsentia, quod etiam affirmat, generationem substantialem, prout mutatio est, & passio distincta à generatione activè sumpta, recipi in composito de novo genito: pro qua sententia citat aliquos Thomistas. Addit etiam, quod generatio sumpta pro eo, quod est rem aliter se habere nunc, & prius, habet pro subiecto immediato materiam primam; sumpta verò pro transitu de privatione ad formam non habet subiectum inhesionis, sed affectionis: quod subiectum dicit esse compositum de novo genitum. Denique dicit, hunc transitum non esse verum, & proprium accidens, sed modum quandam.

23 Alij verò, vel non distinguunt generationem, ut actio est, ab ipsa, ut mutatio est, vel saltè talem distinctionem omittentes asserunt absolute, generationem substantialem recipi in sola materia; negant tamen, generationem substantialem esse actionem accidentalem de prædicamento actionis dicentes, eam esse actionem substantialem quasi non ponentem in numero cum termino genito, sci-

licet forma substantiali : ne cogantur concedere, aliquid accidens recipi in sola materia prima, quod in via D. Thomæ sustineri non potest. Ita tenet Prædo apud prædictum Colleg.

24 Alij non reputant inconveniens concedere, generationem substantialem, etiam si sit accidens, recipi in sola materia prima, quia hoc videtur asserere Philosophus in lib. primo de Generat. cap. 4. ubi ait: *Est autem materia maximè quidem, & propriè subiectum generationis, & corruptionis susceptibile.* Cui consonat D. Thomas pluribus in locis asserens, subiectum generationis substantialis esse materiam primam. Hanc sententiam tenet Rubio cum alijs. Tandem alij vt Complut. Carmelita distinguunt quidem generationem, vt actio est, ab ea vt mutatio est, siquidem generationem, vt actio est, identificant cum alteratione, vt supra vidimus; eam autem, vt mutatio est, dicunt esse quendam modum substantialem, & quamdam resultantiam, recipique in sola materia prima.

25 Omnes istæ sententiæ non minùs, difficiles, quam obscuræ mihi videntur præter tertiam, quæ licet clara sit, non est tamen conformis doctrinæ Thomisticæ in eo, quod ponit,

aliquid accidens recipi posse in sola materia. Prima ergo sententia, omisso, quod passivem distinguit realitèr ab actione, & vocat eam actionem passivè sumptam, quod de se æquivocationibus, & confusio- ni obnoxium est: si enim passio realitèr distinguitur ab actione, vt quid appellatur actio passivè sumpta? Hoc, inquam, omisso, non salvat dictum Philosophi, & D. Thomæ, qui frequenter repetunt, subiectum generationis substantialis esse materiam primam. Nam in tali sententia generatio, vt est passio, recipitur in composito de novo genito: vt est transitus, non habet subiectum inhærensionis, sed affectionis, & hoc subiectum est etiam ipsum genitum. Vt autem est rem aliter se habere nunc, ac priùs, habet quidem pro subiecto materiam primam; cæterùm restat explicare, quid sit materiam aliter se habere nunc, ac priùs, incomplexè dictum, & vt significatur hoc nomine *mutatio*: verùm scilicet sit actio; vel passio: substantia, vel accidens, vel modus substantialis.

26 Si enim est actio, recipietur in generante iuxta A. primæ sententiæ: & si est passio, recipietur in genito iuxta eundem. Si autem est accidens, non poterit recipi in materia pri-

ma;

ma; & si est modus substantialis, in idem recidet hæc sententia cum sententiâ Carmelitarum, de qua infra. Si tandem hæc mutatio sit substantia, erit idem quod forma genita. In hoc videtur inclinare prædictum Colleg. quamvis ex alia parte oppositum asserat, quia loquitur de mutatione substantiali tamquam de quadam actualitate viali distincta realiter à termino *ad quem*, vt constabit ipsum legenti maximè in solutione argumentorum. Dato autem, quod huiusmodi sensus, qui verus est, vt infra videbimus, quadret prædictæ primæ sententiæ: restat explicare, quomodo hoc possit esse; & præterea non erat necessè generationem substantialem in tot conceptus, & partes distrahere: sed vno verbo dicere, generationem substantialem prout mutatio est, & se tenet ex parte materiæ, nihil aliud esse, quam formam genitam, & sic recipi in sola materia.

27 Præterea obstat contra eandem sententiam. Nam prædictus A. ideò probat, materiam esse subiectum generationis sumptæ pro mutatione, qua materia aliter se habet nunc, ac priùs, quia ipsa materia est, quæ eadem manens aliter se habet nunc, & priùs: ergo eadem ratione debuit asserere, materiam esse

subiectum eiusdem generationis sumptæ pro transitu ex vno termino ad aliud. Prob. conseq. Quia etiam materia est, quæ eadem manens transit de privatione ad formam: ergo materia etiam est subiectum huius transitus, non minus quam mutationis sumptæ pro eo, quod est aliter se habere nunc, ac priùs.

28 Obstat etiam contra ultimam partem huius sententiæ, quod illud subiectum affectionis, & non inhæssionis difficilè percipitur, quid sit. Si enim id, quod afficit subiectum, sit accidens, cur non inhærebit suo subiecto? Vnde falsum est id, quod A. iste num. 229. ait, nempe quod motus propriè non habet subiectum inhæssionis, sed affectionis, eo quod motus est modus, & affectio quædam mobilis. Aristoteles enim non diffinivit motum per modum, sed per actum entis in potentia; quid autem magis inhærens, quam actus potentiæ, si actus sit de genere accidentis, sicut est motus?

29 Denique obstat contra primam partem eiusdem sententiæ, in qua asserit, generationem prout est passio, recipi in composito genito. Nam dato, quod actio nõ recipiatur in passo: apud omnes tamen passio recipitur in passo; sed compositum

genitum non est passum : ergo generatio, vt est passio, non potest recipi in composito genito. Min. probat. Tum, quia compositum genitum est effectus generantis; passum autem non est idem, quod effectus agentis, quia passum debet præsupponi ad actionem agentis, ad quam præsupponi non potest effectus eiusdem agentis, cum effectus sit posterior in genere causæ efficientis actione agentis. Tum etiã quia passum est id, circa quod, & in quo agens operatur: sed effectus agentis non est id, circa quod, & in quo agens operatur; sed magis est id, quod per actionem agentis fit: ergo compositum genitum non est passum, in quo possit recipi generatio, vt passio est.

30 Secunda sententia habet contra se, quod ponere actionem substantialem in creaturis est omninò voluntarium; & contra communem, & receptam Philosophiam; & præterea, vt bene arguit Colleg. D. Thomæ, intra Scholam eiusdem Ang. Doct. suslineri non potest. Nam ideo in sententia Thomistica substantia creata non potest esse immediatè operativa, quia potentia immediatè operativa debet specificari à suo actu, qui est actio, seu operatio, quæ in creaturis est accidens; substantia autem non potest specificari

ab accidenti. Admissa autem sententia secunda deficit, & nullius roboris est ratio hæc: si quidem iam datur actio, quæ sit substantia, ad quam sine inconvenienti poterit ordinari, & ab ea tamquam ab actu intra propriam lineam substantialem poterit specificari substantia operantis, nec indigebit alio principio proximo accidentali.

31 De tertia sententia iam dictum est supra, eam non esse conformem doctrinæ Thomisticæ, & à nobis reiecta est lib. 2. Phisic. Vbi defensavimus, nullum accidens recipi posse immediatè in materia prima. Quomodo autem intelligi debeant Aristoteles, & D. Thomas, dum dicunt, materiam primam esse subiectum generationis substantialis, constabit ex infra dicendis.

32 Quarta, & vltima sententia habet contra se primò, quod ponit in materia immediatè aliquid pro priori ad formam: siquidem generatio, seu mutatio substantialis semel, quod sit distincta à forma substantiali, debet esse prior illa: si enim esset posterior ad formam, iam non reciperetur in sola materia, sed in composito de novo genito. Maximè autem hoc verum est iuxta AA. huius sententiæ, qui tenent, generatio-

nem esse viam, & tendentiam, seu fieri ipsius formæ: ergo materia prius erit modificata substantialiter per illum modum substantialem generationis, quæ habeat esse simpliciter substantiale, quod participat à forma, unde forma non erit actus primus materiæ, sed modus ille substantialis. Non est autem minus inconueniens, materiam prius esse in actu per aliquod esse modale, & si substantiale, quam per aliquod esse accidentale; modus enim etsi substantialis non minus dependet ab esse simpliciter, quod dat forma, quam accidens.

33 Secundo facit contra tandem sententiam, quod modi isti substantiales, vel accidentales, quos aliqui passim introducunt, ferè inexplicabiles sunt, nec parum deprimunt Categorias Aristotelis. Cum enim occurrit dubium de aliquo, vtrum sit forma, vel materia, vel aliquod accidens: si pro vtraque parte appareant inconuenientia, facile quisque effugiet difficultatem dicendo, nec esse substantiam, nec accidens, sed modum, vel substantialem, vel accidentalem, prout illi ad rem fuerit; imo posset aliquis dicere, omnia novem genera accidentium non esse accidentia, sed modos substantiæ. Præterea. Ille modus substantialis,

vel est actus, vel potentia? actus enim, & potentia sunt membra primo diuidentia ens in tota sua latitudine, ad quæ reduci debet quidquid aliquomodo participat rationem entis. Si est potentia: cum sit substantialis, erit potentia substantialis, vel potentia in genere substantiæ; consequenterque erit ipsa materia prima, quæ est potentia in genere substantiæ. Si actus: vel primus, vel secundus? Non secundus, quia hic est existentia, & constat, generationem substantialem non esse existentiam: ergo erit actus primus. Et cum aliud sit substantialis, vt à suis AA. dicitur, erit actus primus substantialis, qui nihil aliud est, quam forma substantialis; non ergo erit modus.

34 Visa ergo difficultate sententiarum, videtur mihi, AA. earum nimis scrupulosè procedere distinguendo generationem substantialem à termino, seu forma genita. Quia propter dicendum est, generationem substantialem, vt est mutatio, & se tenet ex parte materiæ, esse effectum formalem formæ substantialis consideratæ, vt est terminus motus, seu alterationis præcedentis, & vt est ipsum mutatum esse materiæ primæ. Ante explicationem huius assertionis ostenden-

dum est, quomodo ipsa sit secundam mentem D. Thomæ: hoc autem satis ostendunt verba eiusdem S. Doct. lib. 1. de Generat. lect. 10. quæ etiam dedimus in Phisica, vbi hanc eandem sententiam insinuavimus. Explicans itaque Ang. Doct. verba suprâ relata Aristoteles vbi dicit, materiam esse subiectum maximè susceptibile generationis, & corruptionis, ita habet: *Philosophus dicit, quod prima materia est maximè proprium subiectum susceptibile generationis, & corruptionis, quia immediatè substat formis substantialibus, quæ per generationem, & corruptionem adveniunt, & recedunt.* Vbi apud D. Thomam idem est materiam esse subiectum generationis, ac esse subiectum formæ substantialis, quæ per generationem advenit: ergo apud ipsum idem est forma substantialis, ac generatio; aliàs si vnum ab alio distingueretur, non benè diceret D. Thomas, idèò Philosophum dixisse, materiam esse subiectum generationis, quia est subiectum formæ genitæ.

35 In hanc sententiam trahi possunt sine vi, & debent, quotquot asserunt, materiam esse subiectum generationis substantialis, vt mutatio est, quia est subiectum terminorum, in-

ter quos hæc mutatio versatur, scilicet privationis, & formæ: Ex his sunt Mag. à S. Thomæ apud Colleg. D. Thomæ, & Mag. Prado dum dicit, mutationem substantialem, quam ponit esse actionem substantialem, non ponere in numero cum forma genita; in re enim ita discurrentes sentiunt, generationem substantialem, prout mutatio est, consistere in ipsa forma substantiali, modo tamen statim explicando. Imò ipsum Colleg. D. Thomæ num. 244. fatetur, D. Thomam, dum asserit, materiam primam esse subiectum generationis, rectè interpretari de generatione prout mutatio est, & sumpta pro termino mutante materiam, qui est forma. Si ergo D. Thomas generationem substantialem sumptam pro mutatione accipit pro ipsa forma, vt quid opus est, eam aliter accipere, & distinguere à forma: maximè cum vix explicari possit, quid sit hæc generatio substantialis distincta à forma, vt ex suprâdictis constat?

36 Vterius prob. assertum nostrum à paritate corruptionis. Nam sicut generatio est mutatio de privatione ad formam, ita corruptio est mutatio de forma ad privationem: sed mutatio, quæ est corruptio, prout se tenet ex parte materiæ, non

est aliquid distinctum à privatione formæ corruptæ : ergo nec mutatio, quæ est generatio, est aliquid distinctum à forma genita. Aliæ probationes huius sententiæ infra videndæ sunt in solutione argumentorum.

37 Nunc autem breviter explicanda est sententia nostra. Forma ergo considerari potest, ut est actus materiæ secundum se, & absolutè sumptæ; & potest etiam considerari, ut est actus eiusdem materiæ cōsideratæ sub respectu, quem dicit ad privationem eiusdem formæ, qua antea carebat. Sub prima consideratione non est mutatio, quia mutatio intelligi nequit, nisi sub respectu ad duos terminos, unum à quo subiectum, quod mutatur, recedit, & alium, ad quem accedit. Sub secunda autem consideratione mutatio est: quia est id, quo materia mutatur, vel potius mutata est; imò est ipsum mutatum esse materiæ, quo aliter se habet, ac antea se habebat.

38 Sed contra hanc doctrinam, & explicationem obstat primò, quod forma substantialis est terminus *ad quem* mutationis substantialis: sed forma non est terminus *ad quem* sui ipsius: ergo forma non est mutatio. 2. Mutatio substantialis est transitus de privatione ad formam: sed forma substantia-

lis non est transitus de privatione ad se ipsam: ergo idem. 3. Generatio substantialis, ut mutatio est, est fieri ipsius formæ substantialis: sed fieri distinguitur realitèr ab eo, quod fit: ergo, &c. Denique. Si mutatio substantialis non distinguitur à termino *ad quem* eadem ratione, nec motus distinguetur à termino *ad quem*: sed hoc est contra comunem sententiam, quam etiam nos secuti sumus lib. 3. Phisic. Ergo male asserimus nunc, mutationem substantialem non distingui à forma.

39 Sed resp. omnia hæc, quæ in argumentis tanguntur, non importare, nisi formam ipsam substantialem sub diversis respectibus à nobis conceptam. Quare ad 1. dico, formam substantialem esse terminum mutationis, non ita ut mutatio ipsa sit aliquid respiciens terminum *ad quem*, ut existimant adversarij: sed est terminus respectus à materia prima, qua antea erat sub privatione eiusdem formæ: quia est terminus, *ad quem* materia mutata est, & quo mutata est. Vnde eadem forma prout nunc actuat materiam, quam antea non actuabat, est mutatio eiusdem materiæ; ut autem respicitur ab ipsa materia tamquam quid adveniens sibi post privationem,

Sub qua antea erat, est terminus, ad quem mutata est eadem materia: & sic est terminus ad quem mutationis. Ad 2. resp. eodem modo, quod transitus de privatione ad formam potest considerari inferi, & in facto esse. Transitus in fieri non est ipsa forma, sed est motus, seu alteratio, qua materia disponitur ad formam recipiendam; unde dum materia disponitur per alterationem, dicitur transmutari, seu esse in transitu ad recipiendam formam. Transitus autem in facto esse est ipsum mutatum esse materiae, seu mutatio in facto esse: ideoque sicut forma substantialis est ipsum mutatum esse materiae; consideratur sub ordine ad privationem antecedentem, ita est transitus in facto esse.

40 Ad 3. resp. quod forma substantialis habet duplex fieri, vnum improprium, quod potius est factum esse, quam fieri; & huiusmodi fieri cum sit idem, quod factum esse, non distinguitur a termino, qui fit. Aliud est fieri proprie sumptum, quod quidem consistit in motu, & alteratione, per quam inducuntur dispositiones in materia ad formam generandam: & hoc fieri distinguitur realiter a forma, quae fit. Quae doctrina est D. Thomae lib. 6. Phi-

fic. lect. 5. vbi ad salvandum cum Philosopho, quod in omni mutatione id quod mutatur partim est in vno termino, & partim in alio, & quod etiam generatio, & corruptio sunt mutationes divisibiles, haec dicit: *In illis enim mutationibus, inter quarum extrema est aliquod medium, contingit, quod id, quod mutatur, dum mutatur, partim sit id vno extremo, & partim in alio secundum ipsa extrema. In illis vero, inter quarum terminos non est aliquod medium, id quod mutatur, non est secundum diversas partes suas in diversis extremis secundum ipsa extrema, sed secundum aliquid et adiunctum. Sicut cum materia mutatur de privatione ad formam ipsius, dum est in ipso mutari, est quidem sub privatione secundum se ipsam: sed partim est sub forma ignis non secundum se ipsam, sed secundum aliquid ei adiunctum, scilicet secundum dispositionem propriam ignis, quam partim recipit, antequam formam ignis habeat. Unde infra probabit Aristoteles, quod etiam generatio, & corruptio sunt divisibiles, quia quod generatur, prius generabatur, & quod corrumpitur, prius corrumpebatur.*

41 Haec D. Thomas, in quibus clare habetur, quod ma-

tertia dum est in mutari habet aliquid formæ, in quantum per alterationem recipit dispositiones eiusdem formæ: quod verum non esset, nisi mutari, seu alterari per dispositiones esset fieri formæ. Item dum dicit, quod id quod generatur, prius generabatur, manifeste indicat, esse aliquod generari, seu fieri formæ, vel compositi antecedens ipsum generatum esse, seu factum esse; quod quidem fieri, seu generari non potest esse, nisi motus alterationis, perquem inducuntur dispositiones ad formam. Idem docet lect. 8. eiusdem libri, ubi ait: *Si ergo generatio dicatur ipsa inceptio essendi, sic est terminus motus, & sic est in instanti: quia terminari motum, quod est mutatum esse, est in indivisibili temporis, ut supra ostensum est. Si autem generatio accipiat ipsa inceptio essendi cum toto motu precedente, cuius est terminus, sic non est in instanti, sed in tempore, &c.* Vbi ostendit generationem, accipi posse secundum quod includit motum alterationis, & consequenter, quod alterari est generari, vel fieri formam.

42 Item eadem lect. paulò ante finem volens ostendere, quod omne mutatum esse præcedit aliquod moveri, & è contra sic ait: *Sed in generatione*

secundum aliud est mutatum, & secundum aliud mutari: nam mutatum esse secundum formam, mutari verò non est secundum negationem formæ, quæ non suscipit magis, & minus secundum se, sed mutari est secundum aliquid adiunctum negationi, quod suscipit magis, & minus, quod est qualitas. Et ideo generatum esse est terminus eius, quod est alterari, & similiter corruptum esse. Et quia motus denominatur à termino ad quem, ut in principio Quinti dictum est, ipsum alterari, quia habet duos terminos, scilicet formam substantialem, & qualitatem, dupliciter nominatur, quia potest dici, & alterari, & fieri, & corrumpi. Et hoc modo accipi hic fieri, & corrumpi pro ipso alterari secundum quod terminatur ad esse, vel non esse. In quibus verbis, & docet sententiam s. antec. defensam de indistinctione generationis, ut actio est ab alteratione, in quantum dicit, quod alterari, seu alteratio habet duos terminos, scilicet formam substantialem, & qualitatem: & simul tradit doctrinam, quam in præsentibus de eo, quod alteratio est fieri formæ, in quantum dicit, quod alteratio simul dicitur, & alterari, & fieri, & corrumpi. Nec obstat si aliquis dicat, quod potius D.

Thomas improbat in his verbis sententiam nostram asserentem, generationem vt actio est, identificari cum alteratione; nam si alteratio est fieri formæ, non potest esse actio generantis. Non inquam obstat: nam vt probavimus lib. 3. Phisic. actio transiens, qualis est generatio identificatur cum motu, & passione; vnde quatenus est ab agente, est actio: & quatenus recipitur in passio, est motus, & passio, fierique formæ, seu compositi.

43 Ad vltimum resp. quod etiam lib. cit. Phisic. diximus, sententiam non distinguentem motum à termino *ad quem* esse valdè probabilem, & præterea eam videtur expressè docere D. Thomas 3. Phisic. lect. 2. Cæterùm stando sententiæ communi de distinctione motus à termino *ad quem*, dico, ad esse rationem specialem, obquam motus debeat realitèr distinguì à suo termino, secus autem mutatio. Ea autem est, quod motus est propriè fieri sui termini distinctum realitèr à facto esse eiusdem; dum enim motus durat, terminus non dum est, nec factus est: imò repugnat, motum esse, dum terminus eius *ad quem* existit: quia cum mobile est in termino *ad quem*, iam cessavit motus, tuncque mobile non moveretur, sed mutatum

est. Cum ergo motus, & terminus *ad quem* non possint simul esse: ideò non possunt esse idem realitèr. E contra verò accidit in mutatione, quæ simul est cum suo termino etiam iuxta adversarios: in eodem enim instanti, in quo existit mutatio substantialis, existit ipsa forma, quæ est terminus eius.

44 Ex quo etiam confirmari potest sententia nostra. Nam si in eodem instanti existit mutatio substantialis, & forma, vt negari non potest, superfluit talis mutatio distincta à forma. Si enim ad aliquid esset necessaria, maximè ad hoc, vt materia in eodem instanti esset mutata: sed ad stante forma in materia in eodem instanti, per eam sufficienter materia est mutata in tali instanti, cum per eam aliter se habeat substantialitèr nunc, ac antea se habebat; imò non nisi per formam potest substantialitèr se aliter habere: ergo. Urgetur, & probatur, mutationem substantialem non posse esse propriè viam, seu aliquid viable distinctum realitèr à forma. Nam si ita esset, materia per illam viam esset realitèr in via ad formam: & cum aliundè in eodem instanti habeat formam, sequitur, quod simul sit in via ad formam, & cum forma: simulque sit in via, &

in termino, quod est impossi-
bile.

QUÆST. III.

DE CORRUPTIONE.

§. Vnicus.

*Quid sit corruptio, & quo-
modo differat à gene-
ratione?*

I DE corruptione au-
tem dubitatur,
quid sit? Et resp.
cum communi sententia, eam
opposito modo definiendam
esse ad generationem sic: *Est mu-
tatio de esse ad non esse subst. in-
tiale.* In corruptione ergo ter-
minus à quo est forma, termi-
nus verò ad quem est privatio,
seu non esse formæ substantia-
lis: subiectum autem est mate-
ria. Quari etiam potest, an
distinguat realiter à genera-
tione? Ad quod dicendum est,
quod corruptio, prout est actio,
& se tenet ex parte agentis cor-
rumpentis, non distinguitur à
generatione: quia agens per
eandem actionem introduci for-
mam de novo genitam, & ex
consequenti corrumpi aliam,
quæ prius erat in materia. Ut
autem est mutatio, & se tenet
ex parte materiæ, dicendum est,
sam esse mutationem distin-

ctam iuxta superius dicta: habet
enim terminum ad quem distin-
ctum à termino generationis.
Videtur autem, talem distinctio-
nem esse realem, quia privatio
formæ præexistentis, ad quam
mutatur materia per corruptio-
nem, realiter distincta est à for-
ma de novo genita, quæ est
terminus generationis.

2. Possset tamen opposi-
tum probabiliter dici, quia si-
cut eadem actio est productiva
formæ de novo genitæ, &
ex consequenti corruptiva for-
mæ præexistentis, quia du-
plex forma non potest natura-
liter esse simul in eadem ma-
teria: ita, & propter eandem
rationem posset dici, quod vna,
& adem mutatione, qua mate-
ria mutatur ad formam de novo
genitam, mutatur etiam ex con-
sequenti ad privationem formæ
præexistentis propter incom-
possibilitatem vnius formæ cum
alia. Semper tamen verum est,
quod saltem secundum ratio-
nem corruptio est distincta mu-
tatio à generatione: quia ra-
tio, & conceptus corruptionis
specificatur solum à privatione
formæ præexistentis, non autem
à forma de novo genita, quam-
vis ad hanc sequatur privatio,
seu non esse præexistentis.

3. Per hoc patet, quomodo
verum sit illud, quod commu-
niter dicitur, videlicet, quod

generatio, & corruptio sunt
 duæ mutationes, & in eis in-
 terveniunt quatuor termini.
 Sunt quidem duæ mutationis,
 vel secundum rem, vel secun-
 dum rationem, prout magis
 placuerit; habent autem qua-
 tuor terminos, quia generatio
 habet pro termino à quo priva-
 tionem formæ de novo genitæ,
 & pro termino ad quem ipsam
 formam: corruptio verò è con-
 verso habet pro termino à quo
 formam veterem, seu præexis-
 tentem, & pro termino ad quem
 privationem eiusdem formæ ve-
 teris. Patet insuper veritas
 illius communis axiomatis, sci-
 licet *generatio unius est corrup-
 tio alterius*. Si enim intelliga-
 tur de generatione, & corrup-
 tione, prout sunt actiones: ve-
 rum est, in quantum utraque
 est realiter eadem actio, vt di-
 ctum est. Si autem intelligatur
 de eis, vt sunt mutationes:
 tunc si teneatur, esse mutatio-
 nes realiter distinctas, verum
 est axioma, non in sensu identi-
 co, sed in sensu causali, & prop-

ter naturalem concomitantiam
 utriusque: quia semper
 generationem unius commita-
 tur naturaliter corruptio alte-
 rius, & è contra. Si verò te-
 neatur, eas non esse mutatio-
 nes realiter distinctas, sed so-
 lum secundum rationem: tunc
 verum est etiam in sensu identi-
 co.

4 Ad finem huius disputa-
 tionis oportet advertere, quod
 in præsentem circa generationem,
 & corruptionem disputari so-
 let, quodnam sit subiectum
 accidentium: & an in corrup-
 tione fiat resolutio vsque ad
 materiam primam? quam quæ-
 sitionem nos in Phisica disputa-
 vimus lib. 2. Item quæri solet,
 an ultimæ dispositiones ad fore-
 mam proveniant ab ea in gene-
 re causæ efficientis? de quo
 etiam egimus in eodem libro:
 ubi etiam obiter diximus, quo-
 modo generatio, & corruptio
 mutuò se præcedant in ge-
 nere causæ materialis,

& formalis,

)(S)(

DISPUTATIO II. DE ALTERATIONE.

QUÆST. I.

Quid sit alteratio: & an dividatur adæquatè in inten-
sionem, & remissionem?

§. Vnicus.

Proponuntur fundamenta pro utraque parte:

Post generationem sequitur secundū ordinem doctrinæ agere de alteratione: de qua primò dubitatur, quid sit? Est autem *Motus ad qualitatē*. Ita communiter Philosophi, licet aliqui alias particulas in definitione alterationis addant maioris explicationis gratia. Dicitur autem motus proprie, & strictè sumptus, qui scilicet sit successivus, & cum tempore, per quod excluduntur à ratione alterationis, prout in præ-

senti sumitur, aliqua mutationes instantaneæ, ut productio lucis in aere, quæ dicitur illuminatio: quæ quidem licet sit alteratio, in quantum est mutatio secundum qualitatem, non tamen est motus, quia fit in instanti. Colligitur etiam ex prædicta definitione, quod termini alterationis, scilicet terminus *à quo*, & *ad quem* debent esse termini positivi, & inter se contrarij: quia iuxta doctrinam Aristotelis motus proprie sumptus solum datur inter contraria.

2 Secundo dubitatur, quomplex sit alteratio, & quot species habeat? Pro quo notandum est, duas esse species subalternas alterationis, cuique notas, & de quibus nulla est controversia, scilicet intensiorem, & remissionem: & dico subalternas, quia etiam intensio, & remissio sunt ulterius divisibiles in alias species infimas, secundum diversitatem aethiam, & infimam specierum qualitatum, in quibus fiunt: ut intentio, & remissio secundum calorem, & frigus sunt species infimae alterationis. Intensio autem est motus à minus ad magis secundum qualitatem, ut à minus calido ad magis calidum: remissio verò est contra est motus à magis ad minus, ut à magis calido ad minus calidum.

3 Hoc supposito dubium est, an præter has duas species detur alia, quæ dicitur alteratio simpliciter dicta, non ideò quia sit ratio communis, utriusque speciei iam explicatæ per modum generis: hoc enim modum non posset esse species alterationis, cum genus per se ipsum non possit constituere speciem. Sed ideò dicitur alteratio simpliciter dicta, quia non habemus proprium nomen ad eam significandam: & ideò apropriamus ei nomen

commune alterationis. Consideratur autem hæc species alterationis, quatenus est motus ab una qualitate ad aliam absolute, & secundum se sumptam, præcindendo ab eo, quod qualitas, quæ est terminus, sive à quo, sive ad quem motus habeat aliquam intensiorem, vel remissionem: ut si consideremus motum alterationis à calido in frigidum absolute.

4 Igitur circa hoc sententia, quam Complut. Carmel. dicunt esse communem Thomistarum, est affirmativa ponens hanc tertiam speciem alterationis, & probatur hac ratione. Quando calor de novo producitur in aliquo subiecto, quod antea erat frigidum, datur vera alteratio illius de frigido in calidum: sed talis alteratio non est intensio, nec remissio: ergo est tertia species alterationis, seu alteratio simpliciter dicta. Mai. pater, quia est motus à contrario in contrarium successive factus. Min. autem prob. In primis non est intensio, quia intensio præsupponit in subiecto, quod alteratur, qualitatem illam, quæ intenditur; nihil enim fit magis calidum, nisi quod antea erat calidum: & propter eandem rationem remissio præsupponit in subiecto qualitatem, quæ remittitur: sed dum calor sit de no-

vo, subiectum non præsupponitur antecedenter calidum: ergo talis alteratio non est intensio, nec remissio caloris.

5 Pro contraria autem sententia adsunt hæc argumenta. Primò, quod in genere quantitatis non datur alia species motus præter augmentationem, quæ est à minori quantitate ad maiorem, & diminutionem, quæ est à maiori ad minorem: ergo pariter in genere qualitatis solum erunt duæ species motus, scilicet intensio, & remissio. 2. Tota latitudo qualitatis, secundum quam potest terminare motum, est eius intensibilitas, & remissibilitas, quatenus videlicet potest magis, & minus in esse subiecto, vel potest habere plures, vel pauciores gradus iuxta diversitatem sententiarum circa modum, quo fit intensio, & remissio, de quo postea: ergo qualitas non potest terminare motum, nisi secundum quod est intensa, vel remissa; consequenterque solum dantur duæ species alterationis.

6 Tertiò. Dum produci- tur qualitas de novo, simul intenditur: ergo non datur alteratio, quæ simul non sit intensio. Ant. prob. Quandiù durat actio, qua primò produci- tur calor in aqua; v. g. continuò aqua magis calefit, vt patet per expe-

rientiam: ergo intenditur calor in ea. Quartò. Omnis alteratio est successiva, consequenterque est successiva, & à contrario in contrarium: ergo dum de novo introduci- tur calor in aqua antea frigida, simul paulatim, & successive expellitur eius frigiditas. Sed frigiditatem paulatim, & successive expelli est ipsam remitti: ergo simul dum introduci- tur calor, remittitur frigiditas aquæ. Ergo alteratio illa est remissio, consequenterque non datur alteratio, quæ non sit remissio.

7 Denique. Qualitas non potest terminare motum alterationis, nisi prout intensa, vel remissa: ergo nulla est alteratio, quæ terminetur ad qualitatem secundum se, & absolute sumptam. Ant. prob. Mobile dum est in termino à quo, non dum movetur, & dum est in termino ad quem, iam non movetur, vt manifestè patet in motu locali: ergo mobile motu alterationis dum movetur, nec est sub qualitate, quæ est terminus à quo, neque sub qualitate, quæ est terminus ad quem. Sed hoc esset falsum, si qualitas esset terminus à quo, & ad quem secundum se sumpta, & non vt intensa, vel remissa: ergo. Min. subsumpta prob. Nam si sumatur calor, & frigus secundum se in alteratione, quæ aqua ca-

lesit, vtrumque habet aqua, dum alteratur: est enim calida, quia per alterationem producitur calor in ea; est etiam frigida, quia non tota frigiditas expellitur simul ab aqua, & consequenter dum durat motus alterationis, aliqua frigiditas remanet in aqua: ergo si frigiditas, & calor essent termini alterationis secundum se sumpta, & praescindendo ab intensione, & remissione: mobile dum est in termino à quo, & ad quem, moveretur, quod est impossibile.

8 Hac argumenta videntur habere difficultatem; sed tamen in favorem primæ sententiæ responderi potest ad 1. negando conseq. Ratio disparitatis est: quia quantitas in prima sui productione non terminat per se motum, sed resultat tamquam proprietas substantiæ de novo factæ per generationem; unde ad quantitatem secundum se praescindendo à maiori, vel minori non datur aliqua species motus. At verò qualitas etiam in prima sui productione fit per se, & separatim à substantia, vt patet in calefactione aquæ.

9 Ad 2. dici potest, quod latitudo qualitatis, quæ necessaria est, vt possit terminare motum, non est omninò idem, quod intensibilitas, & remissibilitas; nam intensibilitas, &

risibilitas addunt supra latitudinem relationem maioris, vel minoris. Vnde aliud est, quod qualitas non possit terminare motum, nisi secundum aliquam latitudinem, & divisibilitatem; aliud autem, quod qualitas debeat esse maior, vel minor secundum intensiorem, aut remissionem. Primum est verum, & semper accidit inquacumque alteratione; secundum autem est falsum, & de facto deficit in prima productione qualitatis: vbi quia antecedenter non praesupponitur in subiecto eadem qualitas, latitudo secundumquam terminat motum, nec est maior, nec minor; & idè non terminat motum intensiorem, & remissionem, sed alium distinctum. In forma ergo concesso ant. neganda est conseq.

10 Ad 3. dici potest, quod quando aqua primo calefit, etiam per motum alterationis continuo magis calefiat: tamen non intervenit ibi propria intensio: quia *ly magis* non dicit comparationem ad aliquem gradum determinatum caloris, qui antea præcesserit in actu, solum enim præcedit in potentia durante motu. Sicut dum mobile aliquod movetur localiter, quandiu durat motus, non est in actu in aliqua parte determinata spatij, sed solum in poten-

ria, quatenus signata quacumque parte spatij potuit motus in ea terminari, & mobile in ea quiescere. Ad 4. dici potest, illud solum probare, quod omnem alterationem committetur etiam remissio; non verò quod idem sit alteratio simpliciter dicta, & remissio. Ad 5. dicatur, probare quidem, quod qualitas non possit specificare motum alterationis simplicis, nisi vt terminatam per aliquem gradum; ceterum quia dum primo fit, non habet respectum ad aliquem gradum præexistentem: ideò non fit in prima sui productione per motum intensio- nis proprium.

QUÆST. II.

UTRUM INTENSIO

qualitatum fiat per additio- nem gradus ad gra- dum?

§. I.

Probatur quod additio gra- duum non fit de mente D.

Thomas: & disquiritur quid sit gradus.

IN hac quæstione sum- mè difficili parcen- dum est, si ea, quæ dixerimus, non ita per ordinem digesta sint vt par erat: procede-

mus enim modo inquisitivo, si fortè contingat aliqualiter ad veritatem accedere. Igitur quæ- stio procedit, tam de qualitati- bus habentibus contrarium, quæ fiunt per motum rigorosum, & alterationem strictè talem, quam de alijs, quæ fiunt in instanti, & sine motu, vt lux in aerea gratia, & charitas, & alij habi- tus supernaturales. Procedit autem dubium non de augmen- to extensivo, quo qualitas ma- terialis extenditur ad novam partem subiecti, in qua antea non erat: sicut dum lignum, quod in vna parte sui habet ca- lorem, & in alia non, postea acquirat calorem in ea parte, quæ antea non erat calida. De hoc, inquam, augmento non procedit dubium, quia per hoc augmentum propriè non fit ma- gis calidum; v. g. sed maius ca- lidum; magis autem calidum, quod est propriè augmentum intensio- nis, fit, quatenus ea- dem pars subiecti crescit in ca- lore.

2. Circa modum itaque quo fit augmentum intensi- vum qualitatum, duæ fuerunt opiniones antiquorum, quæ communiter reijciuntur. Pri- ma asseruit, intensio- nem fieri per depurationem qualitatis à suo contrario; quam opinionem reijcit D. Thomas ex eo, quod accidit qualitati habere contra-

rium.

riam: ut patet in luce, quæ intenditur, & non habet contrarium, à quo depuretur. Secunda sententia asseruit, intensiorem fieri per destructionem qualitatis imperfectioris, & productionem alterius perfectioris. Hæc sententia ex eo reprobat, quia reverà non salvat augmentum qualitatis; quod enim augetur, permanet idem sub augmento: alias non illud augetur, sed aliud: ergo si qualitas destruitur, & alia nova producit, nihil augetur.

3 Præter hæc sententias sunt alia duæ his temporibus celebres, quarum prima tribuitur Scoto, & alijs. Eam sequuntur communiter Jesuitæ: asseritque, intensiorem qualitatis fieri per additionem gradus ad gradum, idest per additionem novæ partis qualitatis ad qualitatem præexistentem: ita ut quando intenditur calor, de novo producatur aliqua pars caloris in eadem parte subiecti. Alia sententia, quæ est omnium Thomistarum, per oppositum tenet, in intensiorem qualitatem non intervenire additionem partialis qualitatis, sed solam maiorem radicationem eiusdem qualitatis in subiecto: ita ut vna, & eadem pars subiecti, quæ antea imperfectè actuabatur per qualitatem, postea perfectius actuatur, & magis fiat in actu

per eandem qualitatem. Hæc sententia nobis tenenda est, quam quæst. seq. Deo dante, explanavimus.

4 Nunc autem pro impugnatione sententiæ oppositæ ostendendum est, nostram esse expressam in D. Thoma propter aliquos ex adversarijs, qui suam sententiam de additione gradus ad gradum volunt attribuere S. Doctori inter quos P. Rubio quem vidi, & P. Hurtado, apud Complut. Carmel. Sed quam falso talem sententiam imponere velint Ang. Mag. satis indicant omnia loca, in quibus hanc quæstionem pertractat in terminis: ita ut ex sola simplici eorum lectione manifestum sit, eum perpetuo exclusisse additionem ab intensiōe qualitatum. Sufficiat vnum, vel alterum testimonium eius in medium proferre.

5 Sic ergo habet quæst. 1. de virtut. art. 11. in corpor. *Quidam existimaverunt, quod charitas, sive quelibet virtus infusa augetur per additionem charitatis ad charitatem, vel virtutis ad virtutem, aut albedinis ad albedinem, quod omnino stare non potest.* Et 1. 2. quæst. 52. art. 2. ait: *Augmentum habituum, aut aliarum formarum non fit per additionem formæ ad formam.* Et 2. 2. quæst. 24. art. 5. *Relinquitur*

ergo, quod nullo modo charitas augeri potest per additionem charitatis ad charitatem. Et in 1. distinct. 17. quæst. 2. art. 2. referens opinionem ponentem, quod charitas augetur per additionem charitatis ad charitatem, eam impugnat, & subdit: *Primam autem positionem non possum intelligere.* Per quæ verba exclusa manet interpretatio, quam Rubio adhibere conatur dicens, D. Thomam in prædictis testimonijs solum intendere, quod non fit vtendum nomine additionis formæ ad formam, seu qualitatis ad qualitatem: quia hoc videtur sonare additionem qualitatis completæ. Non autem excludere D. Thomam additionem qualitatis partialis, ex qua, & alia præexistente fiat vna qualitas completa, & totalis. Exclusa, inquam, manet hæc interpretatio, quia nullus imaginari potuit, quod si qualitas adderetur qualitati, post additionem non fieret ex eis vna qualitas totalis: cum nec in additione quantitatis ad quantitatem hoc imaginari possit; sed compertum sit, quod dum quantitas additur quantitati, resultat vna quantitas totalis: ergo D. Thomas illam additionem qualitatis ad qualitatem reijcit, ex qua resultaret vna qualitas totalis; & con-

sequenter excludit additionem qualitatis partialis.

6 Favet etiam, quod idem D. Thomas quæst. & art. citatis ex 1. 2. in argumento *sed contra* adducit pro sua sententia verba Philosophi 4. Phisic. ubi ait: *Ex calido fit magis calidum, nullo facto in materia calido, quod non esset calidum quando erat minus calidum.* Quæ verba solum indicant, quod dum aliquid fit magis calidum, non fit per hoc, quod aliquid fiat calidum, quod antea non esset calidum: quia nec nova materia, vel subiectum advenit, quod de novo fiat calidum: nec in subiecto, quod fit magis calidum, aliqua pars fit calida, quæ antea non esset calida. Vtroque enim modo calidum, vel calor non intendetur, sed extenderetur.

7 Dicit ergo Philosophus, quod magis calidum fit aliquid absque eo, quod de novo aliquid fiat calidum, nec secundum totum, nec secundum partem: quia idem omnino, quod antea erat calidum, fit magis calidum. Ex quo habetur, quod magis calidum fit absque additione alicuius subiecti calidi; si-
vè talis additio fiat per hoc, quod vnum subiectum calidum addatur alteri calido, sicut si vna aqua calida addatur alteri: si-
vè quia in eodem subiecto ad-

veniat de novo calor alicui parti, in qua antea non erat: sic enim quoddam modo additur calidum calido, in quantum pars, quæ de novo fit calida, coniuncta est parti antea calidæ.

8 D. Thomas autem ex hac doctrina Philosophi, quæ certa, & clara est, nec ab adversarijs negatur, scilicet quod intensio caloris non fiat per additionem novi calidi ad aliud calidum præexistens, infert, quod non fiat per additionem caloris: quia apud ipsum impossibile est, imò, & in intelligibile, quod fiat additio caloris, sine additione subiecti calidi. Et hoc est, quod loco citato ex 1. sent. dixit, se non posse intelligere, quod scilicet augmentum charitatis fiat per additionem charitatis ad charitatem. Nam cum manifestum sit, non posse fieri additionem unius subiecti habentis charitatem ad aliud etiam habens eam: nec in anima utpotè indivisibili sint partes, in quarum una posset esse charitas, & in alia non: cui si postea adveniret charitas, iam adderetur pars habens charitatem alteri parti illam habenti, & sic fieret additio subiecti partialis habentis charitatem ad subiectum partiale. Cum ergo non sit alius modus addendi subiectum cha-

ritatis subiecto, & D. Thomas non inveniat modum, quo fiat additio charitatis ad charitatem, nisi addatur unum subiectum, sive totale, sive partiale alteri: ideò non potuit intelligere illam opinionem asserentem, charitatem augeri per additionem charitatis, sicut nec opinionem asserentium, calorem, vel alias qualitates augeri per additionem caloris ad calorem, seu qualitatis ad qualitatem; unde multo minus potuit illam asserere, & docere.

9 Et quia mens D. Thomæ ea est, quæ manet explanata: ideò quæst. citata de virtutibus, & alibi accuratè expendit hos modos, quibus subiectum additur subiecto, & ex eis arguit, quod non potest fieri augmentum formæ per additionem formæ ad formam. Illam autem additionem, quam oppositi AA. imaginantur, scilicet partis formæ secundum se sumptæ ad aliam partem, semper rejicit D. Thomas, ut implicatorium: utpotè quia implicatorium est ponere partes in quacumque forma secundum se considerata, & sine ordine ad diversas partes materiæ, & quantitatis, ut ex rationibus eiusdem Ang. Doct. constavit infra.

10 Sed videamus, quid pro se afferat P. Rubio ut suadeat, suam sententiam esse de

mea

mēte D. Thomæ. Adducit itaque verba eiusdem S. Doctoris 2. 2. quæst. 24. art. 4. ad 3. ubi ait: *Quidam dixerunt, charitatem non augeri secundum essentiam, sed solum secundum radicationem in subiecto; sed hi propriam vocem ignorarunt: cum enim accidens sit, eius esse est inesse. Vnde nihil est aliud ipsam secundum essentiam augeri, quam eam magis inesse subiecto, quod est eam magis radicari in subiecto.* b. t.

¶ II. Ex quibus verbis infert prædictus A. quod iuxta mentem D. Thomæ charitas, & pari ratione alie qualitates duobus modis augetur secundum intensiōem: primò secundum essentiam, seu secundum substantiam suam, & entitatem: quod quidem fieri nequit (inquit) sine eo, quod aliqua pars entitatis ipsius charitatis de novo producatur per motum intensiōis. Alio modo augetur per maiorem radicationem in subiecto fundatam in maiori, ac nova entitate, quia impossibile est, magis radicari in subiecto, sine nova entitate superaddita. Et tandem post hanc explicationem verborum D. Thomæ infert, quod discipuli eius negantes, qualitatem augeri secundum essentiam, quod apud P. Rubio idem est, ac augeri per additionem gradus ad gra-

dam, loquuntur contra ipsum D. Thomam, & videntur ignorare propriam vocem intensiōis.

¶ 12. Sed certè mihi videtur, hunc A. non assequutum fuisse sensum verborum D. Thomæ, quæ pro se allegat. Et quidèmrūm aliqui fuerint discipuli D. Thomæ, qui negaverint, charitatem, & alias qualitates augeri secundum essentiam, ignoro: de quibus, si aliqui fuerint, cum ex alia parte non negaverint, augeri per maiorem radicationem, dici debet cum D. Thomæ, quod propriam vocem ignorarunt. Attamen mihi persuadere non possum, quod in re ad eò clara ubi D. Thomas, tam expresse asserit, charitatem augeri secundum essentiam, potuerit aliquis eius discipulus hoc negare. Verum est, non solum aliquem, sed omnes D. Thomæ discipulos negare, qualitates augeri secundum essentiam in sensu, in quo ab hoc A. accipitur augeri secundum essentiam, ita ut sit idem, quod augeri per additionem novæ entitatis partialis. Quia verò D. Thomas non sic intellexit augeri qualitatem secundum essentiam, sed potius docuit, quod augeri secundum essentiam idem est, ac augeri per maiorem radicationem in subiecto: idè nullus D. Thomæ discipu-

lus primum negavit, cum omnes fateantur, & defendant hoc secundum.

13 Hinc constat iam, quomodo hic A. sensum D. Thomæ non attigit. Nam D. Thomas non distinguit, ut ipse putat, duos modos, quibus qualitas augeatur per intensiorem, scilicet vnum secundum essentialiam, & alium secundum radicationem; potius enim vnum tantummodo augmenti intensivi qualitatum agnoscit, qui cum vnus, & idem sit, est augmentum secundum essentialiam, & secundum maiorem radicationem: quia cum esse qualitatis sit radicari, seu inesse subiecto, si augmentum est secundum inesse, & radicari in subiecto, necessariò erit secundum essentialiam, ut arguit D. Thomas.

14 Tam longè itaque abest mens D. Thomæ à sensu, in quo illum interpretatur prædictus A. quod potius ideò eos, qui concedentes charitatem augeri per maiorem radicationem negabant, augeri secundum essentialiam, redarguit tamquam ignorantibus propriam vocem: quia augeri secundum radicationem, & secundum essentialiam, quod est omninò vnus, & idem modus augendi, illi apprehendebant, ut duos diversos modos augendi putantes, diversum aliquid significari per hanc vocem

augeri per maiorem radicationem, ac per istam augeri secundum essentialiam: & ideò concessio vno, aliud negabant. Et quod hoc ita sit, patet ex ipsa forma arguendi D. Thomæ contra illos. Si enim existimaret D. Thomas, quod augeri per maiorem radicationem esset modus distinctus augendi, fundatus in augmento secundum essentialiam, ut vult prædictus A. non argueret illos de ignorantia vocis, sed de ignorantia illationis: quia cum concederent vnum, negabant aliud, sine quo illud, quod concedebant stare non potest, quia vnum ex alio infertur iuxta hunc A. Sed D. Thomas non arguit, utrumque debere concedi, quia vnum sequatur ex alio; sed quia utrumque est omninò idem: ideòque qui vnum negat, concessio alio, ignorat propriam vocem: sicut qui diceret, hunc hominem esse Papam, & negaret, esse Summum Pontificem, convinceretur ignorare significationem vocum.

15 Illud autem, quod A. iste dicit, scilicet, quod maior radicio stare non potest, sine additione novæ partis qualitatis, falsum est: quia aliud est, plus de forma radicari in subiecto, aliud, formam plus, seu magis radicari in subiecto; sicut in augmentatione viven-

tium, aliud est, plus materiæ actuari per formam, quam antea: aliud, materiam magis actuari per formam. Primum accideret, si nova pars formæ adderetur, sed non secundum: quia ex eo, quod nova pars formæ radicetur in subiecto, non sequitur, quod pars, quæ antea radicabatur, magis radicetur: & hoc requiritur ad intentionem formæ. Sicut ex eo, quod nova pars materiæ actuatur per formam, non sequitur, quod materia præexistens magis actuatur. Rationes verò, quibus prædictus A. nititur probare intentum suum, infra solventur: sicut etiam argumentum, quod deducit ex verbis D. Thomæ immediatè sequentibus ad præallegata: nunc enim solum agimus de mente D. Thomæ, quam non assecutum fuisse P. Rubio, constat ex dictis.

16 Superst de his, quæ P. Hurtado moverunt ad credendum suam sententiam esse D. Thomæ, dicamus. Adducit itaque testimonium D. Thomæ ex 3. part. quæst. 7. art. 12. vbi inquit: *Quod aer non potest crescere in caliditate, quando pertingit ad ultimum gradum caloris, qui potest salvari in natura aeris. Item: Calor ignis non potest augeri, quia non potest esse perfectior gradus caloris, quam ille, ad quem pertinet*

git natura ignis. In quibus verbis expressè admittit gradus in qualitatibus: & præterea in eodem art. insinuat, vel supponit, quod gratia in viatoribus potest augeri, & secundum se ipsam, & per respectum ad subiectum. Videtur autem, quod augmentum gratiæ secundum se ipsam, ut contradistinctum ab augmento, quod convenit ei per respectum ad subiectum, non possit intelligi, nisi de augmento per additionem gradus ad gradum in ipsa gratia.

17 Accedit, quod Caietanus 1. 2. quæst. 52. art. 2. exponens textum D. Thomæ admittit additionem graduum in intentione qualitatuum significans, hanc sententiam quoad substantiam esse de mente D. Thomæ, & solum quoad modum loquendi videri ab eo discrepare; ita enim concludit ibi Caietanus: *Et tu, qui additione graduum uteris disputando, si hanc expressurus dicis sententiam, à lapu solo lingue cohibendus restas.*

18 Respondetur tamen, quod in prædictis verbis D. Thomæ nihil est, quod sonet pluralitatem, seu compositionem graduum in qualitatibus; sed solum admittit gradum in singulari, qui dicatur ultimus maior, aut perfectior respectivè ad gradum, qui potest esse divisivè,

vel in eodem subiecto, vel in alio, vt infra explicabitur. Nec ex eo, quod admittat, gratiam in puris viatoribus augeri posse ex parte sui, & ex parte subiecti, ponit aliquam additionem, vel compositionem in gratia. Nam vt ibidem se explicat D. Thomas, possibilitas augmenti formarum ex parte subiecti stat in eo, quod subiectum non attingat ad vltimum gradum in participatione formæ secundum suum modum. Possibilitas autem augmenti ex parte formæ stat in eo, quod subiectum non attingat ad vltimam perfectionem, quam potest talis forma habere in rerum natura: in quo nulla additio, vel compositio importatur.

19 Præterquamquod dici potest, quod in eo loco D. Thomas non agat de modo augmenti qualitatum, loquitur tantum omiffiue, seu permissiue: quia intentum suum in illo art. est ostendere, quod gratia Christi D. augeri non potest. Et quia hoc verum est, siue augmentum fiat per additionem, siue alio modo: ideò vsus est modo loquendi sententiæ, quæ ponit, augmentum fieri per additionem, vt ea admissa ostenderet, veram esse suam conclusionem, vt indisputationibus frequenter accidere solet. Cæterum ad indagandam mentem

D. Thomæ circa hoc recurrendum est ad ea loca, in quibus ex professo, & in terminis disputat præsentem questionem, vt sunt ea, quæ pro nostra sententia adducta sunt. De Caietano autem dicendum est, eum sub obscure in hoc puncto loqui, & ancipitem videri esse: semper tamen recusat additionem propriam in augmento qualitatum fieri.

20 Hæc circa mentem D. Thomæ dicta sint; verum adhuc ex eius verbis proximè adductis, in quibus vtitur nomine gradus, & ex communi modo loquendi, quo omnes dicimus, & verè, hoc calidum; v.g. esse tale in hoc, vel illo gradu, refert difficultas, quid nomine gradus intelligendum sit? Circa quod AA. oppositi idem dicunt esse gradus in qualitate, ac partes intensiōis eius: concedunt enim partes non solum extensionis, sed etiam intensiōis. Quia tamen inter gradus, & partes aliqua distinctio assignanda est, cum constet, in quantitate dari partes, quæ tamen gradus appellari non possunt; non apparet, cur partes intensiōis non solum partes, sed etiam gradus dicendæ sint: nisi fortè dicatur, hoc nomen gradus attribui partibus intensiōis ad distinguendum eas à partibus extensionis, quod purè voluntarium est.

21 In sententia autem aliorum, qui ut infra dicemus, ponunt, has partes, quibus fit intensio qualitatum, esse inter se dissimiles, ita ut una excedat aliam in perfectione: sive talis excessus sit intra eandem speciem, sive sit cum diversitate specifica iuxta diversos modos opinandi: aliqua congruitas est, ut eius modi partes dicantur gradus. Nam gradus iuxta proprietatem vocis solum invenitur in his, quæ invicem se excederunt per ordinem ad aliquid unum. Si autem ponatur, quod omnes partes qualitatis, ex quibus resultat intensio, sunt inter se similes, & eiusdem rationis: non videtur quomodo nomen *gradus* eis possit adaptari, nec quomodo possit inter eos inveniri ratio primi, & secundi, &c. cum nulla sit ratio, quare unus sit primus, vel secundus, potius quam alter.

22 Et si dicatur illum esse primum, qui primo productus est per motum alterationis; secundum autem, qui secundo loco productus est, & sic de reliquis usque ad eum, qui ultimo producitur. Contra est primò. Nam sicut in motu non datur primum, quia nulla pars est assignabilis, antequam non fuerit alia: ita nec in qualitate producta per motum potest signari aliqua prima pars; sed quamvis

signata, ante illam fuit alia, & alia producta licet minor, & minor semper usque in infinitum. Sicut in continuo permanenti; v.g. in una, nulla pars est assignabilis, antequam non sit alia, minor tamen.

23 Posset tamen aliquis dicere, quod sicut in continuo permanenti potest assignari prima pars aliquota; v.g. primus palmus in una: ita qualitate potest assignari prima pars intensiois aliquota, licet non possit assignari prima pars proportionalis; & sic illa pars determinata, & certæ intensiois, quæ primò producitur, erit primus gradus, & alia æqualis intensiois, quæ secundò producitur, erit secundus gradus. Sed contra, & est secunda impugnatione primæ solutionis. Nam ad minus sequitur, quod in calore ignis, qui fit totus simul in instanti generationis ignis, non poterit assignari gradus etiam aliquotus, qui sit primus, vel secundus, cum omnes partes caloris, tam aliquotæ, quam proportionalis fiant simul in instanti generationis: ergo tales partes erunt solum partes, nec poterunt dici gradus.

24 Alius modus excogitari potest, quo partes qualitatis etiam si omnes sint eiusdem rationis, possint dici gradus. Videlicet si dicatur, quod gradus

est aliqua pars qualitatis certa, & determinata: intensiōis, & hæc dicatur prima: cui si superaddatur alia pars tantæ, & æqualis intensiōis, vel si non tantæ adminus certæ, & determinatæ intensiōis: vtraque simul sumpta dicatur secundus gradus, Et si his duabus superaddatur tertia pars etiã æqualis intensiōis primæ, vel saltem, quæ tantum excedat secundam, quantum secunda excedit primam: omnes tres simul sumptæ constituent tertium gradum: & sic de reliquis, ita quod semper procedendo à primo gradu, reliqui omnes contineant singuli totum, quod continet inferior, seu præcedens gradus, & supra illud addant tamen, quantum habet primus gradus, vel adminus aliquid determinatæ, & certæ intensiōis. Hic modus, etsi non multum proprius, videtur tamen probabilis, & ad mentem Authorum ponentium gradus similes, & eiusdem rationis. Nisi enim ponatur inter partes qualitatis aliquis ordo per modum includentis, & inclusi, erunt quidẽ in qualitate plures partes, sed gradus nullo modo dici poterunt. Verum est tamen, quod adhuc secundum istum modum non magis salvatur ratio gradus in qualitate, quam possit salvari in quantitate, in cuius partibus

etiã considerari potest prædictus excessus, & ordo vnus ad aliam secundum determinatam proportionem.

25 In nostrã autem sententia, quæ non admittit partes in qualitate, maior difficultas videtur esse in explicando, quomodo possint esse gradus in ea. Nec dici potest, quod D. Thomas, & alij dum vtuntur nomine *gradus*, id faciunt ad explicandum augmentum, vel intensiōem qualitatum: non quia reverã in qualitate sit aliqua multiplicitas secundum intensiōem, sed sola indivisibilis essentia qualitatis cum modo maioris, vel minoris radicatio- nis in subiecto. Quia inconueniens est ad explicandam aliquam sententiam vti terminis, qui magis videntur favere oppositæ. Nec etiã dici potest, quod nomine *gradus* intelligitur maior radicatio caloris, v.g. in subiecto, quatenus virtualiter continet plures gradus, ratione cuius virtualis continentia potest facere calor, vt octo quidquid facerent plures calores partiales, si ex eis coalesceret vnus calor totalis. Vnde gradus caloris, quos D. Thomas admitti, non sunt formaliter in qualitate, sed solum virtualiter continentur in illa.

26 Contra hoc enim est: quod si calor aliquis continet

virtualitèr plures gradus calor-
ris: ergo plures gradus caloris
formaliter existunt, vel possunt
existere in aliquo subiecto: alias
aliquid contineret virtualitèr
id, quod existere non potest, &
consequenter virtualitèr conti-
neret impossibile. Præterea.
Quia explicare continentiam
virtualem caloris per hoc, quod
possit facere per suam indivisi-
bilem entitatem, quod facerent
plures calores partiales, si ex eis
resultaret vnus totalis: est ex-
plicare illam per conditionalem
impossibilem; siquidem in nos-
tra sententia impossibile est, ca-
lorem, vel aliam qualitatem
componi ex pluribus partiali-
bus. Cum ergo si daretur tale
impossibile, illud nihil posset
facere, vel posset facere impos-
sibile: sequitur, quod idem sit
dicere calorem sic radicatum in
subiecto posse facere, quidquid
facerent plures calores compo-
nentes vnum totalem, ac dice-
re, quod posset facere quidquid
faceret calor impossibilis, si da-
retur.

27 Fortè dicet aliquis, be-
nè explicari plures gradus cal-
oris per continentiam virtua-
lem plurium in vno, non qui-
dem plurium, qui formalitèr
existant in vno, eodemque ca-
lore, sed in diversis caloribus
diverso modo radicatis in di-
versis subiectis. V. g. Si dica-

mus, quod calor ignis continet
virtualitèr calorem aquæ, vel
alteriùs subiecti calidi, vt tria,
vel vt quatuor, &c. Et sic sal-
vatur, quod calor ignis conti-
net virtualitèr plures gradus,
qui formalitèr sunt, & existunt,
non simul quidem in eodem ca-
lore, quia hoc repugnat in sen-
tentia Thomistarum; sed in di-
versis, itaut in vnoquoque sit
vnus tantum gradus caloris. Et
hoc modo salvari etiam potest,
sinè implicatione, quod calor
ignis ratione huius continentia
possit facere quidquid possunt
gradus, quos continet.

28 Hic modus dicendi vi-
detur probabilis. Cœterùm ad-
huc restant duæ difficultates:
prima est, qua ratione huius-
modi radicationes caloris di-
cantur gradus? Si enim ideò
dicuntur, quia se excedunt in
perfectione: vel hic excessus est
individualis tantum, vel est spe-
cificus? Et quomocumque
sit, necessè est, quod qualitas
magis, & minus intensa diffe-
rant aliquomodo. Ex quo rur-
sus sequitur, quod differentia
hæc sit, vel in aliquo essentia-
li, idest in aliquo identificato
cum ipsa entitate caloris, vel
in aliquo accidentali, & distin-
cto à substantia, & entitate ca-
loris. Si in aliquo identificato:
sequitur, quod calor intensus,
& remissus differant entitative

saltem individualiter etiam in eodem subiecto, ut cum calor existens in aqua in quarto gradu intensiōis decreſcit, vsque ad tertium per remiſſionem, vel per intensiōem creſcit, vsque ad quintum, non permanebit idem numero calor; conſequenterque intensio, & remiſſio fiet per productionem novæ qualitatis, & destructionem veteris, quæ est ſententia Durandi communiter reiecta.

29 Si autem dicatur, illam differentiam, & excessum eſſe accidentalem: reſtat explicandum à quo proveniat, & in quo conſiſtat. Et ſi dicatur conſiſtere in aliquo modo ſuperaddito ipſi calori; tunc de iſto modo remanet eadem difficultas. Quia vel hic modus, qui per intensiōnem additur calori, eſt idem numero cum modo, quem habebat, dum erat remiſſa, vel eſt diſtinctus numero, vel ſpecie? Si eſt idem numero non poterit eſſe perfectior, nec continere virtualiter modum caloris remiſſi, & conſequenter non ſalvabitur ratio gradus. Si eſt numero, vel ſpecie diverſus: reverà inciditur in ſententiam Durandi, & ſolo nomine ab ea receditur; quia reverà idem eſt dicere produci in intensiōe novum modum, ac produci novam qualitatem: maxime cupa talis modus, tam ſimilis,

& tam de natura qualitatis ſit, quod eam faciat perfectiorem.

30 Prætereà. De iſto modo quaritur, unde habeat eſſe perfectior, & continere alios modos minoris intensiōis? Et ſi eſt numero diſtinctus, vtrum diſtinguatur per aliquid, ſibi identificatum, vel per aliquid, ſibi accidentale? Et ſi per aliquid, ſibi accidentale: illud erit alius modus, & ſic proceditur in infinitum, quia de illo alio modo idem quaritur. Si verò diſtinguitur per aliquid, ſibi identificatum, ſequitur, quod per ſe ipſum contineat virtualiter modum intensiōis minorē, ſeu inferiorem: ergo per ſe ipſum, & eſſentialiter erit intensus, & continebit virtualiter plures gradus intensiōis. Et tunc eadem ratione dici debet, quod qualitas per ſe ipſam, ſine aliquo ſuperaddito ſit intensa, & redunt difficultates ſupradictæ.

31 Quod ſi propter hæc negetur omnis modus ſuperadditus qualitati: tunc ſalvari non poteſt, quod in qualitate ſit gradus aliquis, niſi ponantur in ea partes diſtinctæ: quia ipſa qualitas ſimplex non poteſt eſſe gradus per ſe ipſam. Videtur ergo, quod in ſententia Thomiſtarum nulla ſit via ſalvandi gradus in qualitatibus. Si verò aliquis concedat, reverà nullum eſſe

gradum in qualitatibus, præterquam quod opponitur communi existimationi, & modo loquendi habet contra se secundam difficultatem, quæ est hæc. Nam positis duobus caloribus, vnus potest esse, & multoties est maior, seu magis intensus alio: & hic excessus est determinatus, itaut possit designari proportio eius, tam respectu calidi minoris, quam respectivè ad excessum aliorum duorum calorum etiam inæqualium; vel adminùs à Deo certum est cognosci determinatam proportionem excessus, & posse ab eo designari. V.g. Deus cognoscit calorem A. excedere calorem B. in dimidio, vel in duplo, vel in aliqua alia proportionem. Similiter positis alijs duobus caloribus, scilicet C. & D. quorum vnus excedat alium, cognoscit Deus, vtrum C. excedat D. quantum A. excedit B. vel an excedat magis, aut minus, quam A. excedit B.

32 Hoc autem necessariò arguit, vel ponendas esse partes intensiōis in caloribus, ex quarum numero maiori, vel minori possit mensurari, & cognosci determinatus excessus vnus ad alium: vel saltim ponendos esse intra speciem caloris gradus per ordinem se excedentes, qui licet plures non possint simul esse in eodem subie-

cto: tamen in quolibet subiecto fit formalitèr vnus illorum continens virtualitèr reliquos inferiores, modo quo supraddictum est.

33 Ex quo vterius emergit alia difficultas: quia si potest determinari, quotus sit excessus vnus caloris ad alium, necessè est, quod in calore detur aliqua divisibilitas, & pluralitas, & consequenter, quod calor sit compositus, sive ex partibus, sive ex gradibus. Ratio est, quia si vnus calor excedit alium in tanto; v.g. in dimidio: habet ergo calor excedens tantum, quantum habet calor, qui exceditur, & dimidium ampliùs: ergo calor minor habet duo dimidia; & consequenter dualitatem saltim in potentia, sicut continuum habet pluralitatem partium saltim in potentia; consequenterque calor erit cōpositus, vel ex partibus intensiōis, vel ex gradibus non minus, quam continuum componitur ex suis partibus.

34 Sed dici potest ad hoc, quod quantitas ista, secundum quam attenditur excessus vnus caloris ad alium, est quantitas virtutis, non molis: & ideo potest salvari, sine divisibilitate, aut pluralitate, nec in actu, nec in potentia. Sicut inter Angelos datur excessus determinatus in perfectione, & etiam in-

ter species rerum materialium datur gradualis excessus secundum perfectiones essentielles; & tamen, nec in Angelis, nec in Creaturis materialibus datur aliqua divisibilitas quantum ad essentiam, quia omnis essentia consistit in indivisibili. Hæc solutio videtur probabilis; idèoque concludendum est, quod gradus in qualitatibus est terminatio earum secundum maiorem, vel minorem participationem, seu radicationem in subiecto. Solum restat videre, vtrum hæc maior, vel minor participatio, seu radicatio addat aliquid supra ipsam qualitatem? Quod quæst. sequenti examinabimus. Prius tamen rationibus improbanda est falsitas sententiæ contrariæ: pro quo fit.

§. II.

Probatur intensio non fieri per additionem gradus ad gradum.

35 **P**rima ratio contra sententiam contrariam fit ea, qua vtitur D. Thomas locis citatis, & proponitur sic. Nomine *gradus* apud contrarios idem significatur, quod additio partis ad partem qualitatis: sed in intensioe nulla fit additio partis ad partem: ergo intensio non

fit per additionem gradus ad gradum. Min. prob. Vt aliquid addatur alteri, debet præsupponi, & præconciipi, vt distinctum ab illo, cui additur; non quidem secundum existentiam taliter, quod necesse sit, illud quod additur, prius extitisse separatim ab eo, cui additur, quia potest Deus alicui corpori addere aliquid, quod prius non extitit, illud de novo creando. Necessarium est tamen, illud quod additur, secundum essentiam, & entitatem suam intelligi, vt distinctum ab eo, cui additur, quia nihil potest addi, sibi ipsi: sed per ordinem ad eandem partem subiecti, circa quam fit intensio, non potest intelligi aliquid qualitatis distinctum, quod addatur parti qualitatis præexistentis in subiecto: ergo nulla additio partis ad partem fit in intensioe qualitatis.

36 Mai. est certa, & min. prob. comprehendendo modos, quibus adversarij dicunt, fieri additionem. Nam illud distinctum, quod adderetur, vel esset solo numero distinctum, vel specie ab eo cui additur: sed neutrum esse potest: ergo. Min. per singulas partes probanda est, & primò quoad primam. Quia si illud, quod additur, esset solo numero distinctum à præexistenti, duo accidentia solo

olo numero distincta essent simul in eadem parte subiecti: sed hoc repugnat; quia accidentia numerantur, & multiplicantur numero ad multiplicationem numericam subiecti: ergo illud, quod additur, non potest esse solo numero distinctum à parte, seu gradu præexistenti, cui additur.

37 Secunda autem pars minoris probatur dupliciter. Primò, quia si vna pars, seu gradus distinguitur specie ab alia, gradus perfectior debet continere perfectionem inferioris, alias non posset habere rationem gradus, vt supra dicebamus: sed hoc ipso superfluerent gradus inferiores, & minus perfecti; quandoquidem quidquid præstare possent subiecto præstaretur per gradum superiorem: ergo additio non potest fieri per gradus specificè diversos. Hæc ratio etiam probat de gradibus numericè distinctis, dummodo sint dissimiles, & diversæ rationis: quia vnus debet alium excedere in perfectione individuali, & sic continere perfectionem illius. Nec valet dicere, quod hæc continentia est eminentialis, non formalis: & idè non superfluent gradus inferiores, sed necessarij sunt, vt formaliter præstent suum effectum subiecto. Nam contra est, quia licet continentia sit emi-

nentalis, est tamen de genere causæ formalis, quæ non aliter præstat suum effectum, nisi per informationem, & communicationem sui: ergo si gradus superior continet licèt eminentè perfectionem inferioris, communicando se subiecto debet præstare formalitèr effectum formalem suæ continentia, & consequenter per se formalitèr facere quiddid faceret gradus inferior. Sicut anima rationalis, quæ eminentèr continet perfectionem animæ sensitivæ, & vegetativæ: quia tamen continet per modum causæ formalis, vtrumque effectum, scilicèt sentiendi, & vegetandi tribuit formalitèr, & per se ipsam subiecto.

38 Secundò prob. eadem secunda pars minoris. Nam illi gradus specie distincti, vel sunt compositi, vel simplices, & indivisibiles? Si sunt simplices, & indivisibiles, duo sequuntur: primum est, quod cum quilibet gradus sit pars qualitatis, & quælibet pars qualitatis sit qualitas partialis, sicut quælibet pars quantitatis est quantitas, iam datur qualitas partialis simplex, & indivisibilis. Cur ergo tota qualitas non poterit esse simplex absque vltà partium compositione? Secundum quod sequitur est, quod illi gradus, si singuli secundum se conside-

rentur, non possunt habere aliquam intensionem: quia cum non habeant partes, ut supponitur, iam daretur aliqua intensio, quae non constet ex partibus, & sic haberemus intantum. Sed si illi gradus non habent aliquam intensionem, non potest ex eis resultare qualitas intensa: etgo. Min. prob. à paritate extensionis. Nam ex pluribus non extensis inter se unitis, ut sunt puncta indivisibilia non potest resultare aliquid extensum, ut adversarij etiam fatentur tenentes, continuum non componi ex solis indivisibilibus: ergo pariter ex pluribus gradibus nullam habentibus intensionem non potest componi qualitas intensa.

39 Si autem dicatur, quod illi gradus sunt compositi: tunc rursus quaeritur, utrum sint compositi ex alijs specie distinctis, vel solo numero? Et si dicatur, quod solo numero: ergo iam datur qualitas partialis composita ex partibus intensionis solo numero distinctis. Cur ergo tota qualitas non poterit sic componi? Rursus: ergo iam intensio qualitatis componitur simul ex gradibus solo numero distinctis, & alijs specie diversis, quod monstruosum est. Si autem dicatur, quod illi alij gradus sunt specie distincti: ergo non solum qualitas totalis componitur ex plu-

ribus gradibus, seu partibus specie diversis, sed etiam ipsi gradus constant ex alijs gradibus specificè diversis. Et cum de istis eadem sit ratio, proceditur in infinitum, & sequitur, inqualibet qualitate dari infinitos gradus specie diversos. Et cum singuli utpotè specie distincti se excedant in perfectione, seu intensione, sequitur, intensionem cuiuslibet qualitatis esse actu infinitam: quod est inconveniens.

40 Dices, quod gradus aliquoti, idest certæ, & æqualis intensionis sunt finiti; gradus verò proportionales inclusi in aliquotis sunt infiniti: & hoc sine inconvenienti, ut dicitur de partibus continui. Sed contra: quia in hac sententia ponente gradus specie diversos nulli sunt, nec possunt esse gradus aliquoti: ergo ruit solutio. Probant. Quia gradus aliquoti sunt æqualis intensionis, sicut partes aliquotæ quantitatis sunt æqualis extensionis: sed si gradus sunt specie distincti, non possunt esse æqualis intensionis, ut per se patet: ergo. Ex quo rursus sequitur, quod nec gradus proportionales dentur, quia isti includuntur in aliquotis.

41 Ad hanc rationem respondent ponentes gradus solo numero distinctos, vel negando, quod plura accidentia solo

numero distincta non possint esse in eodem subiecto, vel admissa hac sententia dicunt, esse veram de pluribus accidentibus distinctis distinctione completa, & totali: non autem de distinctis distinctione partiali, & inadæquata, qualis est illa, quæ datur inter gradus intensiōis; omnes enim constituunt vnam numero qualitatem completam. Præterea dicunt, quod illi gradus non sunt numero distincti post additionem vnus ad alium, quia fiunt vnum per continuationem: sicut cum aqua additur aquæ, ex vtraque resultat vna numero aqua, cum tamen antea essent duæ.

42 Sed contra primam partem solutionis, quæ latiorē impugnationem postulabat, sufficiat pro nunc illam sententiam de distinctione numerica accidentium per distinctionem subiectorum esse de mente D. Thomæ illam sæpè docentis. Deinde contra solutionem obstat, quod non videtur perceptibile quid possit præstare subiecto vnum accidens omninò simile alteri præexistenti; sicut si manui albæ addatur alia albedo similis, nullum effectum præstare poterit, quod non præstet prima albedo. Dices: faciet illam magis albam: sicut quantitas solo numero distincta addita quantitati præexistenti fa-

cit illam maiorem. 43 Sed contra, & retorquetur exemplum. Nam sicut quantitas se habet ad materiam, ita se habet qualitas ad quantitatem; omnes enim qualitates corporeæ recipiuntur in substantia media quantitate, & hæc se habet, vt subiectum quo earum: sed non potest addi nova pars quantitatis, nisi addatur nova pars materiæ, vt plures ex aduersarijs nobiscum fatentur tentantes, rarefactionem fieri, sine additione novæ quantitatis, eo quod fit, sine additione novæ materiæ: ergo nec potest addi nova pars qualitatis, nisi addatur nova pars quantitatis; & consequenter in eadem parte subiecti non possunt recipi duo gradus qualitatis solo numero distincti.

44 Dices: quantitatem esse essentialitèr impenetrabilem, & ideò non possunt duæ partes illius esse in eadem parte materiæ; gradus autem qualitatis possunt inter se penetrari, & sic penetrati esse in eadem parte subiecti. Sed contra: nam partes intensiōis in qualitate, seu gradus illius etiam sunt extensi, sicut ipsa qualitas, quam componunt, est extensa, & quanta, cum sit materialis: ergo participant à quantitate effectum formalem eius, qui est reddere partes eius, quod extendit;

vnam extra aliam. Quod quidem appertè videtur in ipsa substantia extensa per quantitatem: quia non solum quantitas habet partes, extra partes, sed etiam substantia ratione quantitatis habet partes extra partes, ita ut sub vnaquaque parte quantitatis distincta sit etiam pars substantiæ distincta. Eodem ergo modo qualitates, quæ extenduntur, quatenus recipiuntur in substantia quanta, & extensa, habent partes extra partes extensas in ordine ad se. Ergo si gradus intensiōnis sunt extensi, vt negari non potest, quælibet pars intensiōnis est extra aliam. Sed si est extra aliam, habet distinctam extensionem, ac habet alia: ergo habet distinctam quantitatem. Sed si habet distinctam quantitatem, non possunt duo gradus esse in eadem parte subiecti, sicut duæ distinctæ quantitates non possunt esse in eadem parte subiecti: ergo repugnat, quod gradus plures sint in eadem parte subiecti.

45 Dices 1. nos in hoc argumento confundere partes intensiōnis qualitatis cum partibus extensionis eiusdem qualitatis, & ideò argumentum nihil valet: quia licet necessarium sit, quod vna pars extensionis sit extra aliam, non tamen sic est de partibus intensiōnis: pos-

sunt enim plures partes intensiōnis esse in eadem parte extensionis, imò, & indivisibilibus, & in puncto extensionis dantur plures partes intensiōnis, vt expressè asserit P. Rubio.

46 Sed contra, quia potius sententia adversa confundit quantitatem cum qualitate ponendo qualitatem, quo ad intensiōnem esse continuam, sicut quantitas ratione suæ extensionis continua est; quod infra magis declarabimus. Interim tamen argumentum factum manet in sua vi: nam admissa distinctione partium intensiōnis à partibus extensionis, vt admittimus disputationis gratia, semper tamen verum est, illas partes intensiōnis esse extensas in qualitate materiali, quamvis extensio earum sit distincta ab intensiōne, quod non negamus, Etenim in nostra sententia etiam est verum, intensiōnem distingui ab extensione, qualitatis; negamus autem, partes intensiōnis distingui à partibus extensionis, non quia sint idem, sed quia nullæ dantur partes intensiōnis, vt existimant adversarij. Eis autem datis procedit argumentum: quia cum tales partes debeant etiam extendi per quantitatem, iam vna erit extra aliam, & vnicuique correspondebit distincta quantitas, seu extensio; consequenterque dif-

distinctæ partes, vel gradus intensiōnis non poterunt esse sub eadem quantitate, nec in eadem parte subiecti. Sicut partes substantiæ extrinsecæ licet sint distinctæ à partibus quantitatis, per quam extenduntur: tamen hoc ipso, quod sint extensæ, vna est extra aliam, & vnaquæque sub distincta parte quantitatis, ac ex alia.

47 Illud autem, quod additur, scilicet, quod in puncto, seu indivisibili extensiōnis possint dari plures gradus intensiōnis, est aliud mirabile, vel potius impossibile, quod continet hæc sententia. Nam sequitur, quod naturaliter detur aliqua qualitas corporea, quæ non sit extensa. Sequela patet, quia illæ partes intensiōnis, quæ sunt in puncto extensiōnis, constituunt aliquam qualitatem saltim partialem, cum in hac sententia qualitas nihil aliud sit, quam plures partes intensiōnis vnitæ: sed in puncto indivisibili non possunt esse extensæ, quia punctum est inextensum: ergo illa qualitas partialis, quæ est in puncto extensiōnis, non est, nec potest esse extensa.

48 Secundo dices, quod argumentum factum æquè vrget nos. Nam etiam in nostra sententia intensio qualitatis debet esse extensa, cum consistat in ipsa qualitate, quæ extensa est,

vel in aliquo superaddito qualitati, quod eadem ratione, qua qualitas est extensa, extensum esse debet: ergo negare non possumus, quod intensio habeat partes. Et tamen istæ partes debent esse in eadem parte subiecti, quia intensio semper debet fieri circa eandem partem subiecti, alias non esse intensio, sed extensio qualitatis: ergo etiam si partes intensiōnis sint extensæ, poterunt esse in eadem parte subiecti. Sed contra: quia licet in nostra sententia qualitas intensio sit extensa: eius tamen intensio non est extensa, sed consistit in indivisibili, ita quod tota intensio est in tota ea parte subiecti, quæ habet qualitatem in tali gradu; v.g. vt duo, & tota in qualibet parte illius partis subiecti. Vnde si ponamus calorem extensum per palmum, & intensum, vt duo in omnibus partibus palmi: divisio palmo, intensio caloris non dividitur, sed tota manet in qualibet parte divisionis. Nec obstat id, quod dicitur in contra. Quia etiam punctum est in linea extensa, & tamen non est extensum. Si verò teneamus, quod intensio nihil reale addit ad entitatem qualitatis: adhuc non sequitur, eam extendi, quia intensio dicit qualitatem, vt terminatam, & prout sic consistit in indivisibili.

Nunc

49 Nunc autem impugnat-
tur secunda pars solutionis datæ
ad primam probationem nos-
tram. Nam sicut distinctio nu-
merica totalis requirit distin-
ctionem numericam totalem
subiecti, ita distinctio numeri-
ca partialis accidentium requi-
rit distinctionem numericam
partialem subiectorum: ergo
nulla est solutio. Ant. prob.
in quantitate comparata cum
substantia. Nam etiam partes
vnius corporis quanti; v.g. aquæ
sunt quantitates partiales inte-
grantes, & componentes vnam
totalem: & tamen vnaquæque
illarum requirit distinctionem
partialem in substantia aquæ;
ita ut sicut duæ quantitates par-
tiales distinguuntur inadæquatè,
& partialitè, eodem modo
substantiæ partiales, in quibus
sunt, distinguantur etiam par-
tialitè, & inadæquatè: ergo.

50 Per quod etiam exclu-
ditur illud de additione aquæ
ad aquam, & vnitatem eius per
continuationem. Nam licet ve-
rum sit, quod tunc casus fiat
vna aqua totalis ex duabus:
tamen semper quantitas aquæ,
quæ additur, affert secum dis-
tinctam substantiam aquæ à
substantia alterius, cui additur.
Nec posset fieri talis additio, &
vntas per continuationem, nisi
antè præexistisset aqua, quæ
additur, cum sua propria quan-

titate, vel saltè producente-
tur de novo quantitas simul
cum nova parte substantiæ: vel
denique in aqua, cui fit addi-
tio, præcessisset aliqua pars
substantiæ, quæ non habuisset
quantitatem, & de novo illam
acquireret. Et hæc est ratio D.
Thomæ supra insinuata com-
prehendens omnes modos, quibus
potest fieri augmentum per addi-
tionem: in quibus omnibus sem-
per datur additio subiecti sal-
tim partialis ad subiectum: er-
go si standum est exemplo addi-
tionis aquæ ad aquam, eodem
modo debet fieri additio calo-
ris ad calorem, vt ex eo resul-
tare possit vnus numero calor
totalis; consequenterque nova
pars caloris requirit distinctum
subiectum saltem partiale.

51 Præterea impugnatur
eadem solutio. Quia si calor
additus continuaretur in eadem
parte subiecti cum alio gradu
caloris præexistenti, talis con-
tinuatio, vel fieret per hoc,
quod extensio caloris additi
continuatur cum extensione ca-
loris præexistentis: vel esset alia
continuatio non de linea exten-
sionis, sed de linea intensionis?
Si primum: sequitur, quod non
eadem extensio correspondeat
calori addito, quæ erat in præ-
existenti, & sic vnusquisque ha-
bebit suam distinctam exten-
sionem partialem, & non erit
vter-

utrumque gradus in eadem parte subiecti. Sequela patet, quia extensiones continuæ, seu continuatæ non possunt, non esse distinctæ, ut patet in quantitate continua. Si dicatur secundum: ergo datur alia continuatio, & consequenter aliud continuum præter illud, quod est in genere quantitatis; quod non videtur intelligi posse.

52 Et quia huc devenimus, secunda probatio nostræ sententiæ erit destruendo ea, quæ circa compositionem qualitatum, & intensiōnis earum circumferuntur ab adversarijs; eis enim reverà quadrat illud D. Thomæ loco suprâ citato ex 1. sentent. ubi ait de asserentibus, augmentum charitatis fieri per additionem charitatis ad charitatem, *quod ista positio provenit ex falsa imaginatione, quod augmentum charitatis imaginati sunt ad modum augmenti corporalis, in quo fit additio quantitatis ad quantitatem.* Reverà enim AA. oppositi eodem modo component, & continuant partes, quas ponunt, intensiōnis in qualitate, sicut in quantitate Philosophi constituunt continuationem partium, & unitatem. Ita tenet P. Suarez in Metaph. disp. 46. sect. 3. dicens, quod latitudo intensiva qualitatis est in infinitum divisibilis, eadem proportione, qua

linea, vel alia quæritas continua.

53 Sed inter eos, quos videre potui, P. Rubio expressius hanc compositionem qualitatis admodum quantitatis continuæ ex propria mente, & aliorum RR. quos citat suppresso nomine, declarat lib. 1. de Generat. cap. 4. tract. 3. quæst. præcipuè 4. & duabus antecedentibus. Igitur hic A. quæst. 4. ponit primo, quod cum qualitas extensa habeat partes extensiōnis, & hæc extensio sit continua, necessè est, quod habeat sua indivisibilia continuativa: & hæc sunt puncta, seu indivisibilia extensiōnis. De istis autem indivisibilibus continuantibus extensiōnem qualitatis dicit, esse, vel posse esse intensa. Ex quo dicit secundo, hanc intensiōnem indivisibilium extensiōnis, cum habeat partes in sua sententia, continuari alijs indivisibilibus, quæ vocantur indivisibilia intensiōnis, sicut puncta in quæritate dicuntur indivisibilia extensiōnis. Et quia indivisibilia in eo genere in quæritate sunt, carent ea divisibilitate, quam habent partes, quas continuant: ideò hæc indivisibilia intensiōnis, quibus continuatur intensio indivisibilium extensiōnis, carent intensiōne, sicut puncta continuativa quantitati carent extensiōne. Rursus, quia hæc eadem indivisibilia

intensionis sunt continuativa intensionis rei inextensæ, id est, indivisibiliū secundum extensionem: consequens est, quod talia indivisibilia careant etiam extensione; & consequenter sint indivisibilia omninò, id est, tam secundum intensionem, quam secundum extensionem.

54 Tertiò ponit, quod partes qualitatis, quæ extensæ sunt per partes subiecti, habent suam propriam intensionem distinctam ab intensione indivisibiliū extensionis, ut constat ex num. 136. quæst. 4. citatæ. Et cum hæc intensio partium qualitatis extensarum per partes subiecti fiat continuè, & successivè, consequens est quod habeat suas partes, scilicet, partes intensionis. Ex quo rursus sequitur, quod istæ partes intensionis debent habere sua indivisibilia, quibus continentur. Et huiusmodi indivisibilia continuativa intensionis partium qualitatis dicit esse eos, qui communiter vocantur gradus: ut calor, ut duo, vel ut tria, &c.

55 Quia verò hæc indivisibilia continent intensionem partium qualitatis, debent careere intensione, ea ratione, quæ ut supradictum est, omne indivisibile continuativum aliquarum partium caret ea divisibilitate, & latitudine, quam habent partes, quas continent.

Cæterum, quia hæc eadem indivisibilia continentia intensionem partium qualitatis sunt, ut dictum est, gradus ipsius qualitatis: & isti gradus extenduntur per partes subiecti, ut notum est, quia calor, ut duo; v.g. potest extendi per totam manum; consequens est, quod hæc indivisibilia sint extensa, & divisibilia secundum extensionem. Unde ea appellat prædictus A. indivisibilia intensionis tantum, seu secundum intensionem tantum, ad differentiam aliorum indivisibiliū, de quibus supradictum est, quæ continent intensionem indivisibiliū extensionis, & appellantur indivisibilia omninò. Ex hoc autem, quod hæc indivisibilia continentia intensionem partium extensarum sint extensa, sequitur, quod debeant etiam habere sua indivisibilia, quibus eorum extensio continetur; quæ indivisibilia sunt illa eadem, quæ supra posita sunt pro continuanda intensione indivisibiliū extensionis.

56 Hæc prædictus A. quæ ex solo aspectu satis imperceptibilia videntur. In eis tamen, omittendo, quod videtur ponere distinctam extensionem in partibus qualitatis ab extensione, seu quantitate, per quam extenditur subiectum eiusdem qualitatis; sicut etiam, quod

ponit indivisibilia in actu, tam in quantitate, quam in qualitate, quod 6. Phisic. rejicimus quantum ad indivisibilia purè continuativa. His, inquam, omisissis, quia ad præsentem parùm, aut nihil refert: sequentia inconvenientia in prædictis continentur.

57 Primò, quia ut supradictum est, si indivisibilia extensionis habent intensiõnem, sequitur, quod aliqua qualitas materialis, nec sit, nec possit esse extensa. Secundo contra idem primum dictum huius A. quæro, utrùm hæc intensio indivisibilium extensionis continuetur cum intensiõne partium qualitatis, vel non? Et si continuatur: ergo utraque intensio, scilicet indivisibilium extensionis, & partium qualitatis constituit unam numero intensiõnem continuam: ergo eadem, & eiusdem rationis indivisibilia erunt continuativa utriusque intensiõnis. Et sic deficit tertium dictum, in quo ponit distincta indivisibilia pro continuanda intensiõne partium qualitatis. Si autem intensio indivisibilium extensionis non continuatur cum intensiõne partium qualitatis: ergo in qualitate intensa datur duplex intensio discontinua, una, scilicet, indivisibilium extensionis, & alia partium qualitatis: imò non

duplex, sed infinita intensiõnes discontinua dabuntur inqualibet qualitate, cum indivisibilia extensionis eius infinita sint. Sed intensiõnes discontinua sunt intensiõnes saltim numero distincta: ergo in eodem numero calore extenso, v.g. per palmum, dantur plures intensiõnes caloris discontinua; & consequenter dantur plures calores discontinui, & saltim numero distincti, quod manifestè falsum est.

58 Tertio contra tertium dictum, in quantum ponit, quod indivisibilia continuantia intensiõnem partium extensarum qualitatis sunt ipsi gradus eiusdem qualitatis, & sunt indivisibiles secundum intensiõnem. Nam ex hoc sequitur, quod gradus qualitatis careant intensiõne: sed intensio qualitatis in sententia opposita componitur ex gradibus: ergo componitur ex indivisibilibus secundum intensiõnem, seu ex gradibus non intensis. Sed hoc est impossibile, ut supra arguebamus num. 38. & non minus inconueniens, componere quàm continuum ex punctis indivisibilibus: ergo falsa est talis positio. Præterea. Si indivisibilia continuantia intensiõnem partium qualitatis sunt illi, qui vocantur gradus: quæro, quas partes intensiõnis continent? Cum enim in hæc

sententia partes intensiōnis nihil aliud sint, nisi gradus intensiōnis, sequitur, quod hæc indivisibilia, quæ vocantur gradus, vel se ipsa continent, quod est impossibile: vel nihil continent.

59 Fortè dices, quod gradus, qui ponuntur tamquam indivisibilia continuativa intensiōnis partium qualitatis, non idè sunt indivisibilia secundum intensiōnem, quia reverà entitativè sumpta non habeant suam intensiōnem, & divisibilitatem; sed quia reduplicata eorum quantitate, seu latitudine determinata consistunt in indivisibili. Etenim esse, ut duo, vel, ut tria in indivisibili consistit: si enim aliquid addatur, vel auferatur à calore ut duo, iam non erit ut duo. Quæ solutio colligitur ex doctrina Authoris, quem impugnamus. Sed contra: quia hoc verum est; cæterum latet æquivocatio in assignando indivisibili continuativo, & reverà nullum assignatur. Ratio est, quia etiam in quantitate si reduplicetur eius terminatio, verum est, quod consistit in indivisibili. V. g. esse quantum quantitate palmari consistit in indivisibili: si vè enim addatur, si vè auferatur aliquid à quantitate palmari, iam non erit palmari, sed maior, aut minor.

Sicut ergo quantitas palmari, vel alia quæcumque non potest esse indivisibile continuativum propter talem indivisibilitatem reduplicativam: sed debet poni pro continuativo partium quantitatis aliquid, quod omninò, & absolutè careat illa divisibilitate, quam habent partes, quas continuet: ut sunt puncta respectu linearum, & lineæ respectu superficierum, &c.: ita continuativum intensiōnis partium qualitatis debet esse aliquid omninò carens latitudine intensiōnis. Vnde vel adversarij debent ponere in intensiōne puncta simpliciter talia, & consequenter etiam lineas de genere intensiōnis, quod est confundere naturam qualitatis cum quantitate; vel nullo modo possunt salvare continuationem intensiōnis, quam intendunt.

60 Quartò etiam contra tertium dictum quatenus ponit, quod indivisibilia continuativa intensiōnis partium qualitatis sunt divisibilia secundum extensionem, & eorum extensio continuatur per illa prima indivisibilia, quæ supra posita sunt pro continuanda intensiōne indivisibilium extensionis. Nam continuitas intensiōnis distincta est à continuitate extensio- nis, sicut intensio distincta est ab extensione: ergo quod

est continuativum intensio-
nis, non potest esse continuativum
extensionis, quæcumque illa
sit, nisi intensio confundatur
cum extensione, & qualitas cum
quantitate, vt reverà videntur
confundi in sententia oppo-
sita.

61 Dices, quod indivisi-
bilia continuantia intensio-
nem indivisibilium extensionis, ideò
possunt continuare extensio-
nem indivisibilium continuanti-
um intensio-
nem partium qua-
litas, quia talia indivisibilia
sunt indivisibilia omninò, idest,
tam secundum intensio-
nem, quàm
secundum extensionem, vt supra
dictum est. Per illud autem, quod
est indivisibile secundum exten-
sionem benè potest continuari
extensio. Sed contra: quia
etiam hic latet alia æquivoca-
tio. Aliud enim est, quod ali-
quid sit indivisibile extensio-
nis, aliud, quod sit indivisibi-
le secundum extensionem. Esse
indivisibile secundum exten-
sionem potest aliquid, etiam si
omninò sit extra genus exten-
sionis, vel quantitatis, sicut An-
gelus, vel alia res immaterialis;
esse autem indivisibile exten-
sionis necessariò requirit, quod
licèt tale indivisibile non sit
extensum, tamen pertineat ad
genus quantitatis, seu exten-
sionis: vt patet in puncto, quod
nec est quantum, nec extensum,

sed tamen pertinet ad genus
quantitatis tamquam termina-
tivum eius. Sed indivisibi-
le continuativum intensio-
nis indivisibilium extensionis licèt
sit extensum, non tamen perti-
net ad genus extensionis, quia
non continuat extensionem,
quippè, quæ nulla est in indivi-
sibilibus extensionis, sed solum
intensio-
nem: ergo non potest
continuare extensionem indivi-
sibilium intensio-
nis partium
qualitatis.

62 Denique contra idem
tertium dictum. Nam quod
partes qualitatis extensæ per
partes subiecti habeant suam
intensio-
nem continuatam suis
indivisibilibus, potest habere
duplicem sensum. Vnus est,
quod ista continuatio intensio-
nis intelligatur de partibus in-
tensio-
nis, quæ sunt in eadem
parte subiecti, itaut istæ partes
intensio-
nis continuentur inter
se suis indivisibilibus in adem
parte subiecti. Alius sensus esse
potest, quod continuatio in-
tensio-
nis intelligatur de parti-
bus intensio-
nis, quæ sunt in vna
parte subiecti, cum partibus
intensio-
nis, quæ sunt in alia
parte subiecti, itaut intensio
vnius partis subiecti, vel inten-
sio qualitatis, quam habet in vna
parte subiecti continuetur cum
intensio-
ne, quam habet in alia
parte subiecti. Contra primum
sensum

fenfum, qui planior est, nihil se offert præter iam dicta; sed contra secundum, si fortè, ut videtur, intendatur à prædicto Authore, obstat, quod si ponatur albedo extensa per palmum, cuius intensio æqualis fit; v.g. ut duo in omnibus partibus palmi: tunc si continuatio intensiois fieret taliter, quod vna pars intensiois, v.g. pars intensiois, quæ est in dimidio palmo, continuetur continuatione intensiva, de qua hunc loquimur, cum intensiois, quæ est in alio dimidio palmo: ex vtraque parte intensiois continuata indivisibilibus intensiois, & consequentèr continuatione intensiva, resultaret maior intensio, quam ut duo: ergo illa albedo, quam supponimus solum esse intensam ut duo, esset simul magis intensa per talem continuationem intensiois, quam ut duo; quod est contradictio. Sequela negari non potest; aliàs si intensio continuata cum intensiois continuatione intensiva non facit maiorem intensioem: nec gradus additus gradui, & continuatus cum eo faciet qualitatem intensam: & sic continuatio nihil conducet ad intensioem, ut nos intendimus.

63 Ex dictis in hoc discursu lucem, & robur accipit alia ratio, quæ communiter assertur

contra additionem graduum, videlicèt, quod partes, seu gradus qualitatis, nec possunt se habere per modum actus, & potentia, quia vnus non est forma alterius; nec aliundè possunt vniri ad constituendam vnã qualitatem per modum partium integralium eius. Quia integralitas partium requirit in eis vnitatem continuationis: quæ vnitatis est propria quantitatis, nec congruere potest qualitati, ut visum est. Alia autem vnitatis, quæ excogitari posset in qualitate composita ex partibus ad similitudinem eius, quam aliqui ponunt in habitibus scientiarum, quas dicunt esse compositas ex pluribus scientijs partialibus specie diversis, hic locum non habet. Quia hæc vnitatis est veluti artificialis per ordinem ad aliquod obiectum, quod aliqualiter attingunt istæ scientiæ partiales, vel ad quod ordinantur aliquomodo ea, quæ in eisdem scientijs traduntur; & hoc intensiois qualitatum adaptari non potest. Præterquam quod additio illorum habituum, vel alicuius eorum non facit intensioem illius scientiæ, quæ ex eis conflatur, sed solam extensionem maiorem. Vnde etiam dato, quod partes qualitatis facerent hoc modo aliquid vnum, adhuc qualitas ex eis composita non evaderet intensa.

64 Tandem prob. 3. conclusi onostra. Ideò ab adversarijs asseritur, qualitatem intendi per additionem gradus ad gradum, & ex gradibus componi, quia qualitas cum terminet motum alterationis debet habere aliquam latitudinem, & divisibilitatem; aliàs si esset omninò indivisibilis sicut substantia, non posset terminare motum in sui intensio: sed etiam ipsi tenentur admittere aliquam latitudinem, in qua non detur compositio partium: ergo etiam si qualitas habeat latitudinem requisitam ad terminandum motum, non ideò erit composita ex partibus, vel gradibus. Mai est vna ex rationibus eorum, min. autem prob. Nam plures gradus, & partes qualitatis recipiuntur iuxta adversarios in eadem parte subiecti: ergo eadem pars subiecti actuata per vnum gradum adhuc habet potentialitatem, & capacitatem, vt recipiat alium, & vltra hunc alium, vsque ad vltimum, in quo sistere debet intensio. Ergo capacitas vnus, & eiusdem partis subiecti habet suam latitudinem: secundum quam potest plures, & plures gradus qualitatis recipere, & per eos magis, ac magis actuari. Sed hæc latitudo salvatur absque eo, quod potentialitas subiecti consistat partibus: ergo

pari ratione latitudo qualitatis salvari debet, absque vlla compositioe partium in qualitate.

65 Min. subsumpta, in qua poterat esse difficultas, ad minus in capacitate rerum spiritualium ad recipiendum qualitates supernaturales, vt gratiam, & charitatem, negari non potest. Nam cum hæc capacitas sit in anima rationali, vel in Angelis in quibus nulla est compositio partium: nec ipsa capacitas in eis potest partibus consistere. Sed probatur etiam universalitèr de capacitate subiecti materialis ad recipiendum qualitates materiales. Quia si capacitas subiecti habet partes, vel illæ sunt partes extensionis, vel alterius generis? Non primum: quia distinctæ partes extensionis incapacitate ad hoc deservirent, vt in vnaquaque parte capacitatis reciperetur distinctus gradus qualitatis; & hoc dato non fieret intensio qualitatis propter duo. Primò. Quia quilibet gradus reciperetur in distincta parte subiecti, siquidem reciperetur in distincta parte extensionis capacitatis subiecti. Secundò, quia hoc ipso, quod quilibet gradus recipiatur in distincta parte capacitatis, vna pars huius capacitatis, non esse vterius actuabilis per alium gradum: consequens

quenterque non posset magis participare de qualitate, nec habere eam in maiori gradu intensificationis. Nec etiam potest dici secundum, videlicet, quod partes capacitatis sint alterius generis: quia sic essent partes intensificationis, capacitasque ipsa esset intensa; consequenterque esset quædam qualitas, quod est ridiculum.

§. III.

Solvantur argumenta.

66 **P**rimò arguitur ex D. Thoma, qui loco citato §. 1. docet ut vidimus, qualitates augeri secundum essentiam: ergo iuxta D. Thomam per intensificationem augetur essentia, seu entitas qualitatis. Sed essentia non potest augeri, nisi ei aliquid addatur: ergo augmentum qualitatis intensivum fit per additionem. 2. Nam idem D. Thomas in eodem loco sic ait: *Similiter etiam in ipsa (scilicet charitate) essentialiter est virtus ordinata ad actum: unde idem est ipsam augeri secundum essentiam, & ipsam habere efficaciam ad producendum ferventioris dilectionis actum, augetur ergo essentialiter, non quidem ita ut esse incipiat, aut esse desinat in subiecto: sed ita quod*

magis, ac magis in subiecto esse incipiat. Ex quibus verbis hæc ratio deducitur: qualitas intensa habet maiorem virtutem ad operandum, quam qualitas remissa, ut patet in calore, ut quatuor magis vrente, quam calor ut duo: sed virtus operandi non est aliud, quam essentia, seu entitas qualitatis: ergo plus entitatis habet dum est intensa, quam habebat, dum erat remissa; & consequenter aliquid entitatis additur ei per intensificationem.

67 Tertiò. Nam Aristoteles 4. phisic. text. 85. ait: *Ut enim ex frigido fit calidum, & ex calido frigidum, quia eadem, que erat in potentia, sic, & ex calido fit magis calidum.* Ex quibus sic: iuxta Philosophum ex calido fit magis calidum, sicut ex frigido fit calidum: sed ex frigido fit calidum per educationem entitatis caloris de potentia subiecti: ergo etiam ex calido fit magis calidum per educationem alicuius caloris partialis.

68 Quartò. Intensio qualitatis non potest fieri absque eo, quod aliquid reale realiter distinctum à qualitate præexistente addatur: sed illud reale non potest esse, nisi entitas partialis eiusdem qualitatis: ergo intensio fit per additionem entitatis partialis. Mai. & min.

sunt probanda; & primò maior sic. Intensio est motus realis, & sæpè realitèr distinctus à prima productione qualitatis, vt patet in calore, qui postquam productus est ab vno igne, intenditur ab alio: sed motus realis distinctus à prima productione qualitatis debent producere aliquid, quod non esset productum per primam productionem, vt per se patet: ergo producit aliquid realitèr distinctum à qualitate præexistente. Vtèrius probatur eadem maior. Illud, quod producitur per intensiõem, est realitèr separabile à qualitate, quæ intenditur: ergo est realitèr distinctum ab ea. Conseq. patet, & ant. prob. Nam qualitas ante intensiõem non habebat illud, quod per intensiõem acquirit: item postea per remissionem potest illud amittere: ergo illud, quod additur per intensiõem, est realitèr separabile à qualitate.

69 Nunc autem prob. min. principalis. Nam illud, quod additur non potest esse solus modus maioris radicationis: ergo debet esse aliqua entitas partialis. Ant. prob. primò. Nam virtus agendi in qualitate est ipsamet entitas qualitatis, & non aliquis modus: sed per illud, quod additur in intensiõem, qualitas habet maio-

rem virtutem operandi: ergo illud non est modus, sed entitas addita qualitati. Secundò prob. idem ant. Non potest qualitas esse magis radicata in subiecto, nisi perficiatur secundum propriam entitatem: ergo repugnat, qualitatem habere modum maioris radicationis, nisi ei addatur aliquid de entitate. 3. Quia si in intensiõem solum adderetur modus maioris radicationis in subiecto: tunc in casu, quod duæ qualitates vna intensa, & alia remissa separantur per Divinam Potentiam à subiecto, non essent inter se distinctæ, quod patet esse falsum. Sequela prob. Quia in eo, casu nullam haberent radicationem in subiecto, cum in eo non essent: ergo.

70 Quintò arguitur, & simul confirmatur præcedens ratio. Nam si in intensiõem non producitur entitas qualitatis, sed solus modus, sequitur, qualitatem numquam produci, sed modum tantum, & sic qualitatem nihil esse præter modum: quod est omninò falsum. Sequela prob. Qualitas materialis non producitur, nisi per motum intensiõis, itaut simul fiat qualitas, & intensio eius: ergo si per intensiõem non producitur entitas qualitatis, sed solus modus, qualitas numquam producitur, vel consistit in solo

modo. Nec valet dicere, quod idem motus alterationis est simul productio entitatis qualitatis, & intensio eius: & prout est productio terminatur ad entitatem qualitatis, prout autem est intensio terminatur ad modum maioris radicationis. Nam contra est, quod entitas qualitaris non fit tota simul, alias fieret in instanti, & non per motum, nec successive: ergo habet partes, quæ sunt successive per partes motus alterationis: ergo vel istæ partes sunt entitates partiales: & sic habetur intentum; vel sunt modi: & sic qualitas resolvitur, & evanescit in modos.

71 Denique arguitur à paritate. Nam lux augetur, & intendi turper additionem luminis ad lumen: ergo etiam reliquæ qualitates intenduntur eodem modo. Ant. prob. Si eodem medio applicentur duo luminosa, inter quæ sit aliquod corpus opacum, resultant duæ umbræ: quod signum est, quod unumquodque luminosum producit distinctum lumem in medio: ergo lux intensa, quæ est in medio, cõponitur ex duplici lumine partiali. Confirmatur. Id, quod advenit iusto per augmentum gratiæ, reddit illud obiectum congruum maiori dilectione Divina, quàm antea erat: sed nihil reddit hominem obiectum

congruum Divinæ dilectionis, nisi gratia: ergo id, quod advenit iusto per augmentum gratiæ, est aliqua gratia. Sed non illa, quam antea habebat, quia hæc non advenit de novo: ergo est aliquis gradus, seu pars gratiæ addita præexistenti.

72 Respondetur ad 1. negando min. subsumptam, quæ non probatur, nec ex verbis D. Thomæ vilo modo colligitur; quin potius oppositum, ubique assertitur à S. Doct. vt in antecedentibus constat. Quare simpliciter verum est, qualitatem augeri secundum essentiam, & essentiam qualitatis, seu entitatem eius augeri, non quia pars essentiæ, aut entitatis de novo adveniat: sed quia entitas simplex qualitatis magis inest, & participatur à subiecto. Vnde ipse D. Thomas Quodlib. 9. art. 13. docet, quod dum dicitur charitatem augeri secundum essentiam, ly secundum essentiam denotat subiectum, de quo verificatur augeri, quia ipsa essentia charitatis est, quæ augetur.

73 Ad 2. deductum ex verbis eiusdem D. Thomæ negatur vtraque consequentia, quæ male deducitur ex antecedenti. Imò potius, quia virtus operandi est ipsa essentia qualitatis, v.g. caloris, sicut essentia calo-

ris augetur, sine additione, sed solum, quia magis radicatur, seu inest subiecto: ita virtus eius augetur, & est maior, in quantum magis participatur à subiecto. Hoc ipsum docuit D. Thomàs 2. 2. quæst. 24. art. 5. in corp. per hæc verba: *Hoc enim est augmenti modus proprius cuiuslibet formæ, quæ intenditur: eo quod esse huius formæ totaliter consistit in eo, quod inheret susceptibili. Et idè cum magnitudo rei consequitur esse ipsius formæ, formam esse maiorem hoc est, eam magis inesse susceptibili, non autem aliam formam advenire.* Vbi expressè asserit, quod formam esse maiorem, quod est idem, ac habere maiorem virtutem, consistit in eo, quod magis actuet, & inest suo susceptibili.

74 Pro cuius solutionis maiori intelligentia notandum est, quod qualitas non dicitur habere virtutem operandi ut quod, quasi ipsa sit habens, & virtus sit illud, quod habet; sed dicitur habere virtutem intransitive, & per identitatem, quia est ipsa virtus operandi. Subiectum autem est proprie quod habet, seu habens virtutem operandi, in quantum participat, qualitatem. Vnde sicut subiectum habet maiorem virtutem, in quantum magis participat, & magis fit in actu per qualita-

tem, quæ est virtus operandi: ita ipsa virtus est maior, in quantum magis participatur à subiecto, & magis illud actuat.

75 Sed dices: qualitatem esse maiorem secundum intentionem est eam esse perfectiorem: sed per esse in subiecto forma non perficitur, sed potius imperficitur; quia forma limitatur à subiecto: ergo qualitas non potest reddi maior, aut perfectior per hoc, quod magis inest subiecto. Resp. minorem negari posse de formis accidentalibus, quia perfectio accidentis dependet à subiecto, sicut ipsum accidens, quia est entis ens, dependet inesse à subiecto. Deinde dico, quod forma limitatur à subiecto quantum ad individuacionem, quia per subiectum habet esse hæc numero, & non alia, cum tamen ex conceptu proprio non determinet, sibi aliquam individuacionem. Cæterum quantum ad perfectionem suæ speciei, & augmentum, quod intra suam speciem potest recipere, perficitur per hoc, quod magis inest, & radicatur in subiecto: quia cum perfectio eius sit actuare subiectum, quanto magis in eo radicatur, magis actuat.

76 Ad 3. deductum ex Philosopho resp: intentum Philosophi in illo loco esse probare contra antiquos, quod rarefa-

atio non fit per adventum novæ materiæ, sed quia eadem materia, quæ est sub minore quantitate est in potentia ad maiorem. Hoc constat ex ipso contextu, & expositione D. Thomæ ibidem. Et ad hoc probandum videtur Aristoteles exemplo intensiois: quia sicut quando aliquid ex frigidum fit calidum, ibi non est novum subiectum, nec nova materia, sed idem subiectum, quod erat in actu frigiditatis, quia simul est in potentia ad caliditatem, postea fit calidum per reductionem huiusmodi potentiæ ad actum caloris; ita dum ex minus calido fit magis calidum, idem subiectum, & eadem omnino materia transit de minus calido ad magis calidum.

77. Quare ad formam argumenti neg. conseq. quin potius oppositum sequitur: quia sicut dum aliquid transit de calido in frigidum, vel de frigidum in calidum, educitur entitas caloris de potentia subiecti, quia antea non erat in actu per calorem: ita quia dum fit magis calidum præsupponitur in actu per calorem, non debet educi de eius potentia aliquis calor, qui antea non fuerit, sed magis educi ille idem, qui prius erat. Hæc solutio est D. Thomæ 1. 2. quæst. 52. art. 2. ad 3. vbi cum sibi obieciſſet idem

argumentum, respondet, quod id, quod nondum est calidum, est in potentia ad formam ipsam tamquam nondum habens formam, & ideo agens causat novam formam in subiecto; sed id quod est minus calidum non est in potentia ad formam, cum iam actu formam habeat, sed est in potentia ad perfectum participationis modum. Et 2. 2. quæst. 24. art. 5. ad 3. Non oportet ut aliquid insit, quod non insuerit, sed quod magis insit, quod prius minus inerat.

78. Dices: quomodo potest forma magis educi, quam prius, vel magis inesse, nisi aliquid eius educatur, quod prius non erat eductum, & aliquid eius insit, quod prius non inerat? Hoc est, quod intelligere non valent adversarij, & quod impossibile reputant; sed D. Thomas expresse illud affirmat, & oppositum scilicet, quod forma augeatur per additionem alicuius, quod prius non erat in subiecto, dicit se intelligere non posse. Quomodo autem possit esse, postea dicitur: interim breviter dico, ideo esse posse, quia forma accidentalis in fieri, & esse suscipit magis, & minus, ut est compertum apud Philosophos. Non autem suscipit multum, & paucum, nec plus, & minus, prout minus contraponitur ad plus: quam-

vis recipiat minus, vt contrapositum ad magis. Si autem aliquid qualitatis, quod prius non erat, educeretur: plus de qualitate esset in subiecto, quam antea, non tamen qualitas esset magis in subiecto, vt supra §. I. arguebamus.

79 Ad 4. omitto pronunc maiorem cum suis probationibus, & nego min. Ad 1. probat. distinguo min. Habet maiorem virtutem, entitativè, & quoad substantiam, nego min. maiorem quoad explicationem, concedo min. & nego consequ. Quia eadem virtus entitativè hoc vel illo modo participata, seu magis, vel minus radicata subiecto potest producere effectum perfectiorem: & sic iuxta diversitatem modi radicationis in subiecto dicitur, & est maior, vel minor virtus operandi, quatenus vt tali modi radicata potest magis, vel minus explicare suam virtutem.

80 Et instatur argumentum contra Rubio, cuius est. Nam ipse tenet, quod eadem quantitas rarefacta, quin in se fiat maior, quia per rarefactionem non additur nova pars quantitatis in eius sententia, potest tamen occupare maiorem locum, quam antea occupabat, per hoc solum, quod partes quantitatis variantur secundum diversam positio-

nem, & secundum diversum modum se habendi in ordine ad locum. Sicut ergo in eius sententia quantitas omninò invariata quoad entitatem, quia tamen per rarefactionem acquirit novum modum positionis partium, potest maiorem locum occupare, non obstante, virtus occupativa loci sit in distincta ab ipsa quantitate, vel saltem sit passio eius, vt ipse concedit: ita in nostra eadem entitativè virtus operandi tali modo radicationis affecta poterit perfectiorem effectum producere, quam sine illo poterat. Ad 2. probat. eiusdem min. nego consequ. Quia per solum modum maioris radicationis perficitur qualitas secundum propriam entitatem, eo quod eius esse est inesse, & radicari in subiecto, vt inquit D. Thomas.

81 Ad 3. prob. in primis si argumentum velit, quod qualitas separetur ab omni omninò subiecto, scilicet, tam à substantia, quam à quantitate, quæ est subiectum quo accidentium materialium: hoc videtur imperceptibile, quod albedo, v. g. possit existere, & non sit quantita. Quod si quantitas manet, vt contingit in Eucharistia: tunc iam adest sufficiens subiectum, vt salvetur maior, & minor radicatio, & consequenter distinctio qualitatis intensæ à re-

missa. Admisso tamen, quod qualitas possit esse, sine quantitate, dicendum est manere distinctionem earum qualitatum per ordinem ad diversa subiecta, quæ exigent, & à quibus separata fuerunt; nullam tamen manere intensiorem, aut remissionem earum, quia nulla manet actualis radicatio. Et ita videretur sentire D. Thomas apud PP. Complut.

82 Ad 5. argum. nego sequelam. Ad eius probationem resp. solutione ibi data. Ad impugnationem dist. ant. Non fit tota simul, quoad entitatem, nego ant. quoad informationem, vel quoad modum actuandi subiectum, seu quoad radicari in illo, concedo ant. & nego consequ. Quia qualitatem non fieri totam simul non consistit in eo, quod pars fiat post partem: non enim habet partes; sed ideo dicitur non fieri tota simul, quia non fit totaliter. Cum enim fiat in subiecto, in quo potest magis, & minus radicari, & à quo potest magis, & minus participari: ideo admittit successiorem in sui fieri, & fit in tempore per partes motus, quatenus per unamquamque partem motus fit magis in subiecto, & magis educitur de potentia eius: & ratione huius latitudinis, quam habet in modo radicationis,

terminat motum alterationis successivum. Per quod patet ad secundam consequ. ad quam negatur suppositum, quia nec qualitas habet partes entitativas, nec modi sunt partes eius: unde non evanescit in modos. Dato namque, quod plures modi successivè fiant in motu alterationis, de quo postea: illi tamen non fiunt, sine entitate qualitatis; imò sunt id, ratione cuius ipsa entitas successivè fit, & magis ac magis fit.

83 Ad ultimum ommissa solutione PP. Complut. dicentium, quod luminosa non producant lumen ambo in eadem parte medij, sed unumquodque in parte distincta, quod infra, dum de reflexione agamus, ostendemus esse falsum: dico, quod hoc argumentum non potest favere adversarijs. Nam vel illa luminosa applicata eidem medio producant suum lumen unumquodque in parte distincta: & hoc modo non fiet intensio luminis, sed extensio. Vel producant ambo in eadem parte medij? & tunc cum iuxta adversarios qualitas componatur non solum ex duabus partibus, sed ex pluribus etiam aliquotis: deberent resultare non solum duæ, sed plures umbræ, semel quod umbræ multiplicentur ad multiplicationem partium, ex quibus in eorum sen-

rentia constat, & componitur lux intensa.

84 Propterea ad argumentum nego ant. Ad probat. nego secundam partem antecedentis. Quia ibi non est, nisi vnum lumen intensius nullas habens partes, sed solum magis radicum in medio, quam antea erat. Nec oppositum convincitur ex eo, quod fiant duæ vmbrae ad interpositionem corporis opaci: quia vmbrae multiplicantur propter pluralitatem luminarium, non propter pluralitatem luminum productorum, quæ nulla est. Duo autem luminosa etiam si vnum tantum lumen producant, ideò debent causare duas vmbrae, quia corpus opacum opponitur unicuique eorum per distinctam lineam; & quia illa pars aeris, quæ est post corpus opacum per illam lineam, qua opponitur luminosum, non potest recipere tantum lumen, quantum reciperet, si corpus non esset interpositum. E contra verò pars aeris immediata, quæ ex extra lineam oppositionis, illuminatur ab utroque luminoso quantum potest salva distantia: & cum hoc fiat in duabus partibus medijs propter duas lineas oppositionis corporis opaci, ideò causantur duæ vmbrae.

85 Ad confirmat. concessio toto sillogismo, nego min. sub-

sumptam, ad cuius probationem imbibitam dicitur, quod gratia, quæ antea erat, non advenit de novo quoad entitatem, bene tamen quoad modum maioris radicationis, & gratia ita magis radicata, & participata à subiecto reddit illud dignum, seu congruum maioris dilectionis Divinæ. Nec dicas, hoc non esse verè gratiam de novo advenire, sed modum illius; & consequenter maior congruitas ad Divinam dilectionem terminandam non consistet in gratia, sed in modo. Respondetur enim, quod non est gratiam advenire de novo absolute, quia absolute loquendo gratia iam erat; est tamen gratiam de novo magis advenire, quia est gratiam magis fieri in subiecto: etenim propriè loquendo modus ille non fit, sed gratia secundum illum modum fit magis de novo, & sic augetur.

86 His addo, quod licet in augmento gratiæ, quia præsupponit gratiam in subiecto, posset utcumque sustineri, quod aliqua pars gratiæ adderetur, & sic gratia arecta esset composita; tamen in prima infusione gratiæ quando infunditur subiecto illam antea non habenti, quæ ratio esse potest, ut illa gratia componatur ex partibus? Non enim ex parte subiecti potest

rest

est reddi ratio cur illas habeat, quia subiectum vtpote substantia, vel potentia spiritualis non habet partes. Nec ex parte Dei, cuius naturæ est gratia participatio formalis: quia ex capite potius debet imitari Divinam simplicitatem; quanto autem magis composita sit, magis recedet à Divina similitudine, & consequenter minus habebit de natura gratiæ, quia natura gratiæ est redere subiectum simile Deo. Vnde D. Thomas quæst. vnica de virtutibus, art. 11. ad duo argumenta scilicet sextum, & septimum, quæ intendebant probare charitatem, & alias virtutes infusas augeri non posse, quia si auerentur, oporteret, quod eis aliquid adderetur: quo facto per augmentum fierent magis compositæ, & consequenter magis recederent à Divina similitudine. Ad hæc, inquam argumenta respondit, *quod augmentum, quod fit per additionem, est augmentum substantiæ quantæ. Sic autem charitas non augetur.* In qua responsione ostendit, quod si semel concedatur gratiam augeri per additionem, argumentum convincit intentum, scilicet eam augeri non posse: quia per tale augmentum potius recederet à Divina similitudine, & consequenter à propria natura, quod repug-

nat rationi, & conceptui augmenti.

QUÆST. III.

UTRUM MAIOR RADICATIO qualitatis in subiecto consistat in aliquo realiter distincto ab ipsa qualitate?

§. I.

Referuntur varij modi dicendi.

SUPPONIT hæc quæstio, intensionem qualitatis fieri per solam maiorem radicationem eius in subiecto: quod abundè constat ex dictis quæst. ant. esse de mente D. Thomæ, nec ratione alia probativa indiget, nisi explicare an ista maior radicatio sit distincta à qualitate, vel non? Hoc enim explicato, & probato, vt manet probatum intensionem non posse fieri per additionem partium qualitatis, sufficienter concluditur, eam fieri per solam maiorem radicationem. Nihilominus tamen antequam quæstionem resolvamus, breviter probanda est hæc suppositio ex ipsa significatione huius vocis *maior radicatio*. Et suppono etiam, quod *qualitatem magis radicari in*
sub-

subiecto idem est, ac eam magis participari à subiecto, magis actuare illud, magis inesse illi, magis illud sibi subijcere, & in propriam actualitatem trahere eius potentialitatem: magisque educi qualitatem de potentia subiecti. Omnibus enim his modis loquendi, vel saltim pluribus eorum explicat D. Thomas radicationem qualitatis in subiecto, & eius intensiōem, vt videre est apud PP. Complut. *In his bis pils*

2. Probatur itaque suppositio. Qualitatem intendi est ipsam augeri augmento proprio suæ lineæ, secundum quod subiectum redditur per eam magis tale, v.g. magis calidum: sed per hoc præcisè, quod qualitas magis radiceretur in subiecto, habet augmentum, secundum quod reddit, & denominat subiectum magis tale: ergo per solam maiorem radicationem intenditur. Mai. est certa, & vt talis etiam a ponentibus gradus distinctos conceditur; min. autem probatur. Per hoc præcisè, quod qualitas magis radiceretur in subiecto, magis inest ipsi, magisque actuatur illud, & magis ab eo participatur: sed subiectum magis actuatur per qualitatem, magisque illam participans ex hoc ipso redditur magis tale per illam, quia si magis actuatur calore, v.g.

magisque participat illum, magis est in actu caloris, consequenterque magis calidum: ergo per solam maiorem radicationem in subiecto habet qualitas illud augmentum, secundum quod subiectum per eam redditur magis tale, quod est augmentum intensiōis.

3. Hoc adedò clarum, & verum est, vt aliqui ex AA. contrarijs videntes, quod nec secundum D. Thomam, nec secundum veritatem negari potest intensiōem fieri per maiorem radicationem in subiecto, vt saluarent suam sententiam de additione gradus ad gradum, possuerunt, quod maior radicatione dependet, & fundatur in additione partis qualitatis ad partem, & ideò nisi ponatur additio, saluari non potest maior radicatione. Ita, vt suprãvidimus, discurrit P. Rubio; sed circa hoc iam satis dictum est, & quomodo additio potius destruat maiorem radicationem, quam illam inferat: quia nimirum additio alicuius, quod antea non erat, non facit magis inesse, & radicari id quod antea erat.

4. Præter hoc autem probatur, quod sola radicatione absque omni additione sufficere ad intensiōem ratione vltima præcedentis quæstionis aliter formata. Quia sicut se habet qua-

litas, qua intenditur, ad subiectum, quod informat in informando illud penes magis, & minus: ita se habet subiectum ad qualitatem in participando, & recipiendo illam; & sicut se habet actualitas formæ in replendo quasi activè capacitatem subiecti, ita se habet capacitas subiecti quoad passivè repleri per eandem formam: sed ut capacitas subiecti actuata per qualitatem magis repleatur, & actuetur per eandem qualitatem, non requiritur aliqua additio capacitatis in subiecto, nec compositio ex pluribus partibus capacitatis, ut ibidem probatum est, & maxime patet in capacitate ad qualitates supernaturales: ergo pariter, ut qualitas repleat, & magis actuetur subiectum, non requiritur additio partium qualitatis.

5. Confirmatur, & vrgetur. Nam semel, quod capacitas subiecti non habeat partes, tota repletur, dum acquirit qualitatem in quocumque gradu, sive intenso, sive remisso illam participet: & tamen non repletur totaliter, quia adhuc potest magis, & magis actuari per alias partes qualitatis, ut adversarij dicunt: ergo sine compositione, & additione partium ex parte capacitatis salvatur, quod illa non sit totaliter repleta, etiam si tota sit reple-

ta, & actuata. Ergo etiam salvari debet absque additione ex parte qualitatis, quod illa etiam si tota actuetur, & repleat capacitatem subiecti, non tamen totaliter illam repleat, sed magis possit replere, & actuare per solam maiorem radicacionem, & participacionem sui.

6. His ita constitutis, maxima difficultas est in resolvenda hac quæstione: quia nec videtur, quod radicatio possit esse aliquid distinctum a qualitate, nec sine aliqua distinctione explicari posse videntur plura, quæ ad huiusmodi maiorem radicacionem requiruntur. Propterea Thomistæ inter se divisi sunt: & quidam tenentes hanc radicacionem esse aliquid distinctum dicunt, eam consistere in nova unione, vel in nova inhaerentia qualitatis ad subiectum, vel etiam in nova existentia, per quam existit dum intenditur, & magis radicatur. Hæc enim omnia pro eodem quoad præsentem quæstionem computari debent, quia dum qualitas magis radicatur in subiecto, magis vnitur ei, magisque ei inhaeret, magis etiam illi inest, seu in eo est, consequenterque magis in eo existit, cum existere eius utpotè accidentis est inexistere, seu inesse. Sed notandum, quod hi AA. nec ponunt, nec possunt pone,

re, qualitatem dum intenditur, acquirere novam existentiam, aut vnionem simul conservando eam, quam habebat, dum erat remissa. Quia si sic dicerent, eandem difficultatem incurrerent, quam in additione graduum; siquidem tunc existentia, vel vnio esset composita ex pluribus existentijs: sicque fieret intensio per additionem existentia ad existentiam, vel vnionis ad vnionem: in quo idem est inconveniens, ac in eo, quod qualitas perficiatur per additionem novae qualitatis partialis. Dicunt ergo, quod praecedens vnio, vel existentia imperfectior destruitur adveniente nova perfectiori per actionem intensivam qualitatis.

7 Coeterum haec sententia habet contra se primo, quod non videtur quomodo possit nova existentia advenire, vel nova vnio absque eo, quod adveniat nova essentia, vel entitas existens per illam novam existentiam. Secundo. Quia ex hoc sequitur, qualitatem non augeri secundum essentiam, sed solum secundum existentiam, quod est contra D. Thomam.

3. Quia si per intensionem adveniret nova existentia, vel vnio, per remissionem destrueretur existentia praecedens perfectior: & tunc vel fieret alia

imperfectior, vel non? Si non fieret: ergo qualitas remissa non existeret, siquidem non haberet existentiam priorem, quia haec destruitur: nec aliam, quia haec non fit, ut dicitur: ergo per remissionem qualitas corrumpetur, quod est a aperte falsum. Si fieret alia existentia imperfectior, nullum est agens, a quo fiat. Si enim esset aliquod agens, maxime illud, quod remittit qualitatem, v.g. ignis, qui calefaciendo aquam remittit eius frigiditatem, esset causa existentiae frigiditatis remissa: sed hoc est impossibile, sicut est impossibile ignem causare frigiditatem: ergo.

8 Nec valet dicere, quod causa existentiae qualitatis remissae est agens, quod primo produxit eandem qualitatem in subiecto, v.g. frigiditatem in aqua, quia virtute primae productionis resultat nova existentia eiusdem frigiditatis ad praesentiam agentis corrumpentis antiquam existentiam perfectiorem. Nam contra est, quod existentia non potest fieri per resultantiam, & idem est de vnione: sed requirit influxum causae efficientis, cuius causalitas terminatur ad dandam existentiam effectui, & ad faciendum vnum ex potentia, & actu.

9 Quarto contra eandem

sententiam obstat difficile argumentum, quod æquè urget omnes ponentes aliquid distinctum à qualitate pro ea magis radicanda in subiecto, siue illud sit modus, siue res, vel quocumque aliò nomine appelletur. Nam motus alterationis, per quem intenditur qualitas, est motus continuus, ut communiter tenetur, consequenterque habet partes proportionales infinitas: & unicuique earum debet correspondere aliquod augmentum in qualitate, quia quandiu durat motus, qualitas continuè, & sine interruptione augetur: ergo si intensio fieret per acquisitionem novæ existentia, vel alterius cuiusvis, & corruptionem præcedentis, inquacumque intensione infinitæ existentia novæ acquirerentur, & alia infinita corrumperebantur; quod est dare infinitum in actu existentiarum, vniolum, vel modorum.

10 Rursus sequitur aliud maius inconueniens, videlicet, vel quod existentia illa, aut modi simul, & in eodem instanti fiant, & corrumpantur: vel quod durante motu alterationis, qualitas non augeatur, quorum vtrumque est impossibile, ut per se patet. Sequela prob. Data quacumque existentia, vel modo, qui per motum intensiois fiat, vel ille du-

rat incorruptus per aliquod tempus mensurans ipsum motum, vel non durat per aliquod tempus, sed solum per instans? Si durat per aliquod tempus: ergo toto illo tempore qualitas non augetur, cum tamen in eodem tempore daret motus alterationis. Probo consequ. Quia in eodem tempore, quo in qualitate durat, & perseverat illa existentia, vel modus, non producit alia; alioquin simul essent in qualitate duæ, vel plures existentia, aut modi, & sic intensio fieret per additionem modorum, vel existentiarum: ergo si augmentum qualitatis fit per productionem novæ existentia, toto illo tempore nullum dabitur augmentum.

11 Si autem dicatur, quod illa existentia, vel modus solum durat per vnum instans: ergo vel corrumpitur in eodem instanti, itaut in eo sit verum dicere, quod corrupta est, vel corrumpitur in tempore immediatè sequenti? Si in eodem instanti: ergo in eodem instanti illa existentia simul est, & corrupta est, consequenterque in eodem instanti est, & non est, quod est contradictio. Si in tempore immediatè sequenti: tunc rursus queritur, vtrum immediatè post illud instans fiat alia nova existentia, vel non? Si fit; ergo cum illa eadem ra-

ratiōne, quā præcedens, debeat durare per solum instans, iam dabuntur duo instantia sibi immediata: & sic tempus, & continuum componetur ex solis indivisibilibus. Si autem immediatè post non fiat alia nova existentia: ergo immediatè post non augetur qualitas; & tamen immediatè post durat, & continuatur motus alterationis: ergo durante, & non interrupto motu alterationis, cessat augmentum qualitatis.

12 Sunt etiam alij AA. qui dicunt, maiorem radicationem non esse aliquid ex prædictis, esse tamen quendam modum realitèr distinctum à qualitate: qui quidem modus, vel præstat qualitati maiorem actualitatem, ut possit perfectiorem effectum formalem tribuere subiecto, ut dicunt PP. Complut. vel est conditio ad idem, ut asserit Colleg. D. Thomæ. Sed contra primum modum explicandi prædictum modum radicationis obstat, quod si qualitas per illum modum accipit maiorem virtutem informandi, & actuan- di subiectum, ille potius erit qualitas qualificans, & perficiens subiectum, quam ipsa qualitas, cui advenit: quia *propter quod unumquodque tale, & illud magis*. Et cum talis modus sit realitèr distinctus à qualitate, erit alia qualitas distin-

cta, & sic intensio fiet per destructionem qualitatis præexistentis, & productionem alterius novæ. Et reverà prædicti PP. incidunt in sententiam Durandi, dum asserunt, illos modos, quos successivè ponunt in qualitate, esse specificè distinctos, & quæst. 10. num. 136. apertè fatentur, calorem ut tria, & ut quatuor distingui specie inesse entis. Alias impugnationes huius sententiæ vide in Froylan.

13 Contra eandem sententiam secundo modo intellectam obstat, quod nulla forma indiget conditione aliqua, ut præstet suum effectum formalem, nisi fortè ex parte subiecti per modum dispositionis: sed maior radicatio qualitatis in subiecto non potest esse dispositio ex parte subiecti, ut recipiat perfectiorem effectum formalem: ergo. Min. prob. Quia dispositio debet esse distincta realitèr ab eo ad quod disponit, & ab actu secundo communicandi effectum formalem, ad quem disponit: sed maior radicatio qualitatis in subiecto si non est ipse maior effectus formalis qualitatis, saltim est actus secundus in ipsa forma communicandi maiorem effectum formalem: ergo non potest esse dispositio ad illum. Min. patet, quia actualis communicatio, qua ipsa

ipsa forma communicat se magis subiecto, est maior actuatio, qua magis actuat subiectum: sed maior actuatio est maior radicatio, ut constat ex dictis in principio quæstionis: ergo.

14 Tandem alij AA. tenent maiorem radicationem esse terminationem qualitatis; sed quid nam sit hæc terminatio, & an sit distincta a qualitate, non vidi determinatum. Caietanus enim, qui hoc modo loquendi vtitur, dicit esse importunitatem novitiorum quævere, quid sit hæc terminatio, ut videre est in ipso 2. 2. quæst. 24. art. 5.

15 Per oppositum autem alij AA. asserunt maiorem radicationem nihil distinctum a qualitate importare. Cæterum præmuntur difficilibus argumentis, quorum præcipua sunt illa duo, quæ in quæstione antecedenti proposita sunt in quarto argumento: nimirum quia intensio activè sumpta est nova actio interdum distincta a prima productione qualitatis: ergo debet illi correspondere pro effectu, & termino aliquid realitèr distinctum a qualitate iam producta. Aliud desumitur ex reali separatione intensiois à qualitate, quam experientia docet: siquidem qualitas eadem nunc est intensa, & nunc est remissa: ergo intensio aliquid

reale addit supra qualitatem, sive illud sit res, sive modus.

16 Ex his duobus argumentis oriuntur alia similia, & sit tertium. Intensio, & remissio accidentalitèr prædicantur de qualitate, ut notum est: ergo debet vtraque realitèr à qualitate distingui. Quod argumentum fortius vrget in Scola Thomistica, quia D. Thomas eo vtitur ad probandum existentiam realitèr distingui ab essentia in creaturis. 4. Nihil potest transire de contradictorio in contradictorium, nisi aliquid acquirat, quod antea non habebat, vel deperdat aliquid, quod antea habebat: sed eadem qualitas transit de non esse intensa ad esse intensam, & è contra: ergo. 5. Qualitas est in potentia vera, & reali ad intensionem, vel potius subiectum est in potentia ad effectum qualitatis intensæ: sed nihil est in potentia ad se ipsum, vel ad aliquid secum identificatum: nec item subiectum est in potentia ad id quod habet: ergo qualitas intensa aliquid distinctum includit præter suam entitatem, quæ iam supponitur in subiecto ante intensionem. 6. calor per intensionem intrinsecè mutatur, vel potius subiectum per calorem intensum intrinsecè mutatur, ergo aliter se habet intrinsecè, quam antea se habebat. Sed non

potest aliter se habere nunc quam antea, nisi aliquid habeat nunc, quod antea non habebat: quia si nihil habet nunc præter illud, quod habebat, eodem modo se habet: ergo idem.

17 Denique. Quia si in intensione nihil reale additur qualitati, vel subiecto, sequitur, quod postquam calidum, quod erat ut quatuor v.g. remittitur usque ad tertium gradum, maneat adhuc calidum ut quatuor; quod est aperta repugnantia. Sequela prob. Tunc manet calidum ut quatuor, quando manet omne, quod constituit calidum ut quatuor: sed facta remissione manet omne, quod constituit calidum ut quatuor: ergo. Min. prob. Calidum ut quatuor constituitur per solam entitatem caloris in hac sententia, cum nihil reale distinctum ab entitate caloris ingrediatur ad constituendum illud: sed facta remissione manet eadem entitas caloris: ergo.

18 Mag. Froylan, qui maiorem radicationem, vel intensiorem qualitatis nititur salvare, absque omni realiter superaddito qualitati, respondet ad hæc omnia recurrendo ad denominationes, & connotata, dicitque, diversitatem, quæ importatur per intensiorem, & remissionem, esse solum denominativam: intensioremque fie-

ri, & deficere, non quia aliquid fiat, vel deficiat in ipsa qualitate, sed per solum defectum connotati: quia intensio connotat actionem intensivam, & hæc solum datur de novo, quando qualitas intenditur, & deficit, quando remittitur. Cæterum hæc doctrina à nobis satis impugnata est lib. 1. Phisic. circa distinctionem unionis à materia, & forma. Et quidem ego etiam vellem intensiorem qualitatis explicare absque interventu alicuius realiter ab ipsa distincti; verum non invenio quomodo argumenta immediate facta possim solvere.

§. II

Resolvitur questio, & solvuntur obiecta.

19 **I**Nter has igitur angustias dicendum est, maiorem radicationem, seu intensiorem qualitatis esse terminationem eiusdem qualitatis penes magis esse in subiecto, eamque realiter distinguere à qualitate. Ita videtur colligi ex D. Thoma in 1. ad Anibaldum distinct. 27. quest. 2. art. 1. ubi sic ait: *Ad tertium dicendum, quod non oportet, si secundum essentiam mutatur, quod charitas corrumpatur: quia eius essentia non est per se ter-*

minus motus, sed aliquid coniunctum essentia eius, sicut di-
 versa terminatio quantitatis
 virtualis eius, quæ non est ipsa
 quantitas virtualis, quamvis
 sua quantitas virtualis sit sua
 essentia. In quibus verbis asse-
 rit, quod quantitas virtualis
 charitatis est essentia eiusdem
 charitatis; terminatio verò hu-
 ius quantitatis virtualis, secun-
 dum quam terminationem cha-
 ritas terminat motum augmen-
 ti, non est essentia charitatis, sed
 aliquid coniunctum essentia
 eius: ergo talis terminatio est
 realitèr distincta à charitate. Et
 cum in via D. Thomæ eodem
 modo discurrendum sit circa
 omnes alias qualitates, idè
 universalitèr de omni intensio-
 ne dicendum est fieri per adven-
 tum novæ terminationis.

20 Contra hanc sententiam
 militare possunt ea argumenta,
 quæ contra primum modum
 dicendi facta sunt, scilicèt con-
 tra ponentes intensioem fieri
 per adventum novæ existentia,
 vel vnionis, excepto primò,
 quod contra istam conclusio-
 nem non procedit. Quare ad
 secundum quatenus contra nos
 militare potest, respondetur ex
 sæpè dictis, quod cum hæc ter-
 minatio qualitatis sit termina-
 tio existentia eius, & ipsum
 magis inesse subiecto, cumque
 esse accidentis sit inesse: conse-

quens est, quod si atigerit per
 terminationem secundumquam
 magis inest, augeatur secun-
 dum essentiam. Pro quo notan-
 dum est, quod cum existentia
 sit actus essentia, & ipsa essen-
 tia dicatur fieri, in quantum ip-
 si attribuitur existentia: in acci-
 dentibus, quæ possunt magis, &
 magis fieri in subiecto, dum
 ipsis communicatur perfectior
 terminatio existentia; essentia
 eorum magis fit mediata exis-
 tentia sic terminata. Et quia
 augmentum consistit in eo, quod
 essentia eorum magis inest sub-
 iecto, vt supra probatum est:
 idè per talem terminatio-
 nem augentur secundum essen-
 tiam.

21 Ad tertium responde-
 tur, quod etiam tenentur illud
 solvere qui ponunt, maiorem
 radicationem consistere in vnio-
 ne, vel modo superaddito: quia
 cum tales modi non sint simul,
 sed vno adveniente recedat al-
 ter, restat assignare causam,
 à qua producat modus im-
 perfectior, dum remittitur fri-
 giditas aquæ. In nostra autem
 sententia facilè solvitur, quia
 dum remittitur frigiditas, nulla
 terminatio eius fit in actu, vs-
 que quo terminetur motus re-
 missionis, vt statim dicemus;
 sed solum terminatio, quæ an-
 tea erat, solvitur.

22 Ad quartum dicendum

est;

est, illud concludere contra existimantes, quod in motu intensiois sunt in actu, vel modi, vel uniones, aut existentia, seu quodcumque aliud. Hoc autem falsum est, quia dum durat motus, nihil fit in actu, nisi ipsa qualitas, & eius existentia; maior autem radicatio, seu terminatio existentia qualitatis non est in actu usque ad finem motus: in potentia tamen sunt infinita radicationes, & terminationes. Sicut in motu locali dum mobile movetur, fit per motum ut fit in actu intra terminos spatij, per quod movetur; nulla autem ubicatio in aliqua parte spatij fit in actu, sed solum mobile est in potentia ad infinitas ubicationes, quatenus in qualibet parte spatij potuit motus terminari, & tunc mobile erit in aliqua parte spatij. Ita similiter terminatio qualitatis, quae est in actu in fine motus intensiois, durante ipso est solum in fieri, & in potentia. Unde durante motu nihil corrumpitur, quia non corrumpitur nisi quod antea fuit in actu. Nulla item terminatio fit de novo usque ad finem motus: & sic cessat argumentum.

QUÆST. VI.

VTRUM ALTERATIO sit motus continuus.

§. I.

Rationes dabitandi, & sententia proponuntur.

Quæstio hæc non procedit de alteratione, quæ fit secundum qualitates non habentes contrarium: tales enim non sunt per motum, sed in instanti. Unde alteratio hæc non est proprie motus, & consequenter non potest esse continua. Rursus nec procedit quæstio de alteratione, prout causat extensionem ad diversas partes subiecti, etsi ab aliquibus etiam in hoc sensu disputetur. Coeterum ab hoc inquirendo abstinemus, tum quia per accidens est respectu alterationis, quod per illam qualitas extendatur ad diversas partes subiecti; ratio enim alterationis unice perficitur per hoc, quod in eadem parte subiecti augetur continue qualitas. Tum etiam, quia forte qualibet qualitas materialis habet minimum secundum extensionem, ita ut petat determinatam partem subiecti, in qua

L post

possit esse, & non sub minori. Et si ita est, tunc qualitas per alterationem producta simul accipiet extensionem secundum extensionem illius partis determinata, in qua potest esse, & non sub minori; consequenterque saltem respectu illius partis determinata non adest locus, ut qualitas extendatur successive, & per motum.

2 Ceterum hoc omissio, dubium procedit de alteratione, prout per illam augetur qualitas secundum intensionem in eadem parte subiecti, vel minuitur per remissionem. Circa quod primò ingerit difficultatem ipse titulus: videtur enim non habere locum quæstio in via Aristotelis; ipse namque passim affirmat, omnem motum esse continuum. Si ergo alteratio est motus, ut proculdubio est in sententia eiusdem Philosophi 5. Phisic. & alibi, necessariò erit continua: & consequenter intra Scholam Aristotelis non est locus dubitandi, an alteratio sit motus continuus.

3 Etsi dicatur, Aristotelem sæpè accipere motum, non pro motu strictè sumpto, qui fit successive, sed pro mutatione instantanea: & cum motus strictè sumptus sit còtinuus, mutatio verò instantanea talis esse non possit, iam inquiri poterit

adhuc in via Aristotelis, an alteratio sit motus strictè sumptus, & consequenter continuus: an verò sit tantum instantanea mutatio? Si hoc inquam, dicatur, verum est Aristotelem pluriès usurpare motum pro motu improprie sumpto, qualis est instantanea mutatio. Ceterum de alteratione, quæ est inter qualitates contrarias, hoc dici non potest: cum ipsem et Philosophus lib. 5. Phisic. & in præsentì libro de Generatione expressè eam ponat vnam ex tribus speciebus motus proprie sumpti, non minus quam motum localem, & motum augmentationis, quæ sunt aliæ duæ species motus proprie dicti.

4 Quare censeo, quòd negare alterationem esse motum continuum, est apertè ab Aristotelis doctrina recedere. Verumtamen aliqui apud P. Rumbio hanc sententiam negativam amplectuntur, & sunt Capreolus, Soncinas, Ferrara, & alij. Eisdem pro negativa sententia citat Colleg. D. Thomæ, licèt dicat, eos solum negare continuationem alterationis quoad extensionem qualitatis per partes subiecti. Sed ad vitandam confusionem scire oportet, in quo sensu dicant hi AA. alterationem non esse continuam. Dicunt ergo, eam esse motum discretum constantem

ex pluribus mutationibus instantaneis non habentibus inter se unitatem compositionis, sed solum ordinem prioris, & posterioris.

5. Insuper asserunt, tales mutationes instantaneas non esse sibi invicem immediatas, sed inter quamlibet, & aliam mediare aliquod tempus, in quo disponitur subiectum ad alterationem sequentem, quæ fit in instanti, sicut, & aliæ mutationes, & alterationes præcedentes. V. g. dum aqua calefit, primò in aliquo instanti introducit in ea calor in aliquo gradu determinato; in tempore verò sequenti aqua non calefit, nec alteratur secundum calorem, sed disponitur, ut in alio instanti terminativo huius temporis recipiat maiorem intensiorem caloris: & sic deinceps, usque quo cesset actio agentis calefacientis aquam. Ex quo apparet, alterationem apud hos AA. esse quoddam aggregatum ex pluribus mutationibus instantaneis interruptis per aliquod tempus, quod mediat inter unam, & aliam. Vocant etiam hanc alterationem sic explicatam motum successivum, quia una mutatio succedit alteri, licet non immediatè ut dictum est.

6. Cum autem continuum in sententia Aristotelis constet

ex partibus semper divisibilibus in alias: in aliorum autem sententia constet ex solis indivisibilibus: & isti AA. ex una parte ponant, alterationem consistere in pluribus mutationibus instantaneis, quæ utpote instantaneæ non possunt habere partes, sed necessariò debent esse indivisibiles; ex alia verò parte dicant, tales mutationes non esse inter se unitas, quia non sunt immediatæ: inde est, quòd in nullo sensu possunt salvare continuitatem alterationis, & ideò illam negant.

7. Hæc itaque sententia ex ipsa sui explicatione convincitur falsa. Primò, quia iuxta eam alteratio non est vnus motus per se, sed solum per aggregationem, & extrinsecè, quatenus plures mutationes alterativæ accipiuntur ut contentæ, & mensuratæ ab unica duratione temporis: non aliter, ac omnes cogitationes, quas habet quis per vnâ horam, possent dici aliquid vnus, quia tota earum collectio comprehenditur intra spatium vnus horæ. Hoc autem præterquamquod bonæ Philosophiæ videtur aduersari, est etiam contra experientiam. Nam dum aqua per vnâ horam applicata ad ignem calefit, constat ibi esse vnicum motum secundum ca-

lorem, & vnam per se alterationem aquæ.

8. Secundò contra eandem sententiam arguo ex eo, quod dicit, quòd inter mutationem, & mutationem instantaneam mediat aliquod tempus. Nam tale tempus non est solum tempus extrinsecum, illud scilicet, quod consistit in motu Cœli, vel sequitur ad motum eius tamquam passio; sed est tempus intrinsecum mobili particulari, v.g. aquæ, quæ calefit, consequenterque debet consistere in ipso motu aquæ, vel sequi ad illum tamquam passio eius: ergo aliquo motu movetur aqua in illo tempore intermedio. Sed talis motus non est motus augmentationis, seu secundum quantitatem, vt per se patet: nec etiam est motus localis, quia potest aqua calefieri, quin localiter moveatur, vt constat evidentè in manu, quæ immota secundum locum calefit: ergo est motus secundum qualitatem, seu alterationis. ergo datur iam aliquis motus alterationis factus in tempore, & consequenter continuus, & habens partes, sicut ipsum tempus, in quo fit, continuum est.

9. Antecedens autem huius rationis, scilicet, quòd tempus, quod secundum istos AA. mediat, debeat esse tempus in-

trinsecum probatur ex his, quæ diximus lib. 4. Phisic. vbi probavimus ex P. N. Augustino admittendum esse tempus particulare in vnoquoque motu præter illud, quod resultat ex motu Cœli. Quia si cessaret motus Cœli, & moveretur rota figuli, in tempore moveretur: quod quidem seclusa autoritate cuique notum est. Idem ergo in proposito, si cessante motu Cœli calefieret aqua, vt modo calefit ab igne, paulatim, & in tempore calefieret: ergo tempus, quod intercedit in calefactione aquæ, quodque iuxta hos AA. mediat inter mutationem, & mutationem instantaneam, est tempus intrinsecum ipsi aquæ sequutum ad eius motum, vel in eodem motu consistens.

10. Tertiò contra eandem sententiam. In illo tempore intermedio, vel aqua quiescit à motu secundum calorem, vel movetur secundum calorem? Si movetur secundum calorem: ergo alteratur in illo tempore, & consequenter datur motus alterationis continuus, & factus in tempore. Si quiescit à motu alterationis: ergo poterat moveri eodem motu alterationis in tali tempore, & consequenter potest dari motus alterationis in tempore. Prima conseq. prob. Quia nihil quies-

cit per aliquod tempus, nisi in eodem tempore possit moveri; quies enim est privatio motus.

11 Secundum quod ingerit difficultatem in presenti questione, est quomodo alteratio possit esse continua? Cum enim alteratio sit motus strictus, & motus sit quid successive, cuius partes non simul existunt, sed una post aliam: non videtur, quod possint continuari, ita ut ex eis resultet unus motus continuus. Ceterum hæc difficultas communis est omni motui, & etiam temporis; partes enim temporis non simul existunt: imò nec apparet quomodo existant, quia præteritum iam non est, & futurum nondum est; instans autem, quod dicitur esse de presenti, non est tempus, nec pars temporis. Quare sicut hoc non obstante, salvatur continuus temporis iuxta diversitatem sententiarum, de quibus aliquid tetigimus lib. 4. Phisic. ita dicendum est de alteratione, & de quolibet alio motu.

12 Hoc unum notandum est conformiter ad ea, quæ lib. 6. Phisic. diximus circa compositionem continui, quod cum partes continui, sive permanentis, sive successivi copulentur, & continentur per indivisibilia sui generis, ut com-

munitur circumfertur; & etiam nos admittimus in sensu statim dicendo: talia indivisibilia non sunt actu in continuo, sed solum in potentia. Et idem, quia sunt in potentia tantum, sunt continuativa partium, quæ etiam iuxta ibidem dicta, sunt tantum in potentia in continuo; si enim indivisibilia essent in actu in continuo, non continuarent illud, sed potius dividerent, quia indivisibilia hæc in actu sunt divisio continui, ut expressè docet D. Thomas lib. 6. Phisic. lect. 8. per hæc verba: *Sicut punctum infra lineam est in potentia ante lineæ divisionem, in actu autem quando iam lineæ est divisa, cum punctum sit ipsa lineæ divisio: similiter hoc quod dicitur mutatum esse, infra motum est in potentia, quando motus non ibi terminatur, sed si ibi terminetur, erit in actu.*

13 Hæc D. Thomas, quibus nihil clarius pro nostra sententia dici potuit, sicut nec expressius contra existimantes, quod puncta, vel alia indivisibilia sunt necessaria in actu pro continuatione partium continui; cum D. Thomas dicat, quod si punctum sit in actu in lineæ, est divisio lineæ: & idem de mutatum esse, quod est indivisibile motus, quia si ponatur in actu, motus in eo termi-

natur. Ex quibus etiam ver-
bis deducitur aptior explicatio
eius, quod adduci solet contra
hanc sententiam nostram, sci-
licet, quod Philosophus conti-
nua dicit esse ea, *quorum ulti-
ma sunt unum.* Ex quo vide-
tur sequi, quod ponenda sint
in continuo puncta: vel alia in-
divisibilia, quæ sint princi-
pium vnius partis continui, &
finis alterius: & sic in illo vno
indivisibili concurrentes tales
partes continuantur. Hoc argu-
mentum loco citato tetigimus,
& ad illud solvendum recurri-
mus ad continua per reflexio-
nem, de quibus Philosophum
esse intelligendum diximus. Cœ-
terum non est necessarium res-
tringere verba Philosophi ad
sola continua per reflexionem,
sed de omnibus continuis etiam
continuitate directa vera sunt,
eo solum, quod puncta non
sunt in actu, & consequenter
divisio non est in actu. Si au-
tem divisio non est in actu, con-
sequens est, quod sit in actu uni-
tas, & continuitas partium con-
tinui: quæ partes idè consti-
tuunt vnum continuum, quia
puncta, per quæ dividuntur,
dum talia puncta sunt in actu,
ante divisionem sunt tantum in
potentia, vt inquit D. Tho-
mas.

14 Itaque de indivisibili-
bus motus, quæ dicuntur mu-

tata esse, idem sentiendum est,
vt constat ex verbis relatis. Non
enim sunt in actu in motu quan-
diu durat, sed ad summum
vnum mutatum esse terminati-
vum motus ponendum est in
fine motus; quod mutatum
esse consequenter ad ea, quæ
diximus disp. 1. quæst. 2. circa
mutationem generativam, erit
terminus productus per motum,
scilicet in motu locali *obi*, in
alteratione, & augmentatione
terminatio qualitatis, vel quan-
tatis secundum magis, vel mi-
nus. In potentia verò dantur
infinita mutata esse, quatenus
motus potuit ante, & ante, vs-
que in infinitum terminari, &
finiri: quod in motu locali fa-
cile est cernere, vt quæst. ant.
num. 21. dictum est.

15 De instantibus vero,
quæ sunt indivisibilia tempo-
ris, idem, & eadem ratione te-
nendum est, quia tempus, &
motus, vel sunt omnino idem,
vel pari passu currunt. Nec ob-
stat si contra hoc dicas, quod si
instantia non sunt actu in tem-
pore, tempus ipsum nullo mo-
do existere poterit in actu: cum
partes eius non existant de præ-
senti, instans autem iuxta a no-
bis dicta non sit in actu, sed tan-
tum in potentia. Non, inquam,
obstat: nam in primis quid,
quæso, conducit, vt existat
tempus, quod existat aliquid,
quod

quod nec est tempus, nec pars temporis? Imò si tota existentia temporis sita est in existentia instantis, dicendum esset, tempus existere in instanti, quod est impossibile. Quare dicendum est tempus, & motum actu existere existentia tamen fluente, & transeunte, quia esse temporis, & motus est fluere, & transire: quam existentiam non habent ratione instantis, vel alterius indivisibilis, nec etiam ratione suarum partium; sed potius partes existunt ratione motus, & temporis, in quibus sunt in potentia.

§. II.
*Communis, & affirmativa
 sententia probatur, &
 solvuntur argu-
 menta.*

16 **I**gitur circa hanc quaestionem communis sententia est affirmativa: quam esse de mente Philosophi constat ex varijs locis eiusdem, & præcipuè ex 5. Phisic. ut dictum est. Eam etiam docet D. Thomas pluribus in locis citatis à Colleg. eiusdem Complut. ex quibus vnum tantum propono ex 1. de generat. lect. 24. ubi sic ait: *Motus continuus non est, nisi in tribus generibus, scilicet in quantita-*

te, qualitate, & ubi. Sed motus in qualitate est alteratio: ergo alteratio est motus continuus secundum D. Thomam.

17 Probatur etiam breviter & communi ratione. Agens potest esse debite applicatum passo per tempus continuum v.g. per horam: sed tunc casus continuè, & sine interruptione alterabit passum: ergo alteratio est motus continuus. Min. patet, nam ex parte agentis per tempus continuum debite applicati adest virtus movendi, & alterandi passum, ut patet in igne respectu aquæ; deinde in passo adest capacitas, ut moveatur, & alteretur, recipiendo in se qualitatem, quam agens potest producere, secundum gradum maioris intensionis: ergo. Confirmatur ab experientia. Nam si manus applicetur igni per tempus aliquod continuum, experimur, quòd continuè patitur ab igne: ergo continuè movetur ab eodem igne, quia pati, & moveri idem omninò est. Sed non movetur motu augmentationis, nec motu locali, ut per se patet: ergo movetur motu alterationis; & consequenter hic est continuus.

18 Respondent adversarij, ignem applicatum passo, v. g. aquæ non continuè illam calefacere, sed interrumpi calefactionem per aliquod tempus, in quo

partes aquæ rarefiunt, & per rarefactionem disponuntur, vt in instanti terminatiuo eiusdem temporis recipiant maiorem calorem. Sed contra: nam in primis hanc solutionem convincit falsitatis exemplum appositum de manu. Quilibet enim experitur, & sentit, manum debite applicatam per momenta, & sine interruptione non solum rarefieri, sed etiam magis calefieri. Præterea, quia potius calor est dispositio, & causa rarefactionis, quam è contra: ergo prius debet passum calefieri, quam rarefieri. Alij etiam hanc solutionem impugnant ex eo, quod raritas est quædam qualitas: ergo si aqua rarefit in tempore, iam datur in tempore motus secundum qualitatem, seu motus alterationis, & consequenter alteratio continua. Cæterùm hæc impugnatio poterit esse efficax ad hominem, si fortè AA. contrarij teneant, rarefactionem esse motum ad qualitatem; quod tamen infra ostendemus esse falsum.

19 Sed contra hanc communem sententiam arg. 1. ex Philosopho lib. 8. Phisic. dicente: *Dicere alterationem fieri continuè est adversari valde manifestis.* Idem habet D. Thomas aliquibus in locis. Secundo arg. à ratione. Si alteratio esset motus continuus, inciperet

per vicinum sui non esse, sicut alij motus: sed ita non potest incipere: ergo. Min. prob. Qualitas producta per alterationem incipit in instanti, & per primum sui esse, quia est res permanens: ergo etiam motus alterationis, per quem fit, incipit in instanti, & per primum sui esse: & consequenter est mutatio instantanea.

20 Tercio. Applicatio agentis ad passum in instanti perficitur, vt patet in manu, quæ per motum pervenit ad debitam distantiam, in qua potest alterari ab igne, itaq; in instanti terminatiuo motus manus verum sit, quod est debite applicata: ergo in eodem instanti ignis alterabit manum. Patet seq. ex dictis inter probandam conclusionem, quia dum agens est debite applicatum passivo capaci alterationis, nulla est ratio cur illud non alteret. 4. Quia sequitur, qualitatem continuè per horam auctam secundum intensiorem evadere infinite intensam, in quorum singulari qualitas semper augetur, & intenditur. Denique. Quia terminus motus continui debet esse divisibilis; qualitas autem in nostra sententia non est divisibilis, cum non habeat partes: ergo non potest terminare motum continuum.

21 Resp. ad 1. Philosophum

phum in illa autoritate, & alijs similibus accipere motum continuuū prout est idem, quòd motus perpetuus, & semper durans. Agebat enim contra quosdam Philosophos, qui dicebant, res semper moveri, itaut motus numquam cessaret: contra quos Aristoteles ex ipsa experientia procedit, secundum quam manifestum est, res non semper alterari, nec semper moveri secundum alios motus. Non autem negat Philosophus alterationem, quandiu durat, esse continuam, & sine interruptione, licet aliquando finiatur, & terminetur. Ad 2. negatur min. Ad prob. neg. ant. quia licet qualitas sit res permanens, tamen inferi admittit successionem, quia suscipit magis, & minus: & idè incipit per ultimum sui non esse, sicut motus, per quem fit. Ad 3. resp. quòd licet applicatio agentis ad passum fiat in instanti propter rationem argumenti: quia tamen agens non potest movere passum in instanti, sicut motus non potest esse in instanti, idè non potest agere in eodem instanti applicationis; sed tale instans est instans extrinsecum inceptionis alterationis, in quo verum est, quòd agens non alterat, sed immediate post alterabit. Exemplum huius potest esse in igne, qui in instanti

suae generationis habet levitatem, ratione cuius potest moveri sursum, & tamen moveri non potest in eodem instanti generationis, sed immediate post, quia saltem de motu locali non est dubium, quòd non possit esse, nisi in tempore.

22 Ad 4. resp. quòd si aliquid probat, convincit, nec motum localem posse esse continuuū, & in tempore: quia etiam in motu locali durante per vnam horam mobile in singulis instantibus percurrit semper aliquid amplius de spatio, per quod movetur. Vnde iuxta argumentum, tam spatii, quam motus deberent habere infinitam longitudinem, & extensionem. Sicut ergo hoc non sequitur in motu locali, quia tota longitudo spatij percurritur per modum vnius longitudinis finitæ, & terminatæ certis terminis, non autem percurritur numerando singulas partes, & puncta spatij, quasi si essent in actu, & divisæ: ita in intensio- ne tota latitudo qualitatis certis terminis clauditur, & etiam duratio horæ, vel temporis, in quo fit; nec in hora sunt in actu instantia, quæ divisim transeant, & quibus ex parte motus alterationis respondeant plura mutata esse in actu. Indè nec motus evadit infinitus, nec in-

rensis qualitatis. Ad ultimum
respondetur, qualitatem etsi
non habeat partes, habere ta-
men latitudinem, & divisibi-
litate[m] virtuales, sicut habet
quantitatem virtutis ratione cu-

ius potest magis, & magis
actuare subiectum. Et hoc
sufficit ad terminandum
motum conti-
nuum.

(S)

DISPUTATIO III. DE NUTRITIONE, ET Augmentatione.

QUÆST. I.

An sint, & quid sint nutritio, & augmentatio: &
quibus conveniat propriè nutriti?

§. I.

Resolvitur prima pars questionis.

Sequitur iuxta or-
dinem Philoso-
phi, ut agamus
de nutritione, &
augmentatione. Ideò autem
utramque coniungimus, quia
utraque simul fit: non enim stat
augmentatio, sine nutritione,
quamvis possit esse nutritio, si-
ne augmentatione, ut postea

dicemus. Igitur, quod attinet
ad quid est nutritionis, ea defi-
nitur sic: *Est conversio alimentum
in substantiam aliti*; in tantum
enim nutriuntur ea, quæ nu-
triuntur, in quantum cibum,
seu alimentum, quod sumunt,
convertunt in propriam subs-
tantiam. Ex quo fit, ut nutri-
tio dicatur etiam aggeneratio,
qua

quatenus in ea admiscetur aliquid generationis; generatur enim nova pars substantiæ ex materia alimenti, & additur præexistenti substantiæ eius, quod nutritur.

2 Sed notandum, quòd hæc generatio partis substantiæ, quæ fit per nutritionem, non requirit productionem novæ formæ, vel partis illius saltem in nutritione viventium perfectorum; sed solum fit per hoc, quòd forma aliti, seu nutriti præexistens extenditur ad informandam materiam alimenti, quam ante nutritionem non informabat. Vnde dum homo nutritur, non producit forma aliqua, vel pars eius; sed solum additur materia alimenti, quam de novo informat anima rationalis.

3 Augmentatio verò est motus à minori ad maiorem quantitatem, sicut diminutio ei opposita est motus à maiori ad minorem quantitatem. Debet autem hoc augmentum fieri simul cum additione alicuius, partis substantiæ: quia si solum fiat maior quantitas, sine additione materiæ alicuius, magis erit rarefactio, quam augmentatio, de qua in præsentia agimus. Ex quo colligitur, quòd augmentatio propriè dicta sequitur ad nutritionem, & non stat, sine illa; ex quo enim id, quod nutritur, acquirit novam

partem substantiæ per additionem materiæ alimenti, & ad hanc partem substantiæ sequitur sua propria quantitas, dicitur augmentari, seu fieri maioris quantitatis.

4 Differt tamen augmentatio à nutritione, quia non qualibet nova quantitas secuta ad novam partem substantiæ sufficit ad augmentationem: sed requiritur, quòd sit maior ea, quæ antea deperdita erat per actionem caloris naturalis. Cum enim calor naturalis per continuam actionem in substantiam proprii subiecti aliquid consumat de ea, & consequenter de quantitate; vt hoc damnum repararetur, substituitur alimentum, per cuius conversionem in propriam substantiam viventia nutriuntur. Sed aliquando minus est id quod convertitur de alimento in substantiam aliti, quam id, quod consumptum erat per actionem caloris, vt contingit in senibus. Et tunc quidem vivens nutritur: non tamen augetur, sed potius minuitur. Aliquando autem tantum convertitur de alimento, quantum fuerat deperditum, & non amplius: & tunc vivens, nec augetur, nec minuitur; nutritur tamen, & est in statu debitiæ quantitatis. Tandem, quandoque plus convertitur de alimento in substantiam aliti,

quàm fuerat deperditum, vt contingit in pueritia, & adoleſcentia; & tunc eſt propriè augmentatio, per quam vivens acquirit maiorem quantitatem.

5 Nutritionem, itaque ſic explicatam conſiſtenteſt in converſione alimenti in ſubſtantiam alicui, negavit, vt fertur, Mag. ſent. dicebat enim, vivencia ſemper conſervare illam eandem ſubſtantiam, quam in generatione acceperunt, itaut nihil illius deperderent per totam vitam: conſequenterque non indigere reſtauratione facta per converſionem alimenti in propriam ſubſtantiam. Concedebat tamen indigere alimento, vt eſſet pabulum caloris naturalis: qui, niſi ad eſſet alimentum, circa quod ageret, conſumeret per ſuam actionem ſubſtantiam viventis. Conſequenter ad hanc ſententiam etiam negari debet augmentatio vera, & propria, quæ vt dictum eſt, & docet Philoſophus, non ſtat ſine additione novæ partis ſubſtantiæ: ſolûque in hac ſententia admitti poteſt augmentatio impropria per rarefactionem

6 Probat autem primò Mag. ſuam ſententiam ex verbis Chriſti D. Matth. 5. vbi ait: *Omne quòd intrat per os, in ventrem vadit, & in ſecreſum emittitur*: ergo nihil cibi convertitur in ſubſtantiam

alici, ſed per actionem caloris naturalis reſolvitur totum in excrementa, quæ emittuntur.

2. à ratione. Quia ſaltem in homine non poteſt dari vera nutritio: ergo non eſt admit-tenda. Ant. prob. Vt daretur vera nutritio in homine deberet virtus nutritiva attingere unionem animæ rationalis ad materiam alimenti, vt ſic fieret converſio alimenti in ſubſtantiam alicui: ſed hoc non poteſt, quia virtus nutritiva eſt corporea, anima verò eſt ſpiritu-
talis, & in corporea: ergo.

3. Nam ſequitur, quòd vivens poſſet ſe tueri contra mortem, & ita perpetuare propriam vitam, vt numquam moreretur: conſequens eſt abſurdum: ergo, & illud ex quo ſequitur. Sequela prob. Nam iuxta nos per nutritionem reparatur quidquid per actionem caloris naturalis deperditum eſt de ſubſtantia viventis: ergo per continuam, & perpetuam ſumptionem cibi, ſemper repararetur detrimentum proveniens à calore naturali: & ſic vivens poſſet ſemper conſervare eundem vigorem, & numquam mori.

7 Hiſtamen non obſtanti-
bus ſententia hæc falſa ab omnibus reputatur, eamque rejicit P. Auguſt. expreſſè docens communem ſententiam de vera nutritione viventium per

conversionem alimenti in propriam substantiam: dum in libro de vera Religione, cap. 40. ait: *Alimenta carnis corrupta, idest amittentia formam suam in membrorum fabricam migrant.*

8 Deindè prob. eadem communis sententia ratione desumpta ab experientia. Nam videmus, quòd corpus hominis per morbum extenuatur, & amittit aliquid substantiæ propriæ; quòd quidem etiam in sententia Mag. concedendum est, cum ipse admittat, quòd, nisi calor naturalis ageret in cibum subministratum, ageret in substantiam viventis, & sic eam consumeret. Demus ergo, quòd aliquis per aliquot dies non sumeret cibum; tunc casus substantia eius diminueretur per actionem caloris naturalis: sed etiam experientia docet, huiusmodi diminutionem, & damnum reparari posse, & de facto reparari per sumptionem cibi; ergo, quia per sumptionem cibi vivens nutritur, convertendo de alimento in propriam substantiam quantum de ea perdiderat per actionem caloris naturalis.

9 Nec potest dici, quòd talis reparatio non fit per acquisitionem novæ partis substantiæ, sed per hoc, quòd substantia præexistens accipit maiorem

quantitatem, & sic roboratur, & confortatur. Nam extensio quantitatis, sine additione novæ materiæ, quæ propriè est rarefactio, potiùs causat debilitatem, quam robur in membris, eo quòd rarefactio aliquomodo disiungit, & separat partes substantiæ, sicut è contrario condensatio eas congregat, & vnit. Virtus autem vnita fortior est, quàm dispersa: ergo per solam maiorem quantitatem non salvatur reparatio, quam experientia docet in eis, qui post morbum convalescunt per sumptionem cibi; maxime si supponatur, vt in casu præsentis supponimus, deperditum aliquid de propria substantia per diurnam inedia.

10 Ad argumenta in contrarium respondetur ad 1. cum D. Thoma, Dominum non dixisse, quòd totum, quòd intrat per os, convertitur in excrementum, & in secessum emittitur: sed dixit, quòd omne. Quòd quidem indicat, propositionem esse distributivam: quæ distributio quantum ad speciem cibi est pro singulis generum, itaut de omnibus, & singulis cibis verificetur, quod aliquid illorum in secessum emittitur. Cæterum quantum ad partes cibi est distributiva quasi pro generibus singulorum, itaut de omni alimento illud, quod est impurum,

& terrestre convertatur in excrementum, quia non est aptum ad nutritionem viventis: alia verò partes puriores transseant in substantiam aliti.

II Ad 2. resp. quòd sicut potentia generativa hominis attingit unionem animæ rationalis ad materiam, in qua primò generatur homo de novo genitus: ita potètia nutritiva, quæ est virtus eiusdem animæ rationalis, potest attingere unionem eius ad materiam cibi. Ad 3. neg. Sequela cum sua probatione, quia vt supradiximus, non omni tempore vitæ reparatur quidquid deperditum est per actionem caloris naturalis, sed aliquando minus, itaut quandoque perveniatur ad hoc, vt nihil reparari possit: & tunc animal moritur. Hoc autem ideò est, quia ipsa substantia viventis, & virtus eius, & quidquid instrumentalitèr deservit ad nutritionem, paulatim deterioratur, & debilitatur per continuam admisionem materiæ extraneæ, qualis est materia ciborum, & qualitatatum eius. Sicut patet in vino, cui si aliquam parvam quantitatem aquæ infundas, illam in se convertet; sed si iterùm, & tertio, & pluries tantundem aquæ infuderis: tandem ita debile reddetur, vt ultra non possit aquam in se convertere, sed potius

species vini solvatur, & corrumpatur.

§. II.

Resolvitur secunda pars
questionis.

IN secunda parte
questionis dubitatur, an solis viventibus conveniat nutriri? Circa quod communis sententia cum Philosopho 2. de Anima, & D. Thoma ibidem lect. 9. tenet partem affirmativam; sed difficile est videre quomodo hoc verùm sit. Prob. tamen ratione eiusdem D. Thomæ lococitato. Illud propriè nutritur, quod in se ipso aliquid recipit ad sui ipsius conservationem: sed sola viventia sunt huiusmodi: ergo sola illa propriè nutriuntur. Min. prob. in igne, cui inter omnia inanimata magis videtur competere ratio nutritionis. Nam licèt igni semel accenso addatur nova materia combustibilis, & ex tali materia generetur ignis; tamen id quod generatur non cedit in conservationem ignis præexistentis: ergo per additionem novæ materiæ nihil apponitur igni ad sui ipsius conservationem. Ant. tamquam certum videtur supponere Ang. Doct. potest tamen probari sic. Nam

in materia, quæ additur, nihil conservatur ignis præexistens: non quidem materia præexistens sub forma ignis, ut per se patet: nec etiam forma eiusdem ignis præexistens, quia in materia combustibili addita generatur nova pars formæ ignis: ergo materia addita non cedit in conservationem ignis præexistens. E contrario autem evenit in viventibus, in quorum nutritione non generatur nova pars formæ, sed forma præexistens extenditur ad informandam materiam alimenti: & idè materia alimenti cedit in conservationem viventis, quatenus eius forma eadem conservatur in alia materia.

13 Dices, hanc probationem supponere vnum incertum, scilicet, quòd in omnibus viventibus nutritio fit, sinè production nova partis formæ: cum tamen sit probabile, quòd in animalibus imperfectis, quorum Animæ sunt divisibiles, dum nutriuntur, educitur nova pars Animæ de potentia materiæ. Resp. quòd licet hoc sit probabile, illud tamen esse falsum, & negandum satis convincit sententia communis, quam modo propugnamus, & ratio facta D. Thomæ pro ea. Si enim in materia alimenti producitur nova forma partialis, quomodo talis materia cedit in conser-

vationem præexistentis substantiæ viventis? Vel si producta nova parte formæ, materia alimenti cedit in conservationem viventis: cur non erit idem in igne, cuius virtute materia pabuli, seu fomenti quo nutritor, recipit formam partialem ignis, & sic continuatur, & vnitur cum præexistenti?

14 Aliquas enim disparitates, quas quidam adhibent inter ignem, & viventia, statim expungemus tamquam invtiles. Præterea: quia ponere nutritionem cum eductione novæ partis formæ in materia alimenti, est dicere eam fieri per iuxta appositionem, & additionem: quæ nutritio non est propria viventium, sed impropria, & communis non viventibus. Ratio est, quia materiam apponi, seu addi ei, quod nutritur per solam iuxta appositionem non consistit in eo, quòd talis materia non vniatur, & continuetur cum materia præexistente rei nutriendæ; aliàs ignis non nutrireretur per solam iuxta appositionem, cum ad sensum pateat, quòd materia pabuli recipiens formam ignis continuatur cum igne præexistente: ergo si simul cum nova parte materiæ advenit nova pars formæ in nutritione viventium, solum erit additio, & iuxta appositio, tam ex parte
ma

materiae; quam ex parte formae, etiam si, tam materia, quam forma de novo adveniens continuetur cum praexistente.

15 Quod autem animae animalium imperfectorum sint divisibiles, non probat, quod necessario debeat produci pars animae, dum nutriuntur. Quia sicut per rarefactionem eadem materia absque aliqua additione extenditur ad occupandum maiorem locum: ita per virtutem nutritivam animae, etiam divisibilis potest fieri, quod eadem perseverans, absque additione alicuius partis informet novam materiam.

16 Ex eadem ratione probat D. Thomas in eodem loco, quod non viventia proprie non augentur: quia ad proprium augmentum requiritur, quod illud idem, quod antea praexistebat, crescat. In non viventibus autem non crescit aliquid, quod antea esset: sed ex superveniente materia cum sua parte formae fit aliud totum maius; admodum quo cum duae portiones aquae continuantur, fit maior aqua, sed nulla earum portionum crescit. Huius autem ratio eadem est, quam supra dedimus de nutritione, quia nempe in augmento non viventium simul cum nova parte materiae advenit nova pars formae.

17 Secundò probi. communis sententia. Nam quod proprie nutritur, proprie etiam augetur: sed augmentum est quidam motus: ergo si non viventia proprie nutriuntur, etiam moventur motu augmentationis. Sed motus augmentationis procedit activè ab eo ipso, quod augetur, quia virtus augmentativa residet intrinsicè in eo, quod augetur, sicut virtus nutritiva in eo, quod nutritur: ergo non viventia activè se haberent erga proprium motum, & consequenter moverent se ipsa: ergo viverent per talem motum, quia vivere est se movere.

18 Contra hanc communem sententiam adest argumentum iam insinuatam de igne: qui quidem per propriam, & sibi intrinsicam virtutem convertit pabulum, quod sibi apponitur, ut Oleum, vel Ceram, in propriam substantiam, & ratione huius conversionis conservatur, & augetur manens idem numero: ergo verè, & proprie nutritur, & augetur. Patet consequ. quia nutritio nihil aliud est, quam conversio alimenti in propriam substantiam. Et confirmatur. Nam ignis non solum virtute propria generat ignem in materia combustibili, sed etiam unit, & continuat sibi talem materiam: sed

sed nihil amplius faciunt viventia de materia alimenti, quam eam propriae materiae continnare, & unire: ergo sicut ista nutriuntur, ita ignis nutritur.

19 Ad hoc argumentum respondent aliqui, ideò ignem non nutriri, neque augeri proprie, quia non augetur, nec nutritur per intus sumptionem, sed tantum per iuxta appositionem materiae. Recurrunt etiam ad hoc, quòd virtus ignis non potest per se destinata, & ordinata ad augendum ipsum, vel nutriendum: quia ignis per se non indiget nutrimento, sed solum per accidens; unde in propria sphaera ignis elementalis nutrimentum non habet. At verò viventia indigent per se alimento, quo nutriantur, & augeantur, eo quòd vt inquit D. Thomas quaest. vnica de Anima, art. 13. ad 15. Viventia cum fiant ex semine, debent à principio suae generationis produci in modica quantitate: ideòque ex vi generationis non possunt habere tantam quantitatem, & substantiam, quanta requiritur ad debite exercendum suas operationes; unde necessè habent eam acquirere per nutritionem, & augmentationem. Coeterum non viventia à principio suae generationis producantur cum tota substantia, & quantitate,

quae sufficiens est ad exercendum operationes proprias.

20 Denique recurrunt ad hoc, quòd in non viventibus non quaelibet pars augetur, & nutritur: quod quidem necessarium erat ad veram, & propriam nutritionem, vt docet Philosophus in 1. de generat. Et eisdem etiam disparitatibus nituntur probare communem sententiam, quam modo propugnamus. Coeterum illae, nec probant, nec evacuant vim argumenti.

21 Et quidem prima, & secunda valde materiales, & superficiales sunt. Nam nutriri per intus sumptionem, vt ab illis AA. intelligitur, consistit in habendo aliquod, vel aliqua receptacula interna, vt os, stomachum, & alia, in quibus alimentum receptum digeratur, concoquatur, & vltimò disponatur ad conversionem sui in substantiam aliti. Hoc autem de materiali se habet, & quasi praeambulum est ad nutritionem, cuius essentia consistit in conversione alimenti in substantiam aliti facta per virtutem intrinsecam ipsius aliti. Vnde dummodo aliquid habeat intrinsecam virtutem convertendi in se externam materiam alimenti, salvatur ratio, & essentia nutritionis, siue alimentum prius deferatur in ali-

N quem

quem internum locum alicui, si-
vè non.

22 Similiter secunda dis-
paritas de eo, quòd virtus ig-
nis non sit per se, & primario
destinata ad ipsum nutrien-
dum, impertinens est propter
rationem iam dictam: quia
nempe talis virtus intrinseca
conversiva est materiæ externæ
in substantiam ignis. Quòd au-
tem talis virtus ad hoc non sit
primario destinata, ad sum-
mum convincit, ignem non nu-
triri ex indigentia, & necessi-
tate: non autem, quòd pro-
priè, & simpliciter non nutria-
tur. Nec D. Thomas adducit
illam doctrinam, & differentiam
non viventium à viventibus ad
probandum hæc nutriri, illa
verò non; sed supponens illud
aliundè probatum, loco scilicet
citato, & ratione à nobis ad-
ducta, utitur tali doctrina ad
probandum, viventia indige-
re potentia nutritiva realiter
distincta ab Anima ipsorum, ut
constat ex titulo, & contextu,
art. 13. quæstionis de Ani-
ma.

23 Tertia disparitas vera
est, quia in non viventibus,
non solum non augetur, vel
nutritur quælibet pars verum
nec vlla, quæ præexistebat, au-
getur, vel nutritur; solum enim
per additionem novæ partis,
tam materiæ, quam formæ sit

totum maius, ut inquit D. Tho-
mas. Cæterum huius ratio quæ-
ritur: & nisi recurratur ad nos-
tram supra positam, non vide-
tur alia posse afferri. Nam si
attendamus ad id, quod oculis
percipimus, dum lucernæ in-
funditur Oleum, non minus
videtur rota flamma, & secun-
dum omnes suas partes augeti,
& crescere, quam viventia per
sumptionem cibi crescere se-
cundum omnes partes cernun-
tur. Sed de modo, quo om-
nes partes viventium augetur,
dicemus quæst. sequenti.

24 Qua propter ad argu-
mentum negandum est ant.
quoad omnes suas partes: ne-
que enim ignis convertit pabu-
lum in propriam substantiam
propriè loquendo, neque per
illud conservatur, & augetur.
Nam licet convertat materiam
pabuli in ignem producendo
in ea formam propriæ speciei:
non tamen id, quod producit
cedit in conservationem ignis
producentis, quia nihil substan-
tiæ ignis producentis conserva-
tur in materia pabuli, sed pro-
ducitur in ea nova pars formæ,
ut dictum est. Quod autem
ignis maneat idem numero
etiam facta additione novæ
partis formæ in materia pabuli,
præterquamquod incertum est,
& de eo videtur dubitare D. Tho-
mas loco à nobis allegato ex 2.

de Anima, adhuc non probat, ignem verè, & propriè nutriti. Quia talis vnitas numerica est per solam continuationem partis additæ cum igne præexistente, non autem per conversionem eius in substantiam ignis præexistentis. Sicut dum modica portio aquæ additur alteri aquæ maiori, hæc manet eadem numero: sed non est ibi nutritio, nec conversio vnus aquæ in aliam.

25 Ad confirmationem admissio, quod ignis continet sibi materiam pabuli, negatur min. Quia viventia aliter continent, sibi materiam alimenti, scilicet applicando propriam formam, vt informet materiam alimenti, sine productione novæ partis formæ: & in hoc consistit vera nutritio, & conversio alimenti in propriam substantiam. Poterat etiam negari ant. Quia licet ignis producat formam suæ speciei in materia, quæ ei applicatur, non tamen continuat eam sibi; sed hæc continuatio causatur ab agente applicante materiam igni, vel ignem materia. Sicut cum aqua additur aquæ, continuatio vtriusque fit per motum localem ab agente applicante vnâ alteri, non autem ab aqua.

QUÆST. I I.

AN EIUS, QUOD AUGETUR, qualibet pars augeatur? Et an vivens permaneat idem numero toto tempore nutritionis, & augmentationis?

§. I.

Resolvitur prima pars affirmativè cum communi sententia.

I Crea primam partem dubij sciendum est, Aristotelem in hoc libro lect. apud D. Thomam 14. dixisse, quod eius, quod augetur qualibet pars aucta esse videtur. Quod quidem tamquam experientia ipsa compertum affirmavit, videmus enim in nobis dum nutrimur, & augemur, quod omnia membra, & omnes corporis partes augetur simul, vsque dum perveniant ad debitum quantitatis terminum à natura præfixum. Hoc tamen fit proportionaliter in singulis membris, & partibus: ita vt non omnes partes per augmentum, & nutritionem æqualem quantitatem acquirant; sed vnusquodque augetur servata proportione ad eam quantitatem,

quam debet habere. Quamvis autem propositio Philosophi vera sit, & experientia ipsa probata: sed quomodo hoc augmentum per omnes partes viventis fiat, difficultate non caret.

2 Sed ante huius difficultatis discussionem oportet quendam sensum, ad quem RR. aliqui reducunt quæstionem, explodere. Instituunt enim quæstionem de partibus aliquotis, & proportionalibus disputantes, quæ nam ex eis per se, & immediatè augeantur, & nutriantur? an scilicet proportionales ratione aliquotarum, vel è contra? Caterùm mihi videtur hæc distinctio partium aliquotarum, & proportionalium quantum ad præsentem quæstionem impertinens esse, & extra rem. Sicut enim dum aliquid movetur localiter motu per se, omnes eius partes moventur, quin tamen aliquod dubium admittit, an partes aliquotæ moveantur immediatius quam proportionales, vel è contra: ita est in motu per se augmentationis.

3 Quod autem hic sensus, vel hic modus inquirendi non sit ad mentem Philosophi, constabit notando, Aristotelem lib. I. de generat. lect. citata tria ponere requisita ad motum augmentationis. Primum est,

quod id, quod augetur; permaneat idem, quod antea: secundum, quod eius, quod augetur, quælibet pars augeatur: tertium, quod augmentum fiat aliquo extrinseco adveniente. Rationem autem secundi requisiti, quod solum pertinet ad hanc primam partem quæstionis, iuxta D. Thomæ expositionem reddit hanc, scilicet, quod motus augmenti est motus per se, qui per se convenit ei, quod augetur, & non ratione alicuius partis. Ad differentiam motus secundumquid, qui solum convenit mobili ratione alicuius partis: sicut dum homo movet pedem, toto reliquo corpore quiescente, dicitur moveri secundum quid tantum, quia non movetur ratione sui, sed ratione alicuius suæ partis. Dum autem movetur motu progressivo, est motus per se, quia totus homo movetur, & omnes eius partes moventur. Quam distinctionem motus per se, & secundumquid explicat modo dicto idem Philosophus, & cum eo D. Thomas 5. Phisic. lect. 1.

4 Intentum ergo Aristotelis in prædicta propositione est asserere, quod motus augmentationis non est motus secundumquid, qui scilicet conveniat ei, quod augetur, ratione alicuius partis tantum: ut

si imaginaremur, quòd animal augetur, quia aliqua eius pars, v.g. caput, vel brachium augetur, reliquis partibus nullum augmentum recipientibus. Non itaque est huiusmodi motus augmenti; sed potius est motus per se conveniens ei, quod augetur, quo omnes eius partes augetur simul, vt explicatum est in motu de ambulationis. Nihil igitur quantum ad propositum facit distinctio illa partium aliquotarum, & proportionalium.

5 Imò notandum etiam est, quòd si aliquis diceret, non omnes partes viventis simul augeri, sed vnã tantum, vel aliquas: vt si casu aliquo accideret, quòd virtus nutritiva, vel augmentativa non possit convertere alimentum in substantiam aliti per reliquas partes corporis: posset tamen circa pedem, vel manum. Qui hoc, inquam, assereret, non ideò negaret verum motum augmenti, & proprium solis viventibus, licet talis motus non esset motus per se respectu totius, quod dicitur augeri v.g. hominis, sed conveniret illi secundumquid, scilicet ratione partis. Admodum quo dum homo movet pedem, reliquo corpore quiescente, talis motus est verè, & propriè motus localis, quamvis eo non movea-

tur homo per se, & simpliciter, sed solum secundum partem.

6 Verum est autem, hoc esse de mente Philosophi, & in presenti ab eo assertum, scilicet, quòd partes etherogeneæ, seu dissimilares augetur ratione partium homogenearum, seu similarium. Partes etherogeneæ dicuntur illæ, quæ non sunt eiusdem rationis, & denominationis secundum omne id, quod habent: vt brachium, caput, manus, &c. Non enim qualibet pars brachij est brachium, nec qualibet pars capitis est caput. Partes autem homogeneæ è contrà sunt eiusdem rationis, & denominationis in omnibus suis partibus, vt os, & caro; qualibet enim pars ossis est os, & qualibet pars carnis est caro.

7 Coeterum hoc ideò dixit Philosophus, quia denominatio partium etherogenearum sumitur ab eo, quòd est accidentale in ipsis, scilicet ab organizatione, & figura, non autem à substantia earum: quia substantia harum partium eadem est cum substantia partium homogenearum. Caput namque, & brachium, &c. quoad substantiam nihil aliud sunt, quam caro, & os, cum principaliter ex carne, & osse consistent: solumque addunt specialem organizationem, ex qua
des

denominationem desumunt. Cum ergo partes etherogeneae substantialiter idem sint, quod homogeneae, recte dixit Philosophus, quod auctis his augetur illae, quia scilicet dum augetur caro, & os, augetur substantia partium etherogenearum.

8 His circa sensum quaestio- nis praenotatis, quod in ea ingerit difficultatem est, quomodo omnes partes viventis simul augeri possint, & nutrir? Cum enim ad hoc requiratur, quod singulis partibus viventis applicentur, vel approximentur aliqua partes cibi, ut possint converti in substantiam eorundem partium viventis: videtur, hoc non posse fieri, nisi vel per penetrationem partium alimenti cum partibus viventis, quae naturaliter impossibilis est; vel per scissionem, & rptionem partium viventis, qua median- te possit alimentum per totum corpus diffundi. Hanc autem scissionem non dari ex eo convincitur, quod omnis divisio partium viventis causat dolorem, qui tamen non sentitur, dum vivens nutritur, & augetur; nec etiam congruum naturae est, quod nutritio, & augmentatio, quae sunt maxime naturales viventibus, secum afferant aliquem dolorem. Videtur ergo, quod vivens non

possit augeri, & nutriri secundum omnes suas partes.

9 Ad hanc difficultatem communiter responderetur recurrendo ad poros, qui sunt foramina quaedam minutissima per totum corpus viventis dispersa, per quae attrahitur sanguis, qui est materia proxima nutritionis, & deferretur ad omnes partes corporis viventis, ut in substantiam earum possit converti. Positis autem poris vitatur, utrumque inconueniens scissionis, & penetrationis.

10 Sed contra hanc solutionem obstat in primis, quod revera non vitatur inconuenientia praedicta. Nam pori non possunt esse inter se immediati, & contigui: tum quia alias in corpore nihil esset praeter poros; tum etiam, quia si pori sunt inter se immediati, debent habere extremitates, quibus se tangant. Haec autem extremitates, vel sunt puncta, vel lineae, vel superficies: sed nec puncta, nec lineae, nec superficies naturaliter possunt esse sine aliqua profunditate, & soliditate eius, in quo sunt: ergo inter concavitatem unius pori, & concavitatem alterius mediat aliqua pars corporis solida, quae non habeat aliquam concavitatem receptivam alimenti. Debet ergo inter porum, & porum mediate pars so-

solida: quo posito redit idem argumentum. Nam hæc pars solida cum sit divisibilis, debet etiam habere suas partes, & secundum omnes illas debet augeri: alias vivens non augetur secundum omnes suas partes. Cum autem omnes partes huius partis solidæ non sint æquæ approximatae poro eidem parti contiguo, & consequenter, nec alimento existenti in eodem poro: non poterit alimentum converti in substantiam talis partis, nisi vel penetrando illam, vel scindendo, ut sic possit pervenire ad omnes partes illius partis solidæ, & in eas converti.

11 Quod si propter hoc dicatur cum Rubio, non esse necessarium, quod alimentum uniatu r immediatè omnibus partibus illius partis solidæ, sed sufficere, quod uniatu r immediatè secundum extremitatem eiusdem partis solidæ: itaut dum convertitur alimentum in substantiam illius partis, destruat u r superficies, vel aliud, quod terminabat illam partem, & per quod eadem pars tangebatur alimentum existens in poro sibi contiguo: quo terminativo destructo fit continuatio alimenti conversi cum illa parte solida, & sic dicitur illa pars tota augeri.

12 Si hoc, inquam, dica-

tur, contra illud manet potissima, & præcipua difficultas huius quæstionis; quia nempe hic modus dicendi non salvat augmentum proprium viventium, sed solum improprium, quod est commune non viventibus, & fit per additionem, & iuxta appositionem. Patet hoc: nam etiam ignis dum augetur, non solum ei iuxta ponitur materia externa, sed etiam eadem materia recipiens formam ignis continuatur cum igne præexistente; consequenterque etiam destruitur id quod terminabat quantitatem ignis præexistentis, ut fiat maior ignis per continuationem cum materia de novo adveniente: ergo si non aliter nutriuntur, & augentur ventia, nulla est distinctio quoad nutritionem, & augmentationem inter ipsa, & non ventia.

13 Prætereà. Quia iuxta hunc modum dicendi omnes partes illius partis solidæ reverà manent immutat sicut antea: nec verè crescunt, & fiunt maiores, quamvis ex eis, & materia alimenti, quæ additur, fiat aliquid maius; sicut dum aqua additur aquæ, fit quidem maior aqua, sed nulla pars aquæ illius, cui fit additio, crescit, vel maior fit. Recursus autem ad hoc, quod viventia augentur per intus sumptionem, se-

cus non viventia, inuicilis est, ut constat ex dictis: quia est differentia de materiali se habens ad essentiam nutritionis, & augmentationis.

14 Quare etiam ad solvendum hanc difficultatem necessaria est doctrina supra tradita de eo, quod viventia augetur, sine productione novae partis formae. Ex eo enim, quod eadem forma, quae informabat partem illam solidam, extenditur, sine additione ad informandam novam materiam, omnes partes eiusdem partis solidae immutantur, quia forma omnium earum informat novam materiam: similiter omnes crescunt, & fiunt maiores, quia omnium earum forma informat plus materiae, quam antea informabat.

15 Etsi dicas, quod adhuc toto hoc concessio, manet idem inconueniens ex parte materiae alimenti, quae additur. Nam haec non potest uniri materiae partis solidae, quae nutritur, nisi secundum extremitatem suis; alias si uniretur immediatè cum omnibus partibus eiusdem partis solidae, daretur penetratio materiae alimenti cum materia aliti: ergo partes materiae illius partis solidae quae alitur, omnino immutatae manent, & consequenter non possunt crescere, nec nutrire.

16 Respondetur admittendo totum: ex quo nihil contra nos, quia id, quod nutritur, & augetur, non est materia, nec forma, sed totum, quod ex utraque resultat. Unde nec requiritur, quod materia partis alenda immutetur, sed ipsa pars alenda est, quae immutari debet; immutatur autem ratione formae, quatenus forma sua eadem perseverans sine additione est in nova materia. Potest etiam responderi ad hoc ultimum, quod quia eadem forma, quae antea existerat, extenditur ad informandam novam materiam, utraque materia scilicet alimenti, & partis alenda commiscetur inter se, ut inquit D. Thomas 1. part. quaest. 119. art. 1. ad 2. per haec verba: *Et iterum (cum id, quod ex alimento generatur adiungatur corpori nutrito per modum mixtionis: sicut aqua miscetur vino, ut ponit exemplum ibidem Philosophus) non potest alia esse natura eius, quod advenit, & eius cui advenit, cum iam sit factum unum per veram mixtionem.* Ex quo patet, quod ex utraque materia fit unum plusquam per continuationem.

§. II.

*Resolvitur secunda pars pro
communi sententia.*

17 **C**irca secundam partem quaestio- nis iam dictum est, praesupponi ab Aristotele tamquam requisitum ad veram nutritionem, & augmentatio- nem, quod id, quod augetur, & nutritur permaneat idem nu- mero. Cuius quidem ratio cla- ra, & in promptu est: nam nu- tritio, & augmentatio ordi- nantur ad conservationem eius, quod nutritur, & augetur: sed si non permaneret idem numero tempore nutritionis, & augmenti, non conservaretur, sed potius destrueretur; nihil enim conservatur, nisi quod permanet idem, ac antea erat: ergo. Praeterea. Quia si non ita esset, nutritio, & aug- mentatio non essent tales, sed potius essent generatio, & cor- ruptio. Generatio quidem eius, quod succedit, & de novo fit numero distinctum à praecedenti: corruptio autem praexisten- tis compositi, quod, si non ma- net idem numero, necesse est quod pereat, & desinat esse: ergo ut salvetur nutritio, & augmentatio distincta a gene- ratione, & corruptione simpli-

citer talibus, necessarium est dicere, id quod nutritur, & augetur idem numero permanere toto tempore nutritionis, & augmentationis.

18 Quamvis autem hoc sit ita certum, patitur tamen gra- vem difficultatem desumptam ex natura ipsa nutritionis, & augmentationis. Nam finis nu- tritionis est, ut reparetur id, quod de substantia viventis consumptum est per actionem caloris naturalis. Quae quidem restauratio fit per hoc, quod loco materiae, quae resoluta fuit in vapores, vel aliud per actio- nem caloris naturalis, & con- sequenter separata fuit à viven- te, substituitur materia alimen- ti, quae recipiens formam vi- ventis transit in substantiam eiusdem. Unde per nutritio- nem variatur ad minus mate- ria viventis, itaut aliqua par- tes materiae recedant, & sepa- rentur ab eo, & aliae de novo adveniant; & tandiù potest nu- triri, & augeri vivens, ut to- ta materia eius variata sit per continuam conversionem ali- menti, taliter, quod nulla pars illius materiae, in qua primò ge- neratum est vivens, permaneat.

19 Ex quo arguitur sic: in hoc casu vivens, non potest idem numero permanere: er- go nutritio non ita fit, ut nu-

Q

tri-

tritum idem permaneat toto tempore nutritionis. Ant. prob. Quia vnitas numerica materiae requiritur ad vnitatem individualem, & numericam compositi, cum materia sit pars intrinseca, & essentialis compositi, principiumque, & radix individuationis, ergo non permanente eadem numero materia, non potest idem numero vivens permanere. Auget autem difficultatem, quod D. Thomas 2. de Anima lect. 9. videtur dicere, ignem, qui resultat ex pluribus lignis dum comburuntur, solum esse vnum per aggregationem, sicut acervus lapidum. Sed in 1. parte, quaest. 119. citata explicat vnitatem numericam viventium, dum nutriuntur, & augentur, exemplo ignis, cui paulatim apponuntur plura ligna comburenda: qui quidem ignis est idem numero, quia non tota materia eius simul amittit formam ignis, sed per partes, succedentibus alijs lignis, quorum materia transit in ignem praesistentem. Vnde videtur S. Doctor. non maiorem vnitatem numericam agnoscere in viventibus, dum nutriuntur, & augentur, quam in igne, qui per continuam combustionem lignorum conservatur.

20 Vt hanc difficultatem solvant aliqui apud P. Rubio

ponunt, quod in viventibus semper manet illa materia, & substantia, cum qua generata fuerunt in principio; variationem verò solum admittunt ex parte illius substantiae, & materiae, quae advenit per conversionem alimenti, quae etiam deperditur, & iterum restauratur continuè toto tempore nutritionis, & augmenti; semper tamen manente illaesa, & integra illa materia, quam in principio generationis habuerunt. Ratione autem huius materiae permanentis dicunt salvari vnitatem, & identitatem numericam viventis tempore nutritionis.

21 Sed hunc modum dicendi impugnat D. Thomas loco citato 1. part. ex eo, quod isti AA. admittunt, aliquid de alimento converti in substantiam viventis, quod alitur: quo posito nulla est ratio, quare id, quod deperditur per actionem caloris naturalis sit illud, quod acquisitum est ex alimento, & non illud, quod vivens habuit in prima sui productione: quia vtrumque, scilicet id, quod advenit ex alimento, & substantia cum qua vivens generatum est, iam sunt vnum per veram mixtionem.

22 Alij autem recurrunt ad partes duriores, vt sunt ossa & alia, quae licet augeantur,

non

non tamen consumuntur, vel ad summum parum est, quod de eis consumitur, ut experientia ipsa docere videtur. Et ratione harum partium salvare nituntur identitatem materiæ, & consequenter identitatem viventis tempore nutritionis. Cæterum hoc parum, aut nihil refert: nam ossa non ita principaliter pertinent ad constitutionem viventis, sicut caro, quia minus participare videntur de vita, & minus informari ab Anima; vel saltè non minus caro, quam illa, pertinet ad talem constitutionem. Unde cum ipsi admittant variationem in materia carnis de cursu temporis quantum ad omnes partes, vel saltè quantum ad plures: non est maior ratio, ut materia viventis sit eadem propter permanentiam materiæ ossium, quam diversa propter variationem materiæ carnis.

23 Tandem prædictus A. & cum eo PP. Complut. & Colleg. D. Thomæ distinguunt inter partes materiæ sumptas materialiter, & inesse entis, & ipsas sumptas formaliter: & dicunt, quod sumptæ primo modo variantur, & non sunt eadem toto tempore nutritionis; sumptæ verò secundo modo scilicet per permanentiam eadem numero. Partes autem materia-

liter, & entitative sumptas appellant partes materiæ secundum se præcisè consideratas: formaliter verò, in quantum considerantur, ut unitæ per continuationem, & imperceptibilem successione unius post aliam cum partibus præexistentibus viventis; ratione cuius continuationis sunt unum cum materia præexistente: & sic vivens semper conservat eandem numero materiam formaliter sumptam, & permanet idem numero.

24 Hæc solutio sustineri potest, si adiungatur id, quod sæpè diximus, nempe quod in nutritione viventium etiam imperfectorum non producit nova pars formæ in materia alimenti de novo adveniente, nec in diminutione deperditur aliquid eiusdem formæ. Hoc enim posito dicendum est ad argumentum factum contra communem sententiam, quod stante unitate, & identitate formæ viventium, quæ non recipit additionem, nec diminutionem, sufficit ad unitatem numericam eorum identitas ex parte materiæ per continuationem, imò ut inquit D. Thomas per mixtionem veram cum materia viventis præexistente. Quia cum viventia capacia nutritionis sint corruptibilia, & mutabilia secundum incremen-

rum, & decrementum: ita debent conservari in suo esse, & unitate numerali, ut etiam patiantur aliquam mutationem in propria substantia: quam mutationem patiuntur, in quantum forma eorum potest amittere materiam, in qua est, & informare aliam extraneam continuando eam sibi.

25 Præterea per hanc doctrinam habet locum id, quod aliqui dicunt explicantes, quomodo materia viventium semper sit eadem formaliter, licet entitativè varietur: quia, inquiunt, semper stat sub ordine ad idem totum. Hoc autem, nisi recurratur ad prædictam doctrinam, est petitio principij; nam difficultas præsens est, quomodo possit compositum vivens permanere idem numero, si materia, quam habet nunc, non est eadem, sed alia diversa ab ea, quam antea habebat? Respondere autem, quod materia est eadem, quia compositum, ad quod dicit ordinem, est idem numero, est respondere cum eadem difficultate, & circumlocutionem committere. Stante autem unitate omnimoda formæ, ut nos ponimus, iam est aliquid unum, per ordinem ad quod materia viventis permaneat eadem formaliter, licet materialiter, & inesse entis varietur: materia enim ut stat

sub ordine ad formam viventis invariata, & ab ea informatur, est eadem formaliter. Sicut licet superficies aquæ, vel aeris ambientis arborem stantem in flumine varientur per continuam successionem: tamen ut sunt locus arboris sunt idem formaliter, ita ut arbor maneat semper in eodem loco; quia nempe in ordine ad locandum arborem considerantur, ut stant sub distantia ad aliquid fixum, scilicet ad polos: quæ distantia semper eadem est in omnibus superficiebus, quæ successivè ambiunt arborem, ut diximus 4. Phisic.

26 Ad id autem, quo videtur difficultas ex D. Thoma; resp. S. Doctorem non intendere omnimodam similitudinem inter unitatem ignis per continuam combustionem lignorum, & unitatem viventium per conversionem alimenti in propriam substantiam: sed aliqualem tantum. Loquitur enim supponendo disparitatem, quam in eadem quæst. 119. tradit, consistentem in eo, quod in viventibus ex materia præexistente, & materia alimenti fit unum non solum per continuationem, sed etiam per veram mixtionem. Fortè etiam supponit, quod in viventibus nulla sit additio per nutritionem ex parte formæ, ut ex eius

ratione supra facta quæst. ant.
§. 2. num. 12. non obscure
colligitur.

QUÆST. III.

AN NUTRITIO, ET
augmentatio sint motus
continuus?

§. I.

*Proponantur fundamenta sen-
tentia affirmantis.*

Circa hanc difficul-
tatem pro utraque
parte sunt Autho-
res, qui videri possunt apud
Rubio, & PP. Complut. &
teste Colleg. D. Thomæ plures
intra Scholam eiusdem tenent
partem negativam asserentes,
eas esse mutationes instantaneas,
& terminum alterationis
precedentis, sicut dicitur de pri-
ma generatione viventis. Quod
verò attinet ad mentem Aristote-
lis idem iudicium videtur esse
ferendum de sententia negati-
va, ac de sententia negante
cōtinuitatem alterationis, quod
nempe talis sententia est expres-
sè contraria doctrinæ Aristote-
lis, qui augmentationem nu-
merat inter species motus pro-
priè sumpti, & contradistincti
à mutatione instantanea. Nisi
fortè dicatur, augmentationem,

quam Aristoteles ponit inter
species motus propriè sumpti,
esse augmentum solius quanti-
tatis, quod fit per rarefactio-
nem, non autem augmentum
substantiæ quantæ, quod fit per
nutritionem. Michi sanè res
hæc dubia, & incerta est: ideo
utriusque sententiæ fundamen-
ta proponam, & quæ contra
affirmativam procedunt, sol-
vam, quia communior esse vi-
detur.

2 Pro parte igitur affirma-
tiva adsunt hæc argumenta.
Primum est, quod nutritio si-
mul fit, & in eadem duratione
cum augmentatione: sed aug-
mentatio est motus continuus;
& fit in tempore, ut est ex-
pressum in Philosopho: ergo
etiam nutritio fit in tempore,
& non instanti, consequenter-
que est motus continuus. Se-
cundò. Quia hæc est differentia
inter primam productionem
viventium, & eorum nutritio-
nem, quòd in prima sui pro-
ductione petunt determinatam
materiam, & quantitatem, ut
valeant suas exercere operatio-
nes. Vnde quousque tota hæc
materia sit disposita, non potest
introduci forma viventis in pri-
ma generatione; & cum mate-
ria determinata non possit esse
tota simul disposita, nisi in in-
stanti terminativo alterationis;
consequens est, quòd generatio

prima viventium fit in instanti,
& non possit esse successiva.

3 At verò in nutritione iam supponitur vivens cum sua debita quantitate: ideòque ut nutriatur, vel augeatur, non requirit determinatam portionem materiæ, vel quantitatis, sed per quamcumque minimam potest nutrirì, & quamcumque minimam partem materiæ potest convertere in suam substantiam. Ex quo fit, ut non detur pars materiæ alimenti ita parva, ut illa possit converti in substantiam viventis, non autem minor ea: quod est non dari in materia alimenti *minimum quod sic*, seu terminus intrinsecus parvitatìs. Imò nec datur pars materiæ ita parva, quod non possit converti, bene tamen maior ea: quod est non dari terminum extrinsecum parvitatìs, seu *maximum quod non*; sed quacumque data parte minima adhuc minor, & minor usque in infinitum converti potest, & vivens potest per eam nutrirì, & augeri: quia licet talis pars minor, & minor per se, & separatim non possit informari forma viventis, potest tamen unita, & continuata cum materia præexistente viventis: quæ quidem materia præexistens semper perseverat cum debita quantitate, quam requirit forma viventis.

4 Hoc statuto, probatur, quod nutritio debeat fieri successivè, & in tempore, & consequenter fit continua. Nam quæcumque pars alimenti indeterminatè, & proportionalitèr minor potest converti in substantiam viventis: ergo agens disponens materiam alimenti non introducit ultimam dispositionem ad conversionem in aliqua parte certa, & determinata materiæ alimenti talitèr, quod non priùs introduxerit eandem ultimam dispositionem in medietate illius partis, & priùs in medietate huius medietatis, & sic in infinitum. Hæc consequentia patet ex dictis, quia quælibet pars proportionalitèr, & indeterminatè minor est capax converti in substantiam viventis: ergo est capax recipere ultimam dispositionem ad eandem conversionem. Sed ultima dispositio ad conversionem fit per motum alterationis alimenti, qui est successivus, & continuus: ergo successivè introducitur talis ultima dispositio in partibus alimenti; & consequenter etiam nutritio, quæ sequitur positionem ultimæ dispositionis, fit successivè per partes indeterminatas minores, & minores.

5 Confirmatur hæc ratio. Nam omne agens priùs, & fortius

tius agit in partes pasci sibi propinquiores, quam in remotiores, ut experientia ipsa constat, dum accedimus ad ignem; partes enim corporis, quæ proximiores sunt igni, prius, & magis calefiunt, quam eæ, quæ magis distant: sed partes alimenti non possunt æquè proximæ esse substantiæ viventis, nec virtuti nutritivæ: quia etsi alimentum secundum superficiem possit ex omni parte, & æqualiter circumdari à vivente, tamen partes eius profundiores sicut aliæ alijs magis distant à superficie eiusdem alimenti, ita magis distant ab ipso vivente. Quod quidem locum habet in omni parte, sive parva, sive magna, quia qualibet debet habere suam profunditatem, & consequenter partes magis, & minus distantes: ergo virtus nutritiva prius agit, & fortius in partibus alimenti sibi propinquiores, priusque in eis introducit ultimam dispositionem ad formam viventis, quam in remotis. Ergo prius in partibus alimenti proportionalitèr minoribus, & minoribus, utpotè minus distantibus; consequenterque nutritio fiet successivè, & in tempore per partes minores, & minores alimenti.

)()(

§. II.

Fundamenta sententiæ negantis proponuntur, & solvuntur.

6 **P**RO parte autem negativa adsunt hæc argumenta. Primò, quia si nutritio est motus continuus, sequitur dari per se motum ad substantiam, quod est contra Aristotelem, & receptam Philosophorum sententiam. Sequela probatur. Nam terminus per se nutritionis est substantia vivens licet partialis. 2. Quia si nutritio est motus continuus, incipiet extrinsecè, & per ultimum sui non esse sicut reliqui motus: sed hoc esse non potest: ergo. Min. prob. Si nutritio incipit per ultimum sui non esse, eodem modo incipiet pars substantiæ viventis per nutritionem acquisita, quod est contra communem Philosophorum sententiam asserentium, substantiam incipere per primam sui esse.

7 Rursus sequitur, substantiam alimenti definire per ultimum sui esse, cuius contrarium asseritur etiam à Philosophis, ut diximus lib. 6. Phisic. Sequela probat. Quia semel, quod nutritio incipiat per ultimum sui non esse, verum erit dicere, nunc

nunc ultimo non est forma viventis in materia alimenti, & immediatè post erit: ergo in eodem nunc, sive in instanti verùm etiam erit, nunc ultimo est forma alimenti in materia, & immediatè post non erit: alias si hoc non esset verùm, daretur aliquod instans, in quo materia aliqua, nec haberet formam viventis, nec formam alimenti, & sic existeret sine forma. Sed hoc est alimentum desinere *per ultimum sui esse*, ut patet ex explicatione terminorum inceptionis, & definitionis ab omnibus recepta: ergo substantia desineret *per ultimum sui esse*.

8 Tertiò in illo instanti extrinseco, quod est ultimum non esse nutritionis, vel materia alimenti est sufficientè disposita ad receptionem formæ viventis, vel non? Si est: ergo in eodem instanti introducetur in ea forma viventis, & sic nutritio fiet in instanti, & non in tempore. Si non est sufficientè disposita: ergo nec immediatè post erit sufficientè disposita, & consequenter nutritio non poterit esse immediatè post. Prima consequentia prob. Tum, quia materia alimenti disponitur per alterationem: alteratio autem cum sit motus, & accidens recipitur in toto composito *corrumpendo, scilicet in*

composito ex materia; & forma alimenti, ut nunc supponimus ex communi Thomistarum sententia circa subiectum accidentium: sed immediatè post ad illud instans forma alimenti non est in materia, quia immediatè post datur in ea forma viventis, ut vult sententia, quam modo impugnamus; duplex autem forma non potest simul esse in eadem parte materiæ: ergo immediatè post non datur alimentum, quod possit disponi per alterationem, & consequenter immediatè post non potest sufficientè disponi materia, si in instanti antecedenti non est disposita.

9 Tum etiam prob. eadem consequ. Quia immediatè post est tempus, cum immediatè post instans non possit sequi aliud instans, aliàs darentur duo instantia immediata in tempore, illudque componeretur ex solis indivisibilibus contra sententiam Aristotelis: sed dispositio, quæ fit cum tempore, non potest tota simul esse completa, sed necessariò debet fieri successivè, & per partes: ergo immediatè post ad illud instans non potest dari tota dispositio requisita ad conversionem: ergo falsum est, quod materia est sufficientè disposita immediatè post ad illud instans.

10 Ad 1. ex his argumentis

ffis tacitè respondent PP. Com-
plut. qui dum accedunt ad dis-
putandam hanc quæstionem,
notant, se idè non quærere,
an nutritio sit motus continuus?
sed an sit mutatio continua?
Quia certum est in doctrina
Aristotelis, nutritionem, cum
terminetur ad substantiam,
non posse esse motum: potest
tamen esse mutatio. Mutatio-
nem autem dari ad substan-
tiam non negavit Philosophus,
nec aliquis potest negare, cum
generatio substantialis sit vera
mutatio, & terminetur ad sub-
stantiam.

II Verùm hæc solutio
apparenter solum solvit argu-
mentum: quia licèt possit dari
nutritio instantanea, quæ non
sit propriè motus, vt patet in
generatione substantiali; om-
nis tamen mutatio continua,
qualis est apud ipsos nutritio,
est propriè, & strictè motus.
Ratio est, quia si mutatio est
continua, constat ex partibus
semper diuisibilibus: hoc
enim est de ratione omnis con-
tinui, siuè permanentis, siuè
successivi. Hoc autem ipso,
quod habeat partes, illæ de-
bent sibi succedere vna post
aliam, consequenterque muta-
tio continua necessariò includit
successionem partium, & tem-
pus: sed nihil ampliùs habet
motus strictè sumptus, quam

diuisibilitatem in partes sibi
succeedentes: ergo ponere, nu-
tritionem esse mutationem con-
tinuam, est ponere eam esse
motum strictè sumptum, &
consequenter dari per se mo-
tum ad substantiam.

12 Præterea. Omne con-
tinuum, vel est permanens, vel
successivum: sed mutatio con-
tinua non est permanens, quia
non pertinet ad aliquam spe-
ciem quantitatis permanentis,
scilicèt lineam, superficiem, vel
corpus, vt ex se patet: ergo est
continuum successivum. Sed
continuum successivum ad-
quatè dividitur in tempus, &
motum: ergo cum non sit
tempus, si hoc distinguitur à
motu, restat quòd sit motus.

13 Secundò responderi po-
test, doctrinam Aristotelis de
eo, quòd ad substantiam non
datur per se motus, intelligen-
dam esse de substantia totali, &
dum fit in prima sui generatio-
ne, non autem de substantia
partiali, qualis est ea, quæ ac-
quiritur per nutritionem. Tunc
enim substantia non terminat
per se illum motum secundum
se sumpta, sed vt est partialis,
seu pars adiuncta substantia to-
tali viventis, quæ supponitur
iam producta; vnde talem mo-
tum terminat ratione quanti-
tatis, à qua habet esse partem,
& non ratione sui.

14 Hæc solutio sustineri posset, si teneretur id, quod aliqui affirmant, nempe nutritionem non esse realiter distinctam motum ab augmentatione. Hoc enim posito, motus nutritionis non terminatur per se ad substantiam, sed ad quantitatem; per accidens verò terminatur ad substantiam, quia nova quantitas non potest esse, sine additione novæ substantiæ partialis. Iuxta hanc ergo doctrinam dicendum esset, quòd in nutritione substantia fit ratione quantitatis, & ideò per accidens fit per motum; sicut è conversò in prima generatione rei quantitas eius fit ratione substantiæ, & ideò in instanti simul cum ipsa substantia, ad quam sequitur tamquam propria passio. Ex quo colliges, hac solutione non posse uti, nisi insequenter eos, qui tenent, nutritionem, & augmentationem esse mutationes realiter distinctas, terminumque primarium, & per se intentum in nutritione esse substantiam, & non quantitatem; in augmentatione verò esse quantitatem, & non substantiam.

15 Ad 2. respondent aliqui concedendo vtramque sequelam, scilicet, quòd substantia partialis vivens incipiat *per ultimum sui non esse*, & substantia partialis alimenti desinat *per*

ultimum sui esse. Nec hoc est inconveniens, vel contra id, quod diceretur à Philosophis circa inceptionem, & desitionem rerum. Nam dum ibi dicitur, substantiam incipere *per primum sui esse*, & desinere *per primum sui non esse*, intelligitur de inceptione, & desitione substantiæ totalis, & absolute sumptæ: non autem quando substantia incipit, vel desinit non absolute, sed vt tanta, sicut contingit in nutritione. Non enim per nutritionem incipit esse absolute substantia vivens, sed solum incipit esse, vt tanta, idest sub pluri materia, & quantitate; & similiter alimentum, quandiu durat nutritio, non desinit esse absolute, sed vt tantum, quia successivè aliqua pars illius indeterminata amittit formam alimenti, & recipit formam viventis.

16 Ad 3. quod reverà difficile est, P. Rubio postquam varias aliorum solutiones impugnavit tamquam insufficientes, respondet, quòd in illo instanti, quod est ultimum non esse nutritionis, datur quidem sufficiens dispositio in materia alimenti ad recipiendam formam viventis; sed non datur aliqua pars certa, & determinata, quæ sit primò disposita: & ideò in eodem instanti non potest

est introduci forma viventis, sed introduci debet in tempore sequenti per partes indeterminatas.

17 Cœterum nec hæc solutio satisfacit. Primò, quia si in illo instanti datur sufficiens dispositio in parte aliqua materiæ licet indeterminata, cur non in eodem instanti poterit dari etiam forma viventis in parte etiam indeterminata? maximè cum in eius sententia nutritio fiat per partes indeterminatas minores, & minores. Quod si dicas, hoc esse non posse, quia potius forma introducenda postulat introduci in duratione posteriori ad ultimas dispositiones prævias, vt patet in prima generatione substantiali, cuius dispositiones præviæ existant tempore antecedenti, quod est tempus alterationis, & forma substantialis introducitur in instanti immediatè sequenti, quod est terminus alterationis. Contra est: quia hæc est vna ex solutionibus, quas prædictus A. impugnat Tract. de Augment. quæst. 3. num. 37. vnde non potest ea uti.

18 Secundò impugnatur prædicta solutio. Nam vel forma viventis, vt introducatur in materia alimenti postulat certam partem materiæ, quæ sit primò disposita, vel non? Si non postulat: ergo quòd in illo

instanti non detur certa pars materiæ primò disposita, non obest quominus in eodem instanti introducatur forma viventis. Si postulat: talis pars certa, & primò disposita non potest dari in tempore immediatè sequenti: ergo nec in tempore immediatè sequenti poterit dari nutritio. Ant. prob. Tùm propter rationem argumenti, quia scilicet tempore immediatè sequenti cum iam sit introducta forma viventis in materia alimenti, iam non est in ea forma alimenti: & consequenter non datur subiectum receptivum dispositionis, quod debet esse totum compositum ex materia, & forma alimenti. Tùm etiam, quia in tempore non datur prima pars, antequam non præcesserit alia, sicut in nullo continuo potest assignari prima pars, antequam non sit alia: ergo nec in materia alimenti si disponitur in tempore, potest dari pars certa primò disposita, antequam alia non sit disposita.

19 Quare probabilius videtur solutio PP. Complaten-sium, quam prædictus A. impugnat. Respondent itaque distinguendo inter dispositiones prævias, & dispositiones comitantes, quæ proprie dicuntur ultimæ, & dicunt, quod in instanti illo, quod est ultimum

non esse nutritionis, materia alimenti est sufficienter disposita per dispositiones prævias; sed deest illi dispositio vltima, & comittans, quæ quidem advenit tempore immediatè sequenti simul cum forma viventis: hæc enim est natura talis dispositionis, quæ ideò dicitur comittans, quia simul cum ipsa forma introducenda existit, & non ante, nec post.

20 Ex quo patet ad argumentum, ad cuius interrogationem respondendum est sub distinctione prædicta, & neganda est prima consequentia, quia forma viventis nõ petit esse, imò nec potest quando adest dispositio prævia, sed immediatè post. Sicut patet in generatione substantiali, quæ existit immediatè post alterationem in instanti terminativo illius, quando iam non sunt dispositiones præviæ, sed corruptæ sunt simul cum composito, in quo erant tamquam in subiecto. Cum ergo in nutritione dispositiones præviæ sint in instanti prædicto, consequens est, quòd ipsa nutritio sit immediatè post, & consequenter in tempore.

21 Simillitè ex hoc patet ad aliam partem disiunctivæ, quæ continetur in interrogatione argumenti; neganda est enim consequentia illius conditionalis, videlicet, quod si in

prædicto instanti materia alimenti non est sufficienter disposita, non poterit disponi in tempore immediatè sequenti: vel distinguenda est iuxta distinctionem datam dispositionem antecedentium, & comittantium. Quamvis enim immediatè post disponi amplius non possit materia alimenti per dispositiones prævias, vt bene probat argumentum: potest tamen vltimò disponi per dispositionem vltimam, & comittantem, vt patet etiam in generatione substantiali. Nec talis dispositio comittans fit per alterationem, sed sequitur tamquam propria passio ad formam, quæ introducit per nutritionem: sicut in generatione substantiali vltima dispositio est proprietas formæ per generationem productæ, simulque cum eadem forma in instanti generationis existens. Vnde prima probatio consequentiæ nihil convincit, quia procedit de dispositionibus prævijs.

22 Ad secundam probationem vt respondeatur, notandum est, quòd vltima dispositio ad nutritionem cum debeat esse aliqua qualitas propria formæ viventis, quæ per nutritionem extenditur ad informandam novam partem materiæ, potest considerari, & quoad suam intensionem, & quoad exten-

tionem ad partes materiae alimenti, quae successivè convertuntur in substantiam aliti. Quoad intensiorem igitur considerata licet fiat in tempore, non fit cum tempore, nec successivè, successione scilicet intra lineam qualitatis, qua magis ac magis augeatur; sed potius in toto tempore, quo durat nutritio, & in quacumque parte illius semper est tota simul quoad intensiorem. Cuius ratio est, quia cum talis qualitas fit proprietas formae viventis, debet esse in illo determinato gradu intensiorem, qui exigitur ab eadem forma, itaut in minori, vel maiori gradu non fit proprietas illius: ut patet in calore, qui solum in certo, & determinato gradu est proprietas ignis.

23 Considerata verò ultima dispositio secundum extensionem ad diversas partes materiae verum est, quod non est

tota simul: sicut nec tota materia aliqua alimenti simul informatur forma viventis durante nutritione, sed successivè, & pars post partem. Coeterum hoc non obstat, quominus immediate post ad illud instans, quod est ultimum non esse nutritionis, detur ultima dispositio in materia alimenti, licet non sit assignabilis aliqua certa, & determinata pars, in qua primò sit forma viventis. Sicut licet immediate post instans extrinsecum initiativum motus localis, quod est ultimum non esse eiusdem motus, non sit assignabilis aliqua pars spatij, quam primò pertransierit mobile, quia quacumque signata prius aliam minorem, sine termino pertransiit; tamen est verum, quod immediate post

illud instans aliquid

spatij pertransiit.

) () (

DISPUTATIO VI. DE RAREFACTIONE, ET condensatione.

QUÆST. Vnica.

Quomodo fiant Rarefactio, & condensatio : & ad
quod genus motus reduci debeant?

§. I.

Explicantur definitiones rari, & densi.

Quia rarefactio, & condensatio aliquam affinitatem habent cum augmentatione, & diminutione, ut ex dicendis constabit idèò nunc de eis agendum est. Est igitur rarefactio motus, quo aliquod corpus fit rarum: condensatio autem est motus, quo aliquod corpus fit densum. Rarum autem, seu

raritas in concreto definitur ex Philosopho, & D. Thoma, quod habet parum materiae sub magnis dimensionibus: è contra verò densum est illud, quod habet multum materiae sub parvis dimensionibus. V. g. si accipiamus duo corpora æqualium dimensionum, seu æqualis quantitatis, & vnum eorum habuerit plus materiae, quam alterum: illud est densum, & hoc rarum, di-

Dimensionesque licet sint æquales, dicuntur parvæ respectu primi habentis plus de materia, & magnæ respectu habentis minus. Vnde inter ipsa corpora quadam dicuntur rara, alia autem densa: sicut ignis est rarior omnibus elementis, & universalibus omnibus corporibus sub lunaribus, quia sub æquali quantitate habet minus de materia, quam reliqua corpora.

2 Colligitur autem hæc diversitas in corporibus penes habere plus, vel minus materiæ sub eisdem dimensionibus ex generatione, & transmutatione eorum ad invicem. Nam sunt aliqua corpora, ex quorum vno si generetur aliud, generabitur in maiori, vel minore quantitate, quam ea sub qua erat illud, ex quo generatum est: sicut dicit Philosophus in his libris, quod ex vno pugillo terræ generantur decem, vel plures aeris. Cum ergo materia eius, quod generatum est, sit eadem, quæ antea erat in eo, ex quo generatum est, quia materia est subiectum commune generationis, & corruptionis, consequenterque communis genito, & corrupto: rursusque non sit plus, nec minus materiæ in genito, quam in corrupto, quia supponimus, totum genitum generari ex toto corrupto, & consequenter ex tota

materia eius: si aliunde quantitas geniti evadit maior, vel minor ea, quæ erat in corrupto: consequens est, eandem materiam, seu tantum illius posse esse iam sub maioribus, iam sub minoribus dimensionibus, consequenterque dari rarum, & densum in corporibus.

3 Colligitur etiam ex hoc, quod datis duobus corporibus æqualis quantitatis, vnum possit habere plus, vel minus materiæ, quam aliud. Nam si vnum generatur ex alio in maiori quantitate, sicut dictum est de aere genito ex terra, supponamus, illum scilicet aerem generari in dupla quantitate, & sumamus terram, & aerem æqualis quætitatis, v.g. pugillum utrinque. Tunc ex dictis probatur, pugillum terræ plus materiæ habere, quam pugillum aeris. Etenim si generandus esset pugillus aeris ex terra, non generaretur ex tota materia, quæ est in pugillo terræ, sed ex minori, scilicet ex tanta, quantum habet dimidius pugillus terræ; siquidem supponimus, quod aer ex terra generatur in dupla quantitate: ergo si aer generaretur ex tota materia, quæ est in pugillo terræ, non vnus tantum pugillus aeris, sed duo generarentur: ergo dum vnus tantum generatur, generatur ex dimidia tantum materia, quæ est

est in pugillo terræ. Sed in pugillo aeris non est plus materiæ, quam ea ex qua generatur: ergo duplo minus materiæ habet pugillus aeris, quam pugillus terræ.

4 Ex his constat intelligentia prædictarum definitionum, & quid dicendum sit ad id, quod solet movere aliquos, quomodo scilicet in duobus corporibus æqualis quantitatis possit esse plus, vel minus materiæ in vno, quam in alio. Videtur enim, hoc esse non posse, cum materia sit tanta a quantitate, quam habet: ergo si corpora habent æqualem quantitatem, habebunt æqualem materiam, nec poterit esse plus materiæ in vno, quam in alio. Præterea. Quia cuilibet parti quantitatis correspondet determinata pars materiæ æqualis, & commensurata cum parte quantitatis sibi correspondente: ergo si ponuntur duo corpora esse æqualis quantitatis, omnes partes quantitatis vnius corporis erunt æquales partibus quantitatis alterius corporis: & consequenter etiam partes materiæ eis correspondentes erunt æquales in utroque. Sed stante æqualitate partium materiæ in utroque corpore, non potest vnum habere plus materiæ, quam aliud: ergo.

5 Constat, inquam, quid

dicendum sit ad hoc. Nam si verum est id, quod docet Philosophus, & experientia ipsa comprobare videtur, scilicet, quod quandoque vnum generatur ex alio in maiori quantitate, quam habebat materia eius, ex quo generatum est: necessario sequitur genitum habere sub sua quantitate minus materiæ, quam illud ex quo generatum est, habebat sub æquali quantitate, ut probatum manet.

6 Nec obstant ea, quæ in contrarium obijciuntur. Ad primum enim respondetur, quod *ly tantum*, seu materiam esse tantam potest sumi dupliciter. Primum prout determinat, & explicat differentias quantitatis secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem; & in hoc sensu verum est, quod materia, habet esse tanta a quantitate, quia sive extensionem secundum prædictas differentias, sive tantitatem extensionis non habet nisi a quantitate. Similiter in hoc sensu materia duorum corporum habentium æqualem quantitatem tanta est in vno, quanta in alio, quia non habet maiorem extensionem in vno, quam in alio: nec in vno est latior, longior, vel profundior, quam in alio; supposito, quod quantitas talium corporum sit æqualis in utro.

utroque quoad omnes tres dimensiones.

7 Secundo modo potest sumi ly *tantum* prout determinat, & explicat differentias multi, & pauci, patet enim non esse idem dicere materiam esse extensam, longam, vel latam, ac dicere eam esse multam, vel paucam. Esse ergo materiam tantam in hoc sensu non habet à quantitate; sed ipsa ex natura sua talis est, ut multa possit esse sub parvis dimensionibus, & parua sub magnis. Per quod patet ad 2. Concedimus enim, quod materia, & quantitas sibi correspondent, & commensurantur quoad extensionem. Et similiter corpora æqualis quantitatis habent materiam æqualiter extensam secundum omnes partes, ita ut materia vnius non sit magis extensa, nec maior, quam materia alterius; potest tamen esse multa in vno, & pauca in alio, & in vno esse plus materiæ, & in alio minus.

8 Hæc dicta sunt, ut ex generatione, & transmutatione corporum concludatur dari rarefactionem, & condensationem consistentem in eo quod multum materiæ sit sub parvis dimensionibus, & parum materiæ sub magnis, ut traditur in prædictis definitionibus. Cæterum extra generationem substantialem datur etiam conden-

satio, & rarefactio in corporibus absque eo enim quod aliquid substantialiter generetur, vel corrumpatur, potest idem corpus substantialiter invariaturum rarefieri, & condensari per solam transmutationem accidentalem ad maiores, vel minores dimensiones; quod quidem ipsa experientia docere videtur in aqua, quæ calore rarefit, & occupat maiorem locum: frigore autem condensatur, & in minorem se recipit locum. Hæc igitur est rarefactio, & condensationis, de qua in præsentia agimus, qua scilicet idem subiectum quoad substantiam mutatur de maioribus dimensionibus in minores, dum condensatur: vel de minoribus in maiores, dum rarefit; & hoc absque additione etiam partiali, vel deperditione substantiæ, quia si aliqua additio, vel ablatio materiæ interveniat, erit augmentatio, vel diminutio substantiæ, de qua dictum est disput. ant.

9 Sed difficultas est, quomodo hic rarefactioni, & condensationi, in qua manet eadem omnino materia, & idem subiectum, quod nunc dicitur esse rarum, nunc densum, possint adaptari supradictæ definitiones. Nam aqua; v. gr. quæ modo est condensata, & postea rarefit, tantum materiæ habet dum est rara, ac dum est densa;

Q

alias

aliàs si dum rarefit, haberet minus materiae, & plus dum condensatur: iam rarefactio, & condensatio fierent per additionem, & subtractionem materiae, quod esse non potest: ergo aqua non est modo rara per hoc quod habeat parùm de materia, & postea densa per hoc quod habeat multum: siquidem tam dum est rara, quàm dum est densa, habet tantum materiae, & non plus, nec minus.

10 Si dicatur, quod licet aqua habeat tantum materiae dum rarefit, hac habet dum condensatur: tamen eadem materia dicitur pauca respectu dimensionum, quas habet dum rarefit, quæ sunt magnæ; respectu autem dimensionum, quas habet sub densitate; dicitur multa, quia tales dimensiones sunt parvæ. Contra est: quia potius vt supra dictum est, dimensiones dicuntur magnæ, vel parvæ, quia afficiunt materiam multam, vel paucam. Aliiter enim non posset explicari quomodo ex duobus corporibus habentibus æquales dimensiones, vnum haberet multum materiae sub parvis dimensionibus, & sic esset densum, & aliud haberet parùm materiae sub magnis dimensionibus, & sic esset rarum: ergo materia non potest dici pauca, vel multa respectivè ad dimensiones. Vel si

ita dicere licet, explicantur per circulum, & vitiosè definitiones rari, & densi: dum aliquando materia cum sit vna, & tanta, dicitur pauca, vel multa, per ordinem ad dimensiones inæquales; aliquando vero dimensiones cum sint æquales dicuntur parvæ, & magnæ per ordinem ad materiam multam, & paucam.

11 Quare ad difficultatem propositam dicendum est, quod licet materia totalis vnus, & eiusdem aquæ, quæ modo est condensata, & postea rarefit, sit eadem, & tanta in utroque casu: tamen datur in ea plus, & minus secundum partes eiusdem materiae, ita vt minus materiae sit in vna parte certa, & determinata aquæ rarefactæ, quam erat in parte æquali, & eiusdem quantitatis quando aqua erat condensata.

12 Ad quod explicandum ponamus, aquam per rarefactionem acquisivisse duplò maiorem quantitatem, quàm antea habebat: & sit exempli gratia quantitas, quam antea habebat subdensitate, quantitas digitalis. Cum ergo per rarefactionem creverit, vsque ad quantitatem duorum digitorum, minus materiae est sub quantitate digitali aquæ rarefactæ, quam sub quantitate etiam digitali eiusdem aquæ condens

condensata. Patet hoc, quia in aqua condensata tota materia eius erat sub quantitate digitali, quia supponimus, aquam condensatam non habere maiorem quantitatem, quam digitalem. At verò rarefacta aqua, eadem, & tanta materia est sub quantitate duorum digitorum distributa: ergo sumpta medietate huius quantitatis duorum digitorum, quæ est quantitas digitalis, non potest tota materia aquæ esse sub tali medietate. Patet hæc consequentia, quia aliàs nihil materiæ esset sub alia medietate, quod manifestè repugnat: cum nulla pars quantitatis possit esse, nisi in aliqua parte materiæ: ergo evidens est, minus materiæ esse sub quantitate digitali aquæ rarefactæ, ac erat sub quantitate etiam digitali eiusdem aquæ condensatæ; quamvis loquendo de materia totali tanta sit, nec plus nec minus in aqua rarefacta, & condensata. Semper itaque salvatur, quod aqua rarefacta habet parum materiæ sub magnis dimensionibus, & condensata multum sub parvis.

§. II.

*Varia sententia proponuntur,
& rejiciuntur.*

13 **E**xplicatis iam definitionibus rari, & densi, circa modum quo fit rarefactio, & condensatio varia sunt Philosophorum placita. Quidam enim dixerunt, rarefactionem fieri per introductionem quorundam corpusculorum, quæ intrando per poros alicuius corporis quod circumdant, illud extendunt, & faciunt occupare maiorem locum; è contra vero rarefactionem fieri per expulsionem eorundem corpusculorum, quibus egressis pori corporis comprimuntur, & clauduntur: & sic corpus occupat minorem locum.

14 Verùm hæc crassa nimis intelligentia rarefactionis, & condensationis est. In primis enim non salvat conceptum earum, & definitionem; nam cum talia corpuscula, quæ introducuntur, habeant suam propriam materiam: iam rarefactio fieret per additionem novæ materiæ, & sic rarum non esset illud, quod habet parum materiæ sub magnis dimensionibus. Imò nec propriæ additio esset, sed solum quædam iuxta positio vnus corporis iuxta aliud, vel intra

illud : magisque esset inflatio, quam rarefactio. Sicut dum vter impletur aere, non ideo rarefit, licet aerem intra se contineat.

15 Secundo impugnatur hic dicendi modus. Quia pori corporis, quod rarefit, vel sunt vacui ante intromissionem talium corpusculorum, vel sunt repleti aliquo alio corpore? Vacui non possunt esse, aliàs daretur vacuum in rerum natura. Debent ergo esse pleni aliquo corpore : & tunc inquiri, an corpuscula, quæ introducuntur, vt fiat rarefactio, sint æqualia illis corporibus, quæ antea erant intra poros, vel maiora, aut minora? Si æqualia, aut minora : non poterit corpus ratione talium corpusculorum occupare maiorem locum, quàm occupabat ante illorum receptionem : quandoquidem, vt intrent talia corpuscula, debent loco cedere ea, quibus antea repletum erat corpus quod rarefit ; aliàs darentur duo corpora in eodem loco, quod naturaliter est impossibile.

16 Sed corpuscula de novo intrantia non habent maiorem extensionem, nec quantitatem, quam ea, quæ loco cedunt: ergo non poterunt extendere corpus in ordine ad locum magis, quam antea erat extensum; consequenterque non poterunt illud rarefacere. Si vero talia cor-

puscula sint maiora, quàm eas quæ antea erant in poris : non poterunt pori ea capere, nec ipsa poterunt poros intrare: ergo nullo modo potest rarefactio fieri per introductionem corpusculorum.

17 Alius modus dicendi est eorum, qui dicunt, rarefactionem fieri per acquisitionem novæ quantitatis, & condensationem per deperditionem quantitatis præexistentis. Ita quidam antiqui apud P. Rubio. Cæterum adhuc isti divisi sunt; nam aliqui dicunt, in rarefactione solum addi novam partem quantitatis ei, quæ præexistebat : Similiterque in condensatione deperdi aliquam partem quantitatis tantum, manente alia ; quam sententiam tenet Scotus apud eundem A. Alij autem volunt, totam quantitatem præexistentem corrumpi, & de novo produci aliam; in rarefactione quidem maiorem, & in condensatione minorem.

18 Hæc etiam sententia quantum ad vtrumque modum eam tuendi communiter rejicitur vt falsa. Et in primis quod in rarefactione, & condensatione non acquiratur nova quantitas totalis, destructa veteri, probatur ratione communi. Nam quantitas non habet contrarium, ideoque corrumpi non potest nisi ad corruptionem sub-

stantiæ, vel subiecti, in quo est: sed substantia manet eadem dum rarefit, vel condensatur, ut est constans: ergo non potest amittere quantitatem, & novam acquirere. Præterea. Quantitas per rarefactionem verè augetur, cum fiat maior, quam antea erat, & per condensationem verè minuitur, cum fiat minor: Sed si tota quantitas præexistens corrumperetur; & alia nova adveniret, non augetur, nec minueretur: ergo. Min. prob. Quia de ratione eius quod augetur, vel minuitur est quod permaneat idem numero, ac antea erat, ut in antecedentibus dictum est; aliàs si non permanet idem quod antea erat, illud corrumpitur, consequenterque non augetur, quia corrumpi, & augeri simul impossibile est: ergo.

19 Quod autem nec pars quantitatis de novo producatur in rarefactione, vel in condensatione corrumpatur, probatur etiam ratione communi. Nam si in rarefactione acquiritur nova pars quantitatis, sequitur, vel quod aliqua pars quantitatis existat sine subiecto, vel quod duæ partes quantitatis penetrarentur, quorum utrumque est naturaliter impossibile. Sequela quoad primam partem prob. Nam in rarefactione non producitur nova pars substan-

tiæ, nec advenit nova pars materiæ, ut est certum inter Philosophos; aliàs rarefactio non distingueretur ab augmentatione propriè dicta, quæ semper fit cum additione novæ materiæ. Constat etiam ipsa experientia, quod dum cera, vel aqua per calorem rarefit, nulla additur pars aquæ, vel ceræ. Ex quo sic: si per rarefactionem producitur nova pars quantitatis, vel talis pars recipitur in aliqua parte substantiæ, vel in nulla? Si in nulla: ergo existit sine subiecto. Si in aliqua: ergo cum talis pars substantiæ haberet ante rarefactionem suam propriam quantitatem, quia nec substantia potest naturaliter existere, sine quantitate: iam duæ quantitates partiales reciperentur in eadem parte substantiæ, & sic essent penetratæ.

20 Tertia sententia, quam dicuntur sequi plures RR. Societatis, asserit, rarefactionem nihil aliud esse, quam maiorem extensionem corporis rarefacti in ordine ad locum, vel maiorem præsentiam localem: condensationem vero minorem præsentiam, seu extensionem in ordine ad locum; quod quidem asserunt fieri sine additione novæ materiæ, nec quantitatis adhuc partialis. Cæterum hæc sententia deficit primò in eo, quod in rarefactione quantitas fit ma-

ior, & in condensatione minor, ut experientia ipsa docet, & constat ex definitionibus rari, & densi. Restat autem explicare, quomodo quantitas possit fieri maior sine additione novæ quantitatis, & minor sine subtractione: aliquid ergo præter præsentiam, & extensionem localem fit circa quantitatem in rarefactione, & condensatione.

21 Præterea deficit: quia corpus occupare maiorem locum absque eo, quod habeat maiorem extensionem in ordine ad se, & consequenter absque eo, quod in se sit maius per maiorem quantitatem, impossibile est; cum extensio in ordine ad locum sit effectus formalis quantitatis. Vnde sicut nihil potest esse extensum in ordine ad locum, sine quantitate: ita non potest esse magis extensum sine maiori quantitate, nec minus sine minori. Prius ergo est corpus esse in se maius, & in ordine ad se magis extensum, quam habere maiorem extensionem localem. Sed præcisè per hoc quod absque additione novæ materiæ corpus sit in se maius, & in ordine ad se magis extensum, est rarefactum, quia tunc habet partem materiæ sub magnis dimensionibus: ergo independenter, & antecedenter ad maiorem extensionem in ordine ad locum datur rarefactio.

Et idem est de condensatione.

22 Quarta, & ultima sententia, quam Colleg. D. Thom. dicit esse communem Thomistarum, asserit, rarefactionem, & condensationem esse motus alterationis terminatos ad qualitates raritatis, & densitatis. Hanc sententiam tenet P. Rubio, quem sequuntur prædictum Colleg. & PP. Complut. Asserit ergo hæc sententia, in rarefactione non produci novam quantitatem adhuc partialem, nec in condensatione deperdi: produci tamen qualitates, quæ dicuntur raritas, & densitas, & sunt terminus rarefactionis, & condensationis: consequenterque ipsa rarefactio, & condensatio sunt motus alterationis terminatus ad qualitatem.

23 Hæc sententia putatur esse D. Thomæ propter hoc quod S. Doctor 3. p. quæst. 77. art. 2. ad 3. ait: *Rarum, & densum sunt qualitates quedam consequentes corpora ex hoc quod habent multum, vel parum de materia sub dimensionibus.* Et l. 1. de Generat. lect. 14. ait: *Talis transmutatio non potest proprie dici augmentum, sed alteratio, fit enim secundum transmutationem passibilium qualitatum, scilicet rari, & densi.* Dicunt insuper AA. prædicti, quod ratione harum qualitatum raritatis, & densitatis

habet corpus raram, & densum esse maius, vel minus, seu magis, aut minus extensum in ordine ad locum: (de extensione enim, & maioritatem in ordine ad se obscure loquuntur, ut statim dicemus) non quia huiusmodi qualitates sint rationes formales extendendi corpus in ordine ad locum; hoc enim fatentur provenire à quantitate in genere causæ formalis. Solum ergo provenit hæc maior, vel minor extensio à prædictis qualitatibus tanquam à causa dispositiva, vel tanquam à conditione: quia illis qualitatibus ita disponitur, & afficitur quantitas, ut reddat corpus maius, & magis extensum in ordine ad locum.

24 Notandum tamen est, hos AA. præcipue PP. Complut. ægre ferre, quod in rarefactione quantitas fiat maior, & in condensatione minor secundum se, vel in ordine ad se: solumque admittunt, quantitatem fieri maiorem, vel minorem sumpta quantitate pro extensione locali corporis, seu pro extensione in ordine ad locum. Unde prædicti PP. disp. 7. de Rarefact. quæst. 3. §. 4. num. 35. dicunt, quod nomine magnarum dimensionum, quas dicitur habere corpus raram, intelligi debet iuxta communem

Thomistarum consensum mag-

na extensio localis: non vero ipsa quantitas, quæ est subiectum *quo*; id est, mediante quo accidentia materialia recipiuntur in substantia. Quam doctrinam fortè desumpserunt ex P. Rubio, qui cap. 5. tract. de Rarefact. quæst. 2. num. 141. docet prædictam acceptionem quantitatis pro subiecto *quo* accidentium, & pro extensione in ordine ad locum.

25 Item prædicti PP. quæst. 2. §. 2. per totum expressè asserunt, & probare intendunt, in rarefactione non acquiri maiorem quantitatem, quam antea erat. Unde tam ipsi, quam P. Rubio propugnant, terminum per se rarefactionis non esse quantitatem: quia si accipiatur quantitas pro extensione corporis in ordine ad se, in quo sensu quantitas est subiectum *quo* accidentium materialium: per rarefactionem non producit, seu non fit maior quantitas. Cuius ratio apud AA. prædictos est, quia maior quantitas apud illos idem est, quod nova quantitas distincta à præexistente minori; & cum aliunde teneant, per rarefactionem non produci novam quantitatem adhuc partialem, consequenter dicunt, quantitatem non fieri maiorem in rarefactione, nec minorem in condensatione. Si vero quantitas accipiatur pro

extensione corporis in ordine ad locum, dicunt, fieri quidem per rarefactionem maiorem presentiam localem, seu maiorem extensionem quantitatis in ordine ad locum, ut experientia ipsa convincit; ceterum hanc maiorem presentiam, vel extensionem localem solum esse terminum secundarium secundum, & ex consequenti se habentem ad terminum primum, qui iuxta ipsos est qualitas illa, quam vocant raritatem. Eandem doctrinam quantum ad negare quantitatem fieri secundum se, & in ordine ad se maiorem, habet P. Rubio tract. de Rarefact. quæst. 1. num. 132.

26 Collegium etiam Div. Thomæ quæst. 5. de Rarefact. art. 1. §. 3. num. 34. negat, corpus per rarefactionem habere maiorem multitudinem partium, seu habere plures partes quantitatis, quam antea habebat: quod idem est ac negare, extensionem quantitatis in ordine ad se esse maiorem, quam antea erat. Et §. 2. num. 26. describit rarum sic: *Rarum est corpus quantum ita qualitate dispositum, ut sine quantitatis additione occupet maiorem locum.* Ex qua descriptione colligitur, illam maiorem dimensionem, quæ fit per rarefactionem, & minoritatem, quæ

fit per condensationem, non esse maiorem, vel minoritatem quantitatis in se, vel in ordine ad se, sed solum in ordine ad occupandum maiorem locum. Verum est tamen, quod hic A. eodem num. 34. citato concedit in rarefactione maiorem quantitatis in ordine ad se, non entitativam, quia hanc putat non posse fieri sine additione quantitatis, sed tantum quoad modum. Quem modum dicit esse illam modificationem, quam accipit quantitas à qualitate raritatis, ratione cuius eadem quantitas, seu extensio in ordine ad se entitativè invariata magis explicatur.

27 Hæc circa hanc communem sententiam proposui, quia quæstionem presentem ex se difficillimam obscuriorem reddunt modi explicandi, & defendendi hanc sententiam, quos prædicti AA. invenerunt recufantes concedere simpliciter, quantitatem fieri maiorem in rarefactione, & minorem in condensatione. Et quidem, nisi fallor, præcipua huius quæstionis difficultas non est, an condensatio, & rarefactio sint motus per se terminati ad qualitatem, vel ad quantitatem? Sed maxime in eo sita est, an scilicet supposito quod per rarefactionem, & condensationem mutatur corpus secundum quantitatem, quia

quia per rarefactionem fit maioris quantitatis, & per condensationem minoris: quomodo hæc mutatio secundum quantitatem possit sine additione novæ quantitatis in rarefactione, vel sine deperditione quantitatis in condensatione fieri? Quid quid sit an ad istam mutationem secundum quantitatem requiratur præsuppositivè, & tanquam dispositio, vel alio quocumque modo aliqua alteratio, seu mutatio secundum qualitatem.

28 Illud etiam considerandum est, non esse mirum, quòd in hac difficultate Iesuitæ recurrant ad extensionem quantitatis in ordine ad locum pro explicanda rarefactione. Nam cum ipsi doceant, qualitatem non posse fieri maiorem secundum intensionem nisi per additionem partialis qualitatis: consequenter tenentur dicere, quantitatem non posse fieri maiorem secundum extensionem, nisi ei addatur aliqua quantitas partialis de novo producta. Et quia hoc non possunt asserere propter argumentum supra factum contra secundam sententiam, quia nempe sequeretur, illam partialem quantitatem additam, vel esse sine subiecto, vel penetrari cum quantitate præexistente: ideo coguntur negare maioritatem quantitatis

rarefactæ, & solum restat illis recursus ad maiorem extensionem quantitatis in ordine ad locum, vel ad qualitatem, quam vocant raritatis. Cæterum Thomistæ nescio cur timeant concedere, quantitatem fieri maiorem in rarefactione: cum non sit maior difficultas in eo quod quantitas fiat maior sine additione novæ quantitatis, quam in eo quod qualitas fiat intensior, seu maior intensivè sine additione novæ qualitatis. Unde, ut verius loquar, hanc maioritatem quantitatis negando reddunt difficilem quæstionem planam, & perviam in via Thomistarum. Ut ergo confusionem vitemus, sequentes conclusiones pro decisione quæstionis propono.

§. III.

Alique conclusiones proponuntur, & probantur.

29 **D**ico primò: Per rarefactionem quantitatis corporis rarefacti strictè sumpta, & prout est extensio in ordine ad se fit maior, & per condensationem minor. Hoc assertum adeò mihi evidens est, ut alia probatione non egeat præter ocularem experientiam; sed propter prædictos AA. qui ut constat ex dictis, vel illud

R ne,

negant, vel saltem de eo dubitant, probatur. Longitudo, latitudo, & profunditas sunt differentiarum, & species quantitatis strictè sumptæ, & prout est extensio in ordine ad se: sed quantitas corporis rarefacti fit maior secundum prædictas differentias, è contra vero per condensationem fit minor secundum easdem dimensiones: ergo fiet maior, vel minor in ordine ad se, & non solum in ordine ad locum.

30 Maior constat ex communi consensu Philosophorum dividendum quantitatem in illas tres species, & hoc sinè respectu ad locum; præscindendo enim ab eo quod corpus sit, vel non sit in loco, potest in eo apprehendi, & esse extensio maior, vel minor secundum prædictas dimensiones. Min. autem prob. Nam si ponamus, aquam, quæ replet solam medietatem alicuius vasis, ita rarefieri, ut repleat totum vas usque ad summum: Tunc profunditas illius aquæ duplò maior est, quam erat ante rarefactionem, ut per se notum est, & probari potest metiendo profunditatem aquæ ante, & post rarefactionem: ergo quantitas aquæ fit maior secundum profunditatem, & consequenter, ut est extensio in ordine ad se.

31 Secundò probatur idem

assertum ad hominem contra prædictos AA. Nam ipsi concedunt, quantitatem fieri maiorem per rarefactionem secundum extensionem in ordine ad locum: sed repugnat, quantitatem esse magis extensam in ordine ad locum, nisi in se, & in ordine ad se fit maior: ergo. Min. prob. tum ex dictis contra tertiam sententiam, s. antecedenti: quia enim extensio in ordine ad locum est effectus secundarius quantitatis, repugnat dari talem extensionem sine extensione in ordine ad se: ergo etiam repugnat dari maiorem extensionem in ordine ad locum, sinè maiori extensione in ordine ad se.

32 Tum etiam: quia extensio corporis in ordine ad locum fit per hoc quod superficies corporis locati adæquetur, cum superficie corporis continentis: seu locantis quantum ad eam partem, secundum quam continet locatum: ergo dum corpus extenditur ad occupandum maiorem locum, superficies eius æqualis fit maiori parti superficiei corporis locantis, quam erat ea, cui antea erat æqualis dum occupabat minorem locum. Sed superficies, quæ nunc est æqualis maiori superficiei corporis locantis, cum antea esset æqualis minori, est maior superficies, quam antea erat,

vt de se est evidens: ergo semel quod per rarefactionem corpus occupet maiorem locum, quam antea occupabat, etiam habet maiorem superficiem, quam antea habebat, consequenterque maiorem quantitatem in ordine ad se.

33 Denique prob. eadem minor, quia implicatorium est, corpus occupare maiorem locum, quam antea occupabat, nisi sit magis longum, vel magis latum, vel magis profundum, quam antea: sed esse magis longum, latum, vel profundum est habere maiorem quantitatem, & extensionem in ordine ad se, vt constat ex dictis in prima ratione nostra: ergo Mai. de se evidens est, & prætereà prob. Demus enim, aliquod corpus nunc ante rarefactionem esse longum tantum sex digitos: certè nunc non occupat locum maiorem versus longitudinem, quam sex digitorum; postea per rarefactionem extendatur ad occupandum locum octo digitos longum. Tunc casus si corpus non sit magis longum, sequitur, quod in longitudine sit æquale, & inæquale corpori locanti, quod est manifesta contradictio. Quod sit inæquale patet, quia longitudo eius est tantum sex digitorum, & per rarefactionem non sit magis longum,

vt supponimus; longitudo autem loci, quam replet, est octo digitorum. Quod autem sit æquale non minus certum est: quia longitudo illius corporis occupat, & replet post rarefactionem longitudinem loci octo digitorum, vt etiam supponimus: sed locatum secundum eam partem, qua replet locum, est æquale loco secundum eam partem, qua locus continet ipsum locatum: ergo esset æquale in longitudine corpori locanti.

34 Dico 2. *Corpus rarefactum habet plures partes aliquotas, quam ante rarefactionem habebat, consequenterque habet maiorem multitudinem partium, quam antea.* Dico aliquotas, quia partes proportionales, cum sint infinitæ in quolibet continuo, siue paruo, siue magno, non possunt esse, nec plures, nec pauciores iuxta ea, quæ diximus lib. 6. Physic. quæst. 1. Prob. autem hoc assertum, quod non est minus evidens, quam præcedens. Nam si ponamus, aquam ante rarefactionem habere solum profunditatem duorum digitorum, & postea per rarefactionem crescere vsque ad profunditatem trium digitorum, evidens est habere plures partes profunditatis æquales vni digito, quam antea; sicut evidens est,

tria esse plura, quàm duo: sed profunditates vnus digiti sunt partes aliquotæ, cum sint æquales, & certè quantitatis: ergo. Confirmatur. Illud habet plures partes aliquotas, quod potest dividi in plures partes aliquotas, quàm antea poterat: sed corpus rarefactum dividi potest in plures partes aliquotas, quam poterat ante rarefactionem, vt patet in exemplo posito: vbi aqua ante rarefactionem solum poterat dividi in duas partes profunditatis vnus digiti; post rarefactionem vero potest dividi in tres: ergo habet plures partes aliquotas.

35 Dico 3. *Raritas, & densitas non sunt qualitates physicæ.* Ita expressè D. Thom. lib. de Generat. 2. lect. 2. vbi ait: *Rarum, & densum non sunt qualitates physicæ, sed positio partium materiæ secundum propinquum in denso, & remotum in raro.* Et lib. 2. lect. 7. ait: *Rarum, & densum non addunt super partes materiæ qualitatem, quæ essentialiter sit raritas, sed potius situm in partibus materiæ, & distensionem per maiorem, & minorem quantitatem.* Quibus verbis nihil expressius pro nobis dici potest, & in eis simul docet D. Thomàs, quantitatem fieri maiorem, vel minorem per rarefactionem, &

condensationem, nulla facta mentione de extensione in ordine ad locum.

36 Deinde prob. assertio: Nam ideo prædicti AA. confluunt ad has qualitates, vt vident in rarefactione productionem novæ quantitatis, & in condensatione amissionem eiusdem: sed ad hoc nihil conducunt illæ qualitates: ergo. Min. prob. Nam vt in primo, & secundo asserto probatum est, in rarefactione quantitas fit maior secundum se, & in ordine ad se & in condensatione minor: sed esse maiorem, vel minorem in ordine ad se non potest formaliter, & constitutivè provenire ab aliqua qualitate, licet præsuppositivè, & per modum dispositionis possit esse necessaria aliqua qualitas ad talem maioritatem: ergo adhuc admissio quod raritas, & densitas essent qualitates, restat explicare in quo consistat formaliter, & constitutivè quod quantitas fit maior, vel minor. Et cum non appareat aliud, in quo possit consistere, præter additionem, vel deperditionem quantitatis: non solvitur difficultas rarefactionis, & condensationis per recursum ad qualitatem.

37 Confirmatur. Corpus per rarefactionem fieri maius non est formaliter illud esse qualificatum, sed quantificatum;

nec est illud mutari secundum qualitatem, sed secundum quantitatem, quia non dicitur aliquid maius, vel minus secundum qualitatem, sed secundum quantitatem: sed maioritas, & minoritas quantitatis formaliter, & constitutive pertinet ad raritatem, & densitatem, cum importetur in definitione rari, & densi: ergo raritas, & densitas formaliter, & constitutive non sunt qualitates, sed aliquid de linea, & genere quantitatis.

38 Si autem dicas, quod maioritas, & minoritas quantitatis non provenit formaliter à qualitate raritatis, & densitatis, sed à modo quodam, qui relinquatur in quantitate ex tali qualitate. Contra est: nam in primis hæc solutio ponit, effectum formalem formæ consistere in modo realiter distincto à forma communicata subiecto: cum talis modus relictus in quantitate ex qualitate raritatis, non possit, non esse effectus formalis eiusdem qualitatis. Hæc autem doctrina non est Thomistarum, & à nobis vt falsa impugnata est in Physica lib. 2. contra N. Villanova, qui eam tuetur. Præterea. Admisso tali modo, ille debet pertinere ad genus qualitatis, cum proveniat, & derivetur à qualitate: sed maioritas, & minoritas

quantitatis est aliquid pertinens ad genus ipsius quantitatis, & non ad genus qualitatis: ergo non potest provenire à modo derivato à qualitate.

39 Dico 4. *Rarefactio, & condensatio sunt motus formaliter, & per se terminati ad quantitatem, licet præsuppositioe requirant motum alterationis ad qualitatem.* Hæc secunda pars huius assertionis de motu alterationis ad qualitatem non est intelligenda de motu ad qualitatem, quæ sit raritas, & densitas; iam enim immediate antè dictum est, raritatem, & densitatem non esse physicas qualitates. Sed intelligenda est de alteratione secundum primas qualitates, quæ sunt calor, frigus, &c. numquam enim contingit rarefactio, vel condensatio sine alteratione corporis secundum tales qualitates primas. Et de hac alteratione intelligendus est D. Thomas, dum dicit rarefactionem, & condensationem esse motus alterationis; loquitur enim de eis præsuppositivè acceptis, & non formaliter.

40 Probatur autem assertio hæc. Nam in primis rarefactio, & condensatio sunt motus stricti, qui non in instanti, sed in tempore, & continuè fiunt, vt omnes concedunt, & nunc supponi debet; deinde terminus

per se, & formalis horum motuum est maior, & minor quantitas: ergo sunt formaliter motus ad quantitatem. Secunda pars antecedentis prob. Tum ex definitione rari, & densi: rarum enim est, quod habet parum materiæ sub magnis dimensionibus. Licet enim dimensiones dicantur magnæ per comparisonem ad paritatem materiæ, quam actuant, quando raritas, & densitas attenduntur inter duo corpora distincta habentia æqualem quantitatem, vt supra §. 1. explicatum est; tamen dum raritas, & densitas attenditur in vno, & eodem corpore, quod nunc est rarum, & postea densum: dimensiones seu quantitas eius dum est rarum, non solum sunt magnæ comparativè ad materiam, sed etiam sunt maiores comparativè ad eas, quas habebat ante rarefactionem, vt in primo asserto probatum est: ergo maior, & minor quantitas est terminus per se rarefactionis, & condensationis. Vtteriùs prob. eadem pars. Ille est terminus per se, & formalis alicuius motus, ad quem mutatur mobile: sed mobile motu rarefactionis, & condensationis mutatur de minori ad maiorem quantitatem, & econtra: ergo maior, & minor quantitas est terminus per se rarefactionis, & condensationis.

41 Præterea prob. assertio contra recurrentes ad qualitatem. Nam ideo ipsi recusant concedere, rarefactionem, & condensationem esse motus ad quantitatem, ne cogantur concedere, quòd per rarefactionem producitur aliqua nova quantitas, & in condensatione perditur. Putant enim, quòd si terminus rarefactionis sit quantitas, debeat esse aliqua quantitas saltem partialis de novo producta; vnde vt supra tactum est, P. Rubio, & PP. Complut. pro eodem vsurpant rarefactionem terminari ad quantitatem ac per eam produci quantitatem partialem, quæ est sententia Scoti, quam ipsi impugnant: sed etiam si rarefactio terminetur ad quantitatem, potest, & debet à Thomistis salvari, quòd nulla partialis quantitas producatur: ergo nulla est ratio negandi rarefactionem, & condensationem esse motus ad quantitatem. Min. prob. Nam Thomistæ salvant, quòd intensio, & remissio sint motus ad qualitatem absque eo quod per tales motus producatur, vel addatur nova pars qualitatatis: ergo potest, & debet componi, quòd rarefactio, & condensatio sint motus ad quantitatem absque eo quod interveniat additio quantitatis adhuc partialis.

42 Confirmatur: Quia non
mi-

minus difficile apparet, subiectum calidum; v. gr. fieri magis calidum sine additione novi caloris, quam subiectum quantum fieri maius, seu magis extensum sine additione novæ quantitatis: sed non obstante hac difficultate intensio, per quam subiectum fit magis calidum, est motus terminatus ad qualitatem: ergo etiam rarefactio, per quam fit quod subiectum fit maius, est motus terminatus ad quantitatem.

43 Dico 5. & ultimo: *In rarefactione, & condensatione nulla fit additio, vel deperditio quantitatis adhuc partialis; sed quantitas præexistens fit maior, vel minor per hoc solum quod eadem quantitas magis, vel minus actuatur subiectum. Unde rarefactio, & condensatio fiunt per maiorem, vel minorem radicationem quantitatis in subiecto. Quæ maior radicatio dici potest intensio quantitatis.* Hæc conclusio quantum ad primam partem, in qua excluditur additio, vel deperditio quantitatis à rarefactione, & condensatione, est Thomistarum, & propter quam defendendam AA. sæpè citati negarunt ea, quæ à nobis tanquam certa statuta sunt in antecedentibus assertionibus.

44 Probatur autem quoad omnes suas partes ex D. Thom.

1. 2. quæst. 52. art. 2. ad 1. dicente: *Ad primum ergo dicendum, quod etiam in magnitudine corporali contingit dupliciter augmentum. Vno modo per additionem subiecti ad subiectum, sicut est in augmento viventium: alio modo per solam intensionem absque omni additione: sicut est in his quæ rarefiunt, ut dicitur in 4. Physic. Vbi S. Doct. augmentum quantitatis, quod fit per rarefactionem, expresse vocat intensionem, & insuper asserit, tale augmentum fieri absque omni additione. Per quod non solum excludit additionem quantitatis, quæ fit simul, cum additione materiæ, quam vocat additionem subiecti ad subiectum, & est illa, quæ proprie dicitur augmentatio, & fit in viventibus simul cum nutritione; sed excludit omnem omnino additionem, quæcumque excogitari potest, quia apud eum sive in qualitatibus, sive in quantitate impossibilis est additio alicuius realiter distincti a præexistente sine additione substantiæ, ut etiam advertimus disp. 2. quæst. 2. Obiter etiam nota, quod D. Thom. id quod fit per rarefactionem dicit esse augmentum quantitatis: in quo satis indicat, rarefactionem terminari ad quantitatem maiorem, quod est intentum nostrum.*

Et

45 Et quamvis P. Rubio dicat, quod hoc testimonium D. Thomæ difficile visum est aliquibus interpretibus, propterea quod augmentum quantitatis, quod fit in rarefactione, vocat intensiorem: quod quidem, nec verum videtur; nec propriè dictum, quia quantitas non suscipit magis, & minus, & consequenter, nec intenditur, nec remittitur. Ad quod leniendum, & ab improprietate locutionis vindicandum idem A. recurrit ad suam sententiam de raritate, quæ sit qualitas, dicens, quod quia extensio quantitatis augetur media raritate, quæ est qualitas, & consequenter habet suos gradus intensiorem in subiecto: ideo potest dici, quod tale augmentum fit per intensiorem, non propriam quantitatis, sed qualitatis, quæ est raritas.

46 Quamvis hoc, inquam, dicat; tamen testimonium Div. Thomæ nullam habet difficultatem: imò magnam continet proprietatem verborum ad exprimendam suam mentem, & verum modum, quo fit rarefactio absque vlla additione per solam maiorem rarefactionem quantitatis. Quod vero quantitas non suscipiat magis, & minus, non obstat: suscipit enim maius, & minus. Vnde duplex intensio distinguenda est; vna

quæ fit secundum magis, & minus adverbialiter, & hæc est propria qualitatis, quia solum secundum qualitatem dicitur aliquid magis, vel minus tales; vt magis, vel minus calidum; aliam, quæ fit secundum maius, & minus nominaliter: & hæc est propria solius quantitatis, quia solum secundum quantitatem dicitur aliquid maius, aut minus.

47 Mens ergo D. Thomæ est, quod sicut aliquid fit magis calidum absque additione novi caloris per solam maiorem participationem, & actualem sui à calore præexistente, quæ dicitur intensio caloris ita in rarefactione aliquid fit maius sine additione novæ quantitatis per hoc solum quod subiectum magis participet quantitatem, & actuatur ab ea: quæ quidem maior actio est etiam intensio eiusdem quantitatis intra propriam lineam, scilicet secundum maius, & minus. Hoc autem augmentum quantitatis licet reverà sit intensio eius, quia non est productio alicuius novæ quantitatis: non tamen ita communiter appellatur, vt distinguatur ab augmento qualitatum, cui vocabulum intensiorem appropriatum est. Vocatur autem augmentum quantitatis quando fit sine additione materiæ, rare-

factio seu raritas: sicut diminutio vocatur densitas, vel condensatio; in rei tamen veritate idem est in quantitate rarefactio, & condensatio, quod in qualitatibus intensio, & remissio. Ratio vero probativa huius ultimi asserti ea est, quam §. ant. Posuimus pro impugnanda secunda sententia, quæ tribuitur Scoto. Insuper probat idem assertum ratio Div. Thomæ adducta disp. 2. citata ad probandum, intensiorem non posse fieri per additionem qualitatis partialis; quia nimirum additio præsupponit distinctionem eius quod additur, ab eo cui additur. Quæ distinctio in accidentibus dari non potest nisi per ordinem ad distinctam partem subiecti. In rarefactione autem non additur nova pars substantiæ, ut notum est.

§. IV.

Argumenta contra primam conclusionem proponuntur, & solvuntur.

48 **C**ontra primam conclusionem argui potest ex PP. Complutensibus primo per autoritatem Philosophi, & D. Thomæ, qui 4. Physic. textu 84. dicunt: *Quod magnitudo, & parvitas sensibilis*

corporis non extenditur, vel ampliatur rarefactione, vel condensatione per hoc quod materia aliquid superadditum accipiat; sed quia materia, quæ prius erat in potentia ad magnum, & parvum, transmutatur de uno ad alteram: & ideo rarum, & densum non fit per additionem partium subintrantium, vel per subtractionem earundem, sed per hoc quod una est materia rari, & densi, &c. Ex quibus verbis colligunt prædicti PP. rarefactionem, & condensationem non terminari ad maiorem, vel minorem quantitatem.

49 Secundo ex eisdem à ratione, quam more suo dicunt desumptam esse ex Philosopho, & D. Thomæ, sic. Unum corpus potest esse rariùs quam aliud, quin habeat maiorem quantitatem, imò quin habeat maiorem, aut vllam extensionem, vel præsentiam in ordine ad locum: ergo raritas in nullo istorum poterit consistere, & per consequens quoties datur rarefactio, tunc neque ad quantitatem, nec saltem per se primo ad extensionem, aut præsentiam localem poterit terminari. Hæc vltima consequentia non indiget probatione, quando quidem rarefactio iuxta communem omnium sententiam terminatur per se primo

ad raritatem. Prima vero ex antecedenti aperte sequitur.

50 Antecedens verò quoad primam partem prob. Nam cum ex eadem materia aeris absque adventu novæ alterius materiæ generatur ignis, qui est rarior quàm aer, tunc ignis genitus non habet maiorem quantitatem ac erat illa, quam habebat aer: Siquidem in casu posito non habet plus materiæ, quam ille, quod tamen desiderabatur ad hoc, ut plus quantitatis haberet. Quoad secundam autem partem etiam constat: nam si dentur duo vasa æqualia, quorum vnum sit plenum aqua condensata, aliud aqua rarefacta, tunc aquæ illæ non haberent maiorem extensionem actualem, aut præsentiam in ordine ad locum; & tamen vna esset rarior, quam alia, ut supponitur: & deinde quia corpus Christi D. in Eucharistia habet suam raritatem, & tamen caret sua extensione locali actuali, & præsentia in ordine ad locum, ut communiter docent Theologi: ergo, &c.

51 Tertio. Rarefactio essentialiter distinguitur ab augmentatione: ergo per illam non producetur maior quantitas, nec saltem per se primo maior extensio, aut presentia localis. Antec. ex se constat, & insuper suaderi potest ex eo quod aug-

mentio semper est coniuncta cum nutritione, & productione partiali novæ substantiæ, quod tamen non requiritur ad rarefactionem, ut experientia constat. Consequentia vero quoad priorem partem probatur. Quia proprius terminus augmentationis est maior quantitas, ac proinde non poterit attingi per rarefactionem specie distinctam ab illa. Quoad secundam vero partem liquet, nam rarefactio non ut cumque distinguitur ab augmentatione, sed distinctione generica, quia est alteratio quædam: ergo non poterit saltem per se primo terminari ad extensionem, aut præsentiam localem, quæ sunt extra prædicamentum qualitatis.

52 Quarto. Nam si dum aer; v. gr. rarefit, acquireretur maior quantitas, tunc quantitas illa, vel reciperetur in materia simul informata alia parte quantitatis; & hoc non, quia inde sequeretur penetratio; vel in materia, quæ antea esset sine quantitate: & hoc non; siquidem naturaliter loquendo repugnat dari materiam non affectam quantitate; vel in materia amittente priorem quantitatem, & acquirente de novo aliam maiorem: & hoc non; tunc, quia eadem prorsus materia absque aliqua additione

nequit recipere nunc minorem, nunc maiorem quantitatem. Tum etiam, quia iam ibi intercederet aliqua corruptio, & generatio substantialis, cum pereunte quantitate debeat etiam perire aliquid substantiæ.

53 Hæc ad verbum PP. Complut. pro quorum solutione nota, quod ipsi titulum quæstionis secundæ disp. 7. de Rarefactione sic proponunt: *An termini rarefactionis, & condensationis sint maior, vel minor quantitas: vel maior, aut minor extensio localis?* Et postquam pro parte affirmativa retulerunt Scotum, & alios, ipsi sic proponunt suam conclusionem: *Dicendum tamen est per rarefactionem non produci novam partem quantitatis.* Quam conclusionem probant argumentis immediatè à nobis propositis, quæ ideo contra nostram primam conclusionem adducimus, quia ut ex ipsismet constat, ad hoc tendunt, ut probent, per rarefactionem non acquiri maiorem quantitatem, quam erat ante rarefactionem. Ex prædicta igitur responsione, & conclusione horum AA. collata cum titulo quæstionis apertè colligitur id quod supra insinuavimus, nempe eos non aliter intelligere, rarefactionem posse terminari ad quantitatem, nisi per talem motum produca-

tur nova pars quantitatis. Hæc autem esse omnino distincta, & à Thomistis debere primum salvari sinè secundo, iam supra probavimus. Rursus cum ad probandam hanc suam conclusionem assumunt pro medio, quod in rarefactione quantitas non fit maior, ut patet per argumenta facta: planum fit eos pro eodem vsurpare quantitatem fieri maiorem, ac ei addi aliquam novam partem; cum tamen sint valde distincta, & primum debeat concedi, secundum autem negari, ut constat ex prima, & ultima assertionem nostram.

54 Hoc notato respondeatur ad 1. ab autoritate, Philosophum, & D. Thomam in prædictis verbis nihil aliud intendere, vel dicere, quàm nostram quintam conclusionem, scilicet quod rarefactio fiat sinè additione tam materiæ, quàm quantitatis; sed non negant, quod dimensiones, seu quantitas corporis rari fiat maior, quàm antea erat: imò in verbis ipsorum non obscurè hoc continetur. Si enim, ut inquirunt, una, & eadem materia est in potentia ad magnum, & parvum, & transmutatur de vno in aliud: ergo dum corpus rarefit, acquirit magnas dimensiones, cum antea haberet parvas: ergo acquirit maiores, quàm

ante rarefactionem habebat.

55 Ad 2. Ex ratione de-
sumptum resp. quod in multis
peccat, & totaliter evertit natu-
ram, & quidditatem rarefa-
ctionis: & condensationis. Pec-
cat quidem primò in eo quod
loquitur de rarefactione, quæ
attenditur intra duo subiecta,
distincta, & quæ non fit per
motum, sed fit per primam
generationem corporis rari, vt
patet in exemplo, quo vtitur
argumentum de generatione igni-
s ex aere. In presenti autem
non loquimur de hac rarefa-
ctione, sed de illa que fit per
motum in eodem subiecto, quod
nunc est densum, & postea ra-
rum, vel e contra. Hæc autem
rarefactio impossibile est quod
fiat, quin subiectum modò ha-
beat maiores dimensiones, seu
maio rem quantitatem, quàm
antea habebat, vt per se patet,
& à nobis supra probatum
est.

56 De rarefactione autem,
quæ fit in prima generatione, &
attenditur inter duo corpora
distincta, iam supra dictum est,
quod potest dari absque eo
quod corpus rarum habeat ma-
iores dimensiones, quàm aliud
densum, vel non ita rarum: vt
patet in pugillo terræ, & pugi-
llo aeris, qui sunt æqualis quan-
tatis, & tamen pugillus terræ
est densus, & aeris rarus. In his

enim magnitudo, & paruitas
dimensionum, quæ requiritur
ad raritatem, & densitatem, non
consideratur penes inæqualita-
tem dimensionum: sed ex dua-
bus magnitudinibus, seu dimen-
sionibus æqualibus vna dicitur
magna per comparisonem ad
paruitatem materiæ, in qua est,
& alia parua per comparatio-
nem ad multam materiam, vt
etiam supra §. 1. explicatum est
circa definitiones rari, & densi.

57 Peccat 2. Quia licet
quando ex vno corpore densos,
vel minus raro generatur aliud
magis rarum, possit magis ra-
rum non habere maiores di-
mensiones, quàm minus rarum,
tamen materia corporis rarioris
de novo geniti; v. gr. ignis, quæ
antea erat materia aeris, maio-
rem quantitatem habet in igne
genito, quàm habebat in aere:
ergo etiam in rarefactione, quæ
fit per generationem vnus cor-
poris ex alio, materia acquirit
maio rem quantitatem, quàm
antea habebat. Ant. prob. Nam
vt §. citato diximus ex Philo-
sopho, dum ignis generatur ex
aere, vel vniuersaliter corpus
magis rarum ex minus raro,
materia, quæ est in corpore ra-
riore habente quantitatem; v. gr.
pugillarem, non est tanta, quan-
ta erat in corpore minus raro
sub quantitate etiam pugillari;
id est, corpus magis rarum non

generatur ex tota materia, quæ minus raro erat sub quantitate pugillari, sed ex pauciori; v. gr. ex tanta, quanta est in dimidio pugillo corporis minus rari. Cuius ratio est, etiam ex eodem Philosopho, quia quando corpus magis rarum fit ex minus raro, si fit ex tota materia eius, semper fit in maiori quantitate, quam erat corpus minus rarum. Unde si summamus pugillum ignis factum ex aere, talis pugillus non constat ex tanta materia, quanta constat pugillus aeris, sed ex pauciori; v. gr. ex tanta, quanta constat dimidius pugillus aeris: ergo eadem, & tanta materia, quæ antea erat in aere sub quantitate semipugillari, nunc est in igne sub quantitate pugillari: ergo nunc est sub maiori quantitate, quam antea erat.

58 Præter autoritatem vero Philosophi prob. sic esse dicendum, ut à nobis asseritur. Nam si ex pugillo aeris generaretur ignis solum in quantitate pugillari, ut existimant prædicti PP. sequeretur, pugillum ignis non esse corpus magis rarum, quam pugillus aeris; quod quidem est manifestè falsum ex omnium consensu, etiam ipsorum Complutensium. Sequela prob. Nam tunc casus quantitas ignis, & aeris æqualis est, cum utraque sit quantitas pugillaris, ut

supponitur: deinde in utroque est tantum materiæ, ita ut in igne non sit minus materiæ, quam fuerit in pugillo aeris: siquidem materia, quæ est in igne, est eadem, & tanta, quanta est ea ex qua generatus est, & iuxta hos AA. ignis in quantitate pugillari generatus est ex tota materia, quæ in aere erat sub quantitate etiam pugillari; aliàs si non ex tota materia, quæ in aere erat sub quantitate pugillari, generatus esset ignis, sed ex pauciori: iam materia, ex qua constat pugillus ignis, fuisset antea in aere sub minore quantitate, quam modò est in igne, & consequenter iam haberet in igne maiorem quantitatem, quam antea habuit in aere, quod est intentum nostrum.

57 Fit ergo pugillus ignis ex tota materia, quæ est in pugillo aeris iuxta sententiam PP. Complutensium, & consequenter tantum materiæ est in pugillo ignis, quantum erat in pugillo aeris; sed ex duobus corporibus habentibus æqualem quantitatem, si tantum materiæ sit in vno, quantum in alio, non potest vnum esse rarum, & aliud dentum, vel minus rarum: ergo si ex pugillo aeris generatur solum pugillus ignis, ignis genitus non esset rarior, quam pugillus aeris. Min. prob. ex

definitione rari, & densi. Rarum enim est, quod habet parum materiae sub magnis dimensionibus, densum vero quod habet multum materiae sub parvis; sed si dimensiones sunt aequales, & tantum materiae est in vno, quam in alio, non possunt dimensiones esse magnae in vno, & parvae in alio: ergo non potest vnum esse rarum, & aliud densum, vel minus rarum.

60 Min. prob. Nam dimensiones, vel sunt magnae in vno, & parvae in alio secundum se consideratae, id est, per comparationem earum ad invicem: & hoc non, quia secundum se sunt aequales, vt supponimus: & ex duabus quantitibus aequalibus, si nihil aliud inspicitur praeter ipsas, non potest vna esse parua, & alia magna, vt per se notum est. Vel sunt magnae in vno, & parvae in alio per respectum ad materiam, ita vt in vno sint magnae per respectum ad paucam materiam, quae in illo est, & in alio parvae per respectum ad multam materiam, qua constat; & hoc etiam non: quia iuxta praedictos PP. tantum materiae est in vno corpore, quantum in alio, consequenterque non potest in vno esse multa, & in alio pauca: ergo nullo modo erit verum, quod dimensiones in igne sint magnae, & in aere parvae, sicut

requiritur ad hoc, vt ignis sit rarus, & aer densus, vel minus rarus.

61 Ex quo constat quomodo tertio peccat argumentum, & evertit naturam rarefactionis, & condensationis, dum in probatione antecedentis quoad primam partem ait, quod quando ignis generatur ex aere, ignis genitus non habet maiorem quantitatem, quam habebat aer, ex quo genitus est: quia videlicet, inquit, *non habet plus materiae, quam aer*. Etenim, vt ignis genitus habeat maiorem quantitatem, quam aer ex quo genitus est, non requiritur, quod habeat plus materiae, quam aer; imò potius, vt ignis genitus rarior sit aere, requiritur, quod tanta materia, quanta erat in portione aeris ex quo genitus est, sit in igne sub maiori quantitate, quam habebat in illa portione aeris. Hoc praeter iam dicta constat in igne habente quantitatem decem pugillorum, qui iuxta Aristotelem generatur ex vno solo pugillo aeris. Tunc enim non plus materiae est in igne decem pugillorum, quam fuerit in vno pugillo aeris, quia in genito non est plus, nec minus materiae, quam ea ex qua generatum est.

62 Denique velle salvarè, quod ex duobus corporibus di-

stin-

finctis vnum sit rarum, & aliud densum absque eo quod, nec sit in vno plus, vel minus materiae, quam in alio, nec vnam habeat maiores, vel minores dimensiones, quam aliud, est omnino contra mentem Aristotelis, & D. Thomae, & contra definitiones rari, & densi ab eisdem traditas, vt satis constat ex dictis. Vnde si ponantur duo corpora æqualis quantitatis, & vnum debeat esse rarum, & aliud densum: necessè est, quod in raro sit minus materiae, quam in denso. Si vero ponantur duo corpora, in quorum vno sit tantum materiae, quantum in alio, & vnum debeat esse rarum, & aliud densum: necessè est, quod rarum habeat maiorem quantitatem, quam densum.

63 Ad argumentum itaque in forma respondetur ex dictis negando antecedens quoad vtramque partem, supposito quod loquitur de duobus corporibus, quorum vnum generatur ex alio; iam enim dictum est quod ignis genitus generatur in maiori quantitate, quam erat quantitas illius portionis aeris, ex qua generatus est. Per quod patet ad probat. antecedentis quoad primam partem, quæ falsa est quantum ad omnia, quæ continet, vt ex dictis constat.

64 Quia verò posset aliquis

idem argumentum formare de duobus corporibus, quorum vnum non sit generatum ex alio, vt de duobus pugillis actualiter simul existentibus, vno ignis, & alio aeris: quorum primus est rarus, & secundus densus, vel minus rarus: & tamen habent æqualem quantitatem: videtur ergo, quod ad raritatem non requiratur maior quantitas. Resp. etiam ex dictis, quod dum in vno corpore est plus, vel minus materiae, quam in alio, vt contingere necessè est in casu posito: tunc quantitas in vtroque potest esse æqualis; quia cum æqualitate quantitatis stat in vno esse magnam, & in alio paruam per ordinem ad multam, & paucam materiam, vt §. 1. dictum est. Coeterum dum materia est tanta in corpore raro, quanta in denso: tunc necessariò quantitas debet esse maior in raro, quam in denso; quia alioquin dimensiones non haberent vnde essent in vno magna, & in alio parua sicut exigitur ad raritatem, & densitatem.

65 Ad probationem secundæ partis antecedentis licet ad nos non pertineat extensio maior in ordine ad locum, quia non dicimus rarefactionem primariò terminari ad hanc extensionem, cum illa sit effectus secundariò sequutus ad terminum

per se, & primarium rarefactionis, qui est maior quantitas, seu maior extensio in ordine ad se; tamen quia falsum est, quod aliquod corpus possit rarefieri, quin occupet maiorem locum, quam ante rarefactionem occupabat: ideo resp. concessa maiori, & min. negando conseq. Quia licet aqua rarefacta in prædicto casu non occupet maiorem locum, quam alia aqua condensata: tamen occupat maiorem locum, quam ante rarefactionem occupabat, sicut habet maiorem quantitatem, quam ante rarefactionem habebat.

66 Præterea. Materia aquæ rarefactæ occupat maiorem locum, quam occupat aliud tantum de materia aquæ condensatæ: ergo loquendo de materia vtriusque aquæ semper est verum, quod accepto tanto de materia vtriusque, illud occupat maiorem locum in aqua rarefacta, quam in condensata. Ant. prob. & explicatur. In casu argumenti semel quod vna aqua sit rarefacta, & alia condensata, & vtraque sit æqualis quantitatis: necessariò plus de materia debet esse in aqua condensata, quam in rarefacta, vt supra satis explicatum est, & probatum. Demus ergo claritatis gratia, quod induplo sit plus materiae in aqua condensata, quam in rarefacta: certe tunc

dimidium materiae aquæ condensatæ est tantum materiae, quantum est tota materia aquæ rarefactæ. Sed tota materia aquæ rarefactæ occupat maiorem locum, quam dimidium materiae aquæ condensatæ: ergo occupat maiorem locum, quam occupat aliud tantum de materia aquæ condensatæ. Min. prob. Dimidium materiae aquæ condensatæ non occupat nisi mediam partem vasis, quia alia medietas vasis debet occupari ab alia medietate materiae: sed tota materia aquæ rarefactæ occupat totum vas, & vasa sunt æqualia, vt supponit casus argumenti: ergo occupat maiorem locum, quam dimidium materiae aquæ condensatæ.

67 Vt autem in penetranda hac vltima ratione æquivocationem non patiaris, in memoriam revoca id quod supra §. I. diximus de tanto, & quanto, prout determinat multum, & paucum, & prout determinat magnum, & parvum. In primo enim sensu accipitur hic tantum, & quantum, vel dimidium materiae: non in secundo prout determinat extensionem, vel differentias quantitatis. Quia vt ibidem diximus, quando quantitas æqualis est in duobus corporibus, tam magnum, vel parvum, & tam extensum est unum, quam aliud sive in ordi-

ordine ad se, sive in ordine ad locum; & similiter partes vtriusque si accipiantur cum æquali quantitate, eandem magnitudinem, & parvitatem, eandemque extensionem habent. Cæterum quia cum æquali quantitate potest materia in vno corpore esse multa, & in alio pauca, vt sæpè dictum est: idè adest locus ad faciendas prædictas comparationes inter materias corporis rari, & densi penès plus, vel minus in quacumque proportione.

68 Deniquè ad id, quod additur in eadem probatione antecedentis de corpore Christi D. in Sacramento, dicimus, illud non esse ad rem: quia habere maiorem extensionem in ordine ad locum, quod asserimus requiri ad rarefactionem, supponit, corpus esse extensum in ordine ad locum: & tunc si rarefiat, necessariò habebit maiorem extensionem localem. Si autem per miraculum corpus rarum absolvatur à tali extensione, non mirum quod non habeat maiorem extensionem localem, cum nullam habeat.

69 Ad tertium argumentum faciliè resp. concesso ant. negando conseq. Quia augmentatio, & rarefactio non in eo distinguuntur, quod in augmentatione acquiratur maior quantitas, & in rarefactione non: sed

distinguntur in eo quod in augmentatione quantitas fit maior per additionem novæ materiæ; & novæ partis quantitatis exactæ à materia addita, in rarefactione vero fit quantitas maior absque vlla additione, nec materiæ, nec quantitatis per solum intensionem præexistentis quantitatis.

70 Ad 4. resp. illud habere vim contra Scotum, & alios ponentes quod in rarefactione producitur nova quantitas partialis: non autem contra nos, qui talem additionem quantitatis negamus asserentes, posse quantitatem fieri maiorem sine omni additione. Quare in forma, concesso ant. quoad omnes suas partes, neg. conseq. Quantitas ergo illa maior, quæ producitur per rarefactionem, non est distincta à quantitate minore præexistente, sed eadem quantitas nunc fit maior per rarefactionem, cum antea esset minor. Vnde si propriè loquendum est, non est dicendum, quod per rarefactionem producitur maior quantitas, quia hoc videtur sonare aliquam quantitatem de novo produci, quæ antea non esset producta: & hoc falsum est. Debet itaque dici, quod quantitas iam producta fit maior per rarefactionem: quod quidem sine productione alicuius novæ quantita-

titatis fit. Sicut dum calor, v. gr. intenditur possumus, & debemus dicere, calorem fieri maiorem; non tamen, si propriè loquamur, dicendum est produci maiorem calorem.

71 Dum autem quæritur, utrum quantitas maior recipiatur in materia simul informata alia parte quantitatis, vel in materia nullam antea habente quantitatem? Respondetur, quod hæc interrogatio nascitur ex falsa suppositione quod quantitas non possit fieri maior nisi per adventum novæ quantitatis saltem partialis. Deinde dico, neutrum esse verum: quia si sermo sit de tota quantitate maiori, præter illam totam non est alia pars quantitatis in materia. Si autem sermo sit de aliqua parte quantitatis maioris, illa recipitur in materia non simul informata alia parte quantitatis: sed recipitur in materia, quæ antea erat informata minore parte quantitatis, & nunc informatur parte maiori. Sicut enim per rarefactionem tota quantitas fit maior absque productione novæ quantitatis: ita etiam partes illius sunt maiores, & per partes quantitatis etiam sunt maiores partes materiæ. Ex quo patet quomodo sine penetratione possit in materia recipi maior quantitas, quam antea erat.

§. V.

Solvuntur argumenta contra tertiam conclusionem.

72 **C**ontra secundam conclusionem militat vnum argumentum, quod etiam est contra quintam: & ideo infra proponetur, & solvetur.

73 Contra tertiam autem conclusionem militat in primis authoritates D. Thom. supra adductæ, ubi videtur docere raritatem, & densitatem esse qualitates. Sed cum in locis in favorem nostræ sententiæ adductis tam expressè afferat idem S. Doctor eas non esse qualitates physicas, nec esse essentialiter qualitates: dicendum est, eas tantum esse qualitates logicas, & secundum dici, vel secundum modum prædicandi; & in hoc sensu loquutus est Div. Thomas, quando eas appellat qualitates. Eodem modo interpretandus est Philosophus, & P. August. qui similiter aliquando loquuntur.

74 Hic autem modus loquendi fundatur in eo quod affectiones, & nomina propria quantitatis transferri solent ad genus qualitatis, & è contra, vnde vocamus maiorem calorem eum, qui est magis intensus,

sus, & minorem eum, qui est minus intensus: cum tamen maioritas, & minoritas spectent ad genus quantitatis. Sicut etiam D. Thomas loco suprâ citato ex 1. 2. dicit, quod augmentum translatum est ad significandum intensiorem qualitatis: tamen propriè, & principaliter solum convenit quantitatem habentibus. Similiter etiam intensiorem caloris, vel alterius qualitatis vocamus quantitatem eius. Pariformiter ergo raritatem, & densitatem, quæ essentialiter consistunt in maioriâ, & minoriâ quantitatis afficientis multam, vel paucam materiam, dicimus qualitates ipsius quantitatis, quamvis reverà non sint de genere qualitatis, sed quantitatis.

75 Per quæ patet ad argumentum, quod conficiunt AA. tenentes oppositam sententiam, nimirum quod raritas, & densitas suscipiunt contrarietatem, imò sunt inter se contrariæ: item suscipiunt intensiorem, & remissionem, & magis, & minus; vnum enim corpus potest esse magis, & minus rarum tam in se, quàm comparative ad aliud. Item raritas, & densitas disponunt ad generationem, & corruptionem: per nimiam enim raritatem, plura corpora corrumpuntur. Percipiuntur etiam per sensum ta-

ctus, & causant passionem in eo. Quæ omnia sunt propria qualitatis: ergo raritas, & densitas, quibus hæc omnia conveniunt sunt qualitatis, & quidem tertiæ speciei, ad quam pertinent qualitates passibiles.

76 Verum hæc levia sunt: ad quæ dicimus, contrarietatem, quæ est inter raritatem, & densitatem esse impropiam, & latam, sicut ea quæ reperitur inter maius, & minus, & inter multum, & paucum: ex quâ contrarietate non potest argui quod aliquid sit de genere qualitatis. Similiter intensio, & remissio, magis, & minus, quæ inveniuntur in raro, & denso, sunt in genere quantitatis, & secundum maius, & minus quantitativè, necnon secundum multum, vel paucum de materia. Quod autem corpus rarum sit magis, vel minus rarum, non probat raritatem esse qualitatem: quia etiam corpus dicitur magis, vel minus extensum, & tamen extensio non est qualitas.

77 Illud autem quod dicitur, scilicet raritatem, & densitatem disponere ad generationem, & corruptionem, etiam convenit quantitati, per cuius augmentum, vel diminutionem multoties subiectum disponitur ad corruptionem. Ad aliud de perceptione per sensum tactus

reſp. raritatem, & denſitatem non eſſe per ſe obiectum tactus, ſed per accidens: vel ratione primarium qualitatum, vel ratione gravitatis, & levitatis. Sicut quantitas etiam percipitur per tactum, & tamen non eſt qualitas. Eadem quoque quantitas, figura, & alia percipiuntur per viſum, quin ſint obiectum per ſe viſus, ſed ſolum per accidens ratione coloris adiuncti. Contra quartam conſuſionem militat argumentum tertium iam ſolutum, ſ. antecedenti PP. Complutenſium.

ſ. VI.

Solvuntur argumenta contra quintam conſuſionem reiectis aliorum ſolutionibus.

78 **C**ontra quintam, & vltimam conſuſionem quatenus, cum communi ſententia aſſerit, per rarefactionem non produci novam quantitatem adhuc partialem, arguitur primò ſic. Partes corporis rarefacti ſunt inter ſe magis diſtantes, quàm erant ante rarefactionem: Sed hoc fieri non poteſt, niſi aliqua nova quantitas adveniat: ergo in rarefactione producitur nova quantitas. Min. prob. Non poſſunt partes fieri magis diſtan-

tes, quàm antea, niſi inter eas mediet aliquid, quod antea non mediabat: ſed hoc aliquid non poteſt eſſe aliud, quàm aliqua nova quantitas: ergo. Min. prob. Nam ſi non eſſet quantitas, eſſet aliquid indiviſibile, & inextenſum; ſed per mediationem indiviſibilis non fit maior diſtantia inter extrema, cum indiviſibile nullum occupet ſpatium: ergo illud quod mediat, debet eſſe aliqua quantitas de novo producta.

79 **S**ecundò. Per rarefactionem producuntur nova puncta in corpore rarefacto: ergo etiam producuntur novae partes quantitatis. Patet conſequentia, quia puncta non ſtant ſine partibus. Ant. vero prob. Dum aqua rareſcit in vaſe, occupat totum vaſ uſque ad ſummum, cum antea ſolum occuparet medietatem; v. gr. illius: ergo puncta aquae rarefactae correfpondent pluribus punctis alterius medietatis vaſis, quibus antea non correfpondebant. Sed per ſola illa puncta, quae aqua ante rarefactionem habebat, non poteſt correfpondere punctis alterius medietatis vaſis, quia per ſola illa puncta correfpondet ſolum punctis unius medietatis in vaſe: ergo debet acquirere nova alia puncta, vt poſſit correfpondere punctis utriuſque medietatis

Vasis, quam post rarefactionem occupat.

80 Tertio. Nam si rarefactio fit absque additione novæ quantitatis, sequitur, quod idem corpus sit induplici loco sibi adæquato; è contra verò si condensatio fit sine amissione quantitatis, sequitur, quod duæ, vel plures partes quantitatis sint in eodem loco, & consequenter penetrentur. Prima pars sequelæ probatur. Nam aqua ante rarefactionem solum est immediatè vasis tanquam in loco sibi adæquato; post rarefactionem verò est in toto vase tanquam in loco sibi adæquato; sed totum vas continet duo loca adæquata talis aquæ, siquidem continet duas medietates æquales, quarum qualibet est locus adæquatus aquæ condensatæ: ergo aqua est induobus locis sibi adæquatis. Secunda autem pars sequelæ prob. Quia partes aquæ rarefactæ, quæ sunt in superiori medietate vasis, si postea aqua condensetur, se recipiunt ad medietatem inferiorem eiusdem vasis; supponimus enim, quod tota aqua condensata, & consequenter omnes eius partes occupant solum medietatem vasis. Sed in medietate inferiori vasis erant aliæ partes distinctæ ab his, quæ erant in medietate superiori, & facta condensatione tales partes

non destruantur iuxta nostram sententiam: ergo plures partes aquæ condensatæ sunt in eodem loco, & consequenter penetrentur.

81 Quarto argues ex secunda conclusione nostra, in qua diximus, quod per rarefactionem corpus, & eius quantitas habet plures partes, quam antea habebat: ergo aliquæ partes quantitatis de novo producuntur. Patet consequentia: quia partes illæ, quas nunc habet corpus rarum ultra eas, quas antea habebat, antea non erant; ergo de novo fiunt, & producuntur. Deniquè. Quantitas, quam in rarefactione habet corpus rarum, est maior ea, quam habebat antea, ut patet per primam conclusionem nostram; sed quantitas maior, & minor non potest esse eadem numero quantitas: ergo quantitas, quam nunc habet corpus rarum, distincta est realiter à quantitate minore, quam antea habebat: ergo nova quantitas, & distincta à præexistente producitur per rarefactionem.

82 Ex his argumentis tria prima solum convincunt nostram primam, & secundam assertionem. Ad primum ergo nego minorem. Ad eius probationem, nego, etiam minorem; ad cuius probat. concessio ant. nego. consequ. Itaque id quod

mediat inter partem, & partem corporis rarefacti, quod facit easdem partes magis inter se distare, quam antea, non est aliquid indivisibile, ut bene probat argumentum; sed est quantitas, & extensio, non quidem nova, sed eadem quæ antea erat, maior tamen facta. Nam sicut per rarefactionem tota quantitas corporis fit maior: ita omnes partes eius fiunt maiores.

83 Pro cuius intelligentia notandum est, quod partes proportionales non possunt esse plures in continuo magno, quam in parvo, quia in utroque sunt infinite in potentia; possunt tamen esse maiores in uno, quam in alio. Patet etenim, quod in maiori corpore dimidium eius est maius dimidio corporis minoris: & consequenter dimidium dimidij maioris corporis etiam est maius dimidio dimidij minoris corporis, & sic deinceps. Cum ergo per rarefactionem tota quantitas fiat maior: ideo etiam partes eius proportionales maiores fiunt. Vel aliter potest hoc explicari per partes aliquotas distinguendo duplex genus partium aliquotarum: unum earum, quæ habent certam, & determinatam quantitatem absolute, & secundum se, ita ut in quocumque continuo reperiantur,

habeant eandem quantitatem determinatam, & certam. V. gr. palmus, vel digitus, seu quantitas digitalis sunt partes aliquotæ habentes determinatam quantitatem absolute, quia in quocumque reperiantur, tantam quantitatem habent, & non maiorem, nec minorem. Iste ergo partes aliquotæ non possunt fieri maiores, nec minores: quia si palmus fieret maior, vel minor, iam non esset palmus.

84 Coeterum aliud est genus partium aliquotarum, quæ secundum se, & absolute non habent certam, & determinatam quantitatem, sed solum per comparisonem ad aliquod continuum determinatum. Huiusmodi sunt partes, quæ accipiunt denominationem à numeris, ut tertia pars, quarta, vel quinta, &c. Iste partes possunt dici aliquotæ, quia sunt inter se æquales, & finitæ in quolibet continuo; quodlibet enim continuum sive parvum, sive magnum non habet nisi tres tertias partes, & quatuor quartas &c. omnesque tertiæ partes unius continui sunt inter se æquales, ut cuique notum est. Rursus partes istæ non habent determinatam quantitatem absolute, & in quolibet continuo: quia tertia pars continui maioris maiorem quantitatem habet, quam tertia pars conti-

nui.

huius minoris. At vero si istę partes comparentur ad aliquod continuum certę, & determinatę quantitatis, tunc habent certam, & determinatam quantitatem: ita ut quidquid fuerit maius, aut minus tali quantitate, non possit esse tertia pars illius certi, & determinati continui, & idem est de quarta, vel quinta, &c.

85 Exempli gratia si ponamus continuum, cuius quantitas totalis sit trium palmorum: tres tertię partes illius erunt singulę quantitatis palmaris, & non maioris, nec minoris: quia si accipiatur in tali continuo aliquid maius, vel minus palmo, non erit tertia pars eius, sed erit pars alterius denominationis. Dicimus ergo, quod huiusmodi partes aliquotę fiunt maiores in rarefactione: & rarefactione huius maioritatis considerata in partibus intermedijs possunt partes extremę magis inter se distare, quàm antea. Sicut si aqua ante rarefactionem haberet tantum quantitatem trium digitorum: & tunc tertia pars eius esset quantitas digitalis. Et si summantur duę tertię partes extremę, scilicet infima, & suprema, distant inter se per spatium quantitatis digitalis alterius tertię partis, quę mediat inter eas. Si verò per rarefactionem aqua cresceret vsque ad

quantitatem quatuor digitorum: tunc quęlibet tertia pars eius excederet quantitatem digitalem, ita ut tertia pars aquę rarefactę haberet quantitatem digitalem, & insuper tertiam partem vnius digiti. Cum ergo vna tertia pars mediet inter infimam, & supremam, & sit maior, quàm antea erat: consequens est, quo duę tertię partes, scilicet infima, & suprema distent inter se magis, quàm antea.

86 Ad secundum argumentum plura, & varia dicunt AA. sæpè citati: illos enim male torquet; cum tamen stando doctrinę, & sententię nostrę facile solvatur: In primis respondet Rubio quæst. I. de rarefactione, quod puncta aquę rarefactę non correspondent post rarefactionem punctis vtriusque medietatis vasis simul, sed successivè tantum: ita ut post rarefactionem puncta aquę correspondant alijs punctis vasis, & non his, quibus antea correspondebant. Cuius rationem reddit, quia quantitas post rarefactionem mutat locum, & præsentiam localem; consequenterque non potest correspondere eisdem punctis vasis, quibus antea correspondebat, alias maneret immota.

87 Cæterum hæc solutio prorsus falsa est, & contra ipsam

nam experientiam ; quod sic probo in eodem exemplo aquæ. Nam videmus, quod aqua rarefacta occupat aliam medietatem vasis, absque eo quod desinat occupare primam, quam solam occupabat ante rarefactionem; imò si utramque medietatem simul non occuparet, non occuparet totum vas, quia totum vas est utraque sua medietas: ergo puncta aquæ post rarefactionem correspondent non solum alijs punctis vasis, quæ sunt in secunda medietate, sed etiam simul ijs, quæ sunt in prima medietate.

88 Secundo contra eandem solutionem obstat: quia si puncta aquæ non correspondent illis punctis vasis, quibus antea respondebant: ergo aliqua sunt puncta in vase, quæ post rarefactionem non occupentur, nec tangantur à punctis aquæ: ergo nec partes vasis, quæ sunt inter talia puncta (in sententia quippè Aristotelis, quam, & ipse sequitur, puncta non possunt esse immediata in continuo; sed semper inter punctum, & punctum mediat pars divisibilis) occupantur, nec replentur ab aliqua parte aquæ. Hæc secunda constat, quia si tales partes occupantur ab aliquibus partibus aquæ: cum etiam aqua habeat sua puncta inter partem, &

partem, iam essent puncta in aqua, quæ corresponderent punctis primæ medietatis vasis: cuius contrarium asserit solutio. Nunc sic: sed si aliqua sunt partes in vase, quæ non occupantur, & replentur à partibus aquæ, aqua non occupat totum vas post rarefactionem, ut per se patet: ergo hæc solutio destruit suppositionem argumenti, quam admittit, & quam negare non potest ipsa experientia cogente.

89 Ex quo ulterius sequitur, quod partes illæ vasis, quæ non replentur à partibus aquæ, vel remaneant vacuæ, vel sint repletae alio corpore. Primum est contra scholam Peripateticam non admittentem vacuum; secundum est ponere rarefactionem fieri per intromissionem corpusculorum.

90 Denique ex dictis impugnatur aliter eadem solutio. Quia evidens est, quod dum aqua rarefit, ita ut occupet totum vas, cuius solam medietatem ante occupabat, omnes, & singulæ partes vasis replentur singulis partibus aquæ, ita ut nulla sit pars vasis, quæ non sit repleta aliqua parte aquæ: ergo etiam omnia, & singula puncta vasis quasi occupantur, & replentur singulis punctis aquæ: & consequenter puncta aquæ correspondent simul omnibus punctis

His vasis. Probo conseq. Quia si non ita est, detur aliquod punctum vasis, quod non occupetur, & tangatur ab aliquo puncto aquæ: cum tamen, vt supponimus, & probatum est, partes illæ, inter quas mediat tale punctum, occupentur à partibus aquæ. Tunc casus sequitur, quod ex parte aquæ non detur punctum continuans eas partes aquæ replentes partes vasis: inter quas mediat illud punctum non occupatum ab aliquo puncto aquæ: ergo partes illæ aquæ non erunt inter se continuæ, & vnitæ; siquidem in sententia huius authoris ponentis puncta continuativa in continuo, partes non continuantur nisi per puncta. Fiet ergo rarefactio per discontinuationem partium corporis rarefacti, quod est maius inconueniens: nec rarefactio erit extensio quantitatis, sed divisio eius.

91 Quare idem Rubio videns difficultatem suæ solutionis aliam parat quasi replicans contra illam, reuera tamen iterum proponens idem argumentum, vt aliam solutionem adhibeat. Dicit ergo, quod cum aqua ante rarefactionem duplò minor esset vase, siquidem solum occupabat medietatem illius; post rarefactionem vero adæquetur vasi occupan-

do illud totum, sequitur, vel quod post rarefactionem habeat plura puncta, & partes, quàm antea habebat, consequenterque quod nova puncta, & partes producantur; vel si non habet plura, quàm antea, sequitur quod tot puncta, & partes habeat corpus paruum, quot habet corpus magnum: quod, vt ipse ait, est in intelligibile. Hæc vltima sequela prob. Nam ex vna parte aqua post rarefactionem habet tot puncta, & partes, quot habet vas, siquidem adæquatur illi; ex alia verò parte si post rarefactionem non acquisiuit nova puncta, & partes, quas antea non habebat: tot habebat ante rarefactionem, quot habet post illam: ergo tot puncta, & partes habebat ante rarefactionem, quot habet totum vas. Sed ante rarefactionem erat minor vase: ergo corpus paruum habet tot puncta, & partes, quot habet magnum.

92 Huic argumento, quod vocat difficile, primò adhibet solutionem Conimbricensium, & eam impugnat. Solutio autem horum AA. talis est: concedunt namque quod aqua ante rarefactionem habet tot puncta, & partes, quot habet post illam, & consequenter tot, quot habet totum vas. Concedunt etiam vltimam sequelam argumenti,

videlicet quod corpus parvum habeat tot puncta, & partes quot habet magnum. Nec hoc, inquiunt, est inconueniens: quia vtrumque habet infinita puncta, & partes, & vnum infinitum non potest esse maius alio. Insuper hoc probant argumento desumpto ex duobus circulis maiori, & minori habentibus tamen idem centrum: vbi omnes lineæ, quæ ducuntur à circumferentia circuli maioris, transeunt per puncta distincta circuli minoris: consequenterque tot puncta habet minor, quot maior. Quo medio tanquam evidenti nos vsi sumus 6. Physic. ad probandum continuum non posse componi ex solis punctis.

93 Cæterum P. Rubio, cui fit in intelligibile, quod corpus parvum habeat tot partes proportionales, (de his enim partibus intelligitur illa demonstratio mathematica circulorum: de illisque solum loquuntur AA. tam affirmantes, quam negantes, quia loquuntur de partibus, quæ infinitæ sunt, & de punctis illis correspondentibus; solæ autem partes proportionales sunt infinitæ) quot habet magnum: hoc negat, & in sui favorem adducit eosdem circulos extensos in modum lineæ rectæ, vbi apparet, plura puncta habere circulum maiorem,

quàm minorem. Quomodo autem in hoc fallatur hic A. satis ostendimus citato libro Physic. vbi idem argumentum solvimus, & monstravimus contra PP. Complutenses, qui etiam vtuntur, quod præter lineas perpendiculares descendentes ad puncta circuli minoris possunt duci à punctis alijs eiusdem circuli minoris ad medietatem circuli maioris, in quæ excedit minorem, infinitæ aliæ lineæ licet non perpendiculares, rectæ tamen.

94 Neque verò, quia prædicti authoris hæc argumentatio deficit in impugnanda solutione Conimbricensium, ideò existimandum est per eam solui argumentum præsentis quæstionis. Licet enim doctrina solutionis vera sit quantum ad hoc quod corpus parvum habeat tot puncta, & partes proportionales, quot habet magnum, quia plura quam infinita dari non possunt, vt ibidem etiam latè ostendimus: hoc tamen impertinens est ad solvendum præsens argumentum. Ratio est, quia etiam est verum, quod corpus parvum habeat pauciores partes aliquotas, & certæ quantitatis, quàm magnum, vt ibidem etiam declaratum est; & per hoc ostensum quomodo vnum corpus possit esse maius alio, etiam si vtrumque habeat tot partes

proportionales. Adæquatio autem aquæ rarefactæ cum toto vase non fit per partes proportionales præcisè, imò per has præcisè partes non potest fieri adæquatio duorum corporum: quia licet in vno sint tot quot in alio, in vno tamen possunt esse maiores, quàm in alio; & defecto sic evenit, quando vnum corpus est maius alio.

95 Fit ergo adæquatio corporum per partes aliquotas æquales, & certæ quantitatis, ita vt illa corpora adæquentur, seu sint æqualia, quorum vnum habet tot partes aliquotas, ac aliud: sed aqua ante rarefactionem non habet tot partes aliquotas, quot habet vas, quia est in duplo minor vase: ergo cum post rarefactionem adæquetur vasi, vel acquireret plures partes aliquotas, quàm antea, & tunc restat difficultas quomodo hoc possit esse sine additione novæ quantitatis; vel si non acquirit, sequitur, quod corpus habens pauciores partes aliquotas sit æquale alteri habenti plures, quod est impossibile. Constat igitur quod argumentum manet adhuc in sua vi.

96 Ad quod ex propria mente respondet Rubio concedendo, quod post rarefactionem puncta, & partes aquæ correspondent omnibus pun-

ctis, & partibus vasis; negat tamen, quod aqua habeat tot puncta, & partes, quot habet vas. Quia inquit, ratione diversæ dispositionis, quam aqua rarefacta habet, possunt pauciora puncta, & partes aquæ correspondere pluribus partibus, & punctis vasis. Quod evidenter, vt ipse ait, probatur exemplo quadrati: in quo puncta vnius costæ, & lineæ ductæ ab eis ad puncta alterius costæ oppositæ correspondet omnibus punctis lineæ diametralis eiusdem quadrati secundum eam dispositionem, quam diameter habet in quadrato, quia omnes lineæ ductæ à costâ in costam transeunt per lineam diametralem, ita vt nullæ duæ lineæ concurrant in eodem puncto diametri, sed singulæ transeunt per distincta puncta. Rursus si linea diametralis ponatur in alia dispositione, scilicet iuxta costam: tunc evidens est, diametrum esse longiorem costâ in aliqua determinata quantitate: nec poterunt ad omnia puncta diametri sub hac dispositione duci lineæ ab omnibus punctis costæ, sed solum ad illa, quæ continentur in ea longitudine secundum quam diameter non excedit costam. Vnde puncta costæ non correspondent omnibus punctis diametri in hac dispositione positi.

97 Et cum puncta colla sint pauciora, quam puncta diametri, quia hic longior est colla: evidenter sequitur, quod pauciora puncta, & partes unius quantitatis, quæ sub vna dispositione non correspondent pluribus punctis, & partibus alterius quantitatis, eis correfpondeant sub alia dispositione. Ita ergo evenit in aqua rarefacta absque eo quod habeat tot puncta, & partes, quot habet vas. Eodem modo nititur hic A. componere, quod circulus minor habeat pauciora puncta, & partes proportionales, quam maior; & tamen omnibus punctis maioris correfpondeant puncta in minori, per quæ transeant lineæ, quæ à circumferentia maioris ducuntur.

98 Hæc tamen doctrina, & solutio plura continet inconvenientia: quæ vt manifesta fiant prius notandum est, quod in prædictis A. iste aperte fateatur, quantitatem corporis rarefacti non fieri maiorem secundum se, & in ordine ad se. Nam dicit, aquam rarefactam non habere tot puncta, & partes, quot habet vas, sed pauciora: eaque licet sint pauciora correfpondere pluribus partibus, & punctis vasis ratione dispositionis, quam habet per raritatem. Et cum in eius sententia aqua, vt esset in quantitate æqualis

vasi, deberet habere tot puncta; & partes, quot habet vas, necesse est, quod eius quantitas sit minor quantitate vasis, & consequenter non sit maior, quam antea erat.

99 Hoc norato sequitur primo ex doctrina solutionis, quod positis duobus corporibus non possemus certo scire, quodnam eorum esset maius, vel minus, aut an essent inter se æqualia: sequela est manifestè falsa: ergo, & illud ex quo sequitur. Prob. sequela. Nam ad sciendum quodnam corpus habeat maiorem quantitatem; v. gr. longitudinem non est aliud medium, nisi vel experientia ocularis, qua vidimus vnum excedere aliud in longitudine, vel adhibere aliquam mensuram, quam si vtrumque corpus adimpleat, erunt æqualia, & sic respectivè si aliquod deficiat à mensura, & aliud non; tunc enim erunt inæqualia: vel tandem inspiciendo ad locum, quem vnumquodque occupat; sed omnia ista fallunt; si vera est doctrina solutionis: ergo nulla erit regula certa dignoscendi maioritatem, vel minoritatem quantitatis inter corpora.

100 Minor prob. Nam in primis quod attinet ad evidentiam ocularem, licet vnum corpus videatur excedere aliud,

tamen hic excelsus potest esse solum quoad extensionem in ordine ad locum, quæ potest esse maior in vno corpore, quam in alio ratione alicuius dispositionis, vel raritatis, vel alterius: manente tamen quantitate, seu longitudine huius corporis æquali, vel etiam minori, ac est longitudo alterius corporis, quod videtur excedi. Hoc patet in ipso exemplo aquæ rarefactæ, quæ cum occupet totum vas, videtur excedere se ipsam secundum eam quantitatem, quam habebat, dum erat condensata, & solum occupabat medietatem vasis: sed non obstante hac evidentia oculari, quantitas aquæ rarefactæ non est maior in se, & in ordine ad se, quam quantitas eiusdem condensatæ, quia iuxta doctrinam solutionis non habet plura puncta, nec plures partes: ergo idem eveniet respectu aliorum corporum. Hoc autem maximè verum est, quia licet aliquando possimus certo scire, quod vnum corpus sit rarum, & aliud densum, vel quod vtrumque sit rarum, aut vtrumque densum: non tamen possumus certo scire quantam raritatem, vel densitatem habeat.

101 Eodem modo prob. min. quantum ad alias regulas. **Quia etsi adhibeatur mensura,**

quæ ab utroque corpore impleatur, non ideo possumus scire, ea habere æqualem quantitatem. Potest enim contingere, quod vnum corpus sit rarum: & tunc iuxta solutionem per pauciora puncta, & partes adimplebit mensuram: sed si habet pauciora puncta, & partes, quam aliud, habebit minorem quantitatem, & consequenter non erit æquale. Quod etiam confirmatur eodem exemplo aquæ rarefactæ, cui nulla melior mensura potest adhiberi, quam vas, in quo continetur, & quod occupat totum: & tamen licet aqua rarefacta impleat totam superficiem vasis, eius quantitas non est æqualis vasi iuxta doctrinam solutionis, quia non habet tota puncta, & partes, quot habet vas. Adde, quod cum ipsa mensura, quæ adhiberi potest, habeat suam raritatem, vel densitatem, nec etiam sciri poterit, vtrum quantitas eius sit maior, vel minor quantitate corporis mensurati. Quia si mensura sit rariore corpore mensurato, per pauciora puncta, & partes poterit correspondere, & adæquari quantitati maiori corporis mensurati. Per locum autem, quem vnumquodque corpus occupat, minus poterit investigari quantitas eius, cum vt constat ex dictis aqua rare-

facta sit minor superficie vasis, quam occupat.

102 Secundo sequitur quantum ad exemplum, quod adhibet solutio de circulo, & quadrato, quod si aliquis vellet asserere, quod costa quadrati est æqualis diametro, non posset falsitatis convinci. Quod sic probo. Nam ex eo convinceretur, quod diameter positus iuxta costam evidenter apparet longior illa: sed hæc ratio, & evidentia facile eludi posset, si vera est doctrina solutionis: ergo. Min. prob. Nam posset aliquis dicere, quod ille excessus qui apparet in diametro est solum in ordine ad occupandum maius spatium loci, non autem est excessus in longitudine, seu quantitate: quia licet costa habeat tantam longitudinem, quantam habet diameter; tamen posito diametro in tali dispositione, scilicet iuxta costam, non potest illi costa adæquari: potest tamen adæquari illi posito in ea dispositione, quam habet in quadrato. Sicut iuxta doctrinam solutionis quantitas aquæ condensatæ tanta est, quanta eiusdem rarefactæ; & tamen sub densitate non potest adæquari, nec correspondere toti vasi, benè tamen sub raritate. Alia etiam inconvenientia deduci possent, quæ facile quisque poterit considerare.

103 Nunc autem revertamur ad aliud, quod prædicta solutio supponit, scilicet quod corpus parvum non habet tot puncta, & partes proportionales. Contrarium enim asserimus, lib. 6. Physic. vbi impugnavimus rationem, qua hic author, & cum eo PP. Complutenfes moti sunt, quia iuxta illos à linea circuli minoris extenta in longum infra lineam circuli maioris eodem modo extensam non possunt duci lineæ rectæ ad omnia puncta lineæ maioris; unde videtur quod linea minor habeat pauciora puncta, quam maior.

104 Hoc, inquam, ibi impugnatum est, & tunc iterum breviter impugnatur. Nam à quolibet puncto ad quodlibet punctum potest duci linea recta: ergo à quolibet puncto lineæ minoris potest duci linea recta ad quodlibet lineæ maioris; & consequenter nullum est punctum in linea maiori, ad quod non possit duci linea recta à punctis minoris lineæ. Utraque consequentia de se est manifesta, & antecedens negari non potest nisi negando definitionem lineæ rectæ. Etenim à quolibet puncto ad quodlibet punctum potest duci linea brevissima, quæ est linea recta.

105 Sed fortè prædicti AA. dum negant, posse duci

lineas rectas à punctis lineæ minoris ad omnia puncta lineæ maioris, solum intendunt dicere de lineis perpendicularibus pro eodem accipientes lineas rectas, & perpendiculares. Et cum lineæ transversæ, quæ duci possunt à punctis lineæ minoris ad illam partem lineæ maioris, in qua excedit minorem, coincidunt in eisdem punctis, à quibus incipiunt lineæ perpendiculares: sit consequens, quod in lineæ minori non sint plura puncta, quam ea, à quibus ducuntur lineæ perpendiculares. Sed in lineæ maiori præter puncta perpendiculariter correspondentia omnibus punctis lineæ minoris dantur alia plura puncta, à quibus non possunt duci nisi lineæ transversæ ad puncta lineæ minoris, ut evidens est in figura posita, lib. 6. Physic. ergo semper sequitur, quod lineæ maior habeat plura puncta, quam minor. Quod autem puncta lineæ minoris, in quibus terminari possunt lineæ transversæ ductæ à lineæ maiori, sint eadem ac ea, in quibus terminantur lineæ perpendiculares, patet tum ex ipsa figura: tum quia nullum est punctum in lineæ minori, ad quod non ducatur lineæ perpendiculis ab ea parte lineæ maioris, secundum quam adæquatur minori infra ipsam posite:

ergo quæcumque lineæ transversa ducatur ab alia parte lineæ maioris, debet terminari in aliquo puncto lineæ minoris, in quo simul terminetur aliqua lineæ perpendiculis.

106 Et vergeri potest hoc idem assumptum contra nos. Quia si verum est, quod corpus parvum habet tot puncta, & partes proportionales, quot habet magnum, sicut nos dicimus: eadem ratione tenemur dicere, quod in medietates v. gr. alicuius corporis tot sint puncta, & partes proportionales, quot sunt in toto corpore. Sed hoc est impossibile: ergo, & illud, quod asserimus. Maior patet, quia eadem proportio est vnius corporis semipalmaris; v. gr. ad aliud palmare, quæ est medietatis corporis palmaris ad totum se ipsum. Min. autem prob. Quia si medietas alicuius corporis haberet tot puncta, & partes, quot habet totum, tunc pars esset æqualis, toti, & consequenter totum non esset maius sua parte, quod est impossibile, & contra prima principia. Sequela prob. Nam multitudo punctorum, & partium proportionalium, quæ est in medietate corporis, est pars totius multitudinis punctorum, quæ est in toto corpore: ergo si multitudo punctorum, quæ

est

est in medietae est tanta, quanta est multitudo punctorum, quæ est in toto corpore, pars erit æqualis toti.

107 Contra hæc argumenta, quæ licet non sint propria præsentis quæstionis, tamen hic inserta sunt, ne fortè aliquis eis convictus existimet, falsum esse id, quod lib. 6. Physic. dictum est, nempe non posse dari multitudinem maiorem multitudine infinita, videnda sunt ea, quæ ibidem latè adducimus ad hoc idem probandum. Deinde circa primum nitens in eo, quod in linea circuli minoris non sunt alia puncta, nisi ea à quibus duci possunt, vel in quibus terminari possunt lineæ perpendiculares, & consequenter puncta terminantia lineas transversas sunt eadem, ac ea quæ terminant lineas perpendiculares: iam ibidem præoccupata manet hæc replica, & insinuata solutio eius. Nam quantumcumque accipiantur in linea minori omnia puncta terminantia lineas perpendiculares: semper tamen inter quæcumque duo puncta ex his mediant partes lineæ; aliàs puncta in continuo essent sibi immediata, & sic continuum componeretur ex solis punctis. Sed si mediant partes, consequenter etiam mediant puncta, quia istæ partes cum sint divisibiles

debent etiam habere sua puncta continuativa iuxta sententiam prædictorum AA. & aliunde hæc puncta quæ mediant, non possunt esse eadem, ac puncta inter quæ mediant: ergo quomodocumque disponatur linea minor, necesse est concedere in ea alia puncta præterea, quæ terminant lineas perpendiculares. Et sic cessat difficultas primi argumenti.

108 Præterea. Quia si ex eo quod linea circuli minoris in tali dispositione posita, scilicet extensa in longum infra lineam circuli maioris non habet puncta distincta, quæ terminare possint omnes lineas, quotquot duci possunt à linea circuli maioris, sed necessario lineæ transversæ debent eo incidere in eisdem punctis, in quibus terminantur lineæ perpendiculares, ut videtur necessario concedendum; si ex hoc, in quam, licet inferre, quod puncta lineæ minoris sint pauciora: ergo pari ratione quia omnibus lineis, & punctis, quæ sunt in circulo maiori servata circulari figura, correspondent in circulo minori etiam sub circulari figura puncta distincta, ita ut nullæ duæ lineæ ductæ à circumferentia circuli maioris transeant per idem punctum circuli minoris, licebit, & debet inferri, tot puncta habere circumulum mi-

morem; quot habet maior.
 109 Consequentia hæc quoad id quod supponit, scilicet quod omnes, & singulæ lineæ ductæ à circumferentia circuli maioris transeant per circumulum minorem impermixte, ita vt nullæ duæ concurrant in eodem puncto, conceditur à P. Rubio, & à nobis citato loco Physic. probatum est contra P. Arriaga, & PP. Complutenses illud negantes. Quoad illud autem, quod asserit eadem consequentia, probatur efficaciter. Nam circulus maior non potest habere plura puncta, quam lineæ duci possunt à circumferentia eius vsque ad centrum; aliàs aliquod esset punctum in circumferentia circuli, à quo ad centrum non posset duci linea recta, quod est impossibile, vt per se patet; sed puncta circuli minoris sunt tot, quot sunt lineæ, quæ duci possunt à circumferentia circuli maioris, siquidem singulæ lineæ transeunt per singula, & distincta puncta circuli minoris: ergo sunt tot, quot sunt puncta circuli maioris. Idem argumentum fit de quadrato. Addo etiam, quòd etiam dissoluta figura circuli maioris, & minoris, & extensis lineis eorum in rectum, possunt taliter disponi, vt nullæ duæ lineæ ductæ à linea circuli maioris ad lineam

minoris concurrant in eodem puncto. Quod facile est cerne-
 re, si ita inter se iungantur illæ duæ lineæ, vt faciant angulum. Vides ergo, quòd illa argumentatio desumpta ex varia dispositione linearum nihil roboris habet.

110 Ad aliud argumentum resp. concessa maiori, negando min. Ad eius probat. negatur suppositum, quod includit illa propositio asserens, quod multitudo punctorum, quæ est in medietate corporis, sit pars multitudinis punctorum, quæ est in toto corpore. Supponitur enim, quod in continuo detur in actu aliqua multitudo punctorum continuantium partes continui. Quo supposito non solum dabitur vna multitudo totalis punctorum, sed etiam plures, imò infinitæ multitudines partiales punctorum, quarum quælibet sit multitudo infinita, vt concedunt ponentes infinita puncta in actu. Cæterùm quia impossibile est dari in actu infinitam multitudinem etiam punctorum: ideo non sequitur, quod pars sit æqualis toti, vel quod totum non sit maius sua parte; quia vbi non datur multitudo in actu, nec datur multitudo partialis, nec totalis. Dato autem hoc impossibili, scilicet quod daretur in actu infinita multitu-

do punctorum, sequitur vtrumque contradictorium, scilicet quod multitudo partialis punctorum, quæ esset in medietate corporis, esset æqualis multitudi totali, quia esset multitudo infinita, vt conceditur ab Adversarijs, & multitudine infinita non potest dari maior multitudo propter rationes à nobis adductas loco citato Physic. Esset etiam inæqualis, seu minor multitudine totali punctorum, quæ esset in toto corpore, quia esset pars illius.

III Et vt videas hæc omnia absurda, & inconvenientia secum afferentia verificationem vtriusque partis contradictionis sequi ex illa sententia ponente multitudinem infinitam punctorum actu existentium in continuo: nunc probandum est, ex eadem sententia sequi, quod continuum habeat plura puncta, quam habet, seu quod habeat plura puncta, quam sint omnia, quæ habet. Et idem de lineis, prout ponuntur ab Adversarijs in continuo. Nam acceptis omnibus lineis, quæ sunt in corpore orbiculari descendentes à circumferentia vsque ad centrum, certum est, quod interquaslibet duas illarum mediat aliqua pars eiusdem corporis, cum lineæ non possint esse inter se immediatæ, aliàs superficies constaret ex solis lineis;

& præterea quia lineæ ductæ à circumferentia ad centrum quo magis recedunt à centro, eo magis distant inter se: vnde necesse est, quod in circumferentia, vel circa illam sint maximè inter se distantes, & consequenter quod inter quamlibet, & aliam detur aliqua pars superficiæ media. Sed illæ partes, quæ mediant interquaslibet duas lineas habent etiam suas lineas, alias daretur aliqua pars superficiæ, quæ non esset continuata per lineas: ergo præter illas omnes lineas, quas habet corpus orbiculare à circumferentia vsque ad centrum, dantur aliæ, quæ mediant interquaslibet duas illarum omnium: ergo dantur plures lineæ, quam sint omnes, quas habet corpus orbiculare.

III2 Idem argumentum fit in punctis. Quia corpus orbiculare in circumferentia non potest habere plura puncta, quam lineæ sunt in illo à circumferentia ad centrum: aliàs aliquod punctum esset, à quo non posset duci linea ad centrum. Et cum inter punctum, & punctum semper mediet aliqua pars lineæ, quæ etiam debet habere sua puncta continuativa: sequitur, quod acceptis omnibus punctis circumferentiæ initiatiuis omnium linearum, quæ puncta sunt omnia,

quæ habet circumferentia, ad-
huc dentur alia mediantia inter
quælibet duo puncta ex illis
omnibus; & consequenter quod
sint plura puncta, quam omnia.
Quare ut vitentur hæc absurda,
standum est sententiæ nostræ
quæ asserit non dari in conti-
nuo puncta continuativa in
actu, sed solum in potentia:
infinitatemque eorum solum es-
se in potentia consistentem in
eo quod nunquam tot divisio-
nes continui possint existere in
actu, quin plures adhuc dari
possint. Et hoc pacto bene, &
sine inconvenienti salvatur, tot
puncta habere continuum par-
vum, quam magnum, & par-
tem continui, quam ipsum to-
tum. Quia sicut verum est de
toto aliquo continuo, quod
non toties possit esse divisum
in actu, quin adhuc pluries di-
vidi possit: ita verum est de
qualibet parte eius, quod non
toties potest esse divisa in actu
in suas partes, quin adhuc plu-
ries dividi possit, supposito ut
omnes supponimus cum Aristo-
tele, quod quælibet pars con-
tinui est divisibilis in infinitum.

113 Hæc dicta sunt circa
doctrinam, qua vititur P. Ru-
bio pro solutione secundi argu-
menti, quatenus opponi potest
contra ea, quæ tanquam certa
statuta reliquimus, lib. 6. Physic.
Nunc autem quid alij respon-

deant ad idem secundum argu-
mentum, videndum est. Et
quidem Colleg. D. Thom. ean-
dem solutionem quoad rem
adhibet, quam Rubio, ut in
ipso videri potest. Solutionem
vero Complut. Carmelitarum
recurrentium ad quædam pun-
cta vago, & confuso modo
existentia in partibus aquæ pro-
portionalibus non intelligo, &
ideo eam prætermitto.

§. VI.

*Vera solutio traditur secundi
argumenti, & alio-
rum.*

114 **R** Espondetur ita-
que ad secun-
dum argumentum propositum
contra quintam conclusionem
negando antecedens, scilicet
quod per rarefactionem produ-
cantur nova puncta: non quia
aqua rarefacta non fiat maior,
vel partes eius plures, quam
antea; sed quia nec in rarefa-
ctione, nec in vilo casu puncta
producuntur in actu, nisi per
divisionem continui: rarefactio
autem non est divisio quantita-
tis, sed augmentum eius. Ad
probat. antecedentis concessio
antecedenti, nego suppositum
consequentis, si intelligatur de
correspondentia punctorum cō-
tinuativorum actu existentium

in aqua, vel in vase, quia talia puncta nulla sunt, ut sæpè dictum est. Si verò intelligatur de correspondentia punctorum existentium in potentia; tunc dico, quod aqua post rarefactionem correspondet omnibus punctis, & partibus vasis, cum antea solum corresponderet medietati illius. Correspondet quidem non per puncta, quæ ut dictum est non sunt in illa actu nec ante, nec post rarefactionem; sed per extensionem maiorem, & maiorem quantitatem, quam habet post rarefactionem; non enim adæquatio aquæ cum vase fit per puncta, sed per quantitatem.

115 Eo autem ipso quod quantitas aquæ fiat maior, & æqualis vasi per rarefactionem, potest habere tot divisiones per partes aliquotas, quot vas potest habere: & sic puncta in potentia aquæ, per quæ possunt terminari partes eius aliquotæ si fiat divisio, correspondent punctis in potentia vasis potentibus terminare facta divisione partes aliquotas eiusdem vasis. Et hoc est, quod diximus in secunda conclusione, quod scilicet per rarefactionem habet corpus plures partes aliquotas, quam antea habebat; unde non mirum quod post rarefactionem adæquetur aqua toti vasi, cui ante rarefactionem non adæquatur.

116 Ad 3. argum. resp. illud contra nos nullam vim habere, sed contra Authores sæpè impugnatos qui dicunt, aquam rarefactam non habere maiorem quantitatem, quam habebat condensata. Hoc enim dato sequitur, aquam rarefactam occupare duplicem locum sibi adæquatum. Quia locus adæquatus corporis ille est, qui adæquatur quantitati eiusdem corporis; in sententia autem prædictorum AA. quantitas aquæ rarefactæ non excedit quantitatem medietatis vasis, quia non est maior quantitate eiusdem aquæ condensatæ, & quantitatis aquæ condensatæ non excedit quantitatem medietatis vasis: ergo dum aqua per rarefactionem occupat aliã medietatem vasis, occupat alium locum sibi adæquatum.

117 In sententia autem nostra licet quantitas aquæ rarefactæ, & condensatæ sit eadem numero quantitas: est tamen maior dum est rarefacta, quam dum erat condensata. Locus autem adæquatur corpori, vel quantitati eius non secundum quod est hoc numero, nec secundum quod habet hanc numero quantitatem, sed secundum quod habet tantam quantitatem. Unde locus adæquatus aquæ condensatæ est medietas vasis: & locus adæquatus eius-

eiusdem rarefactæ est totum vas, sed non ideo totum vas est duplex locus adæquatus aquæ, quia aqua dum habet maiorem quantitatem, habet maiorem locum sibi adæquatum, quam dum habebat minorem quantitatem. Ex eo autem quod totum vas contineat duplicem locum aquæ condensatæ, non sequitur quod aqua aliquando sit in duplici loco sibi adæquato: quia dum est rarefacta, totum vas non excedit quantitatem eius, quamvis excedat quantitatem eiusdem aquæ condensatæ. Quare in forma ad arg. neg. utramque sequelam. Ad probat. primæ concessis præmissis, neg. conseq. quæ non sequitur propter dicta.

118 Ad probat. secundæ sequelæ concedo mai. si rectè intelligatur, ita scilicet quod partes, quæ erant in superiore parte vasis, se recipiant ad medietatem vasis, non manendo tantæ, quantæ erant dum aqua erat rarefacta, sed factæ minores per condensationem. Quia sicut per rarefactionem partes quantitatis fiunt maiores modo explicato, s. antecedenti inter solvendum primum argumentum, ita fiunt minores per condensationem. Hoc notato concedo etiam min. & neg. conseq. Quia licet partes, quæ erant in medietate inferiori, vel supe-

riori vasis non destruantur: utraq; tamen fiunt minores, & per consequens partes aliquotæ etiam fiunt pauciores; unde nulla est pars, quæ sit in eadem parte loci cum alia.

119 Ad 4. neg. conseq. Ad eius probat. neg. etiam conseq. Quia pluralitas illa partium, nec post rarefactionem est in actu, sed solum in potentia. Ad hoc autem, ut plures partes in potentia sint modo, quam antea, non requiritur quòd aliquid de novo producat; sed quòd illud, quod antea erat, fiat in actu maius; hoc enim ipso quòd sit maius, potest dividi in plures partes aliquotas, & sic habet eas in potentia. Et si dicas: quando quantitas de novo producit in generatione corporis quantæ, partes eius solum sunt in potentia: & tamen ut sint in potentia, necesse est quòd de novo producat quantitas: ergo etiam in rarefactione etiam si partes illæ plures sint solum in potentia, debet produci de novo aliqua quantitas. Resp. negando conseq. quia ante primam productionem quantitatis non supponitur aliqua quantitas in actu, & ut partes sint in potentia, debet esse aliquod totum in actu. In rarefactione autem supponitur iam producta in actu, & solum fit maior in actus

actu : potest autem quantitas fieri maior in actu absque productione alicuius novæ quantitatis per solam intensiorem præexistentis.

120 Vel aliter potest responderi ad 4. argumentum, negando etiam consequ. Et ad eius probat. dist. consequens : ergo de novo fiunt, in actu, neg. consequ. in potentia, concedo consequ. et si ulterius inferatur: ergo aliquid fit de novo, quod antea non erat, negandum est; quia ut fiant plures partes in potentia, non requiritur quod aliqua quantitas fiat de novo, sed quod illa eadem, quæ antea erat, fiat maior in actu. Et potest explicari exemplo intensiorem qualitatum in sententia Thomistarum. Nam calor post intensiorem continet virtualiter plures gradus caloris, quam ante intensiorem continebat; & tamen per intensiorem non fit aliquis calor, vel gradus caloris, qui antea non esset: sed solum calor præexistens fit maior intensivè, & per hoc continet plures gradus caloris, quam antea continebat.

121 Ad 5. Resp. quod æquè vrget Thomistas in intensiorem. Nam calor, quem nunc habet aqua calida ut quatuor v. gr. maior est calore, quem antea habebat, dum solum erat calida, ut duo; sed calor maior, & minor non potest esse idem numero: ergo. Imò, & omnes vrget, nisi teneant, quod intensiorem qualitatum fit per productionem novæ qualitatis totalis. Quia nisi declinetur ad hanc sententiam, omnes debent fateri, quod calor, qui augetur, perseverat idem numero post augmentum, ac antea erat; aliàs intensiorem non esset augmentum caloris, sed destructio eius. Ex hoc ergo. Resp. neg. min. Quia potius natura augmenti quantitatis, vel qualitatis, quod fit per rarefactionem, vel intensiorem, requirit quod eadem numero quantitas, quæ nunc est minor, postea fiat maior, vel secundum extensionem, vel secundum intensiorem.

DISPUTATIO V.
DE REACTIONE,
& reflexione.

QUÆST. Vnica.

Quid sint, & quomodo fiant reactio, & reflexio?

§. I.

Explicatur quomodo fiat reactio, & antiparistasis.

Quia transmutatio-
nes elementorum,
sive quando vnum
elementum trans-
mutatur in aliud, sive quando
ex ipsis elementis generantur
mixta, fiunt per mutuam actio-
nem eorundem elementorum
ad invicem, ita vt vnum agat
in aliud, & è contra aliud reagat
in primum: ideò interpre-
tes Philosophi in præfenti insti-
tuunt quæstionem de reactione,
an scilicet detur, & quomodo

fiat? Occasio verò tractandi in
præfenti de antiparistasi, & re-
flexione est, quia Philosophus
in his libris assignans condi-
tiones, quæ requiruntur ex par-
te agentis, & passi ad agen-
dum, & patiendum, docet;
agens, & passum quodammo-
do debere esse similia, & quo-
dammodo inter se dissimilia.
Similia quidem in materia, quia
debent communicare in mate-
ria, quæ sit transmutabilis ad
formam vtriusque, id est, tam
ad

ad formam agentis , quàm ad formam passi. Propter quod licet cœlum sit agens respectu corporum sublunarium , non potest tamen pati ab iisdem corporibus : quia materia cœlorum non potest recipere aliam formam præter eam , quam de facto habet.

2 Dissimilia autem debent esse quantum ad formam , & qualitatis , ita vt habeant qualitates inter se contrarias , vel ad minus si tàm agens , quàm patiens habuerint qualitatem eiusdem speciei , debet esse dissimilitudo in intensiōe eiusdem qualitatis , ita vt in vno sit magis intēsa , quàm in alio. Propterquod , vt fert communior opinio , vnum calidum vt quatuor non potest agere in aliud calidum vt quatuor intendendo calorem eius : quia cum sint omnino similia in qualitate , & eius intensiōe , cessat finis , & ratio , ob quam agens agit in passum , ad hoc nempe , vt illud assimilet sibi ; quod quidem facere non posset , si illud supponeret perfectè sibi simile antecedenter ad suam actionem.

3 Alia item ratio huius communis opinionis afferri solet : nimirum quia si calidum tantum vt quatuor posset agere in aliud calidum vt quatuor , maiorem intensiōem caloris

causaret in eo , quàm ipsum agens in se haberet ; alias nihil ageret : sed non potest maiorem intensiōem causare , quàm in se habeat : siquidem nullum agens potest causare effectum , quem non præcontinet : ergo.

4 In reflexiōe autem vt infra dicemus , videtur simile agere in omnino sibi simile : & quod plus est , in antiparistasi videtur quod idem agat in se ipsum ; vnde multo magis simile poterit agere in sibi simile. Vt ergo examinetur quomodo actiones , quæ sunt per antiparistasm , & reflexiōem , contingere possint absque eo quod aliquid agat in se ipsum ; vel in simile , tractant AA. in præsentī de antiparistasi , & reflexiōe ; de quibus nos breviter aliquid dicemus , supponendo magis cum communi sententia quam disputando , quod nec idem potest agere in se ipsum , nec simile in omnino sibi simile.

5 Primò itaque quantum ad reactionem sciendum est , eam nihil aliud esse , quàm mutuam actionem , qua passum reagit in ipsum agens , a quo patitur secundum aliquam qualitatem contrariam ei , per quam agens in ipsum agit. V. gr. dum ignis agit in aquam eam calefaciendo : è contra aqua per suam naturalem frigiditatem agit in ignem , illum aliquatenus

infrigidando. Quod autem datur huiusmodi reactio, seu reciproca actio contrariorum in invicem; docet apud P. Rubio Philosophus lib. 4. de Generat. animalium, cap. 3. per hæc verba: *Omne agens patitur etiã à patiente, ut quod secat, hebetatur ab eo quod secatur: quod calefacit, refrigeratur. Denique quodcumque movet excepto primo, mutuo movetur aliquo motu; & interdum etiam ita fit, ut quod agit, magis patitur quam agat: & refrigeretur quod calefacit, & calefeat, quod frigefacit.*

6 Quam doctrinam Philosophi confirmat ipsa experientia. Videmus enim, quòd si manus calida tangat aliam manum frigidam, eam calefacit, & vicissim ab ea infrigidatur temperando calorem. Item si pruna accensa mittatur in aquã, vel aqua super eam fundatur, extinguitur pruna, vel in totum, vel in parte: & simul aliqua pars aquæ consumitur, & evaporatur, ut testatur vapor, & exhalatio, quam videmus ascendere, in quam resolvitur pars aque. Quare sententia hæc communis est, & ab ea ortum ducit illud proloquium *omne agens agendo repatitur*: quamvis aliqui apud prædictum A. hanc sententiam negaverint non admittentes reactionem.

7 Contra eam autem sunt hæc argumenta. Primum: nam à proportionem minoris inæqualitatis non fit actio; sed dum agens agit in aliquod passum, semper passum se habet ad agens in proportionem minoris inæqualitatis: ergo non potest reagere in agens, à quo patitur. Mai. & min. simul probantur explicando proportionem maioris, & minoris inæqualitatis. Proportio itaque ista attenditur inter virtutem activam, seu activitatem agentis, & virtutem resistivam passivi; cum enim agens, & patienti habeant qualitates contrarias, sicut agens agit per suam qualitatem, ita passum resistit eius actioni per contrariam qualitatem. Quæ resistencia in eo consistit, quòd passum, vel omnino impedit actionem agentis, vel saltem retardat eam, ut non fiat tam citò, nec sit tam intensa, sicut esset si ex parte passivi non daretur qualitas opposita resistens. Quando ergo activitas agentis est maior resistencia, seu virtute resistiva passivi: tunc datur proportio maioris inæqualitatis, & sequitur actio: quia agens sua activitate vincit passum. Quando verò maior est resistencia passivi, quam sit activitas agentis, tunc datur proportio minoris inæqualitatis: & tunc non potest

dari actio, quia agens non potest vincere resistentiam passivi, quæ maior est activitate agentis.

8 Ex quibus probata manet utraque propositio. Nam si agens agit in aliquod passivum, activitas eius maior est virtute resistiva passivi, ut constat ex dictis; sed virtus resistiva passivi est illa eadem virtus, per quam posset reagere in agens à quo patitur, ut patet in aqua, quæ per suam frigiditatem simul resistit activitati ignis, & si debet agere in ignem, agit per eandem frigiditatem debilitando calorem ignis. Similiter virtus resistiva ignis, per quam debet resistere aquæ in reagenti, nihil aliud est, quam calor eiusdem ignis, qui etiam est virtus activa illius, per quam agit in aquam: ergo virtus resistiva ignis maior erit virtute activa aquæ; & consequenter aqua patiens ab igne se habebit ad illum in proportionem minoris inæqualitatis, ideoque non poterit in illum reagere.

9 Secundum argumentum est: nam sequitur ex reactione, quod calidum ut sex; v. gr. non possit agere in calidum, ut quatuor intendendo calorem eius usque ad sextum gradum, quod videtur contrariari experientia. Sequela prob. Nam si simul dum agit calidum ut sex,

in calidum ut quatuor, repatitur à frigiditate huius, quam simul habet cum calore ut quatuor: ergo aliquem gradum caloris amittit per reactionem, siquidem frigidum non potest reagere in calidum nisi minuendo, & remittendo eius calorem: ergo dum durat reactio, calidum iam non est calidum ut sex, consequenterque non poterit causare calorem ut sex in calido ut quatuor. 3. sequitur ex reactione, quod idem simul moveatur motibus contrariis, quod est impossibile. Sequela prob. ponendo, quod ignis agat in aquam medio aere. Tunc prius debet ignis calefacere aerem, quam aquam, ut per se notum est: si ergo aqua debet reagere in ignem etiam medio aere, prius in frigidabit aerem, quam ignem: ergo aer simul calefiet, & frigesiet, quod est moveri simul motibus contrariis.

10 De hac materia latissime agit P. Rubio, qui pro solutione primi argumenti notat, & cum eo Complut. Carmelitæ, & Colleg. D. Thomæ, duplicem esse resistentiam, unam activam, aliam formalem, quam vocant etiam passivam. Resistentia activa consistit in ipsa actione, qua unum contrarium agit in aliud debilitando eius virtutem ex eo quod per suam actio-

actionem imprimit contrario qualitatem propriam sui: quæ quia contraria est qualitati, per quam agit alterum contrarium, idè debilitat virtutem eius. Resistentia formalis, seu passiva consistit in qualitate propria vnus contrarij, non quatenus actiua est, sed quatenus est forma ex natura sua impossibilis cum qualitate alterius contrarij vt in igne calor, & in aqua frigiditas.

II Supposita hac distinctione dicunt hi AA. quòd vt actio sit à proportionem maioris inæqualitatis, non est necessarium quòd virtus actiua, seu actiuitas passiuæ reagentis in agens, à quo patitur, sit maior resistantia actiua eiusdem agentis; hoc enim est impossibile: quia resistantia actiua agentis est ipsamet actiuitas sua, seu actio eius. Hæc autem, supposito quòd agens agat in passum, & illud sibi subijciat, debet esse maior actiuitate passiuæ; alioquin agens non posset vincere, nec superare passum, nec in illo agere. Sufficit itaque, & requiritur vt actio sit à proportionem maioris inæqualitatis, quòd actiuitas passiuæ reagentis sit maior resistantia formali, seu passiuæ agentis. Quòd quidem explicant in igne, & aqua: supposito enim quòd ignis agat in aquam, maior est actiuitas ig-

nis, quam resistantia aquæ; sed quia aqua etiam reagit in ignem, actiuitas aquæ debet esse maior resistantia formali ignis, quamvis sit minor resistantia actiua.

12 Cæterum quia vt in argumento dicitur, & prædicti AA. fatentur, resistantia formalis ignis est ipsemet calor ignis, qui est etiam eius actiuitas, seu virtus actiua; vnde videtur; quòd eadem sit resistantia formalis, & resistantia actiua: consequenterque si actiuitas passiuæ reagentis est maior resistantia formali agentis, etiam erit maior resistantia actiua eiusdem, & actiuitate eius: & sic fiet actio à proportionem minoris inæqualitatis. Respondent, quòd eadem qualitas potest esse magis actiua, & minus resistiua: ideoque vt est actiua potest superare contrariam qualitatem, & vt est resistiua superari ab ea. Et ita dicunt contingere in calore, qui est actiuior cæteris qualitatibus primis, scilicet frigiditate, humiditate, & siccitate: in secundo autem loco actiua est frigiditas, in tertio humiditas, & in quarto siccitas. At vero in ordine resistendi evenit è conuerso; magis enim resistiua est siccitas, quam reliquæ tres: & humiditas magis quam frigiditas, & hæc magis quam calor,

qui sicut est omnibus activior, ita est omnibus minus resistivus.

13 Concludunt itaque, quòd aqua potest reagere in ignem, & quidem à proportionè maioris inæqualitatis: quia licet calor ignis sit magis activus, & consequenter maiorem habeat resistantiam activam, est tamen minoris resistantiæ formalis, quàm sit activitatis frigiditas aquæ. Addunt etiam, quòd agens non resistit secundum totam suam virtutem passo in se reagenti, id est, non resistit secundum totam intensiorem propriæ qualitatis, sed solum secundum illum gradum, secundum quem propria qualitas est incompatibilis cum qualitate contraria passi reagentis, & qui per eandem qualitatem passi reagentis expelli debet; ut quia calor ignis non est incompatibilis cum frigiditate aquæ, nisi prout est calor in summo gradu v. gr. in octavo, solum resistit frigiditati aquæ secundum octavum gradum, & non per reliquos gradus suæ intensiõnis. Vnde activitas aquæ reagentis secundum totam intensiõnem suæ frigiditatis maior est resistantia formali ignis.

14 Circa hanc doctrinam omiſſis alijs, quæ longiorem discussionem postulant, illud quod dicit de ordine, & excel-

su activitatis, & resistantiæ inter qualitates primas, & incertum videtur; & si adhibeatur ad salvandum quòd omnis actio debeat esse à proportionè maioris inæqualitatis, non convincit intentum. Nam si ut dicitur, frigiditas est magis resistiva, quàm calor, poterit esse magis resistiva, vel saltem æquè, quàm calor sit activus. Vnde enim oppositum probabitur? Dato namque quòd aliqua ratio reddi possit, ut comparando activitatem cum activitate, & resistantiam cum resistantia habeant illum ordinem assignatum: attamen comparando resistantiam minus activi cum activitate magis activi, poterit quis dicere, quod licet calor ignis sit magis activus, quàm frigiditas aquæ: tamen est minus activus, quàm resistiva sit frigiditas aquæ, vel saltem non est magis activus, quàm illa sit resistiva. Vnde actio ignis in aquam erit, vel à proportionè æqualitatis, vel à proportionè minoris inæqualitatis, quorum utrumque tanquam falsum negatur à prædictis AA.

15 Præterea. Vnde constat, quòd activitas aquæ reagentis sit maior resistantia caloris ignis? Licet enim calor sit magis activus, quàm resistivus, potest tamen esse tam resistivus, quàm activa est aqua; quia cum

cum activitas aquæ sit minor activitate ignis ut dicitur, adhuc si detur quòd ignis sit tam resistivus, quàm activa est frigiditas aquæ, adest locus ut sit magis activus, quàm resistivus. Deniquè. Quia ignis resistit aquæ reagenti non solum per calorem, sed etiam per siccitatem: si ergo siccitas est summè resistiva ut dicitur, & frigiditas, & humiditas aquæ non sunt summè activa, ut etiam asseritur, erit resistantia ignis per siccitatem maior, quàm activitas aquæ: ergo actio aquæ reagentis erit à proportione minoris inæqualitatis.

16 Quarè aliam viam explicandi reactionem proponam aliorum iudicio tenendam, vel respiciendam. Dicendum est ergo primò, quòd inter qualitates activas nulla datur resistantia, quæ non sit activa. Dico inter *qualitates activas*, ut excludam eam resistantiam, qua lapis v. gr. resistit moventi, vel movere conanti: tunc enim illa resistantia non consistit in aliqua actione lapidis erga moventem. Similiter excluditur resistantia, qua lapis ob sui duriem resistit impressioni sigilli: quæ magis est incapacitas recipiendi effectum sigillationis, quàm resistantia. Prob. autem assertum. Quia vel qualitas activa est in eo gradu intensiois ut

possit agere in subiectum qualitatis contrariæ: vel est tam remissa, ut nullo modo possit agere in qualitatem contrariam; sicut si v. gr. ponamus aliquod calidum ut vnum comparatum cum frigido ut octo, in quod nihil agere potest. Si qualitas sit hoc secundo modo, tunc non resistit qualitati contrariæ sed omnino ei cedit: sicut lapis exiguæ ponderis non resistit levare ipsum volenti. Si autem qualitas habeat eam intensioem, per quam possit agere in subiectum contrariæ qualitatis: tunc necesse est quòd agat in illud, supposito quòd sit capax effectus talis qualitatis, & sit debite applicatum. Sed agendo in illud, resistit illi, quia imprimendo est propriam qualitatem debilitat virtutem, & activitatem illius: ergo tota resistantia inter qualitates activas stat in activitate, seu actione earum.

17 Secundò dicendum est: quòd omnes qualitates contrariæ si sint æqualis intensiois, & etiam æqualiter habeant alias condiciones requisitas ad agendum, habent æqualem activitatem respectu sui contrarij. Vnde si frigiditas in aqua sit tam intensa, sicut intensus est calor in igne: tantam activitatem habet aqua contra ignem per suam frigiditatem, sicut ignis contra aquam per suam calorem.

lorem; idem est de cæteris qualitatibus comparatis cum suo contrario. Probat. hoc. Quia si non ita esset, sequeretur, non posse dari actionem, & reactionem requisitam ad mixtionem inter ignem, & aquam æqualis quantitatis: consequens est contra experientiam, qua constat quòd etiamsi in quantitate æquali applicentur ignis, & aqua, semper generatur aliquod mixtum scilicet aliquis vapor: ergo. Sequela prob. Actio, & reactio requisita ad mixtionem talis est, quòd simul per eam corrumpitur vtrumque miscibile, vt ex materia vtriusque generetur mixtum, vt cum Philosopho concedunt omnes qui mixtionem non negant; sed hoc non posset esse si ignis æqualis quantitatis cum aqua haberet maiorem activitatem in aquam per calorem, quam aqua in ignem per frigiditatem: ergo.

18 Min. prob. Nam si calor ignis est activior, citius expelleret à materia aquæ frigiditatem, quam aqua expelleret calorem à materia ignis: ergo citius vltimò disponderetur materia aquæ ad abijciendam suam formam, quam materia ignis ad abijciendam suam. Sed posita vltima dispositione ad expulsionem formæ statim expellitur, & introducitur alia: ergo antequam materia ignis es-

set disposita ad abijciendam suam formam, esset introducta forma ignis in materia aquæ: ergo solum daretur ibi corruptio aquæ, & generatio ignis, non autem mixtio vtriusque.

19 Dices, quòd aqua non solum agit in ignem per frigiditatem, sed etiam per humiditatem; & quia humiditas activior est, quam siccitas vt supra dictum est: ideò quantum activitas caloris superat activitatem frigiditatis, tantum superat activitas humiditatis activitatem siccitatis, & per hoc recompensatur excessus activitatis in aqua, & igne ita vt simul se corrumpant. Sed contra: quia in primis posito quòd ignis sit tam siccus, quam humida est aqua, eadem manet difficultas, cur scilicet si vtraque qualitas est eiusdem intensiois, non erit tam activa vna quam alia respectu sui contrarij? Deinde contra hoc obstat id quod supra dicebamus, videlicet quòd si ex vna parte ponitur, siccitatem esse magis resistivam, non potest stare quòd humiditas sit magis activa, quam siccitas. Tum quia siccitas solum resistit agendo in humiditatem, vt dictum est: ergo si est magis resistiva, est magis activa. Tum etiam, quia siccitas est resistiva in summo, vt dicitur, humiditas vero non

est

est in summo activa : ergo non potest superare resistantiam siccitatis, quantum superat activitatem caloris activitatem frigiditatis.

20 Tertiò dicendum est, actionem posse, & de facto esse à proportionem æqualitatis, aliquando à proportionem maioris inæqualitatis, & aliquando à proportionem minoris. Prima pars probatur argumento immediate facto. Quia ut detur mixtio, requiritur quòd utrumque contrariorum sit æqualiter activum in invicem, ut simul possint se corrumpere, & sic in materia utriusque introduci forma mixti. Quoad secundam partem patet in generatione substantiali, quæ non sit mixtio; v. gr. quando ignis generat ignem ex aqua, vel ex alia materia habente sufficientem frigiditatem, vel humiditatem ut possit reagere in ignem. Tunc enim ignis agit in aquam perducendo eam usque ad ultimam dispositionem pro suscipienda forma ignis; aqua verò etsi agit in ignem, quia aliquam frigiditatem, vel humiditatem in eo introducit, non tamen tantam, quanta sufficit ad expellendam formam ignis; aliàs tunc intercederet mixtio utriusque: ergo tunc maior est virtus activa ignis in aquam, quam aquæ in ignem; consequenter

que etiam resistantia aquæ est minor, quam activitas ignis.

21 Vel aliter clariùs explicatur hoc inter duo contraria absque eo quòd detur generatio unius ex alio. V. gr. si ponamus calidum ut sex, & frigidum ut quatuor: tunc fortius aget calidum in frigidum illud calefaciendo, quam frigidum in calidum illud infrigidando. Per quod exemplum constat etiam tertia pars, quomodo scilicet possit dari actio à proportionem minoris inæqualitatis. Quia licet in casu posito actio calidi in frigidum sit à proportionem maioris inæqualitatis, quia maior est virtus calidi ut sex ad calefaciendum, quam frigidum ut quatuor ad infrigidandum: tamen ex parte frigidi est à proportionem minoris propter eandem rationem, quia magis resistit calidum per suam actionem, quam frigidum agat in calidum. Et per hoc patet ad primum argumentum contra reactionem.

22 Sed tamen contra dicta opponi potest, quòd asserere calorem saltem, vel ignem per eum non esse activiorem cæteris elementis, & qualitatibus primis videtur esse contra communem opinionem. Sed responderi potest, quòd ignis est activior cæteris elementis comparative ad mixta, quæ facilius,

lius, & citius corrumpuntur per calorem ignis, quam per qualitates aliorum elementorum. Sed facta comparatione ignis cum elemento sibi contrario, & respectu actionis, qua in illud agit, nulla experientia constare videtur, quod ignis sit potentior ad agendum in aquam, quam aqua in ignem; imò potius videmus, quod aqua facile extinguit ignem. Insuper ignis in terram non tam facile agere potest, ut ipsa experientia docet.

23 Præterea opponi potest argumentum commune supra insinuatam, scilicet quod agens in quantum tale vincit, & subijcit sibi passum, alias non ageret in illud: ergo passum reagens in ipsum agens, à quo patitur, illud sibi aliquantulum subijcit; consequenterque in omni eventu maior est activitas agentis, quam resistentia passivi: semperque actio est à proportione maioris inæqualitatis. Respondetur tamen, quod solum illud agens vincit, & superat resistentiam passivi, quod nullo modo repatitur ab eodem passivo, vel saltem non tantum repatitur, quantum agit. Nam quando agens magis repatitur, quam agit, ut in exemplo Philosophi quando id quod calefacit magis irigescit à suo contrario, quam calefacit illud:

quomodo potest esse verum, quod vincit, & superat resistentiam contrarij? Ad agendum autem ut cumque non requiritur, quod agens superet sua activitate resistentiam passivi, sed solum quod passum sit capax recipiendi aliquem effectum per activitatem agentis.

24 Restat nunc solvere alia duo argumenta facta contra reactionem. Ad secundum igitur resp. quod si calor sit naturalis agenti, poterit intendere calorem passivi usque ad sextum gradum: quia licet in principio calidum ut sex amittat aliquem gradum caloris repatiendo à frigiditate passivi; postea tamen antequam finiatur motus calefactionis, recuperabit talem gradum, sicut aqua recuperat suam frigiditatem naturalem. Si verò calor sit qualitas extranea agenti, non poterit perducere passum usque ad eundem gradum caloris: ceterum hoc nullum est inconveniens in tali agente. Ad 3° Resp. quod sicut non est inconveniens, unum, & idem subiectum esse simul calidum, & frigidum in gradu remisso: ita non est inconveniens, quod simul moveatur motu calefactionis, & infrigidationis usque ad eum gradum, in quo utraque qualitas compatitur in eodem subiecto. Verum est ta-

men,

mèn, quòd si motus vltra non progrediatur, nulla dabitur reactio ignis in aquam, sed solum actio vtriusque in aerem intermedium. Si verò motus progrediatur vsque ad eam intensiorem caloris ex parte ignis, & frigiditatis ex parte aquæ, cum qua stare non possit forma aeris: tunc corrumpetur, aer, & minus erit reactio medio aere. Vnde melius est concedere, reactionem medio aere non esse possibilem in prædicto casu; quo non obstantè possibile est inter ignem, & aquam immediatè se tangentia.

De Antiparistasi.

25 **A**ntiparistasis idem est, quòd circumobstantia, qua vnum contrarium quasi obsidetur, & circumdatur ab alio; vnde provenit, quòd contrarium obsessum quasi se recolligit, & in se ipso fortificatur, videturque in eo intendi illa qualitas, in qua opponitur contrario circumdanti se. Hoc docuit ipsa experientia, qua videmus, aquam putealem calidiorem esse in hieme, & in æstate frigidior, quia in hieme circumdatur ab aere frigido, & in æstate ab aere calido, qui per superficiem terræ vagatur. Queritur ergo à quam causa procedat

hæc intensio? Non enim potest procedere à contrario circumstante, quia calor vigen in aere per ætatem non potest esse causa frigiditatis aquæ, nec frigus eiusdem aeris in hieme potest esse causa caloris. Videtur ergo quòd ad præsentiam contrarij circumstantis calor ipse, vel frigus aquæ intendat se ipsum congregando se intrà proprium subiectum quasi fugiens contrariam: consequenterque videtur quòd aliquid agat in se ipsum.

26 Circa hoc recepta huius difficultatis solutio inter eos AA. quos videre potui, assignat pro causa maioris vel minoris frigiditatis in aqua puteali vapores calidos, qui gignuntur à sole in visceribus terræ. Hi quidem vapores in hieme propter obstaculum frigeris, quod exterius viget in superficie terræ, egredi non possunt, nec ascendere: & ideo manent in interioribus partibus terræ, & calefaciunt eam, & consequenter aquas puteales, quæ semper sunt sub terra. In æstate verò prædicti vapores cum non habeant resistantiam contrarij, quia superficies terræ, & aer illam circumdans calida sunt, facillè ascendunt, & relinquunt interiora terræ, & aquas ibi existens in sua naturali frigiditate. Vnde non sequitur, quòd

calor, aut frigus intendant se ipsa.

§. II.

Explicatur quomodo fiat reflexio.

27 **R**eflexio etiam per experientiam observata est maximè in lumine. Dum enim radij solares per aërem deveniunt vsque ad aliquod corpus opacum: quia propter opacitatem illud non valent penetrare, quasi regrediuntur, & reflectuntur supra se, maximè si tale corpus sit tersum, & læve vt speculum, & metalla lavigata. Ex hac ergo reflexione lucis provenit quod medium, per quod lux pervenit vsque ad corpus opacum, magis illuminatur, quam si tale corpus ibi non esset. Et non solum medium, per quod radij solares descendunt, sed etiam aliæ partes aëris ad latera corporis opaci, & quæ contra ipsum corpus opacum sunt, maiorem lucem accipiunt, vt experientia ipsa testatur.

28 **Q**æritur ergo quænam sit causa illius maioris lucis, quæ fit in medio, vel in alijs partibus e regione corporis opaci per interpositionem eius? Videtur enim, quod luminosum scilicet sol, vel aliud non possit esse causa huius intensio-
mi-

namque esset, cum medium scilicet aer sit capax habendi tantam intensioem lucis, quæ tam habet, dum corpus opacum interponitur: & sol ex se sit potens illam causare, imò, & multò maiorem; semper illam causaret, etiamsi corpus opacum ibi non adesset: contrarium autem ostendit experientia.

29 Deinde nec lux corporis opaci, quam participat à sole, videtur posse causare illam intensioem lucis, quæ est in medio. Nam lux corporis opaci non potest esse maior luce directæ mediij, id est luce illa, quam seclusa reflexione medium recipit à luminoso, sed ad summum poterit esse æqualis in intensioe. Cuius ratio est, quia cum vtraque lux scilicet tam mediij, quam corporis opaci causetur à luminoso, & eidem luminoso magis approximatum sit medium, quàm corpus opacum: debet luminosum maiori intensioe agere in medium, quàm in corpus opacum, quia quodlibet agens fortius agit in propinquum, quam in remotum. Si ergo lux corporis opaci ad summum est æqualis in intensioe luci directæ mediij, & ab eadem luce corporis opaci causatur maior intensio lucis in medio: sequitur, quod aliquid possit agere in omnino sibi si-

mile in intensione, quod est contra id, quod communiter tenetur, & nunc supponimus.

30 Ab hac difficultate se expediunt Complut. Carmelitæ disp. 8. de actione, & reactione, quæst. 2. & lib. 2. Physic. disp. 15. quæst. 3. negando, quod lux medij augeatur per reflexionem intensive. Dicunt enim, quod illa maior lux, quæ apparet in medio, non consistit in eo quod eadem lux, quæ antea erat, intendatur, & fiat maior in eadem parte medij: sed solum ibi datur extensio lucis quoad aliquas partes medij, quæ antea non erant illuminata.

31 Quod quidem sic explicant: quia videlicet in aere quantumcūque illuminato semper sunt aliqua corpuscula, seu athomi, quæ cum habeant aliquam profunditatem licet parvam, non possunt ex omni parte sui illuminari à sole, vel alio luminoso, sed ex aliqua parte sui, & superficie carent lumine, & causant suam umbram. Cum autem radijs solis opponitur corpus opacum, illud per lineam rectam emittit suum lumen versus illam partem athomorum, quæ non illuminatur à sole, sed tantum à luce corporis opaci. Vnde fit quod adiuncta luce corporis opaci, illæ athomi habeant lu-

cem ex omni parte, & consequenter destruantur umbræ. Et tunc quidem apparet maior lux medij, & revera maior est extensive, quatenus in pluribus partibus medij, & athomorum datur lux, cum antea in paucioribus esset; sed non ita quod lux causata à sole in medio augeatur, & intendatur nec ab ipso sole, nec à luce corporis opaci.

32 Hic tamen modus dicendi falsus est. Primò, quia etiam si aer nullas haberet athomos, & esset omnino purus, idem contingeret: & medium appareret magis illuminatum ex oppositione corporis opaci, quam si ibi tale corpus non esset. 2. Quia ut supra diximus, experientia ipsa docet, non solum accipere maiorem lucem illam partem aeris, quæ tangitur radijs solis; sed etiam augetur lux in alijs partibus aeris, ad quas non perveniunt radij solares, quia sunt extra illas lineas, per quas radij descendunt; correspondent tamen corpori opaco per alias lineas. Imò in his partibus apparet evidentius maioritas lucis causata ex oppositione corporis opaci, quam in aere, qui immediate illustratur radijs solis, in quo vix discerni potest excessus luminis.

33 Respectu itaque ha-

rum partium aeris non valet recursus ad athomos, nec ad umbras ex eis causatas: quia cum non attingantur à radijs solis, ex omni parte sui debent habere æqualem lucem. Vel si ex vna parte aliquam lucem habent, & ex alia sunt tenebrose, & faciunt umbram: lux erit ex ea parte, & superficie, quæ proximior est radijs solaribus, & umbra erit ex altera parte opposita, quæ magis distat ab eis. Cumque corpus opacum dum opponitur luminoso, illuminet illas athomos in eadem parte, & superficie, in qua antea illuminabantur à sole, quia eadem pars, & superficies athomorum, quæ est proximior radijs solaribus, est etiam proximior corpori opaco: fit quòd lux aeris idèò appareat maior, non quia sit in aliqua parte, in qua antea non erat: sed quia lux, quæ antea erat, intenditur in eadem parte.

34 Tertiò. Quia dum opponitur corpus opacum luminoso, non solum apparet maior lux in aere existente ad latera, vel è regione corporis opaci extra illam lineam, per quam perveniunt ad illud radij luminosi: sed etiam apparet in pariete, qui contra tale corpus opacum est, vt pfa experientia etiam compertum est: sed in pariete non sunt athomi: ergo

maior illius lux non erit extensio ad aliquas partes, quæ antea non essent illuminata, sed intensio lucis præexistentis. Si dicas conformiter ad doctrinam horum AA. quòd licet in pariete non sint athomi, tamen nullus est paries ita tersus, & lævis, vt in eo non sit aliqua inæqualitas partium saltem minimarum: & idèò partes prominentes, seu altiores causant umbram in partibus humilioribus: quæ quidem partes humiliores illuminantur à corpore opaco, cum antea essent umbrose.

35 Contra est: tunc quia potest dari speculum ita tersum, & lævigatum, vt nullam habeat inæqualitatem partium: quòd si ponatur contra corpus opacum, maiorem lucem accipiet ex reflexione, quam sine illa. Tum etiam, quia dato quòd nullum tale corpus possit esse omnimodam æqualitatem partium habens, tamen negari non potest, quod corpus opacum, vnde fit reflexio lucis, illuminat partes prominentes parietis: siquidem iuxta solutionem illuminat partes demissas, à quibus expellit umbram causatam ex interpositione partium prominentium; non potest autem corpus opacum illuminare partes demissas, nisi simul illuminet partes promi-

nentes, quæ proximiores sunt, vel saltem æquè proximæ, quam partes demissæ. Sed partes prominentes habebant aliquam lucem ante reflexionem, vt per se manifestum est, & concedit solutio: ergo in illis non producit nova lux per reflexionem, sed quæ antea erat intenditur, & augetur in eisdem partibus.

36 Denique impugnatur efficacius talis modus dicendi; supponit enim falsum in eo quod dicit, quòd athomi existentes in aere non illuminantur à sole ex omni parte sui, & superficie. Nam licet ex ea parte vel superficie, qua respiciunt solem, magis illuminentur: tamen etiam in superficie opposita, secundum quam umbrosæ sunt, habent aliquam lucem: ergo corpus opacum per reflexionem illuminans, illas partes athomorum, quæ antea erant umbrosæ, non producit lumen vbi ante non erat, sed auget, & intendit illud, quod antea erat in eisdem partibus umbrosis. Antecedens prob. eadem ratio est de athomis, & de alijs corporibus, quæ ex vna sui parte tanguntur à radijs solis, & ex alia non: sed in alijs corporibus ea pars, quæ non tangitur à radijs solis, & propterea est umbrosa, habet aliquam lucem: ergo.

Min. prob. Ea pars videtur: sed non posset videri nisi haberet aliquam lucem: ergo illam habet.

37. Ex hoc colligitur, quòd etiam illæ partes minutissimæ aeris, quæ obumbrantur ab athomis sua corpulentia impediuntibus ne ad tales partes aeris transeant radijs solis, etiam habent aliquam lucem, sicut illam habent partes aeris obumbrati ab alijs corporibus magnis. Cuius signum est, quia si in talibus partibus aeris umbrosis ponatur aliquod corpus notabilis quantitatis, percipitur per visum. Horum autem omnium ratio est, quia tam umbrositas, quæ est incorpore ex ea parte, quæ non tangitur à radijs solaribus, quàm umbra, quæ resultat in aere ex interpositione talis corporis, non est omnimoda privatio lucis; sed est aliqua lux licet imperfecta, & remissa. Si enim umbra esset totalis privatio lucis, sicut tenebræ: non possent videri ea, quæ sunt in umbra; cuius contrarium docet experientia.

38 Reiecto itaque hoc dicendi modo, aliqui suppresserunt, intensionem lucis in medio causari à corpore opaco, & non à luminoso; ipse verò oppositam tuetur sententiam, scilicet quòd causa huius intensio-

nis est luminosum, & non corpus opacum. Dicit enim, quòd quia luminosum impeditur protrahere suam lucem à corpore opaco, producit in medio eandem lucem, quam producturus erat, si non impediretur, in alijs partibus aeris magis distantibus: & ita fit maior lux medij.

39 Coeterum prima sententia mihi videtur probabilior: quæ probatur primò argumento supra facto pro ratione dubitandi. Deinde, quia si intensio lucis in medio fieret à luminoso producente in medio illam lucem, quam producturus erat in alijs partibus remotioribus, si non impediretur; sequeretur, quòd eadem intensio luminis semper fieret in medio ad oppositionem cuiuscumque corporis opaci; quia quodlibet corpus opacum æqualiter impedit luminosum, nec possit transmittere suam lucem vsque ad alias partes, quæ sunt post illud: sed consequens est falsum: quia videmus, quòd iuxta qualitatem, & dispositionem corporis opaci penes magis, vel minus tersum intenditur lux in medio magis, vel minus; imò diversitas coloris in corpore opaco ita variat lumen in medio, vt si corpus album opponatur luminoso fiat magna reflexio lucis in medio, & maior, quo magis al-

bum fuerit corpus. Si vero corpus opacum fuerit nigrum; nulla fit reflexio; sed potius ea, quæ sunt circa medium è regione corporis opaci, videntur obscurari, & minorem lucem habere, quam si tale corpus non opponeretur, vt facillè erit cuique experiri ergo intensio lucis in medio non fit à luminoso, sed à corpore opaco.

40 Ex quo colligo, quòd quaedam corpora, illa scilicet ex quibus fit reflexio, dum tanguntur radijs solis, non solum sunt in se lucida, sed etiam sunt luminosa, id est potentia aliam lucem diffundere ad proportionatam distantiam: & eam diffundendo causat intensiorem lucem in medio prius illuminato.

41 Ad argumentum pro ratione dubitandi factum quantum militat contra hanc sententiam resp. quoad lumen corporis opaci, ex quo fit reflexio, maius est, quam lumen quod medium habebat ante reflexionem. Nec obstat id, quòd in contrarium adducitur, nempe quòd vtrumque lumen causatur à luminoso, & medium magis propinquum est illi. Nam agens tunc agit fortius in propinquum, quam in remotum, quando est in vtroque æqualis dispositio. Si verò remotum sit magis dispositum ad recipiendam

influentiam agentis, quàm propinquum, fortiùs agit in remotum; sicut videmus, quòd ignis producit ignem in stupa aliquantulum distanti, & non prodit illum in aere intermedio, propter maiorem dispositionem stupæ ad recipiendam formam ignis. Sic ergo in præsententi corpus opacum propter terstitudinem; & alias qualitates magis dispositum est, & capax maioris lucis recipiendæ, quàm aer medius.

42 Si dicas: aer intermedium capax est lucis tam intensæ, quàm est lux corporis opaci, siquidem per reflexionem eam recipit à corpore opaco in tanta, vel ferè tanta intensione, quanta est intensio lucis ipsius corporis opaci: ergo falsum est aerem esse minus capace[m] vel dispositum ad recipiendam lucem, quàm corpus opacum. Resp. Quòd licet aer medius sit absolute capax lucis tam intensæ, sicut est lux corporis opaci: non tamen respectivè ad solem, à quo multum distat, & ratione distantix non potest ab eo recipere maiorem lucem, quàm recipit ante reflexionem; aliàs si non obstante distantia maiorem posset recipere, statim illam reciperet independentè à reflexione. A corpore autem opaco parum distat, & ideò potest ab eo

recipere intensiorem lucis.

43 Sed contra datam solutionem, & in favorem sententiæ arguit P. Rubio. Quia propria dispositio ad recipiendam lucem est diaphaneitas: è contra verò opacitas indisponit ad lucem, vt constat quia lux non potest transire per corpus opacum, sicut transit per diaphanum: Sed aer est diaphanus, & corpus vnde fit reflexio est, opacum: ergo non potest corpus vnde fit reflexio, esse capax maioris lucis, quam sit aer; consequenterque augmentum lucis in medio non potest fieri à maiori luce recepta in corpore opaco.

44 Sed resp. diaphaneitatem esse propriam dispositionem ad recipiendam lucem in profunditate corporis: quia hoc ipso quòd corpus sit diaphanum, non solum habet lucem in superficie, sed etiam in tota sua profunditate. Non est tamen diaphaneitas vnica, & necessaria dispositio ad recipiendam vt cumque lucem in sola superficie, aliàs nullum corpus opacum posset esse lucidum nec in sola superficie. Vnde nec necessè est, quòd corpus diaphanum semper habeat intensiorem lucem, quàm habet corpus opacum in superficie; sed potest venire è contrario, si ex parte corporis opaci adsint illæ

dis-

dispositiones, quæ reperiuntur in corporibus reflexivis, scilicet terstitudo, albedo, &c. Et quidem experientia ipsa docere videtur, quòd superficies terræ nive coopertæ ad minus tam clara est, & lucida, sicut aer immediatè illi adhærens: tantæque lucis esse conspicitur, ut oculos intuentium perstringat, & repercutiat.

45 Præterea arguit idem A. à paritate motus localis reflexi, qui fit dum pila projecta contra parietem retrocedit, & movetur motu reflexo, eo quòd motus eius directus impeditur à pariete ne vitra progrediatur per lineam directam; sed tamen per lineam reflexam movetur pila retrorsum per tantum spatium, quantum esset illud, per quod moveretur in directum, si paries non obstaret. De hoc ergo motu pilæ reflexo docet Aristoteles 8. Physic. textu 32. non causari à pariete, sed à projiciente his verbis: *Sicut reflexa sphaera non à pariete mota est, sed à projiciente*: ergo similiter lux reflexa medij non causatur à corpore opaco, quod se habet ad talem lucem, sicut paries ad motum reflexum pilæ; sed causatur à corpore luminoso, quod se habet, sicut ad motum reflexum se habet projiciens.

46 Ad hoc argumentum

responderi potest primò, negando consequ. propter disparitatem, quæ est inter verumque casum. Nam paries non habet virtutem motivam, qua possit movere, & impellere pilam, & ideo non est causa motus reflexi; at verò corpus opacum habet in se lucem receptam à luminoso, ratione cuius fit potens causare lucem in medio.

47 Cæterum circa prædicta verba Philosophi tribuentis motum pilæ reflexum projicienti, & non parieti non parva difficultas mihi videtur esse stando doctrinæ eiusdem Aristotelis. Nam ipse eodem, lib. 8. Physic. textu 64. lect. apud D. Thom. 16. & sequentibus probat, quòd motus reflexus non potest esse vnus, & continuus cum motu directo, sed quod necessario sunt duo motus discontinui, inter quos mediat aliqua quies. Et rationem inter alias assignat, quia motus directus, & reflexus sunt motus contrarij versantes inter terminos contrarios, ita scilicet ut terminus à quo motus directus sit terminus ad quem motus reflexi, & è contra: sicut dum mobile movetur ab A. in B. & reflectitur à B. in A. Rursus secundum eundem Philosophum quies non potest esse in instanti, sed necessario importat tempus. Cuius ratio ex eodem loco

citas

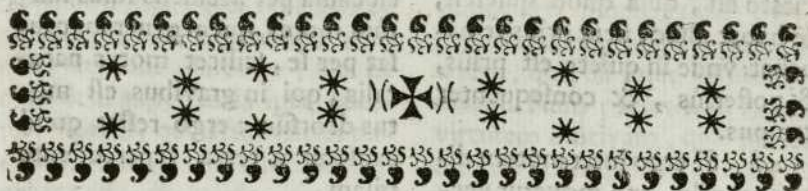
titato est, quia quod quiescit, se habet nunc, sicut prius se habebat: unde in quiete est prius, & posterius, & consequenter tempus.

48 Si ergo inter motum directum pilæ, quo movetur versus parietem, & motum reflexum, quo retrocedit, mediat quies per aliquod tempus: sequitur, quod impulsus projicientis cessaverit, & iam non sit in toto illo tempore intermedio quietis. Ergo cum motus reflexus incipiat post illud tempus, non poterit causari ab impulsu projicientis, qui iam cessavit; debet ergo causari à pariete.

49 Præterea adest etiam aliud argumentum contra prædictam assertionem Philosophi. Quia dum pila detinetur sursum, & postea remoto eo quod prohibebat eam descendere, cadit in terram: statim dum tangit terram, iterum resilit sursum. Hic ergo motus resiliæ, seu resultantiæ non causatur à projiciente, quia supponimus nullum esse projiciens, sed pilam naturali pondere descendere per solam remotionem impedimenti, quod detinebatur sursum. Nec est à generante, quia cum sit motus sursum, & pila sit gravis, est motus violentus, qui non potest causari à generante. Nec etiam est à removente prohibens, quia hoc

est causa per accidens illius tantum motus, quem generans causat per se, scilicet motus naturalis, qui in gravibus est motus deorsum: ergo restat quod causetur à terra reperiente pilam.

50 Qua propter responderi potest secundò ad argumentum negando, quod motus reflexus pilæ non causetur à pariete tanquam à causa proxima, & immediata. Et ad auctoritatem Philosophi dici potest, ipsum solum velle, quod projiciens sit causa illius motus per modum moventis primi, & remoti: quia nisi projiciens movisset suo impulsu lapidem versus parietem, ille non reflecteretur. Et eodem modo evenit in reflexione lucis; sol etenim, vel aliud luminosum est causa remota intensioris luminis in medio, quatenus producit in corpore opaco lucem, quæ est causa proxima intensioris, & qua non producta corpus opacum non posset intendere, & augere lucem
medij.

DISPUTATIO VI.

DE MIXTIONE, & elementis.

QUÆST. Vnica.

Quomodo fiat mixtio, & quo ordine qualitates
primæ convenient elementis?

§. I.

Proponuntur rationes dubitandi circa mixtionem.

DUplex est mixtio; una impropria, quæ dicitur mixtio ad sensum; & fit quando particula, seu partes minimæ duorum, vel plurium corporum coacervantur in unum, alijs iuxta alias positis, & interpositis, ita ut discerni per sensum nequeat quam sint partes unius corporis, & quam alterius; manente tamen una-

quaque particula in sua specie, & natura. Sicut quando granitrici, & ordei simul continentur, tunc pulveres utriusque speciei inter se commiscuntur mixtione hac impropria, & quantum ad sensum, quia utraque species conservat naturam propriam.

2 Mixtio propria definitur ab Aristotele, *miscibilem alterorum unio*; debent enim al-

generari miscibilia vsque ad corruptionem proprię forme vnus cuiusque , & ex eis generari aliud tertium compositum substantiale, quod dicitur mixtum, habens propriam formam, quę recipitur in materia omnium miscibilium. Vnde D. Thom. lib. 1. de Generat. lect. 25. explicans prædictam definitionem sic ait: *Quę quidem alteratio solum est intelligenda in virtutibus sive qualitatibus eorum. Sed si etiam alteratio sumatur improprie, mixtio est miscibilium alteratorum, id est corruptorum secundum formas, vnio.*

3 Hanc mixtionem propriam, & rigorosam dari in rerum natura communiter tenetur propter autoritatem Philosophi ita docentis: cui accedit experientia ex liquoribus. Videmus enim, quod vinum, & aqua, & alij liquores specie diversi si vtrumque adhibeatur in quantitate æquali, ita inter se miscentur, vt neutrum maneat in specie propria, & natura; nec item vnum eorum, convertat in se aliud, sed ex ambobus corruptis fit aliud tertius liquor medius inter illos. Cuius signum sufficiens sunt qualitates liquoris resultantis ex mixtione. Nam sapor, & color huius liquoris mixti non est sapor, nec color alicuius ex

miscibilibus, sed alius medius distinctus a colore, & sapore miscibilium: participans tamen de vtroque, & sufficienter ostendens, quod non nisi ex colore, & sapore talium miscibilium potuit generari. Cum ergo in liquoribus detur vera, & propria mixtio in his qualitatibus, multo magis debet dari secundum substantias miscibilium.

4 Cæterum in præsentibus præcipue agitur de mixtione, quę fit ex elementis invicem alteratis, in quibus vt communiter dicitur manent qualitates elementorum formaliter licet non eadem numero, eadem tamen in specie: non autem fit in mixto aliqua tertia qualitas media participans de qualitatibus extremis elementorum; quamvis hoc ab aliquibus asseratur. Quare pro hac mixtione deseruit experientia supra adducta de actione, & reactione elementorum, cum enim elementa in se invicem agant vsque ad corruptionem mutuam, vt constat ex exemplo ibidem adducto de igne, & aqua: necessarium est, quod in materia vtriusque generetur nova forma mixti. Sed adhuc contra hanc mixtionem plures militant difficultates, circa quarum aliquas integrę quæstiones excitantur ab authoribus, ego au-

tem breviter eas tangam, quia nihil satis firmum invenio.

5 Prima igitur difficultas est: quia omnia corpora sublunaria præter ipsa elementa dicuntur mixta, & composita ex quatuor elementis; quod quidem non videtur verum: imò oppositum videtur insinuari in Sacra Scriptura. Nam in principio Genesis, ubi agitur de productione omnium rerum, dicitur quasdam res factas esse ex terra, ut iumenta, & plantas: quasdam ex aqua sicut pisces, & volatilia; specialiter autem de homine dicitur, factum fuisse quantum ad corpus de limo terræ: limus autem est terra mixta aquæ. Ex igne verò, & aere nihil dicitur factum: ergo non benè dicitur, quod omnia facta sunt per mixtionem quatuor elementorum.

6 Sed ad hoc responderi potest ex D. Thom. qui 1. part. quæst. 91. art. 1. docet, quod licet in productione hominis non fiat mentio in Scriptura nisi solius terræ, & aquæ idè est quia hæc duo elementa prædominantur in homine secundum quantitatem; non quia reverà alia duo non concurrissent ad hominis formationem. Vnde idem videtur dicendum de alijs rebus.

7 Secunda difficultas est: quia animalia perfecta; & plan-

tæ post primam productionem non fiunt ex mixtione elementorum, sed ex semine ut constat: ergo talia non sunt mixta ex quatuor elementis. Ad hoc responderi potest, sufficere ut talia sint mixta, quod materia eorum ex qua constant aliquando fuerit sub formis quatuor elementorum. Supposito autem ut immediatè dictum est, quod in prima rerum productione omnia facta fuerint ex materia quatuor elementorum, sequitur, quod postea ex quacumque materia fiant animalia, & plantæ, illa fuerit aliquando materia omnium elementorum.

8 Sed contra hoc replicabis: sequitur enim ex hac solutione, quod generatio ignis v. gr. ex ligno sit mixtio, quia materia ligni aliquando fuit materia omnium elementorum. Imò sequitur, quod nulla sit generatio distincta à mixtione: cum tamen Aristoteles oppositum doceat in præsentī dicens, mixtionem distingui à generatione, & corruptione. Resp. Tamen, quod licet ad mixtionem requiratur, quod materia sit quatuor elementorum: non tamen sufficit hoc, sed ulterius requiritur, quod in eo quod generatur sint qualitates omnium elementorum; & hoc deficit in generatione ignis, quia in igne solum sunt qualitates

pröpria huius elementi, scilicet calor, & siccitas.

9 Aliud vero quod inferitur, scilicet quod nulla esset generatio, quæ non esset mixtio, videtur difficultatem habere. Quia quodcumque generatur aliquid, quod non sit elementum purum, illud fit ex materia quatuor elementorum, & insuper in eo sunt qualitates omnium elementorum; aliàs non omnia præter elementa essent mixta: ergo qualibet generatio cuiuscumque rei, quæ non sit elementum, erit mixtio, Resp. Tamen, quod duplex est mixtio, vna activa, alia passiva. Mixtio activa est ipsa actio mixtiva, quæ solum datur, quando elementa concurrunt activè alterando se ad invicem, & corrumpendo: & hæc mixtio non invenitur in omni generatione, quia non semper elementa coniunguntur ad agendum, & reagendum in se invicem. Mixtio passiva est ipsa generatio passiva mixti consistens in mutatione, qua materia, quæ aliquando fuit omnium elementorum, transmutatur ad formam mixti secum afferentem qualitates omnium elementorum; & hæc mixtio semper invenitur in quacumque generatione, quæ non sit generatio elementi puri. Itaque loquendo de mixtione activa verum est

eam distingui à generatione: quia ut dictum est, non in omni generatione intervenit mixtio activa. Loquendo verò de mixtione passiva, omnis generatio rei, quæ non sit elementum, est mixtio.

10 Sed hinc insurgit alia difficultas; & fit tertia in ordine. Nam si non semper elementa concurrunt activè ad generationem mixti, & tamen ut detur mixtum, requiritur quod habeat in se qualitates omnium elementorum: nulla poterit reddi ratio huius, scilicet cur illud quod generatur, debeat habere qualitates omnium elementorum. Quod enim materia, ex qua generatur, fuerit aliquid quando materia omnium elementorum; vel etiam ante generationem huius mixti, quod nunc generatur, fuerit materia alterius mixti, in quo erant qualitates omnium elementorum: hoc inquam, non potest esse ratio, cur mixtum de novo genitum easdem qualitates habeat. Alioquin sequeretur, quod dum ignis generatur ex ligno, deberet habere qualitates omnium elementorum: quia materia ligni, ex qua generatur, ut potè antea existens sub forma ligni, quæ est forma mixti, habuit omnes tales qualitates; & sic ignis genitus non esset elementum, sed mixtum. Præterea.

Quia

Quia quando ex aqua calefacta generatur vapor virtute ignis, materia, ex qua generatur, numquam fuit materia omnium elementorum, quia est materia elementi puri, scilicet aquæ: ergo in hoc casu non potest reddi ratio ex parte materiæ quare in vapore, qui utique est mixtum, debeant esse qualitates elementorum.

11. Fortè aliquis dicet ad hæc, quod nec ignis, nec aqua, quæ apud nos sunt, & quibus communiter utimur, sunt pura elementa: sed quædam mixta; & idem est de aere, quo respiramus. Ita videntur obiter insinuare, magis quàm tenere quidam AA. vt Goudin, & alij; imò Philosophus meminit huius sententiæ, quæ fuit Empedoclis, & non videtur eam improbare. D. Tomas autem dicit, quod secundum aliquos Interpretes hæc sententia legitur in Aristotele tanquàm de eius mente. Qua supposita cessant inconvenientia prædicta: quia nec ignis generatus ex ligno est ignis purus, & elementaris, nec aqua, ex qua generatur vapor, est purum elementum.

12. Cæterùm prædicta sententia valdè incerta est, & magis ostendit incertitudinem, & auget difficultatem mixtionis elementorum. Nam si aqua, & ignis, quæ apud nos sunt, non

sunt pura elementa: deficit illa experientia, quæ maximè videtur favere mixtioni elementorum, scilicet actio, & reactio, quæ aqua, & ignis in se mutuò agunt, & se corrumpunt. Tunc enim non erit verum, quod elementum miscetur elemento, sed mixtum mixto, vt ex corruptione vtriusque generetur aliud mixtum. Ex quo facile quisque poterit asserere, nullam dari mixtionem elementorum, quia huius mixtionis nullam experientiam habere possumus: cum nunquàm videtimus ignem elementarem coniungi cū aqua, vel alio elemento ad generandum mixtum.

13. Propterea ad prædictam tertiam difficultatem forsitan responderi poterit, quod causa quare in mixtis debeant esse qualitates omnium elementorum, non est materia, ex qua constant, sed ipsa causa efficiens mixtorum. Quia dum elementa non concurrunt activè ad generationem mixtorum, illa generantur ab alio mixto eiusdem speciei, vt patet in generatione animalium, & plantarum; & quia virtutes horum efficientium, quæ sunt semina eorum, habent in se qualitates omnium elementorum, idèò communi-cant eas mixtis à se genitis.

14. Contra hanc tamen solutionem militat id quod supra di-

dictum est de vapore genito ex aqua calefacta, cuius causa efficiens est solus ignis. Virtus autem activa ignis est solus calor, vel ad summum etiam siccitas, vnde ex parte causæ efficientis vapor non poterit habere qualitates omnium elementorum. Sed dicitur ad hoc, quod vapor, & exhalationes, & alia similia sunt mixta imperfecta, in quibus non debent esse qualitates omnium elementorum. Sed contra: quia ad minus vt vapor sit mixtum, debet habere qualitates duorum elementorum, quia ex vno solo elemento non potest fieri mixtio. Habebit ergo vapor qualitates aquæ præter eas, quas sibi communicat ignis; & cum aqua solum concurrat vt materia ad generationem vaporis, sequitur, qualitates materiæ, ex qua aliquid generatur, debere esse in eo. Et sic redit inconueniens supra deductum, quod scilicet in igne genito ex ligno debent esse qualitates ligni; vnde ignis non erit purum elementum.

15 Sed quia non defuerunt aliqui, quorum meminit P. Rubio lib. 2. de Generat. cap. 6. quaest. 1. num. 26. qui dixerunt, vaporem non esse corpus mixtum, sed esse substantialiter elementum aquæ cum accidentibus extraneis impressis ab ig-

ne, scilicet calore, leuitate, & raritate. Et idem dicunt de exhalationibus, quæ extrahuntur ex terra virtute solis, quod sunt substantialiter terra, & non aliquid mixtum. In sententia itaque istorum cessat replica facta de vaporibus. Hoc tamen est aliud offencilum maius. Et in primis hæc sententia valde contraria est alteri supra relatæ dicenti, quod ignis, & aqua, quæ apud nos sunt, non sunt pura elementa, sed mixta; isti autem è contrario volunt, non solum aquam, quæ apud nos est, esse verum elementum, sed etiam vapores, qui ex ea generantur. Quid ergo certum de mixtione, & mixtis definiti poterit inter tam contrarios opinandi modos?

16 Præterea. Si dum vapores extrahuntur ex aqua, nihil substantiale generatur, sed solum alterantur aliquæ partes aquæ, & sic alteratæ dicuntur vapores propter solam diversitatem accidentium: cur etiam flamma, quæ accenditur in lucerna, non erit substantialiter aer circumstans multum calefactus, & exsiccat? Ignis etiam, qui dicitur carbo, vel pruna, cur non erit substantialiter terra, vel etiam aer existens intra poros carbonis nimis calefactus? Cur denique lapides non erunt substantialiter terra

terra cum sola diversitate aliorum accidentium? Et sic discurrendo per plura alia, passim auferentur generationes substantiales rerum, & solum restabunt alterationes: nutabitque tota Aristotelis Philosophia.

17 Quarta difficultas est, quomodo omnia elementa possint concurrere ad generationem mixti? Si enim mixtio facienda sit in terra, ignis non poterit descendere, nisi violenter trahatur ad terram: consequenterque generatio mixtorum erit violenta, & non naturalis, quod dici nequit. Similiter si mixtio facienda sit in loco aeris, terra non poterit ascendere. Propter hoc P. Rubio lib. 1. cap. 10. quæst. 1. n. 11. tenet, naturaliter non posse fieri mixtionem ex omnibus quatuor elementis concurrentibus: quia ignis, inquit, non potest descendere naturaliter ad terram. Alia verò tria, scilicet aquam, aerem, & terram naturaliter videmus esse contigua, & conjuncta circa nos; unde ex his tribus, vel ex duobus poterit generari mixtum: & de facto generari asserit animalia imperfecta, quæ fiunt exputrefactione terræ per concursum horum trium elementorum. Item alimentum plantarum, quod est succus quidem

quo aluntur, fieri ait per concursum aeris, aquæ, & terræ in se mutuo reagentium.

18 Cæterum hæc opinio est contra Aristotelem, qui lib. 2. de Generatione lect. apud D. Thom. 8. probat, quod omnia mixta, quæ sunt circa terram, sunt composita ex quatuor elementis. Specialiter autem de plantis probat per hoc quod vnumquodque per eadem nutritur ex quibus constat: plantæ autem nutriuntur ex terra, & aqua, quod patet ex agricultura adhibente aquam ad irrigandas plantas. *Vbi autem inest terra, & aqua,* (verba sunt D. Thomæ in eodem loco) *necessè est ibi esse alia duo extrema, scilicet aerem, & ignem eadem ratione qua supra:* quia scilicet immediatè antea probaverat Philosophus, quod ubicumque concurrunt duo elementa, debent etiam concurrere alia duo extremè ipsis opposita, sicut aer contrariatur terræ, & ignis aquæ: ergo contra mentem Philosophi est, quod ad aliqua mixta, & maximè ad nutrimentum plantarum non concurrant omnia quatuor elementa.

19 Propterea alij tenent, ad omnia mixta concurrere omnia quatuor elementa. Et ad difficultatem propositam respondent, quod virtute cœlestiū

corporum moventur elementa sursum, & deorsum, prout oportuerit ad generationem mixti: & hoc sine violentia, quia ita exigit bonum commune uniuersi. Quæ solutio est Div. Thom. lib. 1. de Generat. lect. 24. quamvis magis videatur loqui secundum mentem Philosophorum, ut ipsemet dicit, quam secundum propriam.

20 Hæc quarta difficultas communis est, & non parua. Coeterum adhuc me circa eam magis movet, quomodo non solum omnia quatuor elementa, verum nec adhuc tria possunt concurrere ad generationem mixti? Nam si concurrunt simul, utique erit agendo, & reagendo in se invicem. Et tunc si in igne v. gr. agit aqua, & terra; aer non habebit quid agat in ignem, nec poterit eum alterare: ergo superflua erit concursus eius pro generatione mixti. Ant. prob. Nam aer non potest agere in ignem, nisi imprimendo ei humiditatem; calorem enim non potest causare in igne, cum ignis sit calidior aere: sed ab aqua potest ignis recipere tantam, vel maiorem humiditatem, quam ab aere: ergo.

21 Quod si dicas, aerem esse magis humidum, quam aquam, & sic ab eo debere ignem recipere humiditatem. Contra est: quia consequenter de-

bes dicere, aquam solum posse alterare ignem imprimendo ei frigiditatem. Et tunc restat eadem difficultas de terra, quæ solum per frigiditatem potest alterare ignem: siccitatem enim non potest ei imprimere, cum non sit siccior igne: ergo vel terra non alterabit ignem: vel si velis terram esse frigidioram aqua, tunc aqua nec per frigiditatem, nec per humiditatem poterit ignem alterare in concursu aeris, & terræ.

22 Quinta difficultas est; quænam possit esse causa efficiens mixti, quod generatur ex concursu elementorum. Non enim apparet alia præter ipsa elementa: hæc autem causa efficiens mixti esse non possunt. Primò, quia mixtum maxime si sit vivens, est perfectius elementis: sed effectus non potest esse perfectior sua causa efficiente: ergo. Secundò, quia in instanti generationis mixti, non existunt elementa; siquidem instans generationis mixti est instans corruptionis elementorum, cum forma mixti, & forma elementi non possint simul esse in materia: ergo generabitur mixtum à causa non existente, quod est repugnans. Tertio. Quia forma mixti est præter intentionem elementorum, quorum quodlibet solum intendit introducere formam suæ speciei

in materia alterius : ergo mixtum non habebit causam per se , sed solum per accidens.

23 Propter hæc P. Rubio, quem sequuntur Complutenses Carmel. recurrit ad cœlum, & astra dicens, ea esse causam principalem, & propriam mixtorum : dicit etiam, hanc esse sententiam D. Thomæ, quamvis verba eius non afferat. Ego quidem in D. Thoma aliud, quod huic sententiæ favere possit, non inveni præter ea, quæ suprâ dicta sunt ex lect. 24. Primi de generat. ubi dicit, cœlum, & astra esse causam moventem, & applicantem elementa ad locû mixtionis ; ex quo non licet inferre, quòd cœlum sit causa efficiens propria, & peculiaris mixtorum. Sicut licet homo applicet ignem ad lignum, non ideo est causa propria per modum efficientis ignis geniti in ligno ; sed huius causa est ignis applicatus.

24 Contraria ergo sententia, quæ asserit elementa esse causas particulares, & proprias mixtorum, videtur probabilior, & probatur primò. Quia illa est causa efficiens principalis alienius effectus, quæ producit in materia dispositiones prævias, ad quas naturaliter sequitur effectus : sed elementa causant huiusmodi dispositiones in materia, quia tales dispositiones

sunt qualitates ipsorum elementorum redactæ ad medium, & remissæ : quæ quidem remissio, & attemperatio fit per mutuam actionem, & reactionem elementorum se invicem alterantium. Ergo. Mai. prob. Quia non aliundè colligimus, ignem v. gr. esse causam principalem alterius ignis, nisi quia in materia producit eas dispositiones, quæ naturaliter exigunt introductionem formæ ignis in eadem materia. Quod argumentum magis vrget in sententia, quam cum PP. Complut. suprâ tenuimus de eo quòd generatio activè sumpta non distinguitur ab alteratione ; in qua sententia idem est generans, & alterans : & cum elementa sint alterantia ad invicem, consequens est, quod sint etiam generantia.

25 Secundò prob. Quia elementa mutuo se corrumpunt, consequenterque sunt causa propria, & principalis corruptionis : ergo etiam sunt causa principalis generationis mixti. Patet conseq. alioquin ex parte agentis daretur corruptio sinè generatione : quandoquidem non id, quod principaliter corrumpet principaliter generaret. Denique. Quia inconveniens videtur pro mixtis, quæ ex liquoribus resultant recurrere ad cœlum tanquam ad cau-

iam immediatam, & proximam eorum.

26 Nec argumenta contraria aliquid convincunt. Nam ad primum resp. quòd mixtum est perfectius quolibet elemento seorsim sumpto, non autem omnibus concurrentibus ad eius generationem. Mixta autem viventia, quæ fiunt ex concursu elementorum, scilicet ea, quæ generantur ex putrefactione terræ valde imperfecta sunt etiam quoad animam, & vitam, quam habent; vnde non excedunt virtutes elementorum: maximè quia non excludimus à generatione mixtorum influxum generalem causarum universalium, ex quarum motione, & præcipuè in virtute primæ causæ moventis poterunt elementa attingere productionem alicuius viventis.

27 Ad 2. Resp. quòd quando effectus fit per motum, non est inconveniens, quòd causa efficiens immediata non existat in instanti generationis, dummodo extiterit immediatè ante; sicut non est inconveniens, quòd actio eius, quæ est idem cum motu, non existat in instanti generationis: quia generatio est terminus motus, scilicet alterationis; & motus non existit, dum existit terminus eius *ad quem*. Nec sequitur, causam agere vel causare,

quando non existit: quia cum eius agere sit movere, dum movet existit, licet non existat dum mobile iam mutatum est. Et quidem non minus requiritur existentia ad corrumpendum aliud, quàm ad generandum; & tamen elementa corrumpunt se invicem, quin vllum eorum existat in instanti corruptionis, quod est idem ac instans generationis mixti. Ad 3. Resp. Quòd supposita reactione tam efficaci vt ad invicem possint se corrumpere elementa, de intentione eorum vt ordinata sunt à natura ad talem reactionem est forma mixti, quæ sola potest generari per similem reactionem.

28 Sexta, & vltima difficultas est, quam sibi proposuit Aristoteles in hunc modum. Nam si mixtum fit ex elementis, & componitur ex illis, vel illa manent in mixto secundum propriam formam, & speciem; vel non manent secundum propriam formam, sed corrumpuntur ambo, vel vnum eorum? Si manent in propria specie, sequitur, quòd non magis miscentur nunc, quàm antè: & ad summum dabitur mixtio eorum quantum ad sensum, quia scilicet vnum erit iuxta aliud per minimas particulas. Si autem vnum eorum corrumpitur, & aliud non: nec etiam sic erit

mixtio ; sed illud , quod non corrumpitur , augebitur , & introducet propriam formam in materia alterius , quod corrumpitur . Si verò vtrumque corrumpitur , minus erit mixtio eorum : quia quæ corrumpuntur , non sunt : & quæ non sunt , misceri non possunt . Circa hanc difficultatem variè discurrunt Philosophi ; verumtamen sententia expressa D. Thomæ in hoc loco est , quòd elementa manent in mixto non actu , sed virtute ; quatenus manent in eo qualitates propriæ elementorum , quæ sunt virtutes eorum : licet maneant in mixto remissæ , & ad medium redactæ , & non eadem numero , quæ erant in elementis , sed eadem in specie .

§. II.

Varij modi dicendi circa secundam partem questionis proponuntur.

29 **N**on minus incerta mihi videntur quæ de elementis , & eorum qualitatibus disputantur . Sed vt aliquid breviter dicamus , supponendum est , elementa esse quatuor satis nota quantum ad nomina , scilicet ignem , aerem , aquam , & terram . Elementum autem est illud , ex quo aliquid

primò componitur , & in quod vltimo resolvitur ; vnde litteræ , vel sillabæ dicuntur elementa vocis , & orationis , quia vtraque , & componitur primò ex litteris , seu sillabis , & vltimo resolvitur in eas . Per hunc etiam modum quatuor prædicta corpora dicuntur , & sunt elementa aliorum corporum mixtorum ; quia mixta ex illis fiunt , & componuntur , & tandem in ipsa elementa resolvuntur .

30 Sed norandum est , quòd etiam si elementa non sint formaliter , & actu in mixtis , sed solum in virtute seu in potentia , quia vt supra tactum est secundum opinionem magis communem , non manent in mixto formæ elementorum , sed solum qualitates eorum , tamen resolutio mixtorum est in elementa formaliter talia , ita vt corruptis mixtis generentur vera elementa ; quamvis necesse non sit quòd hæc resolutio sit immediata , sed potest esse mediantibus alijs transmutationibus materiæ ad formas aliorum mixtorum . Patet hoc in cadavere , quod post varias corruptiones tandem convertitur in terram . Patet etiam in ligno , quod dum comburitur , partim resolvitur in fumum , & partim in cinerem ; sed fumus tandem resolvitur in aerem , vel aquam , & cinis in terram .

Cir-

31 Circa qualitates autem elementorum sciendum est, eas esse quatuor, quæ dicuntur primæ qualitates, scilicet calor, frigiditas, humiditas, & siccitas. Dicuntur autem primæ, quia omnes aliæ ex eis derivantur, & ad eas reducuntur. Rursus ex his calor, & frigus dicuntur qualitates activæ: humiditas autem, & siccitas passivæ; non quia omnes non sint activæ respectu sui contrarij: sed intelligendum est, ut inquit D. Thom. 4. Meteor. lect. 1. quantum ad victoriam unius supra aliam in mixtis; fortassis enim in omnibus mixtis calidum, & frigidum excedunt humidum, & siccum.

32 Circa ordinem verò, quo istæ qualitates conveniunt elementis, duo certa sunt intra scholam Aristotelis. Primum est, quòd unicuique elemento conveniunt naturaliter duæ qualitates. Secundum est, quòd istæ qualitates hoc ordine distribuuntur inter elementa, ut scilicet ignis sit calidus, & siccus: aer calidus, & humidus: aqua frigida, & humida: terra frigida, & sicca. Ex qua distributione constat, quòd ignis, & aqua sunt elementa perfectè inter se contraria, ratione scilicet qualitatum: quia in nulla qualitate conveniunt, & ideò vocantur elementa dissimbola. Similiter aer, & terra perfectam

contrarietatem habent. Ignis autem cum aere convenit in calore, & cum terra in siccitate. Similiter aqua convenit cum aere in humiditate, & cum terra in frigiditate. Undè ignis, & aer, ignis, & terra: aqua, & aer, aqua, & terra solum imperfectè opponuntur, in una scilicet qualitate tantum, & sunt inter se elementa simbola.

33 Hæc ut dixi certa sunt in via Aristotelis. Cœterum in quoniam gradu prædictæ qualitates conveniant singulis elementis, magna diversitas est opinionum. Quidam enim dicunt unumquodque elementum habere in summo gradu utramque qualitatem, vel ad minus ignem esse in summo calidum, & siccum. Alij volunt, solum unam qualitatem convenire unicuique elemento in summo gradu: aliam autem infra summum. Et hi quidem summum calorem attribuunt igni: aeri summam humiditatem, aquæ summam frigiditatem, & terræ summam siccitatem. Alij tandem solum in tribus elementis ponunt qualitates in summo gradu, scilicet in igne, aqua, & terra. Sed in igne utramque qualitatem ponunt in summo gradu; in aqua, & terra unam tantum. Aerem autem dicunt, habere utramque qualitatem in gradu temperato, nullam in

summo. Et quantum ad elementa aquæ, & terræ opposito modo discurrunt ad præcedentem sententiam; nam summam humiditatem tribuunt aquæ, terræ verò summam frigiditatem.

34 Inter tot sententias audiendus est D. Thom. 2. de generat. lect. 3. ubi exponens textum Philosophi sic ait: *Ostendit quæ qualitas in quolibet elemento dominetur dicens, quod elementa cum sint quatuor, & quodlibet habeat duas qualitates: non tamen habet eas æqualiter, sed unumquodque est unius, id est in unoquoque dominatur una. Sicut in terra magis dominatur siccitas, quam frigiditas: in aqua magis frigiditas, quam humiditas: in aere magis humiditas, quam caliditas: in igne vero magis dominatur caliditas, quam siccitas.* Hæc Div. Thomas, ex quibus aliqui existimant, ipsum, & Philosophum favere distributioni qualitatum, quam assignat secundus modus dicendi: quia illa qualitas videtur esse in summo gradu in unoquoque elemento, quæ in ipso dominatur.

35 Sed huic existimationi obstat ipse D. Thomas, qui immediatè post verba relata asserit, quòd non obstante quòd in aere dominetur humiditas, aqua tamen est magis humida,

quam aer, vt patet ad sensum. Item asserit, terram esse frigidiorè aqua, non obstante quòd frigiditas dominetur in aqua; & tandem asserit, ignem esse sicciorè terra, etiamsi in terra dominetur siccitas. Verba S. Doctoris in ipso videri possunt. Si ergo datur maior humiditas, quam humiditas aeris: & maior frigiditas, quam frigiditas aquæ: & maior siccitas, quam siccitas terræ; nec aer erit in summo humidus, nec aqua in summo frigida, nec terra in summo sicca, vt ponit secundus modus dicendi.

36 Quarè tertius modus dicendi magis videtur accedere ad mentem D. Thomæ; quamvis in eo quod dicit, ignem esse in summo siccum, non videatur conformis eidem. Nam D. Thomas dicit, calorem dominari in igne, & non siccitatem: quod idem videtur, ac dicere, ignem esse magis calidum, quàm siccum; hoc autem esse non potest, si ignis sit siccus in summo. Imò nec videtur quomodo possit verificari, siccitatem esse in summo gradu in aliquo elemento; quia non in igne, vt patet per dicta: nec in terra: quia siccitas ignis est maior, quàm siccitas terræ, vt inquit D. Thom. Nisi forè dicatur, quòd summa siccitas, quæ potest esse, qualis est ea quæ est in igne,

ne, non pertingit usque ad illum gradum intensiois, in quo est summus calor, qui in rerum natura esse potest, qualis est calor ignis. Cœterum hoc non caret inconvenienti. Nam idem posset dici de alijs qualitibus, quòd scilicet nec frigiditas, nec humiditas licet sint in summo gradu, quo esse possunt, non adæquant illum gradum intensiois, quem habet calor in igne; vndè nullum elementum haberet qualitatem sibi pro-

priam in tanta perfectione, sicut ignis habet calorem. Cum ergo tam in certa sint omnia: abstinendum censeo ab alijs quaestionibus, quæ de mixtis, & elementis agitari solent; & sit hic finis huius tractatus de Generatione, & corruptione, cedantque omnia dicta in laudem Omnipotentis Dei: Beatis. V. Dei genitricis Mariæ; S. P. N. Augustini: D. Thom. Aquinatis, & omnium Sanctorum.

TRA

TRACTATUS DE ANIMA.

DE Anima per tres libros disputans Aristoteles primò refutat errores Antiquorum Philosophorù, qui Animam credebant esse vel vnum ex quatuor Elementis, vel aliquid ex Elementis compositum. Deinde ex propria mente naturam Animæ indagat, eamque definit, partiturque in suas species, & potentias. Difficultatem verò huius investigationis idem Philosophus in principio fateretur simul eius dignitatem declarans. Cum enim anima sit nobilior inter inferiores creaturas: scientia de illa nobilior etiam est, proindeque etiam appetibilior. Vnde Div. Thomas lect. 1. in primo de anima eundem Philosophum dicentem inducit: *Magis concupiscimus scire modicam de re-*

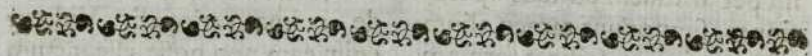
bus honorabilibus, & altissimis etiamsi topicè, & probabiliter illud sciamus, quam scire multum, & per certitudinem de rebus minus nobilibus. Quæ verba alibi à Philosopho dicta, & hic ab Ang. Doct. inserta fortasse innuunt, non esse querendam in scientia de anima certitudinem demonstrativam, sed contentos nos esse debere qualicumque eius notitia, & cognitione.

Subiectum seu subiectum horum librorum esse animam ipsam, extra dubium videtur esse. Quomodo autem ad Physicum pertineat agere de anima, idem Aristoteles lect. apud Div. Thomam 2. declarat, & probat per hoc, quòd operationes, & passiones animæ, scilicet sensitivæ, non fiunt sine corpore; vnde sunt etiam operatio-

nes

nes corporis. Cum ergo ad
Physicum pertineat agere de
corpore, seu materia, & eius-
dem cuius est considerare sub-
iectum, sit etiam considerare
passiones eius: consequens est,

quòd ad Physicum etiam spe-
ctet agere de passionibus ani-
mæ, ac proinde de ipsa ani-
ma. De ea igitur nos præsen-
tem tractatum instituimus,
pro quo fit,

DISPUTATIO I. DE ANIMA, ET EIUS potentijs in communi.

QUEST. I.

Quid sit Anima: & in quo consistat ratio vitæ

§. I.

Definitio animæ proponitur, & explicatur:

Communiter recepta,
eaque Aristotelis,
animæ definitio sic
se habet: anima est
*actus primus corporis physici,
organici, potentia vitam ha-
bentis.* Aliam etiam animæ, de-
finitionem proponit in præsen-
ti idem Philosophus, nempe
anima est *id, quo primò vivi-
mus, sentimus, loco movemur,
& intelligimus.* Quæ definitio

substantialiter non differt à pri-
ma, nisi quòd in ea specifican-
tur omnes gradus vitæ, quos ab
anima participant viventia; in
prima autem nihil in particula-
ri dicitur de his gradibus.

2 Dicitur ergo anima actus
primus, quia est actus, & for-
ma substantialis corporis, quod
per ipsam animatur. Ex quo
colligitur animam non esse ip-
sam operationem vitalem eli-

citam à vivente, quia hæc non est actus primus, sed secundus. Nec item anima est potentia vitaliter operativa, vt potentia loco motiva, vel sensitiva: quia licet istæ potentiæ sint actus primi per ordinem ad suas operationes, supponunt tamen alium actum priorem, scilicet formam substantialem, à qua dimanant, & cuius sunt instrumenta; & hæc forma est anima, quæ est primum, & radicale principium tam potentiarum vitalium quàm operationum. Et hoc est quod in secunda definitione denotatur, dum dicitur, quòd anima est id, quo primò vivimus, loco movemur, &c.

3 Est etiam anima actus corporis physici, id est corporis naturalis, & de prædicamento substantiæ: non corporis mathematici, quod pertinet ad prædicamentum quantitatis, vt tertia species eius. Aditur etiam *ly organici* ad denotandum, quòd corpus susceptivum animæ debet habere organa, seu partes etherogeneas variè dispositas, vt possit anima per eas exercere suas operationes, vt videmus in viventibus, præcipue sensitivis. Denique dicitur quòd tale corpus sic dispositum est potentia vitam habens: vel quia illud ex se est potentia ad animam, quæ est eius vita, sicut materia secundum se est

potentia ad formam; vel quia adhuc corpus animatum est in potentia ad plures operationes vitales, quas quandoque exercet, quandoque non.

4 Sed circa hanc definitionem occurrit primò dubium de anima rationali. Videtur enim eam non posse esse actum corporis, cum sit spiritus, & forma per se subsistens: quod patet ex eo quòd existit separata à corpore: ergo definitio animæ non est bona, vtpote non conveniens omni animæ. Sciendum est autem, quòd quidam Philosophi antiqui dixerunt animam rationalem non vniri corpori vt formam, sed solum vt motorem extrinsecè assistentem, sicut nauta vnitur navi, & sicut Angelus vnitur corpori aëreo, quod aliquando assumit. Cæterum hæc positio, vel potius error damnatus est in Concilio Viennensi, vbi definitur, animam rationalem esse veram corporis formam his verbis: *Quisquis deinceps asserere, defendere, seu tenere pertinaciter præsumpserit, quòd anima rationalis, seu intellectiva non sit forma corporis humani per se, & essentialiter, tanquàm hæreticus cõsensus est.* Vnde iam non licet Catholico dubitare de hoc

5 Ratio etiam suffragatur. Nam evidens est animam nostram sentire, gaudere, tristari, &c.

ad

ad quas operationes concurrat etiam corpus, quia sensatio, & huiusmodi passiones partis sensitivæ non fiunt sine organo corporeo; unde corpus sentit etiam ratione animæ, vel potius coniunctum ex anima, & corpore sentit. Sed si anima esset tantum extrinsecè movens, corpus nihil sentiret: Sicut navis non sentit ex eo quòd moveatur à nauta, nec corpus æreum sentit, dum movetur ab Angelo: ergo quia anima rationalis vnitur corpori, vt actus, est forma intrinseca. Præterea. Quia si anima rationalis esset tantum motor corporis, posset illud deserere, & iterum assumere, quando vellet, sicut nauta potest pro libito navem relinquere, & Angelus corpus æreum: sed hoc est manifeste falsum: ergo anima intimiorem unionem ad corpus habet, quam motor ad rem, quam movet: consequenterque vnitur ei vt actus, & forma intrinsecè illud animans, & vivificans.

6 Nec obstat quòd anima rationalis sit spiritus; quia non est quid completum in linea spiritali, sed est spiritus per se ordinatus ad constituendum vnum aliquid substantiale simul cum corpore. Quod quidem ex eius operationibus constat: nam quatenus vegetativa, & sensitiva est, dependet à corpo-

re, & dicit ordinem ad illud. Similiter nec est per se subsistens tāquam quid completum, sicut sunt Angeli: sed tanquam compars, & semisuppositum aptitudinem habens ad constituendum suppositum completum simul cum corpore; quam aptitudinem servat etiam in statu separationis. An autem anima rationalis non solum absolute loquendo, & entitative sumpta, sed etiam reduplicative vt rationalis sit forma corporis? non refert ad propositum, probabiliterque, & sine periculo erroris contra fidem teneri potest pars negativa, vt dicunt aliqui apud Colleg. Div. Thomæ.

7 Secundo dubitatur, quòdnam sit illud corpus, quod est subiectum receptivum animæ, & cuius anima dicitur actus? An scilicet sit sola materia prima, vel materia actuata per formam? Quod enim sit sola materia, non videtur verum, quia sola materia non est corpus; vel si sola illa dici potest corpus: quælibet forma posset dici actus corporis non minus quam anima, cum quælibet forma sit actus materiæ. Si verò dicatur, corpus, quod est subiectum receptivum animæ, esse materiam actuatam per formam; tunc vel talis forma est distincta ab anima: & sic in

materia præter animam dabitur alia forma ; quod repugnat principijs Scolæ Thomisticæ non admittentis in in viventibus formam corporeitatis distinctam ab anima , eo quod si talis forma , vel aliqua alia daretur in materia , anima adveniret materiæ existenti iam in actu per illam formam : consequenterque non esset forma substantialis viventis , sed accidentalis ; neque ex anima , & materia fieret vnum per se , quia ex duobus entibus in actu non fit vnum per se.

8 Si autem dicatur , quòd forma , ex qua simul , & materia constituitur corpus receptivum animæ , est ipsa anima , quatenus præstat materiæ gradum corporeitatis : sequitur quòd anima recipiatur in se ipsa , quod est implicatorium. Sequela prob. quia gradus corporeitatis non distinguitur realiter ab anima , cum sit effectus formalis illius : ergo si subiectum receptivum animæ est materia actuata per gradum corporeitatis , iam anima ingreditur constitutionem talis subiecti , & consequenter erit subiectum receptivum sui. Nec sufficit respondere , quòd anima secundum diversas formalitates constituit suum subiectum receptivum , & est actus receptus in eo ; quia nempe secundum gradum cor-

porcitatis est susceptiva sui ipsius , in quantum præstat gradum viventis. Non , inquam , sufficit : quia inter potentiam , & actum , seu inter recipiens , & receptum datur realis distinctio ; distinctio autem inter diversas formalitates , vel gradus animæ est distinctio rationis tantum.

9 Dicendum est tamen ; corpus , quod est subiectum animæ , non esse solam , & nudam materiam primam , sed ipsam ut actuatam per gradum corporeitatis ab anima provenientem. Hæc est communis sententia , Thomistarum , ut testatur Colleg. D. Thomæ : est etiam magis conformis Ang. Mag. qui illam videtur expresse docere quæst. vnic. de Spirit. creaturis , art. 3. ad 2. dicens : *Ipsa materia secundum quod intelligitur perfecta in esse corporeo susceptivo vite est proprium subiectum anime.*

10 Ad argumentum in contra factum pro ratione dubitandi. Resp. negando sequelam. Ad eius prob. Resp. ex doctrina eiusdem D. Thom. 1. part. quæst. 76. art. 4. ad 1. quod est potentia abijciens actum , & est potentia non abijciens , sed includens actum , ad quem est potentia : sicut lucidum dicit potentiam ad lucem non abijcientem , sed includentem ipsam lucem. Idem ergo est dicendum

de

de subiecto susceptivo. Anima itaque vt præstat materiæ gradum corporeitatis constituit ipsam in ratione subiecti susceptivi, non indifferentis ad animam, & carentiam animæ, quia hoc modo esse subiectum habet materia præcisè ratione suæ potentialitatis, & nõ ab anima; sed constituit eam in ratione subiecti actu susceptivi eiusdem animæ, id est in ratione subiecti non abijcientis, seu includentis ipsam animam. Ex quo non sequitur; quòd anima recipiatur in se ipsa, sed quòd recipiatur in materia constituta in actu suscipiendi per ipsam animam; quia vniversaliter loquendo licèt potentia, & actus realiter distinguantur: tamen potentia in actu, quæ est idem ac potètia non abijciens actum, includit ipsum actum, cum non possit esse in actu nisi per actum.

§. II.

Communis sententia de conceptu vitæ explicatur.

IN hac re communissima ferè omnium Philosophorum sententia, imò, & quasi innata hominum conceptio est, quòd vivere consistat in se movere: & vita nihil aliud sit, quam motus causatus ab eodem, in quo recipitur. Vn-

de ea, quæ moventur, sed tamen ipsa non se movent, non viventia appellamus; viventia vero ea, quæ moventur, à se tamen, quòd est se ipsum movere. Hæc ergo sententia tanquam vera amplectenda est, quamvis nonnulli RR. aliter explicare tentaverint conceptum vitæ. Sed notandum est, quòd nomine motus, seu movere, in quo dicimus consistere conceptum vitæ, non intelligitur solum motus propriè, & strictè sumptus, & prout est actus imperfecti, quales sunt motus localis, alterationis, & augmentationis; sed comprehenditur etiam sub hoc nomine qualibet operatio, quæ habet principium activum sui in ipso met subiecto, in quo manet, & quòd actuat, vt sensatio, intellectio, & volitio. Quòd docuit D. Thomas lib. 2. de anima, lect. 1. dicens: *Propria autem ratio vitæ est ex hoc quòd aliquid natum est movere se ipsum, largè accipiendò motum prout etiam intellectualis operatio motus quidam dicitur; ea enim sine vitæ esse dicimus, quæ ab exteriori tantum principio moveri possunt.*

12 Notandum etiam est, quòd in præsentì solum agimus de vitæ actuali, seu in actu secundo, quæ est ipse motus, seu operatio recepta in eodem sub-

iecto,

iecto, à quo elicitur. Nam vita radicalis, seu remota consistit in ipsa substantia animæ, quæ est radix operationum vitalium, & per sui informationem constituit vivens potens se movere. Probatur itaque communis sententia rationibus desumptis ex D. Thoma locis citatis à suo Colleg. Complut. lib. 2. de anima, quæst. 1. art. 6. Primò quidem: nam in sacra pagina pro eodem accipitur se movere, ac vivere; dicitur enim Genesis 1. *Creavit Deus omnem animam viventem, & motabilem.* Et cap. 7. *Ex omni quod movetur super terram, duo ingressa sunt ad Noe;* ubi animalia, quæ iuxta præceptum Dei ingressa sunt in arcam, censentur sub nomine eius, quod movetur super terram. Idem habetur pluribus alijs in locis Sacrae Scripturæ.

13 Deinde prob. ratione. In illo consistit essentialiter vita, in cuius defectu essentialiter consistit mors, seu privatio vitæ: sed privatio vitæ actualis consistit essentialiter in defectu motus illius, quem antequam moreretur, vivens habebat, vel habere poterat: ergo vita consistit essentialiter in tali motu. Min. prob. ipsa experientia Quia nullum aliud evidentius signum habemus ad iudicandum, aliquid, quod antea vivebat, esse

mortuum, nisi quia videmus, illud nullo motu à se causato moveri, sed si debeat moveri, ab alio movendum est. Et confirmatur. Nam aliqua, quæ videntur se movere, revera tamen moventur à causa extrinseca, quæ nos latet, vocamus viva: ut patet in argento vivo, quod semper insilire, & nunquam quiescere cernitur. Similiter aquam è fontibus scaturientem vocamus aquam vivam; è contra vero aquam paludum, & stagnorum vocamus aquam mortuam, quia nullum motum habet: ergo signum est, quod iuxta communem hominum existimationem vita consistit in se movere.

14 Sed contra hanc assertionem argum. 1. Nam se movere est recipere in se motum, seu operationem à se causatam: sed plura sunt, quæ recipiunt operationem à se causatam, & tamen non vivunt: ergo vita non consistit in se movere. Min. prob. In sententia probabilium Thomistarum actio transiens recipitur in agente: unde idemmet agens elicit actionem suam, & illam recipit, v. gr. ignis actionem calefactivam: sed non omne agens actione transeunte est vivens, ut patet de igne, & pluribus alijs: ergo plura sunt non viventia, quæ in se ipsis recipiunt opera-

tio:

iones à se elicitas, & consequenter se movent.

15. Secundo arg. ex opposita sententia docente, quòd actio transiens recipitur in passivo: in qua sententia agens per suam actionem transeuntem nõ se movet, cum illam non recipiat, sed potius movet passivum per eam: & tamen aliquod agens vivit per suam actionem transeuntem: ergo ad vitam non requiritur recipere in se motum à se causatum, & consequenter non requiritur se movere. Min. prob. Generatio viventium est actio vitalis, & per eam vivit generans, vt per se notum est, sed est actio transiens, quia recipitur in genito, vel in materia, & non in generante: ergo.

3. Motus primus cordis est vitalis; & per eum vivit cor: & tamen per talem motum non se movet cor, sed movetur à generante: ergo idem. Denique. Deus est maxime vivens: & tamen non movet se, quia Deo repugnat moveri tam à se, quam ab alio, cum omnis motus passivus dicat imperfectiorem potentialitatis in mobili: ergo vivere non consistit in se movere.

16. Resp. Ad 1. Illud convincere contra tenentes illam sententiam, quam nos non tenemur admittere, cum potius eius falsitatem probaverimus in

3. Physic. ex eo quod iuxta illam omne agens debet esse vivens. Videantur ibi dicta. Cœterum Coll. D. Thomæ, & Ill. Palanco, qui actionem transeuntem tuentur recipi in agente, in omne latus se vertunt, vt solvant argumentum. Primum enim Colleg. tam hic, quàm in Physica respondet, quòd ad vitam non sufficit se movere pure elicitive, id est pure eliciendo, vel causando actionem in se receptam: sed requiritur se movere etiam applicative, id est ita vt vivens non solum causet suam operationem, sed etiam ad illam se applicet per aliam suam operationem; sicut animal applicat se ipsum ad motus vitales aliorum membrorum per motum cordis, qui est primus motus vitalis: & voluntas per intentionem finis applicat se ad electionem medicorum. Et quia ignis licet moveat se eliciendo, & recipiendo suam actionem, non tamen applicat se ad illam: ideo non est vivens.

17. Quòd si contra hanc solutionem obijcias ex ea sequi quòd motus cordis non sit vitalis, nec prima operatio voluntatis: quia nec vivens se applicat ad motum cordis per alium motum, nec voluntas ad primam operationem per aliam; alioquin non esset prima ope.

operatio, nec motus cordis esset primus motus. Respondent, quod non est necessarium, quod ad primam operationem vivens se applicet, cum hoc sit impossibile; sed sufficit ut prima operatio sit vitalis, (& idem est de motu cordis) quod per eam, & ex vi illius se applicet ad alias; illa vero operatio, per quam vivens non se applicat ad aliam, quia scilicet est operatio ultima, in qua sistit motus viventis, est vitalis, quia ad illam se applicavit vivens per aliam operationem priorem. Unde loquendo de ipso vivente eius vivere consistit in se applicare ad operandum, ita ut habeat operationem applicantem, & operationem, ad quam se applicat. Loquendo verò de ipsis operationibus quædam, scilicet prima, est vitalis, quia est applicativa ad alias: quædam autem, scilicet ultima, est vitalis, quia ad illam se applicavit vivens per primam, vel per aliam mediam; & denique hæc, scilicet operatio media, est vitalis ex utroque capite, quia procedit ex applicatione primæ, & ipsa est applicativa ad ultimam.

18 Contra hanc doctrinam aliqua opponit Ill. Palanco, quæ apud ipsum videri possunt, & quibus convictus concludit, quod potest dari vita consistens

in unica, & simplici operatione, quæ nec sit applicativa ad aliam, nec procedat ex alia priori. Mihi tamen ex eo imprimis displicet talis doctrina; quia videtur voluntaria, & solum ad effugiendam vim argumenti excogitata; non enim pro ea adducitur, vel ratio aliqua, vel autoritas, qua doceatur, quod vivere restringi debeat ad movere se applicativè. Et rursus quod hoc movere se applicativè salvetur conceptum vitæ iam per applicationem activam sine passiva, iam per passivam sine activa, quis non videat esse mere voluntariè dictum? Licet enim verum sit, quod in viventibus datur talis ordo, qualis explicatus manet, inter operationes, & motus, ita ut per unam se moveant ad aliam: non tamen hoc ideo est quia operatio habeat esse vitalis ex eo quod vel movet, & applicat ad aliam, vel procedit ex applicatione alterius prioris. Etsi enim per possibile vel impossibile vivens sisteret in prima operatione, & ex ea non se moveret ad aliam; tamen viveret per illam ex eo solum quod in se ipso habet principium activum illius, scilicet animam, & illam in se ipso causat.

19 Quod quidem patet, si ponamus, quod in aliquo solum

lum moveatur cor, nullo alio motu existente in eo nec membrorum, nec sensuum: tunc quidem talis motus esset vitalis, & per illum verè viveret animal, quin se applicaret ad alium motum. Et ita fortasse evenit in his, qui in extremo vitæ constituti, animam agunt: in quibus solum apparet motus cordis per respirationem cognitis, cæteris alijs tam membris, quam sensibus, & potentijs corporalibus à vita, & motu destitutis: quia non solum vivens non se applicat per motum cordis ad alios motus, sed nec potest in tali extremo constitutum; & propter hoc dicitur, quod cor est ultimum morientium, & primum viventium. Ratio ergo huiusmodi ordinis, qui inter operationes viventium reperitur, est naturalis connectio, & dependentia, quam inter se habent potentia animæ, & instrumenta deservientia ad motum. Quia licet anima moveat omnes potentias, & membra, non potest omnes immediate movere, sed vnam mediante alia: sicut pondera Horologij movent quidem omnes rotas eius, sed secundam movent mediante motu primæ, & sic de alijs. Ita pariter non potest dari motus in voluntate, nisi præcesserit in intellectu; nec potest moveri membrum

aliquod in animali, nisi præcesserit motus in voluntate, vel in appetitu sensitivo.

20 Secundò impugnatur prædicta doctrina. Quia in viventibus vita solum vegetativa non facile assignabitur talis motus applicativus, per quem planta se applicet ad reliquos motus. 3. Quia in sententia prædicti A. facile erit dicere, quòd ignis etiam se movet applicativè, & consequenter vivit. Ant. prob. Quia iuxta eum ignis dum generat alium ignem, habet duplicem actionem, vnam alterativam, per quam producit in passo dispositiones ad formam ignis; aliam generativam, per quam educit formam ignis de potentia materiæ: quare ergo non se applicabit per actionem alterativam ad actionem generativam? Maxime cum hæc naturaliter sequatur ad illam.

21 Denique. Quia admissa tali doctrina, facile cuique erit propugnare, quod gravia, & levia movent se ipsa, contra communem sententiam Aristotelis, & Thomistarum; id enim quod maximè obstat huic assertioni est, quod si gravia, & levia moverent se ipsa, essent viventia: quia vivere est se movere. Admissa autem tali doctrina facile obviatur dicendo, quod licet gravia, & levia moveant se elicitivè, quatenus

causant in se suos motus : non tamen movent se applicativè, quia non applicantur à se per alium priorem motum, sed applicantur à generante ; vnde absque eo quod vivat, poterunt se movere. Nec valet recurrere ad diversitatem partium, quæ requiritur in moventibus se, scilicet vnam partem, quæ sit movens, & aliam, quæ sit mota, quia idem secundum eandem partem non potest esse movens, & motum, vt probat Philosophus, & cum eo reliqui. Et quia in gravibus, & levibus non datur eiusmodi diversitas partium, ideo non possunt se movere. Non, inquam, valet: quia nec cor habet partes etherogeneas, seu diversæ rationis, quarum vna sit movens, & alia mota: & tamen movet se ipsum, alias non viveret. Sicut ergo in corde vt moveat se ipsum, sufficit constare ex anima, ratione cuius movet, & corpore, ratione cuius movetur: ita in gravibus, & levibus sufficiet constare ex materia, & forma.

22 Sed dices: D. Thomas, vt salvet cum Aristotele, quod idem secundum idem non potest movere se ipsum, recurrit ad distinctionem partium in viventibus, vt secundum vnam sint moventia & secundum aliam mota: sed hoc idem est ac recurrere ad

hoc quod viventia se movent applicativè ad suas operationes: ergo doctrina data de motu applicativo fundamentum habet in D. Thoma. Min. prob. Quia hoc ipso quod vivens per vnam partem moveat, & per aliam sit motum, per partem moventem applicat se ad motum partem motam: ergo.

23 Vigetur. Quia nisi vivere consisteret in se movere applicativè modo dicto, frustra- neus esset recursus ad distinctionem partis moventis, & partis motæ in viventibus: ergo ne hoc dicatur, dicendum est, quod vivere est se movere applicativè, & quod talis motus applicativus est de mente D. Thomæ. Ant. prob. Quia si vivere consisteret in se movere purè elicitive, quælibet pars viventis dum vivit vita actuali, esset simul movens, & mota; esset movens, quia eliceret, & causaret suum motum: esset autem mota, quia in se reciperet eundem motum: ergo non esset necessarium, quod vivens vt sit tale habeat distinctionem partium, quarum vna sit movens, & alia mota. Imò sequitur, nisi recurratur ad doctrinam datam de motu applicativo, quod idem secundum idem possit movere se ipsum, quod est contra Aristotelem, & Div. Thomam.

Resp:

24 Resp. Falsum esse, quod D. Thomas recurrat ad distinctionem, & multitudinem partium quantitativarum seu integralium, vt salvet illud dictum Philosophi quod omne quod movetur, ab alio movetur. Nam Philosophus 8. Physic. & cum eo D. Thomas ibidem lect. 7. supponit tanquam manifestum, in viventibus diversum esse id quod movet ab eo quod movetur; quia manifestum est, quod in viventibus anima est pars movens, & corpus est pars mota: ergo secundum mentem Philosophi, & D. Thomæ ad hoc vt in viventibus verificetur, quod idem non movet se ipsum, non opus est recurrere ad multiplicatam partium integralium, quarum vna sit movens tantum, & alia tantum mota, sed sufficit distinctio partium essentialium, scilicet animæ, & corporis. Item D. Thomas lect. 12. eiusdem libri in principio sic ait: *Quia tamen in moventibus se, que sunt apud nos scilicet animalibus corruptibilibus, contingit quod pars movens in movente se ipsum est corruptibilis, & movetur per accidens, scilicet anima: vult hic ostendere, quod primum movens est incorruptibile, &c.* En vbi D. Thomas expresse ait quod pars movens in viventibus est anima, de

qua Philosophus ibi probat, quod debet esse distincta à parte mota: nec mentionem facit alicuius partis integralis. Idem habet lect. 13.

25 Deinde, & si demus D. Thomam recurrere ad partes integrales in viventibus: non est ita intelligendum quod pars movens ita sit movens, vt non sit mota: nec pars mota ita sit mota, vt non sit etiam movens se ipsam. Cuius ratio est, quia quacumque pars viventis moveat, debet moveri ab anima vt moveat: Si autem movetur ab anima, iam movetur à se ipsa, quia ipsa vt pote pars vivens constat corpore, & anima. Similiter pars mota ab alia parte movetur tanquam instrumentum vivum, cum etiam ipsa sit pars vivens: movetur ergo vt se moveat, consequenterque iam est movens se ipsam, & non solum mota ab alia parte. Per quod patet ad utramque replicam factam, & quomodo licet quælibet pars viventis dum movetur, moveat se ipsam, non tamen idem secundum idem sit movens, & motum: quia talis pars est movens secundum animam, qua informatur; est autem mota secundum corpus, vel materiam.

26 Et retorquetur argumentum, & doctrina, in qua fundatur, in Adversarios. Nam

si aliqua pars integralis est in vivente, quæ moveatur, & non moveatur: illa non poterit vivere vita actuali, quia præcisè vivere aliud non est vivere; aliàs ignis movens lignum alterando illud viveret. Similiter si aliqua esset pars mota, quæ non se moveret: nec illa viveret, quia præcisè moveri ab alio non est vivere; aliàs baculus ex eo præcisè quod moveatur à manu, viveret: ergo necessarium est ut quælibet pars vivat, quod moveatur se causando motum in se.

27 Sed replicabis contra hæc Philosophus prædicto, lib. 8, Physic. probat, quod pars primò, & per se movens debet esse immota: quia si moveretur, vel moveretur ab alia parte, & sic iam ipsa non esset pars primò movens, sed potius esset primò movens illa, à qua ipsa moveretur. Vel moveretur à se ipsa, & sic sequitur, quod idem secundum idem moveatur se ipsum, quod est impossibile: ergo pars illa, quæ in viventibus est primò movens, quæcumque illa sit, nullo modo movet se ipsam. Et tamen vivit, ut per se est manifestum: ergo non requiritur ad vitam partis quod moveatur se, sive quod recipiat in se motum, quem causat.

28 Pro solutione huius replicæ, ex qua dependet intelli-

gentia eorum, quæ dicta sunt; notandum est ex Philosopho lib. 8. citato, & D. Thoma ibidem lect. 11. quod composito viventi tria hæc attribuantur, scilicet moveri movere, & movere se ipsum. Et hoc ultimum, scilicet movere se ipsum non convenit ei ratione alicuius partis, quia nulla est pars, quæ moveatur se ipsam: sed ipsum totum movet se ipsum. Cæterum movere, & moveri attribuitur toti ratione partis: quia non totum movet, neque totum movetur, sed una pars movet, & alia movetur. In hac ergo doctrina videtur clara implicatio contradictionis contineri: quia ex una parte dicitur, quod totum vivens movet se ipsum; & ex alia, quod non totum movet, nec totum movetur. Si enim vivens totum movet se ipsum: ergo totum movet, quia quod movet se ipsum, utique movet. Similiter si movet se ipsum, idem ipsum est quod movetur, & quod movet: ergo cum totum moveatur, totum movebitur.

29 Ut ergo possit hoc sine contradictione salvari, distinguendum est de movente quod, & quo, & de moto quod, & quo. Movens quod est totum ipsum vivens, quia ipsum totum movet se ipsum. Similiter etiam motum quod est totum
ip-

ipsum vivens, quia ipsum est subiectum *quo* receptivum motus. At verò movens *quo* est principium radicale motus, à quo idem motus activè procedit: & hoc est sola anima; motum autem *quo* est principium passivum, seu ratio recipiendi eundem motum: & hoc est solum corpus. Secundum quòd ergo sola anima est principium *quo* activum motus, verificatur quòd non totum vivens movet: quia non totum, quòd est in ipso, est principium activum motus. Secundum quòd autem solum corpus est principium passivum motus, verificatur quòd non totum movetur: quia non totum, quòd est in ipso, est principium passivum motus.

30 Vterius considerandum est, quòd in viventibus datur duplex genus partium, vt insinuatum est: sunt enim in eis partes essentielles, vt anima, & corpus: & partes integrales ethorogeneæ, vt cor, caput, manus, &c. Ex quibus vnaquæque constat corpore, & anima, quia anima omnes illas informat & actuat. Et licet respectu totius compositi viventis sint partes; tamen comparatæ ad animam, & corpus, ex quibus constant tanquam ex partibus essentialibus sunt quedam tota, & movent se ipsas, licet cum

dependentia vnius ab alia: quia motus omnium partium integralium dependet à motu cordis. Movent, inquam, se ipsas quia non solum est verum, quòd cor movetur: sed etiam est verum, quòd movet se ipsum, cum habeat in se principium activum, sui motus. Et idem est de manu, & alijs; non enim præcisè manus movetur ab alio, sicut baculus, sed movetur à se ipsa, & consequenter movet se ipsam.

31 His notatis dicendum est ad replicam, quòd licet pars aliqua integralis viventis moveat se ipsam, non ideo sequitur, quòd idem secundum idem moveat se ipsum; quia cum talis pars constet anima, & corpore, motus eius reducitur in animam tanquam in movens activum *quo*, & in corpus tanquam in motum *quo* passivè, seu tanquam in principium passivum motus. Vndè etiam salvatur dictum Philosophi, quòd scilicet pars per se primò movens non movetur, quia nec movetur vt *quo*, cum non sit principium *quo* passivum motus: nec movetur vt *quod*, quia ipsa sola non est subiectum *quod* receptivum motus, sed totum compositum ex anima, & corpore.

32 Hæc dicta sunt pro impugnanda prima solutione primi

mi argumenti : aliam autem quam adhibet etiam prædictum D. Thomæ Colleg. videlicet quod ideo ignis non vivit, licet in se recipiat suam actionem, quia non recipit motum illatum ex tali actione, nec terminum eius : cum ignis non calefaciat se ipsum, sed passum; hanc, inquam, solutionem non opus est impugnare. Semel enim quòd illa actio recipiatur in igne, & ab eodem elicitive, & active procedat : ignis per eam se movet, vel mutat aliquo motu: vel mutatione, quamvis non eadem qua immutat passum : ergo vivit. Sicut manus vivit, dum movet baculum: quia etsi non recipiat in se motum, quo baculus constituitur motus, recipit tamen motum, quo ipsa movet se ipsam, ut moveat baculum.

33 Ad secundum arg. resp. negando min. nulla enim actio transiens potest esse vitalis, ut bene probat argumentum. Ad eius prob. Resp. quod generatio viventium est vitalis eo modo, quo motio manus moventis baculum est vitalis; non enim manus vivit per motum, quem causat in baculo, sed per motum, quem causat in se ipsa: qui quidem motus, & constituit manum passive motam à se ipsa, & simul active moventem baculum. Ita pariter gene-

rans non vivit per motum, vel mutationem, quam causat in genito, vel in materia eius, dato quòd aliqua talis mutatio sit distincta ab actione alterativa, quòd in nostra sententia falsum est, ut constat ex dictis tract. de generat. quæst. 2. sed vivit per motum, quem causat in se ipso utendo sua potentia generativa.

34 Ad 3. negatur min. quoad primam partem : quia cor vere movet se : alias esset inanimatum, frustra que haberet animam, nisi moveret se, cum non indigeat anima, ut præcisè movetur ab alio. Neque obstat, quòd moveatur à generante, ut videtur docere D. Thomas apusc. de motu cordis. Nam ideo dicitur cor moveri à generante, quia motus eius procedit immediatè ab anima sine dependentia à motu alterius partis corporis, cum potius motus aliarum partium dependeat à motu cordis : & quia animam habet cor immediatè à generante sive per puram generationem in irrationalibus, sive per creationem in rationalibus : ideò motus eius, quia à sola anima dependet, dicitur esse à generante.

35 Ad 4. resp. quod movere se aliquid dicit de perfectione, & aliquid de imperfectione. Imperfectio quidem est

moveri, seu recipere in se motum, quia hoc includit potentialitatem ad suum motum. Tamen quod eundem motum, qui est aliqualis perfectio moventis se, causet ipsum quod movetur, perfectio est: quia non habet talem motum ab extrinseco movente, sicut inanimata, sed ex se ipso. Deo igitur nullo modo convenit movere se ipsum propter rationem argumenti; convenit tamen ei habere à se suam operationem, quia à nullo dependet ut illam habeat. Similiter etiam maximè convenit ei habere suam operationem in se, quia habet illam non per inhætionem sicut creaturæ, sed per identitatem, & essentiam, cum ipse sit actus purus identificans secum omnem actualitatem. Unde quia Deo convenit quidquid perfectionis dicit movere se, seclusa omni imperfectione: convenit, & etiam perfectissima vita.

QUÆST. II.

QUOTUPLEX SIT ANIMA:
& an omnis anima sit indivisibilis?

§. Vnic.

Vtraque pars resolvitur pro communi sententia Thomistarum.

TRia tantum genera; seu species subalternas animarum communis statuit consensus Philosophorum scilicet animam vegetativam, sensitivam, & intellectivam. Vegetativa est plantarum, cuius operationes sunt tantum nutrire se, & augere, & generare sibi simile. Sensitiva est animalium ratione carentium, cuius operationes præter eas, quæ plantis conveniunt, sunt sentire, & appetere. Intellectiva est hominis tantum, quæ non dividitur in plures species infimas sicut vegetativa, & sensitiva: sed est unica in specie atoma solum differens numero in unoquoque homine. Eius operationes sunt ultra eas, quæ conveniunt animæ vegetativæ, & sensitivæ, intelligere, & velle.

2 Quidam antiqui Philosophi negaverunt vitam plantis, con-

consequentemque negabant animam purè vegetativam. Cœterum eas vivere, & consequenter habere animam, constat ex dictis, quippè quæ se movent motu nutritionis, & augmenti: cuius motus habent in se principium activum. Et præterea hæc sententia docetur à SS. PP. præsertim à P. August. tom. 10. serm. 29. de verbis Apostoli, ubi eam colligit ex Scriptura dicens: *Dicuntur enim, & vites vivere, nam si non viverent, non dictum esset in psalmo occidit in grandine vineas eorum: vivit enim vinea, cum viret: arescit, cum moritur; sed vita ista non habet sensum.*

3 Ad probandum autem quod plures sint species, seu genera animæ, quam tria prædicta, opponi potest. Nam Philosophus in præsentibus docet quatuor esse modos vivendi, scilicet vegetativum loco motivum, sensitivum, & intellectivum: ergo præter prædicta genera animarum constitui debet aliud, scilicet anima loco motiva. Et confirmatur. Nam diversitas animarum colligitur ex diversitate operationum genere, vel specie distinctarum: sed moveri secundum locum est operatio genere, vel specie distincta ab operatione vegetandi, sentiendi, & intel-

ligendi: ergo debet constitui quartum genus animæ, scilicet loco motiva. Sed resp. negando consequens. Nam loco motivum sequitur ad sensitivum mediante appetitivo; ideo enim animal loco movetur, quia apprehendit aliquid ut sibi conveniens, vel nocivum, & ad illud prosequendum, vel fugiendum movet se localiter. Aristoteles autem ideo posuit loco motivum tamquam specialem modum vivendi, quia loquebatur de motu locali progressivo, qui non in omnibus animalibus invenitur; nam ostrea dicitur non moveri progressivè, sed tantum motu dilatationis, & contractionis, cum tangitur ab aliquo conveniente, aut læsivo.

4 Per quod patet ad confirmatum. Non enim quæcumque operatio etiam genere diversa ab alijs sufficit constituere diversum genus animæ; sed tantum illa, quæ non sequitur ad aliam magis principalem, & quæ separatim à tribus prædictis inveniri potest in aliquo vivente, ut sunt nutritio, & augmentatio: quæ sine operatione sentiendi, & intelligendi inveniuntur in plantis. Sensatio etiam invenitur in irrationalibus sine operatione intellectiva; hæc vero licet in homine, in quo solo invenitur, coniuncta sit cum operationibus vegetans

randi, & sentiendi, non est tamen quid consequutum ad illas; sed potius super excedens eas: & ideo petit animam specie diversam, scilicet rationalem. Eadem ratione nec appetitivum constituit speciale genus animæ, quia scilicet consequitur ad sensitivum, vel intellectivum: omne enim sensitivum, vel quodcumque cognoscitivum est appetitivum.

5 Maior difficultas est circa secundam partem quæstionis: circa quam supponitur tanquam omnino certum ab omnibus Catholicis, animam rationalem esse indivisibilem, & inextensam, ita ut tota sit in toto corpore, & tota in qualibet parte; nec dividi posse ad divisionem partium corporis. Reliqua autem viventia sunt in duplici differentia scilicet purè vegetativa, & sensitiva. Inter sensitiva autem quædam dicuntur animalia perfecta, ea scilicet quæ habent perfectam organizationem ferè similem quoad multitudinem, & diversitatem partium organizationi corporis humani: cuiusmodi sunt equus, leo, & univèrsaliter omnia quadrupedia, & volatilia, quibus adduntur pisces. Alia sunt animalia imperfecta habentia imperfectam organizationem, ut lacertæ, angues, lumbricæ, & vermes; quæ dicuntur annulo-

sa, & decisa seu divisa in duas, vel plures partes, unaquæque earum vivit ut experientia communitum esse videtur.

6 Igitur quidam univèrsaliter asserunt, omnes animas tam animalium perfectorum, quam imperfectorum esse divisibiles, & extensas: quæ sententia dupliciter intelligi potest quantum ad animalia perfecta. Potest enim sic intelligi, quòd animæ istorum animalium dividantur ad divisionem partium corporis, ita ut partes eorum decisa vivant aliqua enim asseruntur experientiæ, in quibus videtur, partes animalis perfecti etiam post divisionem vitam conservasse. Vel aliter intelligi potest dicendo, quòd licet partes animalis perfecti non vivant decisa: tamen aliqua pars animæ, quæ antea vivificabat partem corporis abscissam, perit, & corrumpitur per divisionem; quod sufficit ad verificandum animam esse divisibilem. Alij autem univèrsaliter asserunt omnem animam esse indivisibilem: in quam sententiam libenter irem, nisi obstarat auctoritas D. Thomæ. Denique Thomistæ media via procedunt docentes, animas plantarum, & animalium imperfectorum esse divisibiles, & dividi ad divisionem partium corporis; animas vero animalium perfe-

torum esse indivisibiles.

7 Hæc sententia videtur magis conformis menti Div. Thomæ, qui 2. de anima, lect. 4. ita ait: *In plantis quedam partes divise, & separate ab alijs partibus videntur vivere: & hoc manifestatur per hoc quod ramusculi abscissi inseruntur, vel plantantur, & coalescunt, quod non esset nisi remaneret in eis vita, & per consequens anima, quæ est principium vivendi; quod contingit tamquam in unaquaque planta anima fit una in actu, & multiplex in potentia.* De animalibus vero imperfectis subdit S. Doct. *Sic etiam videmus in alijs differentijs animæ, sicut in entomij deciduis, id est in animalibus, quæ decisa vivunt, quia utraque partium habet sensum, quod patet ex hoc quod retrahit se, si pungitur; & etiam habet motum secundum locum, ut ad sensum apparet.*

8 Quod autem animæ animalium perfectorum sint indivisibiles, docet idem D. Thomas 1. part. quæst. 76. art. 8. ubi ait: *Sed forma, quæ requirit diversitatem in partibus, sicut est anima, & præcipue animalium perfectorum, non equaliter se habet ad totum, & partes; unde non dividitur per accidens ad divisionem quantitatis: sic ergo totalitas quantita-*

tiva non potest attribui animæ, nec per se, nec per accidens. In quibus verbis insinuat etiam ratio pro hac sententia. Nam anima animalium perfectorum respicit corpus, ut quoddam totum constans ex diversis partibus, quarum diversitatem, & totalitatem requirit ad sui conservationem: ergo non dividitur ad divisionem corporis. Consequentia patet, quia diviso corpore, deficit illa totalitas exacta ab anima. Ant. autem probatur ex ipsa experientia, qua videmus, quod tales animæ non conservantur in partibus abscissis, sed solum in reliquo corpore, ubi manet sufficiens organizatio, & partium diversitas.

9 Sed contra hanc sententiam arg. 1. quia etiam partes animalium perfectorum decise vivunt, ut aliquando visum est taurum capite abscisso ambulasse: ergo vel etiam animæ animalium perfectorum sunt divisibiles: vel male inferitur, esse divisibiles animas animalium imperfectorum ex eo quod partes corporis decise vivant. 2. Si anima animalium perfectorum esset indivisibilis non posset esse corporea, quia de ratione corporis est divisibilitas, & extensio: sed anima animalium perfectorum est corporea, aliàs esset spiritualis, quod dici nequit: ergo.

Resp:

10 Resp. ad 1. Quod ex illa experientia si vera est, ad summum habetur, quod anima illius tauri permanserit in illa parte, quæ movebatur, sed non simul in alia: unde nec convincitur ex hoc divisibilitas animæ, sicut convincit in animalibus imperfectis permanentia vitæ in utraque parte abscissa. Vel aliter resp. quod motus ille, qui aliquando cernitur in partibus abscissis animalium perfectorum, non est ab anima, quæ in eis sit: sed à spiritibus vitalibus relictis ex impressione animæ, qui aliquantulum durant in corde post mortem animalis. Et si dicas, cur idem non dicimus de motu, qui apparet in partibus animalium imperfectorum? Resp. quod in animalibus imperfectis motus cernitur durare per longum tempus, quod sufficiens signum est ibi adesse animam, & non solum spiritus vitales; at in animalibus perfectis solum per breve tempus apparet motus in partibus abscissis. Hęc dici solent: sed mihi satis in certa videntur, & rem prorsus dubiam relinquere.

11 Ad 2. Resp. quod non est idem esse corpus, & esse corporeum. Corpus quidem omne extensum est, & divisibile; corporeum autem, ut dividitur contra spirituale potest esse aliquid etiamsi sit indivisibi-

le, & inextensum. Ratio est, quia spiritus, seu spirituale substantiale constituitur per esse elevatum à materia, quod non continetur in potentia eiusdem materiæ, & per posse per se subsistere absque materia. Unde animæ brutorum nec sunt corpus, quia non constant ex materia, & forma: nec sunt spiritus, quia continentur intra potentiam materiæ, nec possunt sine ea conservari; sunt tamen corporeæ, quia non habent esse elevatum à materia. Anima vero rationalis corporea dici non potest, prout corporeum opponitur spiritui; nam ipsa spiritus est.

QUÆST. III.

UTRUM POTENTIÆ animæ distinguantur realiter ab anima?

§. Vnic.

Defenditur sententia affirmativa.

Potentia animæ dicitur illæ vires datæ à natura, quibus anima fit proxime potens suas exercere operationes, ut intellectus, & voluntas in anima rationali, & aliæ communes brutis, & plan-

tis, de quibus singillatim potest agendum est; nunc autem generaliter de omnibus potentij animæ sive rationalis, sive non, procedit dubium. Sed sciendum est, quod genera potentiarum animæ assignantur quinque cum Philosopho, scilicet vegetativum, sensitivum, appetitivum, loco motivum, & intellectivum. Cuius divisionis rationem reddit D. Thomas 1. part. quæst. 78. art. 1. sic. Nam animam vel comparatur per suam operationem ad corpus, cui est unita, vel ad alia extra se. Per comparationem ad corpus habet operationem vegetandi illud: & sic assignatur ei potentia vegetativa.

2 Ad alia autem extra se comparatur anima per similitudinem, & per inclinationem. Per similitudinem quidem, quatenus cognoscendo alia extra se assimilatur eis; & hæc assimilatio vel est aliquomodo materialis; & sic correspondet animæ potentia sensitiva, per quam cognoscit objecta sensibilia, & materialia. Vel est assimilatio immaterialis, & spiritualis: & hoc modo cognoscit anima objecta universalia per abstractionem à conditionibus materiæ, assignaturque ei potentia intellectiva. Denique per inclinationem comparatur anima ad alia, ut ad finem, quem appe-

tit, vel debet appetere: & sic correspondet ei potentia appetitiva. Et quia aliquando finis quem anima in suis operationibus intendit, est localiter distans, & absens: ideò indiget potentia loco motiva ad quaerendum ea, quæ necessaria sunt ad consequendum finis intenti.

3 His notatis circa præsens dubium communis sententia Thomistarum cum D. Thoma 1. part. quæst. 77. art. 1. & 2. & pluribus alijs in locis est affirmativa. Est etiam hæc sententia conformis menti aliorum SS. PP. ut bene probat Colla D. Thomæ solvens, & explicans aliquas auctoritates, quæ ab Adversarijs obijciuntur, quas etiam sibi opponit D. Thomas, & solvit. Præsertim vero P. August. stat pro hac sententia lib. 15. de Trinitate, cap. 7. ubi ait *Mentem (id est, intellectum) non esse animam, sed aliquid eius.* Et serm. 3. de Tempore ait: *Aliud est anima, aliud est ratio: & tamen in anima est ratio, & una est anima, &c.* Vnde quando S. P. N. & alij PP. asserunt, memoriam, intellectum, & voluntatem esse ipsam animam, intelligendi sunt ut loquantur eo modo loquendi, quo totum potestativum prædicari solet de suis partibus. Licet enim anima rationalis non ha-

habeat partes integrantes, seu quantitativas: habet tamen partes potestativas, quæ sunt ipsæmet potentiz eius. Et quia omnes hæ potentiz ab unica anima profluunt, & eis omnibus vnica anima utitur, quæ omnibus illis adest, dum medijs eis operatur: ideo dicuntur esse omnes una anima, quia non plurificantur animæ iuxta pluralitatem potentiarum.

4 Ratio autem probativa huius sententiæ est ea, quam in Physica adduximus ad probandum, substantiam non esse immediatè operativam: quæstio enim præsens eadem est ac illa. Cœterum D. Thomas loco citato 1. part. duas alias rationes affert: quarum prima est, quòd actus, & potentia dividunt ens, & omne genus entis; undè in quo genere fuerit actus, in eodem debet esse potentia. Sed actus operandi, scilicet actualis operatio animæ est in genere accidentis, quia nulla creatura operatur per actionem, quæ sit substantia; hoc enim est proprium solius Dei, cuius operatio, & virtus operandi est sua essentia: ergo etiam potentia, & virtus proxima operandi in creatura debet esse accidens: & consequenter non potest esse ipsa substantia, vel essentia animæ, sed aliquid realiter ab ea distinctum.

5 Alia ratio est: Quia cum anima per suam essentiam sit actus, si etiam per suam essentiam esset immediatum principium operandi: sequeretur, quòd semper habens animam actu haberet opera vitæ, sicut semper habens animam actu est vivum; hoc autem est falsum, quia potest contingere, quòd habens animam non sit in actu operum vitæ: ergo. Harum rationum vim ego quidem non capio: Colleg. tamen D. Thomæ cum alijs eas conatur explicare, & elucidare, lib. 2. de anima, quæst. 3. art. 1.

6 Contra hanc sententiam arg. 1. Operatio intensa unius potentiz impedit operationem alterius potentiz, ut experientia compertum est: sed hoc non contingeret, si potentiz animæ essent realiter ab ea distinctæ, quia tunc qualibet propriam operationem posset exercere independentem ab alia: ergo. 2. Quia si anima non esset iuxta potentiz, consequenterque non immediatè concurreret ad suas operationes, nullo modo ageret ipsa, sed solæ potentiz agerent. Sequela prob. Quia anima non ageret per actionem distinctam ab actione potentiz, aliàs ad aliquam actionem concurreret immediate, & non per potentiam superadditam; neque etiam ageret per eandem actionem.

nem, per quam agit potentia, quia respectu unius actionis superfluit duplex principium. Et prærerea anima nullum haberet influxum in operationem, nisi tantum quia radicat, & sustentat potetiam proximè operativam, ex qua procedit actio: sed radicare, vel sustentare principium proximum operandi non est operari, nec agere: ergo anima verè non operatur, si non concurrat immediatè in suas operationes.

7 Tertiò. Nam sequitur ex nostra sententia, quòd anima non sit libera in suis operationibus. Illud enim est liberum in operando, quòd potest imperare, & impedire suam operationem: sed anima, si immediatè non elicit suas operationes, non potest illas imperare, vel impedire: ergo. Quartò. Per oppositum sequitur; quòd voluntas si esset realiter distincta ab anima, non esset libera. Prob. sequela. Quia tunc voluntas esset merum instrumentum animæ, sicut pes vel manus; unde sicut in pede, vel manu non datur libertas ad se movendum, sed naturaliter utrumque movetur ex imperio voluntatis: ita voluntas naturaliter, & sine libertate, quæ formaliter sit in ipsa, movebitur ad imperium animæ.

8 Quintò. Nam posset con-

tingere, quòd anima peccaret nullo modo exercendo suam libertatem, quòd est omnino implicatorium. Sequela prob. Posito quòd voluntas existeret separata ab anima; quòd esse possibile videtur, negari non posse in nostra sententia realiter distinguente voluntatem ab anima: tunc casus voluntas peccare posset, cum essentialiter sit potentia libera: sed tale peccatum tribueretur animæ nullo modo concurrenti vel influenti in illud: ergò. Min. prob. Nam operatio procedens à virtutè alicuius agentis etiam separata ab eo tribuitur eidem agenti in sententia Thomistarum: iuxta quam quia semen est virtus generantis, operatio, & effectus eius, etiam postquam decisum est, & separatum à generante, tribuitur ipsi generanti tanquam causæ principali. Et idem est de calore, qui est virtus ignis, si quandoque existens in subiecto extraneo v. gr. in ferro producit ignem, talis ignis tribuitur non ferro ignito, sed igni, à quo calorem accepit. Quòd autem anima in illo casu nullum influxum haberet in tale peccatum, patet: quia per potentiam realiter à se separatam non potest anima aliquid velle, vel operari.

9 Denique. Si voluntas esset realiter distincta ab anima,

&

& ab intellectu, non posset ferri in suum obiectum illud prosequendo, vel fugiendo; ut enim voluntas velit aliquid, debet illud cognoscere, quia nihil volitum quin præcognitum: sed si esset distincta ab anima, & intellectu, illa non esset quæ cognosceret, sed intellectus ab ea realiter distinctus: ergo non posset velle suum obiectum.

10 Hæc tamen argumenta parum urgent: & ad 1. resp. eandem difficultatem, si quam habet, habere in opposita sententia. Nam etiam si anima immediate, & per se ipsam absque potentijs realiter distinctis eliceret suas operationes, ut volunt Adversarij: cum tamen possit plures, & diversas operationes elicere, restat illis reddenda ratio cur non possit in omnes simul æquali conatu, & intensione applicari. Si enim dicant hoc ideo esse, quia pluribus intentus minor fit ad singula sensus: & quia virtus animæ cum limitata sit, non potest simul intendere pluribus operationibus, vel saltim non ita perfecte omnibus. Idem nos dicimus, etiam si virtus, media qua operatur, sit realiter distincta ab anima: quia hæc virtus non operatur se sola, sed simul cum anima; non potest autem anima uti simul omnibus suis potentijs, vel operari per om-

nes illas simul tam perfecte, sicut potest per unam tantum.

11 Deinde resp. argumentum non tenere in potentijs spiritualibus animæ rationalis, scilicet intellectu, & voluntate, cuius operationes non se mutuò impediunt, sed potius iuvant: nam quò fortiùs intellectus intelligit, eò intensiùs voluntas vult, & è contra. Aliæ vero potentiæ scilicet sensitivæ, & vegetativæ impediuntur quâdoque ex forti, & intensa operatione, vel alicuius earum, vel potentiæ spiritualis. Cæterum hoc non ideo est, quia anima concurrat immediate ad operationes: sed quia istæ potentiæ cum sint materiales, & affixæ organo corporeo, indigent ad suas operationes spiritibus vitalibus: qui dum distribuuntur per plures potentias, & earum operationes, non sufficiunt omnibus; & ideo anima non potest simul se explicare in plures operationes, vel non ita perfecte, sicut in vnam, vel alteram se explicat.

12 Ad 2. negatur sequela. Ad eius probat. concessa prima parte negatur secunda. Quia duplex principium subordinatum, quorum unum sit radicale, & aliud proximum, non super fluit respectu eiusdem operationis, imò potiùs consentaneum est potentialitati, &

limitationi creaturæ, ut sicut ipsa non est per identitatem sua operatio, ita non sit sua virtus proximè operativa. Ad aliam probat. sequelę negatur assumptum; quia anima ita radicat, & sustentat suas potentias proximè operativas, vt ab ipsis constituantur in ratione principij in actu primo potentis proximè operari: & sic dum elicitur operatio, elicitur ex influxu animæ concurrentis media sua virtute. Sicut ignis non solum est radix sui calorisi natiui, sed etiam per illum constituitur proximè potens calefacere; ab ipsoque procedit calefactio, licet medio calore à se distincto.

13 Ad 3. negatur etiam sequela, quæ non probatur; nec maiorem vim habet argumentum, quam si quis inferret, animam non posse impedire, vel imperare suas operationes, ex eo quod habet virtutem impediendi, & imperandi a se distinctam: cum tamen oppositum debeat inferri. Quia si anima habet virtutem impediendi, & imperandi suas operationes, proculdubio potest eas imperare, & impedire, siuè talis virtus sit distincta, siuè non ab anima. In nostra autem sententia animam non posse immediate imperare, vel impedire suas operationes, nihil aliud est, quam non esse per suam essen-

tiam virtutem proximè imperativam, & impeditivam earum: sed debere superaddi illi virtutem proximè imperativam, & impeditivam, qua reddatur proximè potens imperare, & impedire. Hæc autem virtus proxima est intellectus, & voluntas.

14 Ex quo ad 4. negatur etiam sequela, ad cuius probat. negatur, voluntatem ita esse instrumentum animæ, sicut manus vel pes. Est namque instrumentum eius per modum virtutis proximæ imperandi, & impediendi operationes: & ideo in ea residet formaliter libertas proxima operandi, secus autem in manu vel pede.

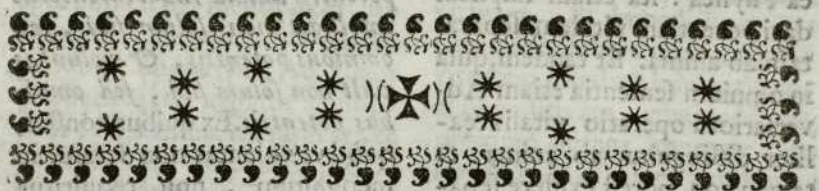
15 Ad 5. Resp. primò negando casum, quod scilicet possit voluntas existere separata ab anima. Neque ex reali distinctione eius ab anima potest colligi separabilitas: quia materia, & forma realiter distinguuntur, & tamen in meliori sententia materia non potest existere separata à forma. Vtcrius. Quia potentia vitales quoad separari vel non ita se habent ad principium radicale vitæ, scilicet animam, sicut esse seu existentia se habet ad essentiam, cuius est existentia. Vnde sicut est implicatorum dari existentiam separatam ab essentia, non obstante quod realiter distinguatur ab ea, vt probatum supponimus

Ex Physica: ita etiam implicat dari potentiam vitalem separata ab anima. Et tandem, quia in omnium sententia etiam Adversariorum operatio vitalis realiter distinguitur ab anima: & tamen non potest existere separata ab anima. Sicut ergo operatio non potest dari sine anima, quamvis anima possit existere sine sua operatione: ita ad summum anima poterit miraculose existere sine suis potentijs, non tamen illae sine anima.

16 Secundò resp. admissio casu negando, quòd voluntas posset aliquam operationem elicere sive bonam, sive malam, quia talis operatio deberet esse vitalis; repugnat autem dari vitam sine anima: tum, quia actus voluntatis non potest dari sine cognitione obiecti: & tunc casus voluntas per se ipsam non posset cognoscere, quia ipsa non est cognoscitiva. Nec daretur aliud principium cognoscitivum, cui esset vicia voluntas; non quidem anima, ut supponitur: nec etiam intellectus, quia voluntas, & intellectus non possunt uniri nisi in anima, quae est principium radicale utriusque.

17 Ad ultimum resp. ex Div. Thoma 1. 2. quaest. 17. art. 5. ad 2. dicente: *Sicut in membris corporalibus quolibet membrum operatur non sibi soli, sed toti corpori, ita etiam est in*

potentijs anima; nam intellectus intelligit non solum sibi, sed omnibus potentijs, & voluntas vult non solum sibi, sed omnibus potentijs. Ex quibus constat, quòd ut voluntas non feratur in incognitum, non requiritur quòd ipsa cognoscat obiectum: sed sufficit quòd illud cognoscat intellectus, qui non solum sibi, sed etiam voluntati cognoscit. Et si dicas: si voluntas non cognoscit, quid interest quòd intellectus cognoscat, ut voluntas dicatur ferri in obiectum praecognitum? Resp. tantum interesse, quantum interest, quòd mittens sagittam determinet per suum intellectum, & voluntatem locum, quo mittenda est, ut manus dicatur impellere illam ad locum destinatum; quamvis ipsa manus nec determinet, nec cognoscat locum, quòd impellit sagittam. Praeterea quòd sententia opposita ideo salvat voluntatem cognoscere obiectum, in quòd fertur, quia voluntas est realiter ipsa anima, quae simul cognoscit, & vult; nos autem licet non concedamus voluntatem cognoscere, dicimus tamen animam, quae per voluntatem vult, simul etiam cognoscere, non per voluntatem, sed per intellectum. Unde ab eadem anima obiectum est praecognitum, & volitum licet per diversas potètijs.

DISPUTATIO II. DE POTENTIJS ANIMÆ vegetativæ, & sensitivæ.

QUÆST. I.

Quenam sint potentia animæ vegetativæ?

§. Vnic.

Explicantur potentia animæ vegetativæ, & earum distinctio inter se.

Tres communiter species potentialium assignantur in anima vegetativa, scilicet potentia nutritiva, augmentativa, & generativa. Potentia nutritiva est vis, seu virtus viventis ad se nutriendum per conversionem alimenti in propriam substantiam. Augmentativa est virtus ad se augendum acquirendo maiorem quantita-

tem. Generativa est virtus ad generandum sibi simile. Huius autem divisionis ratio est, quia viventia cum moveant se ipsa, maximè debent movere se ipsa ad consequendum bonum proprium, & ad hoc habere vires à natura destinatas. Bonum autem proprium consistit tum in conservando se ipsa, quantum possunt, tum in promovendo se ad perfectum statum. Ad pri-

num deservit vis nutritiva, qua vivens de extranea materia tantum convertit in propriam substantiam, quantum de ea amiserat, & sic conservat se ipsum. Ad perducendum autem se ad perfectum statum, deservit vis augmentativa, qua vivens acquirit debitam quantitatem, ut operationes proprias commode valeat exercere.

2 Quia verò vivens capax nutritionis, & augmenti est corruptibile, consequenterque non potest in perpetuum se ipsum conservare quantum ad individuum: idè intendit propriam conservationem quantum ad speciem, & in sui similitudines; & hoc consequitur vivens per potentiam generativam, per quam potest generare sibi simile. Nota tamen, quòd virtus generativa aliter dicitur in viventibus, aliter in non viventibus. Licet enim ignis v. gr. habeat virtutem generandi alium ignem, non tamen ipse elaborat, & format sibi talem virtutem, sed illam habet per naturalem emanationem à propria substantia. Viventia verò intra se formant, & elaborant semen, in quo residet potentia generativa, & in cuius formatione maximè resplendet virtus, & efficacia animæ imprimantis semini virtutem generativam alterius viventis.

3 Rursus potentia nutritiva coalescit ex alijs quatuor viribus: quarum prima est vis attractiva alimenti ad omnes partes corporis. Secunda est vis retentiva eiusdem alimenti in loco ubi coctio, & digestio eius facienda est. Tertia est digestiva, qua alimentum digeritur. Quarta est expulsiva, qua superfluum alimenti expellitur. Similiter in potentia generativa distinguuntur tres vires, scilicet effectiva seminis, ad quam pertinet semen producere intra ipsum vivens. Alia vis dicitur immutativa, qua materia ex qua foetus generandus est, disponitur, & transmutatur ad recipiendam formam viventis. Tertia est vis formativa, qua membra vel partes foetus formantur secundum illam figuram, quam existit forma genita.

4. De his potentijs dubitatur, an sint inter se realiter distinctæ? Et primò de potentia nutritiva, & augmentativa ex vna parte, & de potentia generativa ex alia videtur certum eas inter se realiter distingui. Nam generativa habet pro termino novam substantiam viventis: & quidem realiter distincti à generante, nutritiva vero, & augmentativa non novam substantiam, sed conservationem, & augmentum præexistentis in eodem vivente, in quo sunt,

respiciant ut terminum. Item ut diximus in tract. de generat. in nutritione non acquiritur nova pars formæ: sed quæ præerat extenditur ad informandam novam partem materiæ; in generatione autem nova forma educitur de potentia materiæ.

5 Comparando autem nutritivam, & augmentativam inter se, mihi videtur probabilius eas non distingui realiter: sicut nec nutritio, & augmentatio sunt motus essentialiter distincti, sed solum accidentaliter. Ratio est, quia terminus per se utriusque potentiæ est conversio novæ partis materiæ in substantiam viventis; quod quidem in nutritiva per se patet, & ab omnibus conceditur. De augmentativa vero licet sub hoc nomine videatur habere pro termino primario novam, & maiorem quantitatem, non ita est; sed eius terminus primarius est partialis substantia extensa in maiorem quantitatem, quam antea. Probatur hoc. Nam augmentum quantitatis ut distinguitur à rarefactione non potest fieri sine additione novæ materiæ, ut est constans in doctrina D. Thomæ: ergo augmentativa per se primo intendit additionem novæ materiæ, ex consequenti verò extensionem viventis in maiorem quantitatem.

6 Circa vires autem, in quas distinguitur potentia nutritiva, videtur, quod attractiva, retentiva, & expulsiva non differant à potentia loco motiva, qua vivens movet alimentum ad locum intra se, vel expellit superfluum eius ad locum extra se. Digestiva verò videtur non differre à virtute alterativa disponente alimentum, ut convertatur in substantiam aliti. Quare tres primæ vires distinguuntur realiter à digestiva, sicut potentia loco motiva distinguitur à virtute alterativa.

7 Ex quo ulterius videtur dicendum, quod potentia nutritiva formaliter, & essentialiter consistit in vi digestiva seu alterativa alimenti, non ut præcise sicut in ipsis dispositionibus, quibus alimentum disponitur ad conversionem in substantiam aliti; sed ut medijs eisdem dispositionibus attingit ipsam conversionem alimenti in substantiam aliti: quæ conversio est terminus alterationis præcedentis, sicut generatio communiter dicta est terminus alterationis. Ab hac ergo conversione denominatur potentia nutritiva, quæ formaliter, & substantialiter est una potentia simplex non composita ex pluribus virtutibus prædictis; nam istæ vires solum se habent ad potentiam nutritivam antecedenter, &

consequenter, quatenus ad nutritionem viventis antecedere debet attractio alimenti, & retentio eius in loco congruo: post nutritionem verò subsequi debet expulsio eius, quod converti non potuit in substantiam aliti, nè noceat, vel impediatur effectum nutritionis.

8 Quòd si contra hæc dicas, sequi ex doctrina hac nutritionem esse motum alterationis, semel quòd potentia nutritiva sit idem quod virtus alterativa alimenti. Consequens autem est contra communem Philosophorum, quorum nullus dicit nutritionem esse alterationem. Resp. negando sequelam: quia sicut generatio est terminus alterationis, & non ipsa alteratio, quamvis potentia generativa non sit distincta à virtute alterativa, & dispositiva materiæ ad recipiendam formam generandam iuxta sententiam, quam cum alijs in tract. de generat. defensavimus de eo quòd generatio non est actio distincta ab alteratione: ita nutritio non est alteratio, sed terminus alterationis, etiam si potentia nutritiva sit indistincta à virtute alterativa alimenti.

9 Denique quantum ad vires, in quas distinguitur potentia generativa, dicendum est, vim formativam seminis non pertinere formaliter, & consti-

tutivè ad potentiam generativam: sed esse aliam vim realiter distinctam à potentia generativa, & se habentem ad illam præsuppositivè, & antecedenter. Ratio est, quia virtus generativa formaliter sumpta est in ipso semine, quod etiam deorsum, & separatum à generante generat simile ei, à quo descit: sed virtus formativa seminis non potest esse in ipso semine, vt per se patet: ergò: Talis itaque vis similis est, vel fortè eadem cum vi formativa sanguinis, vel aliorum humorum, qui sunt in viventibus: & videtur esse talis virtus calor naturalis viventis prout est instrumentum animæ. Vnde potentia generativa formaliter, & essentialiter consistit in alijs duabus viribus, scilicet immutativa, & formativa fœtus: quæ quidem non sunt duæ vires realiter distinctæ, sed vna habens diversa nomina propter diversitatem officiorum, quæ exercet.

QUÆST. II.

QUENAM SINT POTEN-
tix animæ sensitivæ?

§. I.

Quid sit sensus, & quotuplex?

Potentix animæ sensitivæ idem sunt quod sensus eiusdem animæ quapropter primò sciendum est, quid sit sensus in communi. Illum autem sic describit Philosophus 2. de anima lect. apud D. Thomam 24. sensus est id, quod sensibiles sine materia formas suscipere potest. Per formas sensibiles sine materia intelligit species rerum sensibilibus: quæ ideo dicuntur formæ sine materia, vel recipi in sensu sine materia, quia licet sensus omnis sit materialis utpote existens in organo corporeo, ac proinde, & ipsæ species aliquomodo materiales sint; tamen ut sint, & recipiantur in sensu, non dependent ab illis dispositionibus, quas formæ naturales exigunt in materia. V. gr. forma ignis ut sit in materia, requirit in ea dispositionem caloris: unde licet agens, quod inducit formam ignis in materia, non communicet passo suam propriam ma-

teriam, communicat tamen illi dispositionem caloris, quæ ex parte materiæ ipsius passi requiritur ad recipiendam formam ignis; & ideo forma ignis est forma cum materia, sive forma materialis, non solum quia recipitur in materia, sed etiam quia easdem dispositiones, quas habet, & à quibus dependet ut sit in causa producente, exigit etiam in materia, cui communicatur per actionem agentis.

2. E contrario autem accidit in sensu. Nam sensus recipit quidem formas rerum sensibilibus ab ipsis obiectis; cæterum obiecta non communicant sensui illas dispositiones, quas in ipsis habent propriæ formæ, sed solum communicant quidditatem, & quasi formalitatem suæ formæ denudatæ ab eis qualitatibus, quas ex parte materiæ requirit in obiectis. Et ideo tales formæ prout recipiuntur in sensu dicuntur formæ intentionales, & sunt quodammodo spirituales quoad modum essendi, dicunturque species, seu similitudines obiectorum; in rebus verò ipsis, seu in obiectis sensuum dicuntur formæ naturales, & habent esse naturale cum omnibus illis conditionibus, & dispositionibus, quæ exiguntur à natura ipsorum.

3. Quod amplius explicari potest in obiecto visus, scilicet color.

colore. Forma enim coloris est in corpore colorato, & in visu dum videtur; cæterum in corpore colorato dependet à temperamento primarum qualitatum, & ideo habet in eo esse naturale, & physicum: ad visum autem non transit eadem forma coloris cum tali dependentia, sed solum quatenus forma est. Vnde Philosophus explicans suam definitionem posuit exemplum in cera recipiente figuram annuli ferrei vel auri, quam quidem recipit sine ferro, vel auro. Quia sicut figura annuli sigillantis ceram transit ad ipsam ceram absque auro vel ferro, quod pertinet ad figuram quatenus habet esse in subiecto, non autem ad ipsam quatenus figura annuli est: ita forma rei sensibilis transit ad sensum, non quatenus habet esse in tali subiecto, vel materia, sed præcisè quatenus forma est.

4 Hæc explicatio licet alijs verbis traditur, vt existimo, à D. Thomæ loco citato ex 2. de anima: vnde ea supposita venio ad divisionem sensus in communi, qui dividitur in sensum externum, & internum. Sensus externus est ille, cuius organum patet exterius, & dividitur in quinque sensus, qui communiter dicuntur sensus corporales, videlicet visus, au-

ditus, gustus, odoratus, & tactus. Sensus internus est ille, cuius organum non patet exterius, sed latet interiùs in corpore. Hic sensus dividitur in sensum communem, imaginativam, æstimativam, & memoriam: de quibus omnibus in particulari, sicut etiam de sensibus externis breviter dicemus in hac quæstione ea, quæ magis necessaria videbuntur.

5 Prius tamen de sensibili, & eius divisione aliquid dicendum est. Igitur sensibile est obiectum sensus, quod illum movet, & immutat media sui speciei, & sic ab eodem sensu sentitur, & percipitur. Dividitur sensibile ex Philosopho in sensibile proprium, commune, & per accidens. Sensibile proprium dicitur illud, quod est proprium obiectum vnus tantum sensus, ita vt ab alio percipi non possit. Sicut omnia obiecta sensuum externorum sunt sensibilia propria, vnumquodque respectu sui sensus, quia ita vnumquodque attingitur ab vno sensu, vt idem ab alio attingi non possit: v.gr. color, qui est obiectum visus, à nullo alio sensu externo percipi potest: nec sonus nisi à solo audito, &c. Sensibile commune est illud, quod non est proprium alicuius sensus, sed est commune alijs, vt motus, quies, numerus, fi-

gura, & magnitudo ex mente eiusdem Philosophi. Numerum enim, figuram, & magnitudinem corporum cognoscimus, & sentimus per visum, & per tactum. Similiter motum, & quietem sentimus per visum, auditum, & tactum.

6. Sensibile per accidens est illud, quod accidit sensibili per se: sicut quia id, quod per se sentitur per visum, est color seu coloratum, & accidit colorato quod sit homo, vel paries: ideo homo vel paries dicitur sensibile per accidens. Et universaliter substantia omnium rerum, quæ sensibus percipiuntur, sunt sensibilia per accidens: sola autem, accidentia sunt sensibilia per se. Coeterum vt explicat D. Thomas 2. de anima, lect. 13. requiritur vt aliquid sit sensibile per accidens, quod statim ac per sensum externum apprehenditur sensibile per se, siue proprium, siue commune, apprehendatur id, quod dicitur sensibile per accidens per alium sensum, qui non sit externus, vel etiam per intellectum. Et ponit exemplum S. Doct. dicens: *Sicut statim cum video aliquem loquentem, vel movere se ipsum, apprehendo vitam eius per intellectum: unde possum dicere, quod video eum vivere.*

6. II:

De sensu visus:

Resoluantur aliqua dubia circa visum, & obiectum eius.

7. **C**irca sensus autem in particulari primò inter externos occurrit visus, qui ceteris præstantior est, & nobilior. Est autem visus sensus perceptivus lucidi colorati; color enim, seu coloratum luce perfusum est obiectum visus, vt communiter dicitur. Duo itaque ex parte obiecti ad visionem concurrunt, scilicet lux, & color, quorum natura sicut notissima est visui, ita eorum quidditas difficilè percipitur ab intellectu. Omittere tamen non licet definitiones eorum, quæ traduntur ab Aristotele in 2. de anima; & quidem lucem sic definit: *Lux est actus diaphani in quantum est diaphanum*: quæ definitio intelligitur eo modo quo dum dicitur, quod calor est actus calidi, & anima est actus corporis. Sicut enim in his definitionibus denotatur, quod calidum per calorem habet esse calidum, & corpus per animam habet esse corpus: ita in prædicta definitione lucis denotatur, quod

quod diaphanum per lucem habet esse in actu diaphanum. Diaphanum autem idem est quod transparent, sicut aer, aqua, crystallus, &c.

8. Hæc definitio supponit lucem esse quandam qualitatem, seu formam accidentalem contra opinionem aliquorum antiquorum, qui dicebant, lucem esse aliquod corpus. Quam opinionem reprobat Aristoteles primò ex eo quod duo corpora non possunt esse simul in eodem loco: sed lumen, & corpus diaphanum sunt simul: ergo lux non est corpus. Secundò. Quia si lux esset corpus, dum diffunditur à corpore solari vsque ad nos, hoc fieret per motum localem eiusdem lucis, quia aliter nõ posset corpus pervenire vsque ad nos; cum autem motus localis sit successivus, & distantia à Sole vsque ad nos sit maxima, deberet apparere successio, & mora talis motus lucis: sed hoc non apparet, sed potius oppositum, quia ad præsentiam Solis statim, ac subito videmus illuminari omnia: ergo.

9. Quare ut certum tenendum est, lucem esse qualitatem, & non corpus. Quod si aliquando aliqui SS. PP. lucem videntur appellare nomine corporis, nihil aliud intendunt, quam quod lux non est qualitas spiri-

ritualis, sed corporea, & corpori inhærens. Vel intelligunt nomine lucis ipsam corpus luminosum, puta Solem, & huiusmodi: quo genere locutionis etiam nos utimur vocantes lucem nostro Hispano idiomate ipsum corpus luminosum, ut candelam, vel lucernam. Notandum est autem, aliquam differentiam dari inter lucem, & lumen. Lux enim propriè est eaq; quæ residet in corpore luminoso, v. gr. in Sole: lumen verò est illa lux, quæ aluminoso derivatur, & causatur in diaphano; vel corpore illuminato, ut in aère, vel pariete.

10. De colore autem hanc definitionem tradit Aristoteles loco citato 2. de anima: color est *motivum perspicui secundum actum*, id est motivum perspicui, quod est actu perspicuum. Nominè autem perspicui idem intelligit: quod diaphanum, ut ibidem explicat D. Thomas. Dicitur ergo color motivum perspicui, seu diaphani, quia movet medium, quod est inter obiectum, & potentiam visivam, scilicet aèrem, vel aliud corpus transparent; quod quidem medium debet esse actu diaphanum, id est luce perfusum, ut possit moveri à colore. Motus verò iste, quo color movet diaphanum, non est intelligendum quod sit aliquis mo-

us localis ; sed est motus alterationis late sumpta , quo color immutat diaphanum intentionaliter causando in eo speciem sui , & mediante immutatione diaphani immutat etiam visum.

11 Sed dubitari potest , quare Philosophus definierit colorem per hoc quòd sit motivum diaphani : potius enim videtur debuisse definire per hoc quòd sit motivum visus , cum movere visum sit præcipuum in colore vtpotè obiecto huius potentia. Ad hoc posset responderi , quòd Philosophus per diaphanum , quod movetur à colorato , intelligit ipsam pupillam , quæ est organum visus , & est diaphana : & sic definit colorem per ordinem ad visum. Cæterum hæc responsio non est ad mentem D. Thomæ , qui nomine diaphani non intelligit pupillam , vel organum visus , sed medium , per quod transeunt species ad visum.

12 Aliter itaque responderi potest , ideo non definisse Philosophum colorem per ordinem ad visum , sed per ordinem ad medium , quia movere visum actualiter potest separari à colore : stante enim colore , & diaphano in actu , potest non esse , vel non adesse visus , qui moveatur. Cæterum stante diaphano etiam si desit visus , semper color movet idem diapha-

num : quia semper species coloris sunt in aere lumine illustrato , adhuc dum nulla est potentia visiva , quæ colorem possit videre. Vnde movere diaphanum non est separabile à colore.

13 Plures etiam difficultates occurrunt circa naturam lucis , & caloris. Et primò de luce dubitatur , vtrum habeat esse naturale , vel solum intentionale ? Quæ difficultas procedit tantum de luce , quæ est in corpore illuminato , & vt diximus , vocatur lumen : non de luce , quæ est in corpore luminoso , hæc enim certum est quòd est qualitas naturalis habens esse naturale in eodem corpore. Igitur sententia ponens , lucem habere solum esse intentionale , esseque quandam speciem corporis luminosi , est valde probabilis , eamque videtur docere D. Thomas lib. 3. Meteor. lect. 6. vbi ait : *Lumen in medio habet esse intentionale , quia causat sensationem , sed non solum habet ibi esse intentionale , sed etiam habet esse reale , & naturale.* In quibus verbis lumen existenti in medio videtur attribui vtrumque esse , scilicet intentionale , & naturale.

14 Præterea suadetur hæc sententia. Quia lumen dat esse intentionale coloribus : ergo illud in se habet. Vt etiam. Quia

si lumen esset qualitas naturalis, cum immediatè tangat pupillam oculi, impediret visionem: quia sensibile immediatè positum supra sensum impedit sensationem, vt manifestè constat per experientiam saltem in sensu visus; si enim immediatè supra oculum ponatur corpus coloratum, non videtur. Sed contrarium experimur in luce, quæ tangens oculum non impedit visionem coloris, sed potius illam causat: ergò.

15 Nihilominus tamen contraria sententia, quæ tribuit luci esse naturale, frequentior videtur inter AA. vt testatur Colleg. D. Thomæ sequens eam. Immo eandem sententiam expressè videtur docere Div. Thomas 2. de anima, lect. 14. vbi ferens opinionem quorundam dicentium, quòd lux est ipsa substantia Solis: lumen vero defluens à luce habet esse intentionale, sicut species colorum in aëre, ait: *Vtrumque autem horum est falsum.* Et rationem falsitatis huius secundi asserit, scilicet quòd lumen in diaphano derivatum a luce corporis luminosi habeat esse intentionale, assignat dicens: *Secundum etiam falsum est: quia quæ habent solum esse intentionale, non faciunt transmutationem naturalem; radij autem corporum cælestium transmu-*

tant totam naturam inferiorem. Vnde dicimus, quòd sicut corpora elementaria habent qualitates activas, per quas agunt, ita lux est qualitas activa corporis cælestis, per quam agit, & est inertia specie qualitaris, sicut, & calor.

16 Denique probatur eadem sententia. Nam illud, quod solum habet esse intentionale, non tribuit denominationem subiecto, in quo est, sicut aër non denominatur coloratus ab speciebus, quas in se recipit: sed lux tribuit propriam denominationem suo subiecto, scilicet diaphano; aër enim dicitur lucidus à luce: ergò lux est qualitas naturalis habens esse naturale in subiecto.

17 Ad autoritatem Div. Thomæ pro contraria sententia dici potest: ipsum ibi appellare esse intentionale illud, quod habet lux in medio, quia esse lucis in medio non est permanens, sed fluidum, & transiens, quia deficit statim ac luminosum recedit. Ad 1. à ratione resp. quòd lux ex parte diaphani solum se habet vt dispositio ad hoc quòd colores habeant esse intentionale causando speciem sui in eodem diaphano factò in actu per lumen: sic enim movetur perspicuum, seu diaphanum à colore, vt dicitur in eius definitione. Ex parte verò

ipſius coloris verum eſt, quòd lux concurrat activè ad dandum eſſe intentionale coloribus, quatenus concurrat activè ad cauſandas ſpecies colorum. Cæterum ad hoc non eſt neceſſarium, quòd lux habeat eſſe intentionale in ipſo colore: imò potius habendo eſſe naturale melius poterit cauſare eſſe intentionale colorum. Sicut ipſi colores, qui etiam activè cauſant ſpeciem ſui, & conſequenter ſuum eſſe intentionale in medio, habent eſſe naturale in ſubjecto.

18 Ad 2. Reſp. corpus coloratum ideo impedire viſionem ſui ipſius, ſi immediatè contingat oculum, quia ea parte, qua videndum erat, non perfunditur luce, & ſic non poteſt immittere ſpeciem ſui. Hæc autem ratio deficit in luce, quæ non requirit illuſtrari alia luce, vt videatur; vnde etiam contingens oculum videri poteſt. Nec negari debet, quòd lux contingens oculum videatur ab ipſo oculo, quem tangit: quia tota lux, quæ eſt in aère ab obiecto uſque ad oculum videtur; alias non poſſemus affirmare, quòd totum ſpatium intermedium, quod eſt inter obiectum viſibile, & viſum, eſſet illuminatum: vnde enim nobis conſtare poteſt, quòd aër intermedius eſt illuminatus, ſi eius lumen non videmus? Si ergò videmus lu-

men aeris intermedij, eadem ratio eſt de quacumque parte illius, etiam illa, quæ immediatè tangit oculum.

19 Secundò dubitatur an lux, & color realiter diſtinguantur? Et videtur quòd non: quia colores Iridis, & illi qui aliter quando apparent in nubibus, & in collo columbæ, nihil aliud videntur eſſe poſſe, quam lux ſic, vel aliter afficiens talia corpora; variantur enim huiusmodi colores ex diverſa ſituatione corporum. in quibus apparent, & ad motum localem Solis, & etiam ipſius videntis. Item radius Solis tranſiens per vitrum coloratum dum pervenit ad parietem, vel ad aliud corpus, reddit illud eiufdem coloris, ac eſt vitrum, per quod tranſit: cum tamen paries ex ſe non habeat talem colorem: ergo quia talis color non diſtinguitur à luce, qua tunc illuſtratur paries. Cum ergo eadem ratio ſit de alijs coloribus, quos videmus in corporibus, maximè cum eos nunquam videre poſſimus, niſi cum lux adeſt, & illuſtrat corpora: videtur, quòd color nihil aliud ſit, quam lux.

20 Circa hanc difficultatem vnum videtur certum, ſcilicet colorem non eſſe omnino extraneum à natura lucis, ſed potius eſſe quandam participationem ipſius lucis in corpore
colo-

colorato ex influentia corporum cœlestium, quorum lux est qualitas propria. Ita videtur insinuare D. Thomas loco citato 2. de anima dicens, *quòd color nihil aliud est, quàm quædam lux obscurata ex admixtione corporis opaci.* Et lib. de sensu, & sensato cum Philosopho docet, quòd lux est quasi quidam color diaphani, coloresque multiplicari secundum speciem penes maiorem, vel minorem participationem lucis; quæ omnia adminus indicant, colorem aliquid participare de natura lucis.

21 Coeterum aliqui hoc non contenti voluerunt, colores esse non solum participationem lucis, sed formaliter esse, & consistere in ipsa luce, ita ut corporibus color non sit in actu, nisi dum est lux in illis; in tenebris vero seu de nocte dicunt colores solum esse in potentia in corpore colorato. Quæ sententia præter supra dicta potest confirmari ex eo quòd non minus difficile videtur, quòd diaphanum, v. gr. aer, & crystallus non sit tale in actu nisi per lucem, quàm quòd corpora non sint actu colorata, nisi dum in illis est lux. Si enim ad id, quòd nobis videtur attendamus, sicut nobis videtur quòd corpora etiam in tenebris sunt actu colorata, ita videtur quòd

aer, & crystallus independenter à luce, & in tenebris sunt actu diaphani, & transparentes; & tamen hoc non obstante diaphaneitas non est in actu nisi per lucem, & consistit in ipsa luce iuxta definitionem lucis à Philosopho traditam; in tenebris vero solum datur in potentia: ergo etiam colores solum erunt in potentia, dum lux abest, in actu autem erunt per ipsam lucem, & consistent in ea.

22 Hanc sententiam ex aliorum mente refert D. Thomas loco citato 2. de anima, & eam ibi expressè non improbat; videtur tamen supponere eam esse falsam: unde tam ibidem, quam sæpè alibi loquitur de luce, & colore tanquam de realiter distinctis. Quare stando auctoritati, & communi Philosophorum placito tenendum est, colorem realiter differre à luce, & dari in actu in corporibus etiam in absentia lucis. Quòd quidem intelligendum est de coloribus permanentibus, quos semper eodem modo videmus afficere corpora, in quibus sunt, sicut viride in herbis, & album in linteis, &c. non autem de coloribus, qui ad situationem corporis, vel morum videtur variantur; isti enim solum sunt in actu, quando adest lux.

23 Ad rationem pro contraria sententia desumptam ex coloribus iridis, & aliorum, fateor mihi difficilem videri. Neque enim potest dici: eos non esse veros colores: quia visus verè videt ibi colorem, & ita iudicat; si autem color non esset verus, visus non videret, quia non potest videre nisi colorem, vel lucem. Si autem dicas, visum ibi videre lucem, non colorem: contra est, quia non utcumque videt visus lucem, sed lucem, quæ apparet ei ut color; hoc enim ipsa experientia docet. Si autem lux cum non sit color, potest apparere visui ut color: pariter poterit quisque dicere, quòd dum visus in charta, vel pariete videt albedinem, non videt colorem, sed lucem, quæ tamen apparet visui ut color. Ex quo rursus sequitur, quod lumen, & color erunt talis naturæ, ut vnum pro altero supponi possit ad terminandam visionem æquè benè; ac si vtrumque esset realiter idem; quod non leve argumentum est pro vera identitate vtriusque.

24 Nec etiam dici potest, quod colores illi sunt veri colores, distincti tamen à luce, & causati ab ea. Nam lux non potest causare colores in genere causæ efficientis, sed ad summum in genere causæ formalis;

ex quo potius sequitur, quòd sit in distincta ab illis. Admissio tamen quod eos possit causare in genere causæ efficientis, idem poterit, & debet dici de alijs coloribus permanentibus; & sic ad minus habebitur, quod color non est actu in corpore, quando lux non est. Hæc sola differentia erit inter colores iridis, & colores permanentes aliorum corporum, quod in iride solum pro aliquo determinato tempore datur in materia illius sufficiens, & requisita dispositio ut à luce causentur tales colores: & ideo deficiente hac dispositione, etiamsi lux adsit, deficient colores. At in reliquis corporibus, quæ permanentè colorantur, adest semper debita dispositio, scilicet debita commensuratio, & mixtio primarum qualitatum: & ideo semper quod lux adest, existunt, & videntur colores, deficiunt autem deficiente luce.

25 Forsitan hæc difficultas poterit solvi dicendo, quod colores apparentes in iride, & alijs non habent esse naturale in eo, in quo apparent, sed solum esse intentionale, quia sunt species coloris: sicut colores qui videntur in speculo representante aliquid sibi obiectum, sunt species coloris existentis in obiecto representato, & illæ sunt quæ videntur, non autem aliquis color,

color, qui sit in speculo. Contra hoc tamen obstat, quod species coloris semper debet causari ab aliquo colore, qui habeat esse naturale, ut patet in ipso exemplo speculi; nisi enim id, quod obijcitur speculo esset verè coloratum naturali colore, non resultaret in speculo species coloris. Non autem apparet ex quo obiecto verè colorato possit resultare species coloris in iride; nam id, quod opponitur, & obijcitur nubi, in qua formatur iris, & ipse Sol, in quo nullus est verus color. Et idem est de colore nubium, & colli columbæ.

26 Ad hoc tamen dici potest, quod imprimis de colore, qui resultat in pariete ex vitro illustrato radio Solis, iam apparet quomodo possit esse species coloris causata ex vero colore, qui est in vitro. De alijs autem dici potest, quod corpora colorata, quæ sunt in terra, & perfunduntur luce, reflectunt eandem lucem in nubes, & in collum columbæ, & sic immittunt species suorum colorum, taliter quod tam nubes iridis, quam reliqua, in quibus apparent isti colores, sint veluti quoddam speculû recipiens species veri coloris à corporibus, quæ sunt in terra. Neque obstat, quod tales colores, qui videntur in iride, & alijs, non

sint omnino similes coloribus naturalibus, qui sunt in corporibus existentibus in terra. Nam hæc dissimilitudo causatur ex communiione ipsarum specierum, & ex dispositione nubium, vel aliorum, ad quæ fit reflexio lucis. Sicut videmus in vitro triangulari, quod non representat eisdem omnino colores, qui sunt in illis obiectis, quorum species accipit: sed alios aliquantulum dissimiles, ea quod species in vitro commiscantur, & refranguntur; nullus tamen dubitat illos esse species causatas ab eis coloribus eorum obiectorum, quæ obijciuntur vitro.

27 Tertiò dubitatur, an lux se sola sine colore videri possit? De colore namque certum est non posse videri sine luce. Sed dicendum est, lucem se sola videri: quod manifestè convincitur in corpore solari, in cælis, igne, & aqua, quæ nullum habent colorem, & tamen videntur simul cum sua luce. Sed hinc insurgit dubium, si lux se sola sine colore videri potest, quare aer cum sit lucidus, non videtur? Ad quod dici potest, quod aer ideo non videtur, etiamsi maximè sit susceptivus lucis, & lucidus, quia est omnino diaphanus nullam habens opacitatem; in corpore autem, quod videtur, requi-

quiritur aliqua opacitas, in qua possit terminari visio. Vnde in Sole, corporibus Cœlestibus in igne, & aqua aliqua opacitas ponenda est.

28. Quarto dubitatur, an lux videatur per speciem aliquam à se distinctam? Ad quod D. Thomas quæst. 10. de verit. art. 8. ad 10. videtur respondere affirmativè dicens: *Ipsa enim lux, quæ est in Sole, non videtur à nobis nisi per similitudinem eius in visu nostro existentem.* Similitudo autem lucis idem est quod species eius. Deinde probatur eadem sententia: quia objecta sensus immutant illum intentionaliter: sed immutatio intentionalis fit per species, quæ Solæ habent esse intentionale: ergò lux media sui specie immutat visum, & videtur. Præterea. Cum Sol videtur in speculo, vel in aqua, illud quod videtur non est lux Solis, sed species eius: ergò lux videtur per speciem à se distinctam.

29. His tamen non obstantibus, tenendum est oppositum, & dicendum, lucem se ipsa absque specie à se distincta videri. Ratio est, quia lux est per se maximè visibilis, & proportionata visui, eique physicè coniuncta: quippè pupilla oculi etiam est diaphana, & luce perfunditur: ergò non indiget

specie à se distincta ut videatur. Patet consequentia, quia ideo species requiruntur ut obiectum intra potentiam constituant. Præterea prob. Quia si lux immitteret speciem sui, illa species deberet esse in oculo, & etiam in medio, scilicet in aere: sicut species colorum sunt in aere, & in oculo. Ex quo sequitur, quod cum aer, & oculus physicè in se recipiant lucem, ut supra dictum est, simul haberent lucem in esse physico, & intentionali: quod videtur inconueniens.

30. Ad 1. In contrarium ex autoritate D. Thomæ resp. S. Doctorem pluribus in locis, quæ videri possunt apud PP. Complut. citatos à Colleg. eiusdem D. Thomæ, asserere, quod lux per essentiam suam videtur, id est per se ipsam. Immo in ipso loco citato in argumento hoc supponit dicens immediate ante verba argumenti: *Lux corporalis non videtur per essentiam suam, nisi quatenus fit ratio visibilitatis visibilium, & forma quadam dans eis esse actu visibile.* Lux autem fit ratio visibilitatis visibilium, in quantum participatur ab ipsis, vel à medio, seu diaphano, quod lumine illustratur. Vnde iuxta S. Doct. lux, quæ est in corporibus, vel in diaphano participata à luce Solis, vel alterius luminosi, & prout sic dicitur

lumen, videtur per se ipsam absque specie super addita.

31 Quare dum idem Div. Thom. dicit, quod lux Solis non videtur nisi per sui similitudinem: vel loquitur de luce sumpta pro ipso corpore solari, de quo non negamus videri per similitudinem, & speciem representantem illud, & eius figuram, & magnitudinem; vel si loquitur de ipsa luce, quæ est qualitas existens in Sole, tunc nomine similitudinis, per quam dicit videri, non intelligit aliquam speciem intentionalitèr solum existentem in oculo: sed intelligit ipsum lumen participatum à luce Solis, & physicè existens in oculo, quod est quædam similitudo lucis existentis in Sole.

32 Ad 2. A ratione resp. quod objecta sensuum, quæ non sunt physicè præsentia ipsi sensui, immutant illum intentionalitèr tantùm; secùs objecta, quæ physicè existunt in sensu, cuiusmodi est lux. Ad 3. Resp. quod id quod videtur in Sole, quando videtur in speculo per reflexionem non est lux Solis, nec aliqua species lucis, sed est species corporis solaris representati in speculo.

33 Denique dubitatur, an lux requiratur ad visionem ex parte objecti, & etiam ex parte medij? Quæ difficultas potest

habere duplicem sensum: primo an ut objectum, scilicet corpus coloratum videatur, debeat non solum ipsum objectum esse illuminatum, sed etiam medium, seu diaphanum, quod est inter objectum, & potentiam visibam? Secundus sensus est quod attinet ad primam partem, an non solum requiratur, quod objectum sit illuminatum, sed etiam ipsa lux sit ratio formalis quare color moveat visum: vel potius color ratione sui moveat visum, luce se habente tantùm ut dispositione ex parte medij, seu diaphani, ut possint in eo produci species visibiles ab objecto in visum?

34 Circa primum sensum certum est ex ipsa experientia, quod nisi objectum, scilicet color, sit lumine illustratum, videri non potest. Cæterùm an medium etiam debeat esse luce perfusum, ut objectum videatur, aliquantùm habet difficultatem. Et videtur non esse necessarium; quia multoties existentes in obscuro videmus lumen longe distans, ut patet in oculis fellium, & in quibusdam vermibus habentibus in se lucem: quos quidem noctu, & existentes in loco obscuro videmus, quin tamen in aere intermedio sit aliqua lux. Imò potius si medium sit illuminatum, oculi fellium non vi-

dentur, nec præditi vermes. Item quando in monte alto accenditur ignis, illum videmus à longe etiam in nocte obscurissima; & si iuxta talem ignem sit aliquod corpus coloratum, percipimus eius colorem, dummodo sit in distantia proportionata, eo solum quod illud corpus est illustratum lumine, manente obscuro medio, quod est inter nos, & illud: ergo non requiritur quod medium sit illuminatum.

35 Histamen non obstantibus oppositum tenendum est, quod scilicet medium debet esse illuminatum, ut possint tam lux, quam colores videri. Et quantum ad colores prob. ex eo quod color non potest movere visum, nisi prius vel simul movendo diaphanum intermedium, & producendo in eo speciem sui: sed intermedium non potest color movere, nisi sit actu diaphanum, quod est esse actu lucidum, quia iuxta definitionem Aristotelis color est motivum diaphani in actu: ergo ut videatur color, necessarium est quod medium sit illuminatum.

36 De luce autem prob. Quia nisi oculus sit perfusus aliqua luce vel in ipso existente, vel saltem ipsum immediate tangente non potest videre, ut constat tum ipsa experientia:

tum quia pupilla oculi diaphana est, & si omnino caret lumine, erit omnino tenebrosa, sicut aer dum nullum habet lumen, tenebrosus est; oculos autem omnino obtenebratus videre non potest. Unde Div. Thomas lib. de Sensu, & Sensato, lect. 5. hoc ipsum expressè docet dicens: *Oportet autem quod sicut exterius medium est aliquid perspicuum illuminatum, sine quo nihil potest videri, ita etiam intra oculum sit aliquod lumen.* Nunc sic: sed multoties contingit, quod oculus nullum aliud habeat lumen, nisi illud quod advenit ei ab ipso obiecto, quod videt, ut patet in ipso exemplo sententiæ contrariæ de oculis fellium, à quibus quia ab intrinseco sui habent aliquam lucem, derivantur radij vsque ad oculos nostros dum sumus in loco omnino obscuro, vbi nullum aliud est luminosum, à quo in nos possit aliqua lux derivari: ergo tunc casus medij utpote minus distans ab oculis fellium potius illuminabitur ab eis.

37 Urgetur ex eodem exemplo. Quia non solum nos videmus de nocte, & in loco omnino obscuro oculos fellium, sed etiam felles ipsi vident de nocte nos, & alia obiecta, in quæ per lineam rectam dirigunt oculos; quod constat ex eo quod

quod de nocte venantur mures, quos nos possent tam facile capere, nisi viderent: sed adhuc in opposita sententia vt obiectum videatur necessarium est, quod ipsum obiectum illuminetur: ergo cum de nocte, & in loco obscuro non sit aliquid, quod possit illuminare obiecta, quæ à fellibus videntur, nisi oculi ipsorum, fatendum est ab oculis horum animalium derivari lumen in obiecta vt videantur. Sed si obiecta illuminantur, medium etiam illuminatur, quia propinquius est: ergo dum vident de nocte, illuminant medium luce ab ipsis derivata. Eadem ergo ratione dum oculi eorum à nobis de nocte videntur, ipsi quoque videndo nos lucem diffundunt vsque ad oculos nostros, & consequenter eadem luce illuminant medium.

38 Hanc eandem sententiam expressè tenet D. Thomas 2. de Anima, lect. 14. in fine vbi ait: *Quod autem colores illuminati, ab eo qui est in obscuro videantur, contingit ex eo quod etiam medium illuminatur quantum sufficit ad immutationem ipsius.* Nec obstat quod idem D. Thomas lib. de Sensu, & Sensato, lect. 3. dicat: *Quamvis in se aliquantulum fulgeant huiusmodi corpora, non tamen tantum habent de fulgo-*

re, quod de se possint facere medium lucidum in actu. Non, inquam, obstat: tum quia ibi non loquitur de corporibus potentibus diffundere lucem extra se, quales sunt oculi fellium, & alia supra dicta; sed loquitur de oculis non illuminantibus obiecta: de quibus dicit, quod generaliter in omnibus animalibus pupilla oculi quia levis, & polita est, habet in se quandam fulgorem, ex quo aliquando accidit vt si oculus fortiter moveatur, & comprimatur, appareant quasi scintillæ ignis, quæ ab eodem oculo videntur.

39 Tum etiam, quia dato quod ibi loqueretur de animalibus illuminantibus obiecta, vel dato quod eius verba adaptari possint prædictis animalibus, adhuc non sunt contra nos. Nam ideo dicit, huiusmodi corpora non posse facere medium lucidum in actu: quia cum talia corpora habeant in se parum lucis, non illuminant medium vndequaque, & versus omnem partem, sicut alia luminosa, quæ habent multum lucis; Vnde idem S. Doct. immediatè post verba opposita addit, *sicut facit Sol, & huiusmodi corpora.* Solum ergo animalia ista illuminant medium in illa parte, quæ per lineam rectam tendit versus oculos intuentium: in qua parte emittunt radium lu-

eis licet angustum, & qui ob sui parvitatem percipi non potest nisi per vnam lineam. Et hoc est quod in verbis pro nobis citatis dicit D. Thomas, *quod medium illuminatur quantum sufficit ad ipsius immutationem*; licet non omnino, & versus omnem partem illuminetur.

40 Ex his constat, quid dicendum sit ad fundamentum oppositæ sententiæ. Semper enim quod videmus lucem in prædictis animalibus, & quandoque lux vel color videtur ab existentibus in loco omnino obscuro, tam oculi nostri, quam medium illuminantur per aliquam lineam licet angustam à luce derivata ex obiecto, quod videmus.

41 Circa secundum sensum huius difficultatis vtraque pars videtur probabilis in via D. Thomæ. Et quidem quod lux se habeat solum tanquam dispositio ex parte diaphani, vt color possit movere visum, videtur docere lect. 14. Citata 2. de anima. Cæterum alijs in locis, quæ adducit Colleg. eiusdem Complut. videtur velle, quod lux sit ratio formalis vt color moveat visum. Et videtur hoc consonare ei quod communiter dicitur, videlicet quod lux est obiectum formale moti-
um, & ratio sub qua respectu

visus. Insuper nisi ita dicatur, non videtur quomodo possit salvari, quod dum simul videtur lux, & color, sicut contingit semper quod videtur aliquid coloratum, tunc sit vnum tantum visibile, & vnum obiectum visus, vt necesse est esse eo quod visio est vna. Vt enim sit vnum visibile, requiritur quod lux, & color ita inter se ordinentur, vt vnum se habeat de formali respectu alterius: & cum color non possit esse formale respectu lucis, quia lux est magis visibile, quam color: restat quod ipsa lux sit quasi forma visibilium, & motivum visus.

§. III.

De Auditu, & alijs sensibus externis.

42 **S**ecundus sensus est auditus, potentia scilicet perceptiva soni, sed quid sit sonus, non modicam habet difficultatem: nec in præsentî Philosophus eius definitionem dedit. Quidam ergo dicunt, quod sonus est ipse motus aeris causatus ex percussione duorum corporum ad se invicem; cui opinioni favere videtur Div. Thomas 2. de anima, lect. 18. dicens cum Philosopho, *quod sonus est quidam motus aeris*. Potest etiam probari hac ratio-
ne.

ne. Nam sonus est quid successivum, & non permanens: quod constat ex eo quod non existit totus simul, sed vna eius parte recedente advenit alia; & inde est quod nec vnam vocem, nec vnam syllabam audimus totam simul sed in tempore, & successivè: sed nihil est successivum nisi motus, & tempus: cum ergo sonus non sit tempus, restat quod sit motus.

43 E contra verò alij existimant, sonum esse quandam qualitatem distinctam à motu tam aeris, quam corporum se percutientium; sed adhuc est dissidium circa subiectum huiusmodi qualitatis. Quidam enim volunt eam esse in corporibus se percutientibus tamquam in subiecto; alij autem dicunt, subiectum eius esse aerem verberatum à corporibus se percutientibus. Hæc sententia quantum ad id quod asserit, scilicet sonum non esse motum aeris, probatur etiam ex D. Thoma, qui cum Philosopho asserit lib. 2. citato lect. 16. quod generatio soni consequitur motum aeris, & ex tali motu causatur: ergo motus aeris non est sonus, sed causa soni. Præterea. Quia si sonus esset motus aeris, per eandem differentias divideretur, & distingueretur, ac dividitur motus: sed hoc est falsum, quia differentia soni sunt acutum, &

grave: differentia autem motus sunt sursum, & deorsum, rectum, & circulare, &c. ergo.

44 Ulterius. Quia motus est sensibile commune, vt constat ex Philosopho supra: sed sonus est sensibile proprium auditus, quippè quia à Sole auditu percipi potest: ergo. Hæc tamen ratio non convincit: quia potest dici, quod motus qui est sensibile commune, est motus aliorum corporum, scilicet corporum visibilium, qui percipiuntur per visum. Cœterum motus aeris solum est perceptibilis per auditum: vnde quando vnum corpus percutit aliud, videmus motum corporis percutientis, & etiam corporis percussis; motum autem aeris non videmus, nec percipimus nisi per auditum.

45 Quantum autem ad aliud quod ista sententia affirmat, scilicet sonum esse qualitatem, probatur. Quia semel quod sonus non sit motus aeris, non apparet quid aliud possit esse nisi aliqua qualitas; præsertim quia obiecta aliorum sensuum sunt qualitates, vt manifestè constat de colore, odore, & sapore, quæ sunt obiecta visus, odoratus, & gustus. Tactus autem manifestum est quod habet pro obiecto qualitates primas, scilicet frigiditatem, caliditatem, &c. ergo idem

dicendum est de auditu.

46 Inter has sententias licet prima sit satis probabilis: secunda tamen videtur esse probabilior, & tenenda, ita tamen ut sonus non ponatur esse qualitas existens in aere, sed in corporibus se percutientibus; in aere vero solum sit species huiusmodi qualitatis. Quod est idem ac dicere, sonum physicè sumptum esse in corporibus sonantibus, quæ in se intrinsicè habent qualitatem sonativam, quæ percipitur ab auditu, intentionaliter verò sonus est in aere verberato ex percussione corporum media specie, quam qualitas sonativa causat in eodem aere: eo prorsus modo quo color physicè sumptus est in corpore colorato, & species coloris est in aere.

47 Probatur hoc. Nam aer est medium, quo sonus deferretur ad auditum: sed medium, quo obiectum sensus deferretur ad sensum, non immutatur ab obiecto nisi solum intentionaliter, ut patet in colore, qui non est physicè in aere, sed solum per suam speciem: & idem est de sapore, & odore. Si autem in sensu tactus medium, quod est caro, immutatur physicè à qualitatibus tangibilibus, non immutatur ab eis intentionaliter; quia vel est impossibile idem subiectum esse simul affe-

ctum aliqua qualitate in esse naturali, & in esse intentionali: vel saltem est superflua existentia intentionalis qualitatis, dum illam habet subiectum physicè; & in esse naturali: ergo cum aer habeat in se speciem soni, non potest physicè recipere eundem sonum.

48 Præterea. Quia si sonus esset in aere tanquam in subiecto, aer ipse magis esset sonorus, seu sonativus, magisque esset obiectum auditus ratione soni sibi intrinsicè, quàm ipsa corpora se percutientia, quæ solum haberent causare sonum, & non illum in se intrinsicè recipirent: sed consequens est falsum, quia non dicimus aerem sonare, vel audiri, sed campanam, vel aliud audiri, & sonare: ergò sonus physicè sumptus est in corporibus se percutientibus, & non in aere.

49 Sed dices, D. Thom. expressè tenere oppositam sententiam. Nam lib. 2. de anima, lect. 16. sic ait: *Omne sensibile dupliciter dicitur esse in actu. Vno modo quando actu sentitur, hoc est dum species eius est in sensu, & sic sonus est actus secundum quod est in auditu. Alio modo secundum quod habet propriam speciem, per quam sentiri potest, prout est in subiecto, & sic alia sensibilia fiunt in actu, prout sunt in corpori-*

poribus sensibilibus, sicut color prout est in corpore colorato, odor, & sapor prout sunt in corpore odorifero, & saporoso. Sic autem non est de sono. Nam in corpore sonante non est sonus, nisi in potentia. In medio autem quod movetur ex percussione corporis sonantis, fit sonus in actu. In quibus expresse affirmat, quod sonus in actu est in medio, quod movetur ex percussione corporum, quod quidem medium est aer.

50. Resp. Quod hanc auctoritatem etiam tenentur explicare qui asserunt, odorem subiectari in aere, vel in aliqua fumali evaporatione, quam spirat corpus odorabile: sicut dem D. Thomas expresse asserit, odorem, & saporem esse in corpore odorifero, & saporoso. Deinde dico, D. Thomam per sonum in actu intelligere speciem soni, ut constat ex ipsius verbis, alio modo secundum quod habet propriam speciem, per quam sentiri potest prout est in subiecto. Differentia autem, quam constituit inter sonum, & obiecta aliorum sensuum penes hoc quod obiecta aliorum sunt in actu prout sunt in proprijs subiectis; sonus vero non est in actu prout est in corpore sonante, sed prout est in medio: consistit in eo, quod color v. gr. hoc ipso quod existat in sub-

iecto, & adsit medium scilicet diaphanum, absque alio requisito immutat intentionaliter medium per speciem sui, quam in eo causat, & per quam fit actu visibilis. In sono vero non precise per hoc quod qualitas sonora, vel sonativa existat in corpore sonabili, etiamsi ad sit medium scilicet aer, datur sonus in actu, id est species soni, per quam qualitas corporis sonabilis fiat in actu sensibilis ab auditu; sed ultra hoc requiritur, quod medium scilicet aer moveatur localiter à corporibus se percutientibus: quia nisi aer moveatur, non potest in eo fieri species soni, & consequenter nec sonus erit in actu, quia qualitas sonativa non erit in actu audibilis, sed solum in potentia.

51. Dices iterum contra idem assertum. Idem numero sonus non potest esse in diversis subiectis: sed dum corpora se mutuò percutiunt, resultat vnus numero sonus: ergo ille non est in corporibus, sed in aere. Nec potest dici quod sit in vno tantum corpore: quia non est maior ratio quare sit in corpore percutiente, quam in percusso. Resp. quod in primis incertum est, an cum duo corpora se percutiunt, detur vnus tantum numero sonus: sicut incertum est, an vtrumque corpus sonet,

sonet, vel unum tantum. Si autem supponatur quod unus tantum sonus detur: eadem ratione dicendum erit, quod unum tantum corpus sonat, in eoque solum erit sonus, & non in alio quod non sonat. Deinde dico, quod sonus physice sumptus est duplex, quia unumquodque corpus habet suam qualitatem sonativam distinctam; ceterum sonus in actu, id est species soni est una tantum, representat tamen qualitatem utriusque corporis sonantis. Sicut cum Citharedus percutit uno ictu plures chordas habentes distinctos sonos, vel cum plures edunt simul voces diversimode sonantes: tunc auditus percipit unum sonum, quia corpora sonantia licet sint diversa; & habeant diversas qualitates sonoras, concurrunt tamen ad producendam unicam speciem quasi mixtam ex pluribus sonis.

52 Ad argumenta primae sententiae quatenus militant contra hoc assertum, resp. Div. Thomam in illis verbis solum velle, quod sonus consequatur, & causetur ex motu aeris, ut alibi se explicat; non autem quod formaliter consistat in ipso motu aeris. Ad aliud a ratione dici potest, quod sonus physice sumptus non est continuus, nec successivus, sed est qualitas permanens in corporibus so-

nantibus sive actu sonent, sive non: sicut color est in ipsis, etiamsi actu non videantur. At vero species soni, sive sonus intentionaliter sumptus est quid continuum, & successivum non per se, sed per accidens, quia scilicet recipitur in aere mediante motu eiusdem aeris: sicut color in corpore colorato habet partes, & continuitatem ratione quantitatis, qua mediante in est corpori. Ex quo patet quomodo non sequatur, quod sonus debeat esse motus, quia nimirum non est per se continuus, & successivus.

53 Dubitatur etiam circa medium, per quod defertur sonus, an sit solus aer, vel etiam aqua sit aptum medium audiendi? Et quidem si dubium procedit de medio, in quo fiunt, & recipiuntur species soni, videtur etiam in aqua fieri tales species: nam pisces dicuntur audire intra aquas voces, & sonos, qui fiunt extra illas; quod non videtur posse accidere, nisi species soni generentur etiam in profundo aquae, ubi nullus est aer. Si autem dubium inquirat, an aqua in proprio centro existens ut in mari, vel in fluminibus edat aliquem sonum, dum in profundo sui alliditur ad rupes, & saxa? Aliqui affirmant; sed oppositum videtur probabilius.

54 Denique in præsentī Philosophus agit de modo quo generatur Echo. Est autem Echo reflexio soni causata ex aliquo corpore impediēte motum aeris, & faciente illum retrocedere. Hanc reflexionem explicat D. Thomas exemplo aquæ: in qua si proijciatur lapis vel aliud, fiunt gyrationes seu circuli in circuitu illius loci, ubi lapis cecidit; quod si prædictæ gyrationes inveniant aliquid obstans, & impediens earum progressum, retrocedunt, & fiunt in contrariam partem, scilicet versus illum locum unde inceperunt, & ubi lapis cecidit.

55 Sic ergo intelligendum est in sono. Nam aer primò movetur à corpore sonante usque ad determinatam distantiam iuxta impulsū sibi impressum; quod si adhuc durante motu aer offendat aliquod corpus, quod prohibeat eum ultra progredi, movetur in contrariam partem, scilicet in eam, in qua est corpus sonans, & sic fit Echo. Quia verò aer suo motu secum defert speciem soni: dum regreditur, auditur sonus quasi ex contraria parte existens. Quod quidem fit vel per hoc quod eadem species, quæ ferebatur versus corpus obstans, regreditur usque ad auditum: vel quia illa sistens in

loco ubi invenit obstaculum producit in aere anteriori aliam similem, quæ motu eiusdem aeris anterioris defertur usque ad auditum. Sicut dum aliquis inspicit se in speculo, causatur in eodem speculo species inspicientis, quæ rursus causat aliam speciem in visu eiusdem.

56 Restant alij tres sensus; scilicet olfactus seu odoratus, gustus, & tactus: de quorum obiectis, scilicet odore, sapore, & primis qualitatibus dicendum est, esse tanquam in subiecto in corpore odorifero, saporoso, & tangibili. Quod si corpus odoriferum, ut odorem spiret, requirit aequaliter resolvi in fumalem evaporationem, ut videtur dicere D. Thomas: non ita est intelligendum; quod in omni corpore odorabili hoc fit necessarium, sed in aliquibus tantum: & hoc non simpliciter, sed ad melius esse odoris, & ut melius percipiatur à sensu, ut patet in Thure, quod manens in sui natura spirat odorem, sed non tam perfectum, ac si per ignem resolvatur in fumum.

57 Quod autem talis evaporatione non requiratur, facile est videre. Nam ea proculdubio est aliquod mixtum, quod generatur ex corpore odorabili per actionem ignis, vel alterius causæ alterantis illud: constat

autem, quod dum naribus applicamus rosam, nulla datur generatio alicuius mixti, nec apparet causa talis generationis: ergo sine fumali evaporatione corporis odorabilis potest fieri sensatio odoris. Vnde quando in aliquo odorabili datur fumalis evaporatio, non ideo odor seu qualitas odorabilis definit esse in corpore odorifero: quia tunc quod immediatè sentitur, & odorat, est illa exhalatio, seu fumalis evaporatio: qualitas vero odorifera corporis, ex quo generata fuit exhalatio, tunc non sentitur.

58 De medio autem, per quod fit sensatio in his tribus sensibus, sciendum est, quod odoratus habet idem medium, ac duo priores sensus; sicut enim in visu, & auditu sensatio fit medio aere, in quo fiunt species obiectorum, ut transeant ad sensus, ita similiter est de odoratu: nam in aere fit species odoris, & sic sentitur odor ab olfactu. At vero duo postremi sensus differunt in medio tam ab olfactu, quam à duobus prioribus; non enim habent medium separatum, sed medium coniunctum. Medium autem separatum dicitur, quia non est aliquid sentientis, sed extra eum est: sicut aer, qui non est aliquid animalis viden-

tis, vel audientis, sed totaliter extra illud est. Medium coniunctum dicitur illud, quod est aliquid sentientis: & hoc in tactu, & gustu est caro, quæ aliquid est animalis tangentis, & gustantis. In gustu quidem est sola caro linguæ: in tactu autem caro totius corporis, quia sensus tactus per totum corpus diffusus est. Vnde in lingua est etiam sensus tactus simul cum sensu gustus, quia non solum sentit lingua saporem cibi, sed etiam eius calorem, frigiditatem, &c.

59 Ceterum est differentia inter gustum, & tactum quantum ad immutationem medij. Etenim caro linguæ, quæ est medium gustandi, non immutatur physicè à qualitate obiecti gustabilis, nec fit physicè saporosa, dulcis, vel amara: sed solum recipit in se speciem saporis. Caro verò, quæ per totum corpus est medium tactus, immutatur physicè à qualitate tangibili, ita ut fiat calida, vel frigida: constat enim quod manus tangendo calidum calefit, & tangendo frigidum infrigidatur. Ex quo sequitur iuxta superius dicta, quod in medio tactus non fiat species qualitatis tangibilis, cum medium habeat eandem qualitatem physicè, & in esse naturali.

60 Sed hinc insurgit difficultas: quia si in medio tactus non sit species obiecti tangibilis, sequitur quod sensatio tactus fiat sine specie, quod est contra communem sententiam requirentem species intentionales pro omnibus sensibus. Insuper sequitur, quod sensibile positum immediatè supra sensum sentiri possit, quod etiam est contra Philosophum. Nam si medium tactus physicè immutatur à qualitate tangibili, cum tale medium sit coniunctum sensui, vt dictum est, iam sensibile immediatè attingit sensum. Resp. tamen quod licet species non producat in medio, producit tamen in organo tactus, quod est distinctum à medio. Caro enim non est organum tactus, sed quidam nervus latens sub carne, qui originem habet in cerebro, & extenditur per totum corpus. Similiter dicitur ad aliud; nam sensibile, quod impedit sensationem, est illud quod immediatè tangit, & ponitur supra organum sensus. Vnde non obstat ad sensationem, quod qualitas tangibilis immediatè afficiat carnem, quæ est medium tactus: dummodo non afficiat nervum illum, qui est organum.

61 Et si dicas: eadem ratione, qua caro manus dum

tangit calidum, fit calida, etiam nervus sub carne latens debet fieri calidus, maxime si calor sit intensus. Et ita docet experientia, quia dum manus mittitur in aquam ferventem, tota calefit intus, & foris: ergò in hoc casu nec species producit in organo sensus, nec sensibile immediatè tangens sensum, seu organum eius impedit sensationem. Resp. quod adhuc in hoc casu nervus ille non calefit physicè secundum omnem sui partem, sed solum secundum aliquas: & ideo sensatio seu perceptio caloris fit per illas partes argani, quæ non recipiunt physicè calorem, sed solum speciem illius.

§. IV.

De sensibus internis.

Explicatur quot sint, & quomodo inter se distinguantur sensus interni.

62 **E**ssè in animalibus aliquem internum sensum, omnes fatentur, expresseque docet P. August. lib. 2. de Libero Arbitr. cap. 3. dicens: *Hic nec visus, nec auditus, nec olfactus, nec gustus, nec tactus dici potest; sed nescio quid aliud, quod omnibus communiter præ-*

sciet. Quod cum ratione comprehendamus, ut dixi, hoc ipsum tamen rationem vocare non possum, quoniam, & bestijs in esse manifestum est. Agnoscit istud quidquid est, & eum interiorem sensum appellare non dubito. Capite autem quarto eiusdem libri hoc probat ex eo quod bestiae percipiunt, & sentiunt suas sensationes externas: nisi enim bestia se sentire sentiret, non moveret se appetendo aliquid, vel fugiendo. Sensationes autem sensuum externorum non potest animal sentire per ipsos sensus externos, quia sensatio externa; v. gr. visio distincta est à colore, qui est obiectum visus: vadè non potest percipi per visum, & multò minus per alium externum sensum, sed per aliquem internum.

63 Verba S. P. N. sunt: *Arbitror etiam illud esse manifestum, sensum illum interiorem non ea tantum sentire, quae acceperit à quinque sensibus corporis, sed etiam ipsos ab eo sentire. Non enim bestia aliter moveret se, vel appetendo aliquid, vel fugiendo, nisi se sentire sentiret, non ad sciendum, nam hoc rationis est, sed tantum ad movendum, quod non utique aliquo illorum quinque sentit.*

64 Div. Thomas autem 2. part. quaest. 78. art. 4. per eorum probat non solum exi-

stentiam sensus interni, sed etiam numerum, & distinctionem eorum ab invicem. Quare communis omnium Thomistarum sententia cum eodem S. Doct. asserit, dari quatuor sensus internos realiter inter se distinctos, scilicet sensum communem, Phantasiam seu imaginativam, aestimativam seu cogitativam, & memoriam seu reminiscentiam.

65 De sensu communi probat D. Thomas in responsione ad 2. per hoc quod animalia discernunt inter obiecta, sensuum externorum, & inter sensationes eorum cognoscendo differentias tam obiectorum, quam sensationum; cognoscunt enim, colorem non esse sonum, & videre non esse audire. Unde, & aliquando appetunt, vel fugiunt exerceri per unum sensum, & non per alium: sicut aspis refugit audire vocem incantatoris, non videre eum: & pecus appetit gustare saporem herbae, non videre eius colorem. Sed haec discretio non potest fieri per aliquem sensum externum: ergo debet fieri per aliquem internum; & hic est sensus communis, cuius officium est de omnibus obiectis externorum sensuum iudicare, & inter illa discernere. Minus prob. Nam qui discernit inter aliqua duo, debet utrumque

cognoscere, vt per se patet: ideo enim visus non potest discernere inter album, & dulce, quia non cognoscit dulce, sed solum album; discernit tamen inter album, & nigrum, quia vtrumque cognoscit, cum vtrumque contineatur sub genere coloris: sed nullus sensus externus cognoscit obiecta, & sensationes aliorum, vt visus non cognoscit sonum, nec auditionem: ergo nullus eorum potest discernere inter obiecta, & sensationes aliorum.

66 De phantasia vero seu imaginativa probat sic. Quia animalia non solum habent operationem circa sensibilia præsentia, sed etiam circa illa dum sunt absentia: & hoc est necessarium eis, quia ad vitæ propriæ conservationem indigent appetere, vel fugere plura absentia, vt cibum, vel periculum imminens: ergo non solum debent recipere species sensibilem, dum ab eis præsentibus immutantur eorum sensus, sed etiam debent retinere, & conservare tales species in absentia sensibilem, vt ab apprehensione talium specierum moveri possint ad appetendum, vel fugiendum obiecta, quorum sunt species. Habent ergo potentiam retentivam, & conservativam harum specierum: & hæc est phantasia seu

imaginativa, cuius munus est conservare, & retinere species sensibilem causatas immediate ab obiectis in sensibus externis, & in sensu communi.

67 Quod autem ad hoc munus conservandi species sensibiles debeat assignari potentia realiter distincta à sensu communi, probat D. Thomas: quia recipere, & retinere pertinent ad diversa principia materialia, & ad diversa organa humida enim bene recipiunt, & male retinent: è contra verò sicca bene retinent, & male recipiunt, vt patet in aqua, quæ facile recipit divisionem, sed non retinet, statim enim ad se ipsam continuatur; lapis vero difficulter admittit divisionem, quæ per aliquod instrumentum excavans illum fiat, sed bene retinet, & conservat. Cum ergo potentia animæ sensitivæ sint in organo corporeo, & materiali: si diversum organum, & diverso modo dispositum requiritur ad recipiendum, & retinendum species, consequens est, quod etiam potentia eas conservans, qualis est phantasia, sit distincta à potentia receptiva earundem specierum, qualis est sensus communis.

68 Potest etiam probari eadem distinctio hoc modo. Nam phantasia habet suum actum, quando illum non ha-

bet sensus communis : ergo non est eadem realiter potentia cum sensu communi. Ant. prob. Nam in somno phantasia operatur, & imaginatur, vt cuiusque notum est : sed tunc non operatur sensus communis, quia iste solum immutatur mediantibus sensibus exterioribus, quorum immutationes, & sensationes sentit ; constat autem quod in somno sensus exteriores non sentiunt, sed quiescunt, & ligati sunt : ergo.

69 Quod si aliquis dicat, quod in somno operatur sensus communis non circa obiecta sensuum externorum, vel circa sensationes eorum, quia in somno non dantur tales sensationes, quas possit percipere sensus communis ; operatur tamen circa species obiectorum, & sensationum imaginando eas. Et sic eadem potentia est imaginativa quatenus imaginatur species obiectorum sensibilibus in somno, & sensus communis quatenus in vigilia percipit obiecta, eorumque sensationes factas in sensibus externis. Contra est : nam obiectum sensibile, & species seu imago eius diversam cognoscibilitatem formalem habent, quod patet ex eo quod visus videt obiectum, & non videt suam speciem qua videt, nec suam visionem : ergo si imaginativa versatur solum

circa species obiectorum, & sensationum, realiter distincta est à sensu communi attingente ipsas sensationes, & obiecta.

70 Ex hoc colliges, quod phantasia seu imaginativa vere non percipit obiecta sensibilia, nec sensationes sensuum exteriorum, sed solum species sensationum, & obiectorum : sicut cum aliquis videt in speculo imaginem obiecti, quod à tergo habet, non videt ipsum obiectum, sed imaginem eius, quamvis aliquomodo dicatur videre illud, quia videt similitudinem illius. Colliges etiam, quomodo verum sit quod ab aliquibus dicitur, scilicet quod imaginativa differt à sensu communi in eo quod sensus communis est circa obiecta presentia, imaginativa vero circa absentia. Non enim hoc intelligendum est ita quod obiecta absentia terminent actum imaginativæ : sed terminatur actus eius in specie, seu imagine ipsius obiecti imaginati, sicut actus videntis aliquem in speculo terminatur in imagine, quæ apparet in speculo. Ita docet D. Thomas quæst. de Mente, art. 8. ad 2. pro secunda opinionione, vbi explicans differentiam inter visionem intellectualem, imaginariam, & corporalem ait : *Sed in hoc est differentiarum visionum differentia*

quod

quod visio corporalis terminatur ad ipsum corpus, imaginaria vero ad imaginem corporis sicut ad obiectum.

71 Dicitur itaque imaginativa versari circa absentia, quia obiecta præsentia, id est ea quæ in se ipsis percipiuntur per sensus externos, sive per sensum communem, non possumus pro tunc imaginari; sed necessarium est ut ea imagine-mur, quod cesset sensatio tam sensuum externorum, quam sensus communis. Unde quando videmus aliquod obiectum, tunc non imaginamur illud, sed postea cum vel obiectum recedit à sensu, vel sensus avertit se ab obiecto. Similiter quando videmus, non imaginamur nostram visionem, sed percipimus eam per sensum communem, & sentimus nos videre. Et ex hoc sumitur ratio prædictorum. Nam cum aliquis sentit, & percipit se videre, non potest dici quod imaginatur se videre: quia tunc imaginamur nos videre, quando revera non videmus, sed tantum speciem visionis attingimus. Quando autem sentimus nos videre, revera videmus, quia sensatio visus immutat sensum communem, & causat in eo sensationem sui ipsius. Idem est de obiectis sensibilibus; quando enim videmus colorem, non dicimur

imaginari eum, quia tunc revera illum sentimus per visum: imaginamur autem illum, quando cessante visione solam speciem illius apprehendimus per imaginativam.

72 Tandem colligitur, quod obiectum imaginativæ sunt Solæ species, & imagines rerum sensibilibus, & sensationum, quæ per sensus externos fiunt circa ea; obiectum vero sensus communis sunt sensationes ipsæ sensuum externorum, & consequenter obiecta earum: sensationes enim, & non earum species percipit, & sentit sensus communis. Imaginativa ergo nec in somno, nec in vigilia percipere potest nisi species rerum; consequenterque realiter distingui debet à sensu communi, qui non species, sed ipsas sensationes sentire, & percipere potest.

73 Prosequitur autem Div. Thomas probando suam sententiam de æstiativa, seu cogitativa, & memoria, seu reminiscentia. Probat autem sic: *Quia animalia non solum moventur propter delectabile secundum sensum; sed necessarium est illis, ut querant aliqua, vel fugiant non solum quia sunt convenientia, vel non convenientia ad sentiendum, sed etiam propter aliquas alias commoditates, & utilitates, seu*

nocumenta. Sicut ovis videns lupum venientem fugit non propter indecentiam coloris seu figura, sed quasi inimicum naturæ. Et similiter avis colligit paleam, non quia deleatet sensum, sed quia est utilis ad nidificandum. Cum ergò utilitates istæ, & nocumenta, quæ S. Doct. vocat intentiones, non cognoscantur per sensus externos, quia non sunt qualitates sensibiles: nec per sensum communem, quia hic solum cognoscit sensationes externorum sensuum, & objecta eorum: nec item per phantasiam, quia hæc solum apprehendit species, & imagines earum rerum, quæ per sensus externos, & communem percipiuntur; necesse est ponere in animali alium sensum præter prædictos: & hic dicitur æstimatoria, vel cogitativa.

74 Rursus quia resumendo rationem supra factam pro imaginativa, non sufficit animali cognoscere aliquid quando illud actualiter sentit, sed necessarium est ut species eius quod cognovit apud se retineat, & conservet: sicut non sufficit quod avis dum videt paleam, per æstimatoriam apprehendat eius utilitatem ad nidificandum, sed ulterius est necessarium quod apud se conservet speciem huius utilitatis, aliàs

dum paleam non videt non posset moveri ad illam quærendam: idè necessarium est ponere in animali potentiam conservativam specierum representantium utilitatem, vel nocumentum rerum sensibilium. Et hæc dicitur memoria, vel reminiscencia: quæ eadem ratione quæ phantasia conservans species sensibiles differt à sensu communi, differt, & ipsa ab æstimatoria.

75 Advertit tamen Div. Thomas quod in nobis actus æstimatoriæ fit cum quadam collatione, & quasi discursu, quo conferendo res cum rebus adinvenimus prædictas intentiones; in brutis verò non habet talem collationem: & ideo eadem potentia, quæ in brutis dicitur æstimatoria, dicitur in nobis cogitativa. Similiter memoria in nobis habet quandam inquisitionem, quia non solum recordatur subito præteritorum, ut accidit in brutis, sed inquit ad memorandum ea, quæ aliqua ex parte de memoria exciderant: ideoque eadem potentia, quæ in brutis dicitur memoria, dicitur in nobis reminiscencia. Utraque autem prædicta potentia, scilicet æstimatoria, & memoria habet in nobis hunc specialem modum operandi ex coniunctione ad rationem.

Solvuntur obiecta.

76 **C**æterum totus hic discursus Ang. Precept. patitur plures, & non leves difficultates. Primò enim videtur, quod sensus communis non possit percipere obiecta sensuum externorum, & sensationes eorum: nam vt supra dicebamus, obiectum, & sensatio habent distinctam cognoscibilitatem, ideòque visus videns colorem non videt suam visionem: ergo cum sensus communis sit vna tantum potentia, non potest percipere obiecta sensuum externorum, & simul sensationes eorum. 2. Quia si sensus communis percipit obiecta sensuum externorum, non aliter ea percipit nisi sentiendo: sed sentire colorem est videre, & sentire sonum est audire, &c. ergo sensus communis videt, & audit, &c. Et sic superflui erunt quinque sensus externi, cum omnes operationes eorum possint ab vno sensu communi elici. 3. Sensationes sensuum externorum sunt inter se valde dissimiles, sicut ipsi sensus externi, à quibus procedunt: ergò non possunt attingi ab vno sensu nisi sub aliqua vna ratione formali omnibus communi, quam non facile est assignare.

77 Quartò. Vel sensus

communis cognoscit simul sensationes sensuum externorum, vel seorsim? Si seorsim: sequitur quod non possit discernere inter illas, quia qui simul, & in eodem tempore non cognoscit duo aliqua, non potest discernere inter vtrumque. Et præterea sequitur, quod quando plures sensus externi eliciunt simul suas sensationes, vt quando in eodem tempore videmus, & audimus, sensus communis non possit percipere sensationes sensuum externorum; tunc enim vtramque simul deberet percipere, vel nullam. Si autem dicatur, quod percipit simul omnes sensationes, quæ simul fiunt: hoc non potest fieri nec per vnã speciem, nec per plures: ergò nullo modo. Ant. prob. quoad primam partem. Quia visio, & auditio; v. gr. non possunt representari per vnã speciem. Quoad secundam autem prob. Quia si essent plures species, consequenter sensus communis eliceret plures actus circa sensationes externas: sed simul, & in eodem tempore non potest vnus sensus habere nisi vnum actum sentiendi: ergò.

78 Quintò contra ea quæ dicta sunt de phantasia. Species obiectorum sensibilium, & sensationum, quæ percipit phantasia, vel sunt eadem cum

speciebus, medijs quibus sensus communis sentit eadem obiecta, & sensationes: vel sunt distinctæ? Neutrum esse potest: ergo nullas species conservat phantasia, vel saltem non est potentia realiter distincta à sensu communi. Min. quoad primam partem patet, nam eadem species non possunt simul esse in duplici potentia realiter distincta. Quoad secundam vero partem probatur. Quia nulla est causa producens tales species distinctas: non quidem obiecta, & sensationes: hæc enim solum possunt producere species illas, per quas sentiuntur à sensu communi; nec item ipsæ species possunt alias distinctas producere in phantasia, quia vna species non est productiva alterius: ergò.

79 Sextò. Falsum est, quod phantasia non percipiat sensationes sensuum externorum, dum sunt presentes, & actu fiunt: ergò ex hoc capite non potest distingui à sensu communi. Ant. prob. Nam species sensationum, quas phantasia percipit, (& idem est de speciebus obiectorum earundem sensationum) fiunt dum actualiter exercentur ipsæ sensationes, transactis enim sensationibus externis non est à quo possint fieri species illarum in phantasia: ergò dum actualiter fiunt

sensationes sensuum externorum, species earum recipiuntur in phantasia. Sed eo ipso phantasia cognoscit tunc tales sensationes cum actualiter fiunt: ergò. Min. subsumpta prob. Quia ideo sensus communis percipit sensationes dum presentes sunt, quia tunc recipit species earum: ergò idem erit dicendum de phantasia, semel quod tunc recipiat etiam species sensationum, & obiectorum.

80 Septimò contra dicta de æstimativa. Nulla est potentia ordinata ad cognoscendum intentiones illas insensibiles, seu insensatas, quæ dicuntur non posse percipi per alios sensus: ergò nulla est æstimativa distincta à reliquis sensibus vel externis, vel internis. Ant. prob. Intentiones illæ per aliquas species debent cognosci: sed si non sunt perceptibiles per aliquem ex alijs sensibus enumeratis, nulla sunt species, quibus represententur: ergò. Min. prob. Quia non sunt representabiles per species immixtas, & causatas ab obiectis aliorum sensuum, aliàs tales intentiones æquè possent cognosci ab alijs sensibus, & sic superflueret æstimativa ab illis distincta. Nec item possunt representari per alias species alterius generis, quia nulla est causa producens tales species: ergò.

81 Octavò. Quia istas intentiones, quas dicitur cognoscere estimativa, etiam apprehendit phantasia: ergò saltem non erit necesse ponere estimativam distinctam à phantasia. Ant. patet in somniantibus, qui per species existentes in phantasia, quæ sola tunc operatur, apprehendunt non solum delectabilia vel contristabilia secundum sensum, sed etiam utilitates, & nocumenta: ex quorum apprehensione timent, & gaudent, & quandoque moventur localiter propter aliquid prosequendum, vel fugiendum.

82 Denique generaliter contra omnes sensus internos arguitur. Nam ea, quæ dicuntur esse officia eorum, sicut discernere inter objecta sensuum externorum cognoscendo unum non esse aliud, & inter sensationes cognoscendo differentias earum: item apprehendere quod hoc sit nocivum, & illud utile, non potest fieri sine aliqua compositione, & divisione objectorum, eorumque ad invicem collatione, & consequenter sine aliquo iudicio, quod est actus intellectus. Cum ergò in brutis non sit intellectus, dicendum videtur, quod suas sensationes non cognoscunt nisi in ipso exercitio elliciendi eas: & consequenter per suosmet sen-

sus externos exercitè tantum illas attingunt, non signatè, & quasi reflexè per autem alterius potentia. Utilitates verò, & nocumenta omnino videntur non cognoscere; sed ad solam apprehensionem alicuius qualitatis sensibilis excitatur in eis per quandam sympathiam, vel antipathiam appetitus prosequendi, vel fugiendi res utiles, aut nocivas.

83 Resp. ad 1. Quod objecta sensuum externorum, & sensationes eorum habent diversam cognoscibilitatem in ordine ad potentiam cognoscentem utrumque primario, & ex æquò, non autem in ordine ad potentiam cognoscentem unum ratione alterius, & per speciem alterius. Sensus autem communis cognoscit primario sensationes sensuum externorum, & ratione earum cognoscit objecta, quorum sunt sensationes: quia non potest cognosci sensatio; v. gr. visio, nisi ex vi eiusdem cognitionis cognoscatur aliquomodo color, qui est objectum visionis. Potest tamen) & per hoc fit satis tacite replicæ) cognosci objectum, quin cognoscatur sensatio eius: sicut potest videri color, quin visio videatur, vel sentiatur à potentia visiva. Et intellectus non potest per actum reflexum cognoscere suum actum dire-

Actum, nisi simul per eundem actum reflexum cognoscat obiectum actus directi; potest tamen cognoscere obiectum actus directi, quin ipsum actum directum attingat *ut quod*.

84 Et per hoc patet ad 2. Nam sentire colorem per se primo, & per speciem immediatè repræsentantem ipsum est videre; non est autem videre sentire colorem per speciem repræsentantem ipsam sensationem coloris. Hoc enim non est propriè sentire colorem, sed sentire sensationem coloris. Vnde non sequitur quod sensus communis videat, vel audiat. Ad 3. Resp. Quod etsi ratio communis sub qua attinguntur sensationes externæ à sensu communi, non habeat speciale nomen, quo significetur: non ideò negandum est eam dari, cum omnes sensationes externæ conveniant in eo quod sunt immutationes immediatè causatæ à qualitatibus sensibilibus externis. Neque enim qualitates tangibiles, quæ ab unico sensu tactus attinguntur, habent speciale nomen significans eam rationem, sub qua à sensu tactus attinguntur, cum inter se sint specie, & genere diversæ.

85 Ad 4. Responderi potest ex Colleg. D. Thomæ eligendo primam partem dilem-

matiss, & dicendo sensum communem simul, & in eodem tempore cognoscere omnes sensationes externas, quæ simul sunt, nec aliter posse eas discernere: item quod per plures species eas cognoscit. Negatur tamen quod eas cognoscat per plures actus, dum simul sunt: quia licet species sint plures, sunt tamen inadæquatæ respectu sensus communis, & ideò non causant nisi unicum actum. Sicut in charta videmus simul unica visione albedinem papyri, & nigredinem characterum; & in speculo videmus unico actu plures imagines obiectorum, quas utique discernimus, & unaquæque suam propriam immittit speciem in visum nostrum.

86 Ad 5. Resp. Species, quas cognoscit phantasia, esse distinctas ab eis, per quas cognoscit sensus communis, similes tamen eis: & producantur ab ipsis obiectis, quæ repræsentant, non quidem immediatè, sed mediantibus speciebus, per quas sentiuntur à sensu communi. Quod docet Div. Thomas 4. contr. Gent. cap. 11. dicens: *Sensibile externum formam suam ingerit exterioribus sensibus, à quibus procedit in imaginationem, & ulterius in memoriam thesaurum*. Potest etiam dici, quod sicut species seu

seu imago causata in speculo ab obiecto habet virtutem causandi aliam speciem in oculo : ita species obiectorum , & sensationum causatæ in sensu communi habent virtutem causandi aliam speciem similem in phantasia.

87 Ad 6. neg. min. Ad eius prob. Resp. Quod sensus communis recipit species immediate à sensationibus , & idè cognoscit eas , scilicet sensationes , phantasia verò recipit species immediate ab speciebus causatis in sensu communi , & solum mediate à sensationibus , & obiectis : idèdque non cognoscit sensationes , nec dum fiunt , nec postquam factæ sunt , sed species earum. Sicut videns in speculo , etiamsi simul fiant species obiecti , quod habet à tergo , in oculo videntis , & in speculo , non videt obiectum , sed imaginem eius , quæ fit in speculo : quia species , per quam videt , non causatur immediate ab obiecto , sed mediante imagine causata in speculo.

88 Ad 7. neg. ant. Ad eius prob. Resp. quod intentiones , quas apprehendit æstimatoria , repræsentantur per species distinctas ab eis , quibus repræsentantur obiecta oliorum sensuum. Et cum dicitur , nullam esse causam productivam harum specierum ; respondetur

causam esse ipsa sensibilia externa , licet non in quantum sensibilia externa , id est secundum qualitates sensibiles per sensus externos : sed secundum alias qualitates vel affectiones , quæ latent sensus externos , cuiusmodi sunt rationes utilis , & nocivi. Ad modum quo eadem res ; v. gr. pomum vt est quid coloratum causat speciem in visu , & non in gustu : sed vt est saporosum causat speciem saporis in gustu , & non in visu. Quod autem huiusmodi species causentur à sensibilibus externis , patet ex verbis Div. Thomæ immediate citatis ex 4. contra Gent. Dicit enim , quod species immissa à sensibili exteriori procedit in memoriæ thesaurum. Secundum eum autem species , quæ asservantur in memoria , sunt species earum intentionum , quæ non percipiuntur per sensus externos : sicut phantasia servat species formarum sensibilibus , quæ per tales sensus percipiuntur.

89 Ad 8. neg. ant. Ad eius prob. dicendum est , quod illa apprehensio somniantium est operatio æstimatoriæ , quæ ad apprehensionem phantasiæ imaginantis qualitates sensibiles earum rerum , in quibus sunt illæ intentiones utilis , & nocivi , excitatur in suum actum , sicut in vigilia excita-

tur per realem sensationem earundem qualitatum. Vel dici potest, esse operationem memoriae actualiter recolentis species earum intentionum, quas apud se habet. Nec apparet inconveniens in eo quod aestimativa, vel memoria operentur in dormientibus. Ad ultimum resp. omnia illa ibi enumerata exercitia sensuum sive externorum, sive internorum posse fieri sine discursu, & iudicio intellectus; sicut visus discernit inter album, & nigrum, & cognoscit hoc esse album, & illud nigrum per solam sensationem utriusque qualitatis.

§. V.

De potentia appetitiva, & loco motiva.

90 **H**ucusque dictum est de potentijs cognoscitivis animae sensitivae, quae dicuntur sensus: restat nunc aliquid dicere de potentia appetitiva seu appetitu, qui consequitur ad cognitionem sensitivam, sicut appetitus rationalis, qui dicitur voluntas, sequitur ad cognitionem intellectivam. Potentia vero loco motiva consequitur ad appetitivam: quia ex eo quod animal appetit, vel fugit aliquid apprehensum per sensum tamquam conveniens,

vel disconveniens, movetur de vno loco ad alium ad quarendum illud, vel vitandum. Est ergo potentia appetitiva illa, qua animal prosequitur obiecta apprehensa per sensum ut convenientia, vel retrahitur ab illis apprehensis ut disconvenientibus; actus enim appetitivus circa bonum dicitur prosecutio, vel amor, actus vero circa malum, seu disconveniens dicitur fuga, vel odium.

91 Potentia appetitiva dividitur in concupiscibilem, & irascibilem. Concupiscibilis habet pro obiecto bonum, vel malum sensibile, quod est delectabile, vel dolorosum secundum se, & simpliciter sumptum. Passiones eius sunt amor, gaudium, tristitia, & odium. Irascibilis autem habet pro obiecto bonum, & malum sensibile arduum, id est bonum, quod cum difficultate potest obtineri, & malum quod cum difficultate vitari potest. Passiones eius sunt spes, & audacia ad agrediendum difficilia, & repellenda impedimenta, quae occurrunt in consecutione rei concupitae: item desperatio, & timor, qui contrariatur spei, & retrahit a prosecutione obiecti concupiti cedendo difficultati.

92 Circa potentiam loco motivam sciendum est, eam esse potentiam animae sensitivae,

tum

tum quia in Solis animalibus invenitur: tum quia secundum quod est progressiva, & per eam animal se transfert de loco ad locum, eius actus imperatur ab appetitu sensitivo præsupponente apprehensionem alicuius sensibilis allicientis, vel retrahentis ut dictum est. Cæterum quantum ad alios motus potentia loco motiva non dependet à sensu, nec ab appetitu, ut patet in motu cordis, qui præcedit omnem cognitionem, & appetitum. Talis enim motus cum sit ab anima, quæ non est immediatè operativa, debet procedere ab aliqua potentia loco motiva.

93 Rursus sciendum est, quod animal per potentiam loco motivam movet se, & movet alia, ut patet per experientiam, & in utroque motu vitaliter se gerit, & operatur: tametsi per motum, quem causat in alijs extra se, non vivat animal, quia illum in se non recipit. Vivit itaque animal movendo aliquid extra se per motum, quem causat in se: quia non nisi movendo se localiter, vel aliquam sui corporis partem movet alia, ut etiam per se patet. Ex quo deducitur non esse ponendam duplicem potentiam loco motivam, unam qua animal moveat se localiter, aliam qua moveat aliquid

extra se: sed per unam, & eandem potentiam utrumque facit modo dicto.

94 Difficultas tamen est, utrum hæc potentia loco motiva sit potentia passiva? Quidam enim Thomistæ apud Colleg. D. Thomæ affirmant, & dicunt potentiam loco motivam, quatenus se tenet ex parte membrorum, esse potentiam pure passivam, scilicet habilitatem quandam membrorum ut moveantur ex imperio appetitus sensitivi; quidquid vero activitatis est in potentia loco motiva residere in appetitu sensitivo imperante, & activè causante motum. Quod quidem nituntur probare ex D. Thomæ 1. part. quæst. 75. art. 3. ad 3. ubi ait: *Vis motiva exequens motum est per quam membra corporis redduntur habilia ad obediendum appetitui: cuius actus non est movere, sed moveri.* In quibus verbis expressè docet, quod vis motiva exequens, quæ sola distinguitur à vi motiva imperante, appetitu scilicet, consistit in habilitate membrorum, & quod eius actus non est movere, sed moveri: ergo potentia loco motiva ut distincta ab appetitu sensitivo est potentia passiva.

95 Cæterum hæc sententia convincitur falsitatis primò ex dictis. Quia eadem ratione, qua

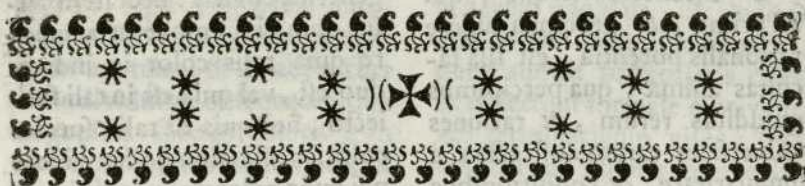
in corde ponenda est potentia loco motiva, ponenda etiam est in alijs membris pro motibus, quibus animal movet se ipsum localiter: sed activitas potentiae loco motivae in corde non consistit in appetitu sensitivo, cum motus cordis praecedat omnem operationem sensus, & appetitus, nec subiaceat imperio eius: ergo nec activitas potentiae loco motivae aliorum membrorum. 2. Quia vires illae, quae ponuntur partes nutritivae, scilicet attractivae, & expulsivae sunt potentiae activae, quarum activitas non potest consistere in imperio appetitus ob rationem dictam, quia scilicet nutritiva non dependet in suis actibus à sensu, vel appetitu: sed tales vires sunt potentia loco motiva, qua animal vel attrahit alimentum, vel expellit superfluum eius, ut supra dictum est: ergo iam datur potentia loco motiva distincta ab appetitu sensitivo. 3. Nam vis exequens motum, qualis est iuxta D. Thomam vis motiva residens in membris, activè causat motum exequendo illud; exequi enim motum non est purè recipere illum: sed hæc activitas executiva distincta est ab activitate appetitus, sicut exequi distinguitur ab imperare: ergo præter vim activam imperativam motus, quæ est

in appetitu; datur alia vis activa executiva in membris.

96 Quare ad autoritatem D. Thomæ dicendum est, quodabilitas membrorum ad obediendum imperio appetitus habet aliquid de passivo, & aliquid de activo. Est quidem passiva, in quantum membra moventur ab appetitu: est autem activa, in quantum membra per hanc habilitatem movent se ipsa mota ab appetitu; nam membra cum consistunt ex corpore, & anima, vivunt per suos motus, consequenterque debent illos in se causare, & se movere. Ad hoc ergo moventur ab appetitu sensitivo, ut scilicet moveant se, & movendo se obediunt appetitui imperanti: imò imperare non est nisi respectu eius, quod activè se habet: illud enim, quod pure passivè recipit motum ab alio, non dicitur obedire imperanti, sed pati ab agente. Quod autem D. Thomas dicit, actum scilicet huius potentiae exequentis non esse movere, sed moveri, intelligendum est de movere imperativè, quod solum pertinet ad appetitum, non de movere executivè: quia ut dictum est, quod exequitur motum, illum activè causat, & consequenter movet executive.

)O)(

DIS-

DISPUTATIO III. DE POTENTIJS ANIMÆ rationalis.

QUÆST. I.

Utrum detur intellectus agens realiter distinctus
à possibili?

§. I.

Respondetur affirmativè, & probatur:

SUpposito cum fide catholica animam rationalem esse spiritua-
lem, & immortalem,
ea solum, quæ ad eius poten-
tias pertinent, & dubia sunt in-
ter Philosophos, in hac dispu-
tatione discutiemus. Potentiæ
igitur animæ rationalis, quæ
communitè assignantur, sunt
memoria, intellectus, & vo-
luntas: quæ omnes sunt poten-

tiæ spirituales, & immateriales;
non affixæ nec existentes in or-
gano corporali, sequuntur
enim ad animam, quatenus ra-
tionalis, & intellectiva est. Et
quia actus intelligendi non fit
per aliquod organum corpora-
le, sicut fit actus sentiendi: con-
sequens est quod nec ipsa po-
tentia intellectiva sit in organo
corporali; idemque est de actu
voluntatis, & memoriæ.

2 Intellectus itaque, qui est prima, & præcipua animæ rationalis potentia, est illa facultas animæ, qua percipimus quidditas rerum, & rationes vniversales earum abstractas à singularitate, & conditionibus individualibus, scilicet ab hic, & nunc: v. gr. rationem entis, substantiæ, & accidentis: quidditatem hominis, animalis, &c. Per quod patet differentia intellectus à sensu: nam sensus solum cognoscit singularia, & hæc quatenus sensibilia sunt, id est affecta qualitatibus sensibilibus; nulloque modo penetrat quidditates rerum, & essentias adhuc ipsarum qualitatum sensibilem, quas percipit. Intellectus autem rationes vniversales, & quidditativas rerum penetrat abstrahendo ab omni sensibili, & ab omni singulari: vt experimur in nobis cum formamus conceptum abstractum hominis nihil curando de qualitatibus sensibilibus, quibus in individuis afficitur, nec de ipsis individuis, in quibus realiter est natura humana.

3 Sed contra hoc, etiam si vt omnino certum ab omnibus supponatur, dices, quod etiam sensus videtur attingere vniversalia. Nam obiectum visus; v. gr. non est aliquis color singularis, nec aliqua species coloris, sed ratio communis, &

generica coloris: nec item visus dum videt movetur à colore quia talis color in individuo est, vel quia est in tali subiecto, nec quia est talis species coloris; aliàs non posset videre nisi hunc colorem in individuo, vel hanc speciem coloris, quod constat esse falsum: movetur ergò visus à ratione communi coloris. Sed potentia non potest non attingere id, à quo movetur, & quod est suum obiectum motivum: ergò visus cognoscit rationem communem coloris, & consequenter cognoscit vniversale.

4 Præterea. Suprà diximus, quod sensus communis discernit inter obiecta sensuum externorum, v. gr. inter album, & dulce: certum est autem quod non discernit inter ea quatenus singularia præcisè, id est quatenus sunt hoc album, & hoc dulce: sed absolute discernit album in quantum album à dulci in quantum dulci: ergo cognoscit rationes, & quidditates albi, & dulcis in quantum tales, & vt abstractas à singularibus, in quibus sunt. Idem argumentum potest fieri de quolibet sensu externo respectu sui obiecti. Nam etiam visus discernit album à nigro, non præcisè quia vnum est hoc album, & aliud est hoc nigrum, sed discernit album quia album à nigro quia ni-

nigro: ergò cognoscit differentias específicas vtriusque in quantum tales, & vt abstractas ab individujs; consequenterque cognoscit species coloris, in quantum species sunt, quod est cognoscere vniversale.

5 Resp. ad vtrumque arg. quidquid sit de intelligentia huius communis dicti, scilicet quod obiectum motivum, & specificativum visus (& idem de alijs potentijs) est ratio communis coloris, quod nunquam potest dari in visu species representans rationem communem, & abstractam coloris: sed necessario species debet representare determinatum colorem tam secundum speciem, quam secundum individuum, quia visus non potest videre nisi colorem in individuo. Et hoc sufficit vt non possit attingere vniversale, sicut potest intellectus, in quo sunt species representantes naturas rerum abstractas, & in vniversali. Quod autem visus non moveatur à colore, quia talis speciei, vel quia talis in individuo, solum probat, eum moveri posse ab alia specie coloris, & vniversaliter à quocumque colore.

6 Vel aliter responderi potest, quod obiectum motivum visus non est ratio communis coloris, quatenus communis; sed est ratio coloris vt existens

in aliquo singulari, & individuo colore. Nec ideo sequitur, quod aliquis particularis color sit obiectum formale motivum, vel terminativum visus: quia singularitas coloris non se habet vt ratio movendi, sed vt conditio indispensabiliter requisita ad hoc vt color in exercitio moveat visum: cuius ratio est, quia visus non potest recipere nisi speciem representantem colorem in singulari, vt dictum est.

7 Circa divisionem autem intellectus est non modica difficultas. Nam Philosophus, & cum eo D. Thomas, quem sequuntur omnes Thomistæ, & ferè omnes Philosophi ponunt duplicem intellectum, vnum agentem, & alium passibilem seu possibilem. Intellectus agens est qui producit species intelligibiles rerum materialium abstractando eas à conditionibus individualibus, cum quibus res materiales representantur in phantasmatibus. Phantasmata autem sunt species existentes in phantasia, vel alijs sensibus internis. Ex hac ergò abstractione intellectus agentis resultant species representantes res in vniversali, & sine singularitate. Intellectus passibilis, vel passibilis est qui recipit huiusmodi species intelligibiles: qui ideo dicitur passibilis, quia reci-

piendo species patitur ab obiectis, vel ab intellectu agente; possibilis vero dicitur, quia per receptionem huiusmodi specierum potest fieri quodammodo omnia, scilicet intentionaliter, & intelligibiliter. Cum enim species sint similitudines rerum, quarum sunt species, intellectus eas recipiens assimilatur omnibus rebus, & sic eas cognoscit. Vnde Philosophus dicit, quod intellectus possibilis est, quo est omnia fieri; sicut intellectus agens est, quo est omnia facere, quia per actionem eius fiunt species omnium rerum, quæ quodammodo sunt ipsæ res.

8 Quod igitur vterque hic intellectus in nobis ponendus sit, probatur sic. Nam intellectus non potest intelligere sine speciebus intelligibilibus, vt pro nunc supponimus: ergò debet eas in se recipere, & eis informari vt eliciat intellectiōnem: & sic necessariò est in nobis intellectus recipiens species, & medijs eis intelligens, qui est intellectus possibilis. Rursus istæ species ab aliquo debent causari, vt per se notum est: sed non possunt causari nec ab obiectis prout sunt in se extra intellectum, nec à phantasmatis, id est ab speciebus sensibilibus, quæ sunt in phantasia, seu imaginativa: ergò po-

nenda est in anima aliqua potentia, quæ sit factiva harum specierum, & hæc est intellectus agens. Min. prob. Nam obiecta in se ipsis sunt materialia, & ideo non possunt immediate imprimere in intellectum, qui est potentia spiritualis: species etiam quæ in intellectu recipiuntur, sunt immateriales sicut ipse intellectus: ergo non possunt produci ab obiectis materialibus. Eadem ratione nec phantasmata se solis possunt esse causa specierum intelligibilium, quia nimirum phantasmata sunt etiam quid corpus, & materiale, cum sint in potentia, & organo materiali.

9 Si dicas, quod species intelligibiles causantur à solo Deo: & ideo non est necesse ponere in nobis aliquam potentiam activam, quæ sit factiva talium specierum. Contra est primò. Quia si à solo Deo causarentur, non indigeremus ministerio sensuum ad eas habendas, cuius contrarium experientia docet. Videmus enim, nos non posse habere species vniuersales, & intelligibiles rerum, nisi dependenter ab operatione sensuum, quibus apprehendimus singularia, & postea per abstractionem à conditionibus individualibus acquirimus species intelligibiles.

10 Contra secundò. Nam vt arguit D. Thomas, Deus non minus providit causis secundis ad operationes, & effectus ordinis intelligibilis, quam ad operationes, & effectus naturales: sed in ordine naturali non ipse solus inducit formas in materia, sed dedit agentibus naturalibus virtutes activas, vt efficerent naturales effectus, & educerent formas de potentia materiæ: ergò pariter respectu effectuum intelligibilium providit de virtutibus activis, quibus tales effectus educerentur de potentia eius, quod in tali ordine se habet vt materia qualis est intellectus possibilis. Debet ergò dari in nobis intellectus, qui se habeat vt agens in ordine intelligibili, sicut datur intellectus, qui se habet vt patiens, & vt materia respectu specierum intelligibilium.

11 Cæterum quia posset aliquis dicere, quod esto admittendus sit intellectus agens, & possibilis propter rationem factam, tamen non est necessarium quod sit duplex potentia realiter distincta; sed vna, & eadem potentia potest esse factiva specierum, & sub hoc munere dici intellectus agens: & simul potest esse receptiva earum, & in quantum talis dicitur intellectus possibilis. Ad

modum quo idem intellectus possibilis cum sit vnica tantum potentia, est activus, & passivus simul respectu suæ actionis intellectivæ, quia illam activè efficit, & simul in se recipit: item idem intellectus respectu speciei expressæ, quam activè format, & causat, est etiam passivus quia illam etiam in se recipit.

12 Propter hæc P. Suarez apud Colleg. D. Thomæ tenet intellectum agentem, & possibilem esse vnã tantum potentiam: quare nobis restat probandum oppositum, quod sine dubio est de mente D. Thomæ. Prob. autem sic. Nam species se habet vt comprincipium intellectiois, ad quam simul cum intellectu concurrat sive in genere causæ efficientis, sive in genere causæ formalis, vt a sententijs abstrahamus: sed repugnat vnã, & eandem potentiam esse activam respectu eius, quod est principium suæ operationis: ergò repugnat, intellectum, cuius operatio est intellectio, esse potentiam activam respectu specierum: & consequenter debet assignari alia potentia distincta realiter ab intellectu possibili ad producendas species intelligibiles. Cætera constant, & min. prob. Nam intellectus non potest causare illud, quod est principium

pium suæ intellectiōnis per eandem intellectiōnem: quia intellectiō præsupponit suum principium, & est posterior illo: unde non potest principium esse effectus intellectiōnis. Deinde non potest producere tale principium per aliam actiōnem distinctam ab intellectiōne, quia potentia habens actiōnem, quæ non sit intellectiō, non potest esse realitèr idem cum potentia elicitiva intellectiōnis; potentia enim distinguntur per suos actus, & operationes: ergo si operationes sunt distinctæ realitèr, etiam potentia debent realitèr distingui.

13 Nec obstat id quod in contrarium dicitur de intellectu possibili, qui simul producit, & recipit suam intellectiōnem, & speciem expressam; constat enim disparitas ex dictis. Nam neque intellectiō est principium sui ipsius, nec verbum seu species expressa est principium intellectiōnis, sed potius effectus eius. Principium autem concurrens simul cum potentia ad productionem tam intellectiōnis, quàm speciei expressæ est ipsa species impressa: & ideo bene potest intellectus etiam si passivè se habeat recipièdo intellectiōnem, & speciem expressam, simul activè producere eandem intellectiōnem tamquam operatio-

nem, & media intellectiōne speciem expressam tamquam effectum eiusdem intellectiōnis, quia videlicet neutra se habet ut comprincipium simul cum intellectu, sicut se habet species impressa.

14 Hinc etiam lucem accipit ratio, quam D. Thomas insinuat, dum docet distinctiōnem realem inter intellectum agentem, & possibilem 1. part. quæst. 79. art. 10. dicens: *Intellectus agens, & possibilis sunt diversæ potentia, sicut, & in omnibus est alia potentia activa, alia passiva.* Vbi ex præcisa ratione potentia activæ, & passivæ probat distinctiōnem realem intellectus agentis, qui se habet activè ad species, ab intellectu possibili, qui se habet passivè recipièdo illas; cum tamen videatur eius rationem habere instantiam in potentia activa, & passiva intellectiōnis, & speciei expressæ, quæ vna, & eadem realitèr est, scilicet intellectus possibilis.

15 Cæterum S. Doct. loquitur præsupponendo naturam speciei impressæ, de cuius ratione est constituere intellectum, vel saltem complere in ratione principij activi intellectiōnis: quo supposito rectè procedit ratio D. Thomæ: quia respectu eius, quod est com-

prin-

principium intellectiōnis, non potest intellectus se habere activè propter dicta, se debet se habere purè passivè. Potentia autem, quæ pure passivè se habet respectu alicuius formæ, certum est quod realiter distinguitur à potentia activa, & productiva eiusdem formæ quavis respectu alicuius, quod non est principium operationis, sed potius est ipsa operatio vel effectus operationis, possit vna eademque potentia esse simul activa, & passiva, vt contingit in omnibus potentijs immanenter operantibus.

§. II.

Solvuntur argumenta, & explicatur quomodo intellectus agens concurrat ad productionem specierum.

16 **C**ontra istam tamen sententiam arg. I. Quia in sensibus non datur sensus agens, qui sit factivus specierum sensibilium: ergo nec ponendus est intellectus agens. 2. Quia operatio intellectus agentis non est intellectio, alias non distingueretur realiter ab intellectu possibili: sed id, cuius operatio non est intellectio, non est intellectus: ergò intellectus agens non est verè, & realiter intellectus, vel non est

distinctus ab intellectu possibili. 3. Quia non satis intelligibile est, quomodo intellectus agens possit in genere causæ efficientis producere species intelligibiles; non enim potest hoc facere per actionem immanentem, cum actio intellectus agentis recipiatur in intellectu possibili, quem respicit tamquam passum, & in quo recipiuntur species intelligibiles. Neque etiam actio eius potest esse transiens, quia sic non esset actio vitalis: ergò fictitia est potentia activa efficienter producens species intelligibiles.

17 **Q**uartò. Nam obiecta ipsa medijs phantasmatis possumt producere in intellectu species intelligibiles, & univ ersales: ergò superfluit intellectus agens ad eas producendas. Ant. prob. Species sensuum interiorum producuntur ab obiectis externis, vt supra diximus: & tamen tales species habent aliquam immaterialitatem, quam non habent qualitates sensibiles obiectorum, à quibus fiunt; species enim coloris non est ita materialis in diaphano, vel in oculo, sicut est in re visibili color ipse, à quo emittitur: ergo non obstante quod phantasmata sint materialia, & representent obiecta cum conditionibus individualibus, poterunt producere in intellectu possibili spe-

Species immateriales repræsentantes naturas sine talibus conditionibus.

18 Quintò. Iuxta Philosophum, & D. Thomam intellectus agens se habet ad phantasmata, sicut lux ad colores: sed lux non se habet activè efficienter ad producendas species colorum, sed ad summum se habet ut forma actuans colores, & medium illuminando utrumque: ergò nec intellectus agens erit causa efficiens specierum. Et cum ad cognitionem intellectivam nullum intercedat medium, quod debeat illuminari ut in eo fiant species; sequitur quòd nec in genere causæ formalis possit intellectus agens concurrere ad productionem specierum.

19 Deniquè. Sententia ponens intellectum agentem fundatur in eo quod intellectus indiget speciebus impressis ad intelligendum: sed hoc tam incertum, vel magis est quam existentia ipsius intellectus agentis, pluribusque subjacet difficultatibus; unde, & ab aliquibus non admittuntur tales species nec in intellectu, nec in sensu: ergò.

20 Resp. ad 1. neg. consequentiam. Ratio disparitatis est, quia species sensibiles repræsentant obiecta eo modo

quo sunt extra intellectum, id est, repræsentant accidentia sensibilia, & conditiones individuales, cum quibus obiecta sunt ad extra: & ideo tales species possunt causari ab ipsis obiectis, nec pro eis requiritur sensus agens. Species vero intelligibiles repræsentant res in univèrsali, & cum abstractione à materia sensibili, & singulari; unde non possunt emanare ab obiectis, sed debent fieri ab aliqua potentia spiritali abstrahente à conditionibus singularibus.

21 Dices: ex hoc sequitur, intellectum nostrum non posse cognoscere singularia: quod constat esse falsum. Sequela prob. Quia per species repræsentantes naturas abstractas à singularibus, & accidentibus sensibilibus non potest cognoscere ipsa singularia; alias posset cognoscere aliquid, cuius speciem non haberet: & sic superfluerent species. Resp. quòd iuxta D. Thomam intellectus noster pro hoc statu non cognoscit directè singularia: hoc enim modo solus sensus cognoscit ea. Ab intellectu autem nostro cognoscuntur indirectè, & per quandam reflexionem, quatenus intellectus reflectens supra suum actum, & supra species, quibus cognoscit, convertit se ad phan-

phantasmata, à quibus abstractæ fuerunt tales species: & cognoscendo phantasmata cognoscit singularia. Sed de hoc videndi sunt Thomistæ.

22 Ad 2. neg. min. Quia intellectus agens non dicitur intellectus, eò quod intelligat, vel eliciat intellectionem, sed quia agit species, quibus elicitur intellectio: idè què non vocatur absolute intellectus, sicut intellectus possibilis, sed cum addito scilicèt agens.

23 Ad 3. resp. Quòd actio intellectus agentis non est vitalis, quia si esset vitalis, esset actio intellectiva, seù intellectio. Cùm enim non sint nisi quatuor modi vivendi, scilicèt vegetativum, sensitivum, loco motivum, & intellectivum: consequens est, quòd nulla sit actio vitalis, quæ non sit vegetatio, sensatio, motus locatio, vel intellectio. Constat autem, quòd actio intellectus agentis non est aliqua ex tribus primis: ergo si est vitalis, debet esse intellectio; quòd esse non potest. Nec tamen existimandum est, quòd talis actio sit aliquid receptum in intellectu possibili: quia intellectus agens non agit immediate in intellectu possibili, sed in phantasmata illuminando, & illustrando ea: & ipsa phantasmata sic illuminata producunt

speciem intelligibilem in intellectu possibili virtute luminis, quòd participant ab intellectu agente.

24 Nec adhuc credendum est, quòd hæc actio recipiatur in phantasmatibus: quia non est actio transiens, nec fit cum motu, nec est actio causata ab ipso intellectu; sed consistit solum in motione Dei, moventis intellectum, vt diffundat suum lumen supra phantasmata. Ad modum quòd in illuminatione solis, non datur aliqua actio causata à sole, sed per solam motionem Dei, in se receptam causat lumen ad extra. Et hæc est ratio, quare illuminatio non est motus, sed mutatio instantanea: quia nimirum licèt sol producat lumen in passivo; v. gr. in aère, non producit illud, per aliquam actionem à se elicitam, quæ sit fieri ipsius lucis, sicut accidit in alijs qualitativis, quæ fiunt successivè. Si enim in generatione lucis daretur actio elicita à luminoso, illa esset aliquod fieri ipsius lucis distinctum à facto esse eiusdem lucis; & cum fieri distinctum à facto esse non possit esse simul cum facto esse, quia tale fieri est via, & factum esse est terminus, & nihil potest esse simul in via, & in termino: sequeretur, quòd lux non fieret in instanti, sed per

motum, & in tempore. Sicut ergo fit illuminatio aëris per solem, ita fit illuminatio phantasmatum per intellectum agentem.

25 Cœterum, ut hæc clariùs intelligantur, & ampliùs explicetur officium, & natura intellectus agentis, sciendum est ex Div. Thoma 2. contra Gent. cap. 77. quòd intellectus agens se habet respectu phantasmatum, sicut oculi quorundam animalium, qui de nocte illuminant objecta, in quæ diriguntur, ut supra diximus de oculis fellium. Sicut ergo oculi istorum animalium sunt quædam luminosa, quæ ratione lucis, quam in se habent, possunt diffundere lumen in objecta, ita ut eà visibilia faciant: ita intellectus agens est, quædam lux spiritualis in anima potens diffundere lumen in phantasmata. Et sicut colores objectorum materialium illustrati illo lumine, quod de oculis animalium egreditur, emittunt speciem sui usquè ad oculos eorundem animalium, & sic videntur: ita imagines objectorum, quæ sunt in phantasia, illustratæ lumine intellectus agentis producunt speciem intelligibilem eorundem objectorum in intellectu possibili.

26 Rursus sicut animalia ista non vivunt, per hoc quod

extra se emittant lumen, quia illud eodem modo emittunt, quo sol emittit suum, & quodlibet aliud luminosum; sed solum vivunt per actionem antecedentem, qua dirigunt oculos in objecta, & per subsequentem, qua intuentur, & vident ea: ita actio intellectus agentis diffusiva luminis in phantasmata non est vitalis; est tamen vitalis actio subsequens, qua intellectus possibilis intelligit objecta informatus specie, quam intellectus agens abstrahit à phantasmatibus. Actio verò præcedens illam diffusionem luminis, si aliqua ponenda est, qua intellectus agens applicetur, & quasi dirigatur ad phantasmata, erit vitalis, si sit voluntaria: quia tunc per actionem voluntatis applicabitur intellectus agens; si verò non sit à voluntate talis applicatio, nulla erit actio vitalis præcedens.

27 Per quod obviari potest cuidam replicæ, quæ contra istam doctrinam fieri potest. Potest enim aliquis dicere, quòd intellectus agens vitaliter illuminat phantasmata, & abstrahit ab eis species intelligibiles: si quidem quando volumus, abstrahimus species. Patet, inquam, solutio: nam vitalitas non stat formaliter in ipsa emissionem luminis, sed in

applicatione, qua voluntas applicat intellectum agentem, ut diffundat suum lumen; sicut in oculis animalium stat vitalitas in morione, qua se movent versùs obiecta, quæ debent illuminare; non in ipsa illuminatione.

28 Dices tamen adhuc: actio intellectus agentis diffusiva luminis subordinatur animæ veluti principio radicali, cum intellectus agens sit virtus proxima, media qua ipsa anima operatur: ergo actio illa prout procedit ab anima est vitalis, quia anima non potest operari per actionem, quæ non sit vitalis: ergo etiam est vitalis talis actio prout ab intellectu agente. Patet hæc consequentia, tum quia eadem est actio principij radicalis, & proximi: consequenterquè si actio unius est vitalis, debet etiam esse vitalis actio alterius. Tum, quia si actio intellectus agentis non esset vitalis, nec ipse intellectus agens esset potentia vitalis, & consequenter non esset potentia nec virtus proxima animæ, cuius omnes potentia sunt vitales.

29 Ad hanc replicam dici potest, quòd non est inconueniens ponere in anima aliquam potentiam, & operationem, quæ non sit vitalis: dummodò talis potentia, & operatio de-

serviant ad aliam operationem vitalem subsequenter, & vsus, & applicatio talis potentia dependeat ab anima vitaliter illam applicante modo quo dictum est. Et potest adhiberi exemplum de potentia generativa animalis, quæ residet in semine, & operatur quando semen est decisum, & separatim ab animali. Actio ergo seminis separati non est vitalis ita quòd per illam vivat ipsum generans, à quo decisum est, quia multoties generans mortuum est, quando semen operatur: sed est vitalis, quia est productiva viventis. Similiter potentia generativa non est vitalis, quia sit activa alicuius actionis receptæ in generante, per quam illud vivat; sed solum quia vitaliter talis potentia applicatur, à generante per motum vitalem, vel alio modo. Undè dum dicitur in replica, quòd intellectus agens, & eius actio subordinatur animæ, verum est; cæterum ex hoc præcisè non habetur, quòd sit potentia formaliter vitalis, sed solum quatenus vitaliter applicatur ab anima.

30 Quod si hæc non placeant, dicatur ad 3. arg. quòd actio intellectus agentis est vitalis formaliter, recipiturquè in ipso intellectu agente, à quo causatur: & est quidam motus,

quo intellectus agens movet se, ut emittat lumen suum in phantasmata, eo genere motus quo intellectio, & aliæ operationes potentiarum spirituum dicuntur motus. Nec obstat, quod intellectus agens diffundat lumen extra se in phantasmata: & deinde producat speciem intelligibilem in intellectu possibili: ob quod videtur actio eius esse transiens, & consequenter non vitalis. Non, inquam, obstat: quia non est contra rationem actionis immanentis, & vitalis producere effectum in passo ad extra, dummodo actio non transeat ad passum, sed maneat in agente. Videmus enim, quod manus movendo se vitaliter projicit lapidem, & per illum motum vitalem, quem in se ipsa causat, efficit in lapide alium motum.

31 Ad illud verò, quod in prima solutione diximus probando quod actio intellectus agentis non potest esse vitalis, quia non pertinet ad aliquod genus vivendi ex ibi assignatis, dici potest, quod modus vivendi, qui dicitur intellectivus, includit non solum actionem, quæ est intellectio, sed etiam actionem prærequisitam ad producendas species intelligibiles; sicut intellectus, qui est potentia vitalis animæ in-

tellectivæ includit non solum potentiam elicivam intellectiois, sed etiam factivam specierum, quæ est intellectus agens.

32 Ad 4. arg. resp. Quod etiam objecta materialia indigent aliquo, quo iuventur, & constituantur in actu ad producendas species in sensibus: ut patet in coloribus, qui necesse habent illustrari à lumine, ut emittant speciem sui in oculum. Et idem proportionaliter dicendum est de objectis aliorum sensuum. Potiori ergò titulo indigebunt phantasmata luce intellectus agentis, ut possint producere species intelligibiles.

33 Ex quo ad 5. resp. Quod lux materialis requiritur ad productionem specierum sensibilium ex parte colorum, & ex parte medij. Ex parte quidem medij se habet solum ut forma, qua diaphanum disponitur ad recipiendas species colorum; sed ex parte colorum se habet ut virtus, qua redduntur potentes diffundere speciem sui. Et hoc modo scilicet per modum virtutis activæ, se habet lumen intellectus agentis constituendo phantasmata habilia; & potentia producere species intelligibiles.

34 Et ex hac doctrina intelligi potest id, quod docet D. Thomas, nimirum quod ad

pro-

producendas species intelligibiles concurrunt phantasmata simul cum intellectu agente; sed intellectus agens est causa principalis, phantasmata verò instrumentaliter concurrunt. Imprimis enim negari non potest, quòd phantasmata concurrant ad producendas species: quia intellectus agens ex se est velut quædam virtus universalis indifferenter se habens ad omnes species intelligibiles. Sicut lux corporalis est indifferens ad omnes species coloris producendas: quòd autem determinatè producat hanc speciem intentionalem coloris præ alia, oritur ex eo quod irradiat super talem speciem coloris naturalis, & non super aliam. Vnde lux applicata ad albedinem producit speciem intentionalem albedinis, & sic de alijs coloribus.

35 Idem evenit in intellectu agente, qui ex se non est determinatus ad producendam speciem intelligibilem huius naturæ, v. gr. hominis, potius quàm alterius: sed determinatur ad hanc præ alia ex concursu phantasmatis à se illuminati, quod repræsentat individuum huius speciei, & non alterius. Vnde D. Thomas quæst. 10. de Verit. art. 6. ad 7. ait: *Actio- nis effectus relinquitur in intellectu possibili secundum conditionem utriusque, & non secundum*

conditionem alterius tantum; & ideo intellectus possibilis recipit formas, ut intelligibiles actu ex virtute intellectus agentis, sed ut similitudines determinatarum rerum ex cognitione phantasmatum. Quidquid ergò intelligibilitatis habent species, habent ex lumine intellectus agentis: quòd verò repræsentent determinatas naturas habent ex phantasmatibus, à quibus abstrahuntur. Quòd autem concursus iste phantasmatum sit instrumentalis, patet: quia non virtute propria producant speciem intelligibilem, sed virtute luminis participati ab intellectu agente. Vnde sicut semen est causa instrumentalis generationis viventis, quia virtus per quam agit, derivatur ab anima generantis, quæ est principalis causa viventis geniti: ita similiter de phantasmatibus, & intellectu agente discurrendum est.

36 Cæterum restat adhuc difficultas, quomodo scilicet lumen intellectus agentis, quod est spirituale, recipi potest in phantasmate, quod est quid corporeum, & materiale? Item dato quòd tale lumen recipiatur in phantasmate, quomodo conducere potest ad producendas species intelligibiles, & universales? Si enim phantasma-

ta non repræsentant nisi accidentia sensibilia, & singularia, & ex consequenti naturam, in qua sunt talia accidentia, vt singularem quod illustrentur lumine intellectus agentis, iuvare poterit, vt magis appareant accidentia singularia, & singularitas naturæ, in qua sunt; non autem ad hoc vt appareat natura vniversalis abstracta à conditionibus individualibus. Sicut cum aliquid coloratum illustratur maiori lumine, magis apparet color cum omnibus, quæ ipsum in individuo comitantur: non autem apparet aliquid, quod non sit color, vel sit abstractum ab his, quæ colorem illum in singulari comitantur.

37 Resp. ad 1. Quod sicut anima rationalis non obstante, quod sit spiritualis potest recipi in corpore: ita lumen spirituale intellectus agentis recipi potest in phantasmate corporeo. Et si dicas, quod eadem ratione phantasma, vel species aliqua materialis ab ipso causata poterit recipi in intellectu possibili non obstante spiritualitate eiusdem intellectus: & sic superflua erunt species intelligibiles, & immateriales, vt intellectus possibilis intelligat. Resp. quod adhuc hoc admissio, non ideo superfluunt species intelligibiles: quia intellectus

maximè indiget cognoscere vniversalia, quæ sunt proprium eius obiectum. Vniversalia autem cognoscere non potest nec per phantasmata, nec per speciem aliquam repræsentantem naturam cum conditionibus individualibus, qualis esset ea, quæ à phantasmate solo virtute propria produceretur in intellectu possibili, si posset produci.

38 Deinde nego paritatem: quia non est contra rationem rei spiritualis dicere ordinem per modum actus ad materiam, vt patet in anima rationali. Est tamen contra rationem spiritualitatis dicere ordinem per modum potentia, & subiecti receptivi ad aliquid corporeum, & materiale: quia quod se habet vt subiectum receptivum rei materialis, & corporeæ, a fortiori est quid materiale, alias potentia esset actualior, & immaterialior suo actu, quod repugnat.

39 Ad secundam difficultatem resp. quod revera lumen intellectus agentis non tollit à phantasmate, quod repræsentet naturam cum singularitate, & conditionibus individualibus: hoc enim esset destruere ipsum phantasma, de cuius essentia est repræsentare imaginativæ res materiales cum talibus conditionibus. Facit tamen huius-

modi lumen, quòd phantasmata possint producere speciem eius naturæ, quam repræsentant, abstractam à conditionibus individualibus: & mediante hac specie apparet natura intellectui possibili vniversalis, & abstracta, qualiter non apparet in phantasmate.

40 Notandum est tamen, quòd etiam lux corporalis facit aliquam abstractionem à coloribus, eam scilicet quæ requiritur, vt possint vniri potentia visivæ, & ab ea percipi. Vt enim ex definitione sensus tradita à Philosopho constat, ille est susceptivus formarum sine materia; quod quidem iuxta expositionem, quam supra dedimus cum D. Thoma, in eo consistit, quòd formæ, seu species colorum, quæ fiunt in visu, non afferunt secum illas dispositiones, quas ex parte materiæ requirit color vt habeat esse naturale. V. gr. color vt habeat esse naturale in corpore colorato, requirit determinatam temperiem, & mixtionem primarum qualitatum, quia ex tali mixtione resultat. Sed quia talis dispositio licet sit necessaria ad esse naturale coloris, tamen ad esse intentionale, quod habet color in medio, & in oculo non conducit; imò potius obstat, quia nec medium, nec oculus possunt habere eam

dispositionem, quam habet subiectum coloris: ideò virtute lucis, quæ est qualitas propria corporum Cœlestium, in quibus non sunt primæ qualitates, abstrahitur forma coloris à tali dispositione materiali, & manet pura, & quasi nuda species coloris: quo pacto potest actuare medium, & oculum movereque ipsum ad videndum colorè.

41 Vnde etiam in hoc tenet similitudo lucis corporalis cum lumine intellectus agentis. Quia sicut lux actuando colores abstrahit eos à conditionibus materialibus, quas eorum esse naturale exigit, non quia revera tales dispositiones ab illis auferat, sic enim eos destrueret, & corrumpere; sed quia dat illis virtutem, vt formas suas imprimere possint sine illis dispositionibus, quæ obstant vnioni eorum cum potentia visiva: ita intellectus agens, ad quem se habent phantasmata sicut colores ad lucem, abstrahit ea à conditionibus individualibus, cum quibus inveniuntur in phantasia, & quæ impediunt vnionem sui ad intellectum. Abstrahit, inquam, præbendo virtutem, vt possint causare speciem repræsentantem naturam, cuius sunt phantasmata, puram, & nudam à talibus conditionibus. Ad vltimum argumentum respondebitur quaestione sequenti.

QUÆST. II.

AN INTELLECTUS,
& sensus indigeant speciebus
impresis?

S. I.

*Respondetur affirmativè , &
probat.*

Species impressas vocamus formas rerum nõ in esse naturali, quod habent ut in se sunt, sed secundum esse intentionale, quod habent in potentijs cognoscivimus. Sunt ergo tales species quædam similitudines rerum, quibus potentia cognoscitivæ actuantur, ut possint suos actus elicere. Istæ similitudines dicuntur concurrere ad cognitionem ex parte obiecti, non quia ipsæ sint obiectum cognitum. Potius enim illæ non cognoscuntur à potentia, cum se habeant ex parte principij cognoscendi: unde præcedunt ipsam cognitionem, & sunt medium, quo potentia iuvatur ad cognoscendum res. In tantum itaque se habent ex parte obiecti, in quantum nomine, & vice illius concurrunt ad cognitionem simul cum potentia. Dicuntur autem impressæ, quia imprimuntur potentia

ab obiectis, vel ab alia causâ per quod differunt ab specie expressa, quæ est quædam imago perfecta obiecti expressa ab ipsa potentia de obiecto ipso, seu de similitudine, quam sibi immit primit obiectum.

2 Circa hanc difficultatem communis schola Philosophorum, ut testatur D. Thomas quodlib. 8. art. 3. tenet, tam intellectum, quam sensum indigere speciebus impresis ad cognoscendum sua obiecta, easque immitti ab ipsis obiectis licet cum ordine quodam. Nam ad sensus exteriores obiecta ipsa immediatè, & per se immittunt species, quibus mediantibus transeunt ad sensus interiores; ad intellectum autem perveniunt species mediantibus phantasmatibus. Verumtamen non desunt aliqui omnino negantes indigentiam specierum, inter quos est Durandus.

3 Sed tenenda est communis sententia, quæ prob. 1. ex illo proloquio desumpto ex P. N. August. *Quod ab obiecto, & potentia paritur notitia*: ergo obiectum est causa cognitionis sui simul cum potentia. Sed non potest simul cum potentia concurrere ad cognitionem sui, nisi sit unitum cum illa: ergo obiectum debet esse unitum potentia, ut concurrat ad cognitionem sui. Sed obiectum prout

est in propria natura non potest uniri cum potentia, quia lapis, v. gr. per sui naturam non potest esse in oculo, vel in intellectu: ergo debet uniri per aliquid, quod gerat vicem eius, & aliquomodo sit ipsum obiectum secundum esse scilicet intentionale; & hoc est species.

4 Prima minor subsumpta, in qua est difficultas, scilicet quòd vt obiectum concurrat simul cum potentia ad sui cognitionem, debet esse vnitum eidem potentia, probatur in omnibus causis tam vniuersalibus, quam particularibus: tam eiusdem, quam diversi ordinis. Nam prima causa vnitur causis secundis per motionem, quæ eas movet ad operandum; quæ motio est quædam participatio actualitatis primæ causæ. Deinde causæ secundæ vniuersales vniuntur particularibus agentibus influendo in eis vel motum, vel aliquid aliud. Rursus quatuor causæ eiusdem ordinis, scilicet finalis, efficiens, formalis, & materialis vniuntur ad causandum effectum, in quantum finis est aliquomodo in efficiente per apprehensionem, qua præcognoscit finem; agens vero seu efficiens applicatur, & vnitur materiae vel passo, circa quod debet operari: & sic vnus coniungit formam materiae educendo eam ex potentia

materiae. Denique plures causæ particulares eiusdem generis, si debeant producere eundem effectum, coniungi debent aliquomodo, & inter se adunari; vt patet in pluribus portantibus eundem lapidem: ergo si militer obiectum vt causet simul cum potentia cognitionem sui, debet esse vnitum cum illa.

5 Dices, obiectum solum concurrere ad cognitionem sui per modum terminantis, & specificantis ipsam cognitionem: ad quod nulla vnio requiritur obiecti cum potentia, sed solum quòd obiectum extrinsecè terminet actionem potentia. Sed contra. Nam extrinsecè tantum terminare cognitionem non est illam causare, sed præcisè est terminare relationem cognitionis ad obiectum, in quo nulla importatur causalitas: ergo si obiectum causat cognitionem sui, aliquid amplius habet, quam terminare cognitionem. Præterea. Quia obiectum movet potentiam, vnde & dicitur obiectum motivum; sed in ter movens, & mobile debet dari aliqua vnio, quia debent esse simul: ergo.

6 Secundo probatur communis sententia. Intellectus, & sensus ex se sunt indifferentes ad plures cognitiones diversorum obiectorum: ergo vt ha-

beant determinatam cognitionem alicuius obiecti determinati, indigent determinari ab aliquo. Sed non est aliud, quod possit determinare potentiam ad determinatam cognitionem, nisi ipsum obiectum; non quidem secundum esse naturale, quod habet extra potentiam, quia multoties obiectum non existit in se, & tamen cognoscitur, ut patet in intellectu cognoscente res non existentes. Nec etiam si obiectum sit existens, ut necessarium est ad cognitionem sensuum externorum, potest determinare potentiam purè extrinsecè se habendo: quia cognitio determinata est effectus potentiae determinatae ad illam; unde potentia debet præcedere ut determinata suam cognitionem. Sed si obiectum purè extrinsecè se habet ad potentiam, & nihil in ea imprimat, potentia non potest præsupponi determinata ante suam cognitionem: ergò necessarium est, quòd obiectum aliquid imprimat potentiae ratione cuius antecedenter ad cognitionem maneat determinata ad illam præ alia; & hoc est species impressa.

17 Denique ad probandam eandem sententiam adducuntur variae experientiae, quae existentiam specierum suadent, videlicet de imaginibus obie-

ctorum, quas experimur existere in phantasia, & in somno apprehendimus. Item in speculis videmus formari similitudines, & imagines earum rerum, quae ipsis obijciuntur. Haec autem omnia nihil aliud sunt, quam species obiectorum, cum non possint esse ipsa obiecta in esse naturali: ergò eodem modo, quo in phantasia, & in speculo obiecta generant speciem sui, possunt eam generare in sensibus, & in intellectu. Verum est tamen, quòd his experientijs non probatur directè species impressa: quia species, quae sunt in imaginativa, & in speculo non se habent ex parte potentiae tanquam medium cognoscendi, sed potius se habent ut obiectum cognitum, ut patet de imagine formata in speculo, quae videtur ab inspiciente speculum. Species autem impressae non videntur, nec percipiuntur per sensus.

§. II.

Solvuntur argumenta:

8 **S**ed contra istam sententiam arg. 1. Species impressa si datur pro sensibus externis, prius fit in medio, quam in potentia, v. gr. species coloris prius fit in aere, quam in visu: sed hoc esse non potest.

ergo non datur talis species impressa. Mai. est doctrina nostræ sententiæ : min. autem prob. tum quia illa species nullum effectum præstare potest aeri, non enim reddit illum coloratum, nec similem obiecto, aliàs si aer per speciem in se receptam redderetur similis obiecto, videret illud, sicut videt oculus informatus specie. Tum etiam, quia species, quæ fit in potentia, non potest esse eadem cum ea, quæ fit in aere, nec diversa; non eadem, quia sic idem accidens transiret de subiecto in subiectum, quod esse non potest. Non item potest esse diversa, quia nulla est causa productiva talis speciei distinctæ: ergo nulla est talis species impressa.

9 Secundò. In hac nostræ sententiæ involvitur contradictio. Etenim ex vna parte ponimus speciem esse similitudinem, & representationem obiecti, & ex alia negamus, eam cognosci à potentia, quod quidem implicat contradictionem. Nam representatio non potest esse nisi in ordine ad cognitionem alicuius potentiæ: id enim quod non cognoscitur ab aliqua potentia, non potest aliquid representare, aliàs representaret, & nulli representaret. Quod ulterius confirmatur ex speciebus, quas experientia

duce novimus. Nam imago obiecti, quæ fit in speculo, quia est representatio, & similitudo sui obiecti, videtur, & percipitur à potentia: & idem est de speciebus phantasiæ: ergo species impressa implicatoria est.

10 Nec valet dicere, quòd species impressa solum est similitudo, & presentatio obiecti in actu primo, & ideo non cognoscitur. Contra enim est: nam representare in actu primo, vel est posse aliquando reduci ad actum secundum representandi, sicut imago, vel pictura, dum non adest potentia, à qua videatur, dicitur representare in actu primo obiectum, quia de se est potens illud actualiter representare, dum adfuerit potentia cognoscitiva; & si ita est, sequitur quòd species impressa saltem cognosci aliquando potest, quod est falsum: nunquam enim visus videre potest speciem, qua informatur. Vel tale representare in actu primo consistit in eo quòd species licet cognosci non possit, tamen sit virtus, media qua potentia formet representationem obiecti in actu secundo: Et tunc restat explicare, quomodo species possit esse virtus ad formandam representationem in actu secundo, si nullo modo representat obiectum potentiæ. Et præterea sequitur, quòd in

omni cognitione detur representatio obiecti in actu secundo, & consequenter species expressa eius, quæ nihil aliud est, quam actualis, & formalis representatio obiecti. Sequela autem falsa est, quia sensus externi iuxta sententiam magis communem non produciunt speciem expressam.

11 Tertiò. Sequitur ex hac sententia, quòd sensatio, & intellectio, & vniversaliter omnis cognitio sit pura passio, & consistat in sola receptione specierum absque eo quòd interueniat aliqua actio egrediens à potentia cognoscitiva: consequens admitti non potest sine destructione conceptus vitalitatis, qui in agere, & non in pati consistit: ergo nec illud ex quo sequitur. Sequela prob. Nam in hac sententia cognitio consistit in assimilatione potentia cum obiecto: sed per solam speciem impressam potentia redditur similis obiecto, siquidem species est similitudo obiecti, & vt plures affirmant, est similitudo formalis, & non tantum virtualis illius: ergò.

12 Quartò. Si in intellectu dantur species impressæ, sequitur, duo accidentia solo numero distincta esse in eodem subiecto, quod communiter rejicitur, vt falsum præsertim à D. Thoma sæpè; ergò. Sequela

prob. In intellectu datur species expressa obiecti, quod intelligit, simul cum impressa, quia etiam post intellectionem actualem conservat intellectus species impressas, vt est communis doctrina: sed species expressa ad summum potest distingui numero ab impressa: ergò. Min. prob. præcipue in sententia asserente, speciem impressam esse similitudinem formalem obiecti. Nam si ita est, tam species impressa, quam expressa erit formalis representatio obiecti: sed duæ formales representationes eiusdem obiecti non possunt distingui specificè, aliàs aliquid specie diversum representaret vna, quod non aliàs: ergò. Et confirmatur hoc. Quia similitudines specificè diversæ non possunt esse similitudines eiusdem obiecti: sed species impressa, & expressa sunt similitudines eiusdem obiecti: ergò. Mai. patet, quia similitudines specificantur ab obiectis.

13 Denique arg. Nam species impressa ideo ponitur, vt concurrat cum potentia ad producendam cognitionem: sed ad hoc non potest deservire: ergò. Min. prob. Quia non potest concurrere nec in genere causæ efficientis, nec in genere causæ formalis; in alio enim genere videlicet vt causa finalis, vel materialis certum est

speciem non posse concurrere: ergò. Ant. prob. quoad primam partem. Quod concurrat ad cognitionem in genere causæ efficientis, vel concurrat per modum potentia, vel per modum virtutis eiusdem potentia: sed neutro modo potest concurrere species; non per modum potentia, quia ipsa non est potentia ut patet: nec per modum virtutis, quia sequeretur, potentiam ex se non habere virtutem cognoscendi, sed hanc advenire ei ab specie; quod quidem est falsum, quia potentia cognoscitiva nihil aliud sunt, quam virtutes proximæ operandi.

14 Quoad secundam autem partem probatur idem antecedens. Nam concursus in genere causæ formalis ut contradistinctus à concursu causæ efficientis solum potest esse per modum obiecti, vel per modum exemplaris, ad cuius instar potentia producit suam cognitionem, vel speciem expressam obiecti: sed species impressa nec se habet per modum obiecti, quia non cognoscitur; nec per modum exemplaris, quia etiam hoc petit cognosci, ut suum munus exerceat, ut patet in idæa artificis existente in mente eius, quæ debet præcognosci ab artifice; ut ad eius instar formet opus ad extra: ergò.

15 Resp. ad 1. concessa maiori, negando min. Ad eius primam probat. resp. aerem fieri similem obiecto, nec tamen videre illud, quia non habet potentiam visivam: sicut speculum fit simile obiecto, quod repræsentat, & tamen non cognoscit illud. Ad 2. prob. resp. speciem existentem in potentia esse distinctam ab ea, quæ est in medio; & ad id quod dicitur in contrarium resp. quòd sicut species, quæ est in speculo, potest causare aliam in potentia visiva, & sic videri: ita species, quæ est in aere, potest causare aliam, ratione cuius obiectum videtur.

16 Ad 2. Resp. solutione ibi data. Ad eius impugnationem dicitur, quòd repræsentare in actu primo est prout dicitur in secunda parte dilemmatis. Nec obstat quod obijcitur in contra; respondetur enim, quòd ut species sit virtus ad formandam repræsentationem obiecti, sufficit esse similitudinem illius, non quidem repræsentativam, sed ad eum modum quo accidens operativum, v. gr. calor in igne, quia est aliqualis similitudo formæ ignis, est virtus producendi eandem formam in materia. Sed de hoc iterum in solutione ad quartum. Ad aliud, quod addi-

additur, resp. quòd duplex est representatio obiecti: vna vitalis, & per modum actus, quo activè potentia representat sibi obiectum: & hæc in omni cognitione datur etiam sensitiva, quia est ipse actus cognoscendi; cæterum hæc representatio non est species expressa. Alia est representatio per modum imaginis, qua obiectum constituitur intrinsecè, & passivè representatum: & hæc est species expressa, & effectus actus cognoscendi, quæ non invenitur in sensibus externis.

17 Ad 3. Non desunt qui concedant sequelam quantum ad sensationes, affirmantes quòd sentire non est agere, sed solum pati. Ita tenet N. Gavardi cum alijs, quos citat. Imò P. Arriaga licet concedat, quòd intelligere, & velle sunt actiones causatæ ab intellectu, & voluntate; tamen affirmat, quod talis causalitas non exigitur per se ad rationem vitæ, posseque aliquem vivere per intellectiorem, & volitionem à se non elicitam, sed pure in se receptam; quia in eius sententia vita actualis intentionalis, qualis est vita intellectus, & voluntatis, non requirit per se produci à vivente, sed consistit solum in tendentia potentiæ ad obiectum. Hæc doctrina si vera

esset, facile cum ea explicari posset necessitas specierum impressarum, & quomodo cognitio fiat per assimilationem. Tunc enim obiectum se haberet vt agens imprimens potentiæ suam similitudinem, id est speciem sui: & potentia se haberet vt purè patiens, & recipiens eandem similitudinem, per cuius receptionem maneret similis obiecto, & illud cognosceret.

18 Cæterum quia talis doctrina communiter rejicitur, & nos illam reiecitimus supra, disp. I. quæst. 1. tenentes cum communi Philosophorum, quòd vivere consistit in se movere: quod salvari non potest, nisi vivens causet in se ipso aliquem motum saltem intentionalem: & quia D. Thomas præter receptionem formæ intelligibilis, seu speciei requirit actionem in potentia cognoscente; ulteriusque id rationi consonum est, quia quidquid sit an cognitio sit rigorosa actio, tamen negari non potest quòd sit vera, & rigorosa operatio potentiæ cognoscentis, sicut etiam vita actualis est aliqua operatio viventis. Operari verò non potest salvari in sola receptione: nec potentia actuata quacumque forma ex hoc præcisè quòd illam in se habeat, potest dici operari,

magis quam ignis, cui nullum calefactibile est applicatum, dicitur operari ex eo solum quòd habeat in se formam caloris. Propter hæc, in quam, deferenda est prædicta doctrina: & ad argumentum, neg. sequela. Ad eius probat. resp. quòd cognitio fit per assimilationem præviã, ita quòd antecederet ad cognitionem debet potentia esse assimilata obiecto per speciem eius, quam recipit; non autem ita quòd cognitio consistat formalitèr in ipsa assimilatione.

19 Ad 4. Resp. Speciem impressam, & expressam distinguì specificè inter se: quia licet sint similitudines eiusdem obiecti, se habent sicut semen, & res generata ad generantem: utrumque enim est simile generanti; sed semen est simile generanti, quatenus habet in se virtutem generativam participatam à generante: genitum verò est simile eidem generanti, quatenus habet eandem specificè naturam, & formam cum illo. Sic similiter species impressa, quæ etiam appellatur semen obiecti, est similitudo illius, in quantum est virtus obiecti ad causandam cognitionem sui; species verò expressa est similitudo obiecti, quia in esse cognoscibili est eiusdem nature, & speciei cum obiecto;

imò est ipsa quidditas, & natura obiecti in esse intelligibili.

20 Ad id autem quòd dicitur, speciem scilicet impressam esse similitudinem formalem, & non tantum virtualem obiecti, dico, in hoc solum esse quæstionem de nomine. Nam si per similitudinem formalem significetur representatio formalis, & imago obiecti: sic species impressa non est similitudo formalis, sicut non est imago, vt dictum est. Si autem nomine similitudinis formalis intelligitur similitudo non representans, sed concurrens ad causandam representationem, seu speciem expressam: sic species impressa potest dici similitudo formalis. Absolutè tamen loquendo similitudo formalis videtur significare ipsam imaginem obiecti, quæ solum dici potest de specie expressa: & ideo proprius videntur loqui qui negant, speciem impressam esse similitudinem formalem obiecti.

21 Vltimum argumentum tangit difficultatem, quæ late inter AA. disputatur, & pro utraque parte adsunt fundamenta, quibus permoti iam concursum causæ efficientis, iam formalis tribuunt speciei impressæ. Colleg. D. Thomæ tenens, speciem concurrere in genere causæ efficientis, asserit,

eam

eam præberé potentia virtutem inadæquatam, ita vt ex virtute potentia, & specie compleatur, & adæquetur virtus totalis productiva cognitionis; vnde potentia, & species concurrunt partialiter, vtraque per propriam virtutem partialem. Cœterùm hæc partialitas virtutum non videtur multum coherere cum doctrina Thomistarum afferentium, habitum supernaturalem esse totam virtutem agendi in ordine supernaturali.

22 Præterea habet difficultatem hic modus dicendi: quia non satis videtur posse explicari hic concursus partialis in potentia, & specie, quarum vtraque est causa solum *vt quo*, id est, est principium quo agendi, non autem sunt causæ *vt quod* causantes intellectiōnem. Nam quando plures causæ *vt quod* operantes concurrunt simul, bene intelligitur, quòd vtraque concurrat per suam virtutem partialem: quia sicut ipsæ causæ non petunt vniri ad sic concurrentium per intrinsecam informationem, vel inhesionem vnus in alia: ita nec virtutes earum petunt intrinsecè vniri vna cum alia, sed solum petunt adunari per approximationem, vel contactum, vt patet in pluribus portantibus lapidem. At verò plu-

ra principia *quo* operandi si debent simul concurrere, debent intrinsecè vniri per inhesionem vnus in alio; quod quidem circa subiectam materiam à nemine negatur, quia species debet informare potentiam, vt simul cum ea concurrat.

23 Ex hoc autem sequitur, quòd virtus partialis speciei debeat se habere vt actus respectu virtutis partialis potentia: & tunc virtus potentia non erit virtus proxima ad actum cognoscendi, sed remota, quòd est contra rationem potentia proxime operatiuæ. Patet hoc, quia virtus proxima ad actum cognoscendi est illa, à qua immediate oritur, & causatur actus cognoscendi: sed si potentia actuatur per virtutem speciei, non immediate ab ea oritur actus cognoscendi, sed mediante virtute speciei: ergo virtus potentia non erit virtus immediate, & proxime productiva cognitionis.

24 Quare melius eligitur alia sententia asserens, speciem concurrere in genere causæ formalis formaliter determinatis potentiam ad speciem cognitionis. Itaque species nullam activitatem, nec virtutem adhuc partialem dat potentia; sed solum determinat eius indifferentiam vt eliciat hanc determinatam cognitiōnem, & huius

Determinati obiecti, cuius specie informatur: cum ipsa potentia ex se sit virtus proxima, & totalis ad quamcunque cognitionem, & cuiuscumque obiecti cadentis intra sphaeram sui specificativi. Unde ad argumentum dicendum est, speciem concurrere ad cognitionem non per modum obiecti, nec per modum exemplaris propter rationem in ipso argumento allatam: sed per modum formæ determinantis potentiam ad determinatam cognitionem.

25 Sed contra istam sententiam, & solutionem dices primò. Obiectum concurrat ad cognitionem sui in genere causæ efficientis iuxta illud *ab obiecto, & potentia paritur notitia*: sed obiectum concurrat media specie: ergò species concurrat efficienter. 2. Species se habet ad cognitionem, sicut semen ad generationem viventis, ut supra dictum est: sed semen concurrat activè efficienter ad generationem: ergo eodem modo concurrat species ad cognitionem obiecti.

26 Tertiò. Ratio specifica, quæ reperitur in cognitione, continetur in aliqua virtute efficienter illam causante, aliàs cognitio secundum rationem specificam non haberet causam efficientem: sed hæc

virtus non est virtus ipsius potentia, vel non est illa sola, quia potentia se sola non continet determinatè hanc specificam cognitionem: ergo est virtus speciei saltem partialis. Explicatur, & vrgetur. Potentia eliciens cognitionem hanc determinatam, & specificam, debet illam præcontinere ut talem specificè continentia de genere causæ efficientis: sed non continet illam ut specificè talem ratione sui, quia non est determinata ad hanc specificam cognitionem: ergo continet illam ratione speciei; & consequenter species dat potentia virtutem præcontentivam cognitionis, concurratque saltem partialiter in genere causæ efficientis.

27 Resp. ad 1. concursum obiecti in genere causæ efficientis stare in eo, quòd efficienter producit speciem, non in eo quòd media specie concurrat efficienter; sed potius media specie concurrat formaliter, quia per speciem sui fit forma potentia determinans illam ad cognitionem. Ad 2. Resp. quòd similitudo speciei cum semine tenet quantum ad aliquid, sed non quantum ad omnia. Tenet quidem in eo quòd sicut semen procedit à generante, & eo mediante fit generatio: ita species procedit ab obiecto, &

mediante ea fit cognitio. Sed deficit in eo quod semen est virtus activa generandi, quia est virtus generantis, non geniti; è contra verò accidit in specie, quæ quia est virtus cogniti, id est obiecti, non autem cognoscentis, ideo non est virtus activè cognoscendi, sed passivè cognoscendi: id est, est virtus fiendi cognoscibile, seu qua obiectum fit in actu cognoscibile, cum ex se solum in potentia sit cognoscibile; non est autem virtus, qua potentia fiat activè cognoscitiva.

28 Ad 3. concessa maiori, neg. min. Ad eius prob. imbitam resp. quod ly *determinatè* continet æquivocationem. Nam dum dicitur, quod potentia ratione sui non continet determinatè hanc specificè cognitionem: si sensus sit quod potentia sine specie non continet in sua virrute hanc specificam cognitionem, falsum est; quia non solum hanc cognitionem, sed & omnes cognitiones circa proprium obiectum continet potentia se sola per modum virtutis. Si autem sensus sit quod potentia se sola, & ratione sui non magis continet hanc, quam aliam, quia æqualitè, & indifferentè continet, & habet virtutem ad omnes, verum est. Cæterùm exinde non sequitur, quod species det

potentiæ virtutem præcontingendi cognitionem nec quoad gradum specificum: sed solum quod determinet illam, vt ex pluribus actibus, quos in sua virtute continet, eliciat hunc, & non alium ex suppositione quod circa obiectum, cuius speciem habet, operatura sit. Quod quidem ideo dico, quia non ita manet potentia determinata per speciem ad eliciendam hanc specificè cognitionem, quod eam necessariò debeat elicere, semel quod sit informata specie; intellectus enim simul informatur pluribus speciebus plurium obiectorum, quas apud se conservat: & tamen non omnia semper, & simul intelligit, nec potest. Sed tamen si circa obiectum, cuius est species A. v. gr. velit operari, necessariò eliciet hanc specificè intellectionem, & non aliam. Et per hoc patet ad confirmationem argumenti.

QUÆST.

QUAESTIO III.

QUODNAM SIT OBIE-
ctum specificativum in-
tellectus humani

§. I.

Proponuntur rationes dubi-
tandi.

Circa obiectum in-
tellectus nostri
magna difficultas est, quidnam
illud sit? Pro qua solvenda va-
riae acceptiones obiecti tradi
solent. In primis enim distingui-
tur ab aliquibus de obiecto ex-
tensivo, & intensivo, ita ut obie-
ctum extensivum sit omne illud,
ad quod intellectus se extendere
potest: intensivum verò sit il-
lud, quod se habet tanquam
ratio formalis attingendi om-
nia, quae intellectus attingit.
Et haec divisio coincidit cum
alia de obiecto in motivum, &
terminativum, taliter quòd
obiectum terminativum idem
sit, ac extensivum: & obiectum
motivum sit idem quòd inten-
sivum. Et quia intellectus est
capax attingendi omne intelli-
gibile, & omne ens: idè eius
obiectum extensivum, seu ter-
minativum est ens ut sic, sive
ratio communissima entis am-

biens omne ens tam increatum,
quam creatum, tam naturale,
quam supernaturale. Obiectum
verò motivum, seu intensivum
erit illa ratio, sub qua potest
attingere omnia intelligibi-
lia.

2) Rursus etiam distingui-
tur obiectum in obiectum pro-
portionatum, & improportio-
natum. Obiectum proportio-
natum est illud, quod intelle-
ctus proprijs viribus, & nati-
va virtute potest attingere. Ob-
iectum improportionatum est
illud, ad quod attingendum
non sufficit virtus naturalis in-
tellectus, sed indiget virtute,
& lumine superaddito. Distin-
guitur etiam duplex status in
intellectu nostro, scilicet sta-
tus coniunctionis animae ad
corpus, & status separationis.
In statu quidem coniunctionis
assignatur ab aliquibus pro ob-
iecto proportionato quidditas
rei materialis: quia in hoc sta-
tu quidquid intelligit intelle-
ctus noster, intelligit per spe-
ciem rei materialis, ut pote
speciem, quae semper abstrahi-
tur à phantasmatis, in qui-
bus non repraesentatur nisi na-
tura materialis. In statu verò
separationis ponitur obiectum
eius esse ipsa anima, quae ex
sui cognitione procedit etiam
ad cognoscendum alia, scilicet
alias animas separatas, & An-

gelos, nec non res materiales: quamvis ad cognoscendum alia à se indigeat anima separata speciebus à Deo infusis, quia in hoc statu non potest abstrahere species à phantasmatis, cum ea non habeat. Quæ omnia procedunt de anima separata præciudendo à visione beatifica.

3. Cœterum, quia quæstio præfens est de obiecto specificativo intellectus nostri, adhuc restat explicare quodnam ex prædictis sit obiectum specificativum eius: an scilicet ratio communissima entis, ut comprehendit tam naturalia, quam supernaturalia, & etiam ipsum Deum prout est obiectum beatitudinis? An verò solum sit ens naturale, illud scilicet quod intellectus noster per proprias vires potest cognoscere? Et quodcumquè dicatur, habet difficultatem.

4. Primò: enim si obiectum sit ens in tota sua latitudine, sequi videtur, quòd intellectus noster non minùs posset virtute propria cognoscere Deum, quàm reliqua entia; unde sicut habet cognitionem quidditativam, & perfectam rerum materialium, poterit etiam quidditative, & perfecte cognoscere Deum etiam, ut est obiectum beatificum viribus proprijs, quod est Hæreticum.

Ratio huius illationis est, quia quælibet potentia potest naturaliter attingere suum obiectum specificativum, cum ab eo specificetur, & ad illud dicat essentialem ordinem: pari ergo ratione poterit attingere quidquid continetur sub suo obiecto specificativo. Sed si ens in tota sua latitudine est obiectum specificativum intellectus nostri, Deus etiam ut clarè visus, & prout est obiectum beatitudinis continetur sub tali obiecto specificativo; sicut continetur sub ratione communissima entis: ergo poterit naturaliter cognosci ab intellectu creato.

5. Secundò: si dicatur, quòd obiectum specificativum intellectus nostri sit solum ens naturale, sequitur, quòd intellectus non possit elevari ad videndum Deum: quòd etiam est Hæreticum. Seq. prob. Quia nulla potentia potest elevari ad attingendum aliquid, quòd non continetur intra latitudinem sui obiecti specificativi; sicut quia obiectum specificativum visus est ratio communis coloris, per nullam potentiam potest visus elevari ad percipiendum aliquid, quòd non sit coloratum; & ideò non potest elevari ad audiendam: sed Deus clarè visus est extra spheram totius entis naturalis, cum sit

fit obiectum beatitudinis supernaturalis: ergo.

6 Tertiò: quia etiamsi demus, obiectum specificativum intellectus nostri esse solum ens naturale, adhuc restat alia difficultas, quomodo scilicet possit intellectus noster distingui specificè ab intellectu angelico. Nam etiam intellectus angelicus habet idem obiectum specificativum, & potiori ratione, quam intellectus humanus respicit omnia entia naturalia, vt intelligibilia à se per propriam virtutem. Nec valet recurrere ad diversum modum, quo intellectus angelicus intelligit tanquam ratione huius modi peculiaris possit salvari distinctio specifica ab intellectu nostro, etiamsi uterquè intellectus specificetur ab ente naturali in communi. Nam diversitas in modo attingendi ens naturale debet refundi in ipsam entitatem, & essentiam intellectus angelici, semel quòd illum constituat distinctam in specie potentiam ab intellectu humano: sed entitas, & essentia intellectus angelici essentialiter dependet à suo obiecto specificativo tanquam à mensura, ex qua sumitur eius perfectio, & distinctio à quocunquè alio: ergo etiam modus specialis attingendi suum obiectum derivatur ab eodem ob-

iecto, & mensuratur ab eo; & consequenter nisi obiectum specificativum sit distinctum ab specificativo intellectus humani, non potest dari distinctio in modo attingendi inter utrumque intellectum.

7 Quartò: nec etiam dici potest, quòd obiectum specificativum intellectus humani sit quidditas rei materialis. Nam obiectum specificativum potentia idem debet esse in quocunquè statu inveniatur talis potentia: aliàs si in vno statu haberet vnum obiectum specificativum, & in alio aliud, iam potentia non esset eadem in utroque statu: sed obiectum specificativum intellectus nostri in statu separationis non est quidditas rei materialis, sed est ipsa essentia animæ, quam per se primò, & connaturaliter attingit intellectus separatus; ergo.

§. II.

*Resolvitur questio, & satisfi-
rationibus dubitandi.*

8 **A**D huius difficultatis resolutionem sciendum est, quòd Div. Thomas duo dicit de intellectu nostro, & eius obiecto. Primum est, quòd intellectus noster respicit suum obiectum sub ratio-

ne communi entis: quod idem videtur ac dicere, obiectum eius esse rationem communem entis. Verba eius 1. part. quest. 79. art. 7. in corp. sunt: *Intellectus autem respicit suum obiectum secundum communem rationem entis, eò quòd intellectus possibilis est quo est omnia fieri.* Deinde quest. 84. art. 7. in corp. docet, quòd obiectum proprium intellectus humani, vt contradistincti ab intellectu angelico est quidditas existens in materia corporali per hæc verba: *Huius autem ratio est, quia potentia cognoscitiva proportionatur cognoscibili. Unde intellectus angeli, qui est totaliter à corpore separatus, obiectum proprium est substantia intelligibilis à corpore separata: & per huiusmodi intelligibilia materialia cognoscit. Intellectus autem humani, qui est coniunctus corpori, proprium obiectum est quidditas, sive natura in materia corporali existens: & per huiusmodi naturas visibilibus rerum, etiam in visibilibus rerum aliqualem cognitionem ascendit.*

9 In his autem verbis videtur loqui de obiecto specificativo, quia loquitur de obiecto proprio intellectus nostri, & quòd distinguit illum ab intellectu angelico. Cum ergo di-

cat, quòd obiectum proprium intellectus nostri est quidditas existens in materia, videtur quòd iuxta mentem S. Doctoris hæc sit obiectum specificativum intellectus nostri. Sed difficultas est adhuc in conciliando hæc duo loca. Nam si obiectum specificativum est sola quidditas materialis: non erit ens secundum communem rationem, quia ens sic commune alia plura includit præter quidditates rerum materialium. In quo ergo sensu erit verum, quòd ens in communi est obiectum intellectus nostri, vt docet Div. Thomas, & videtur esse communiter receptum inter Philosophos?

10 Nec solvitur hæc difficultas per recursum ad obiectum extensivum, seu terminativum dicendo, quòd ens in communi est obiectum extensivum intellectus nostri, & non specificativum: quia si non est obiectum specificativum, nec comprehenditur sub eo, vt constans est non comprehendere rationem communissimam entis sub ratione entis materialis, restat reddenda ratio quare intellectus noster posset pertinere ad cognitionem cuiuscunque entis, vt petitur in secunda ratione dubitandi. Nec etiam solvitur dicendo ens in communi esse obiectum termi-

nati.

nativum, & non motivum. Tum, quia si ens in communi pertinet ad obiectum intellectus nostri, potius debet pertinere tanquam obiectum motivum, quia ut communiter dicitur, ratio communissima entis est ratio sub qua intellectus attingit quidquid attingit; esse autem rationem *sub qua* attingendi est proprium obiecti motivi. Tum etiam, quia si ens in tota sua latitudine non est obiectum motivum intellectus nostri, nihil aliud restat, quod possit esse obiectum motivum, nisi ens materiale, vel quidditas rei materialis iuxta doctrinam Div. Thomæ; & tunc, ut ratio communissima entis esset obiectum terminativum, deberet aliquomodo reduci, & comprehendi sub obiecto motivo, ita ut ratione illius attingeretur: sed ens in tota sua latitudine non potest attingi ratione entis materialis quantum ad aliqua, quæ in ente communissimè sumpti comprehenduntur, scilicet supernaturalia, & præcipuè Deum, ut est obiectum beatificum: ergo, &c.

11 Præterea dici non potest, quòd ens in communi, ut finito modo attingibile est obiectum specificativum intellectus nostri. Quia Div. Thomas, quando dixit, quòd intellectus

noster respicit suum obiectum secundum rationem communem entis, proculdubio loquebatur de ente, ut finito modo attingibili, utpotè attingibili ab intellectu nostro, qui non nisi finito modo potest attingere suum obiectum: & tamen non assignavit pro obiecto specificativo ens in communi, sed ens materiale, ut patet in secunda autoritate. Uterius: quia obiectum specificativum intellectus nostri debet esse obiectum proprium soli intellectus nostri, quod distinguat illum ab intellectu angelico, ut constat ex eadem autoritate: sed ens in communi, ut finito modo attingibile est obiectum commune etiam intellectui angelico, qui etiam finito modo attingit quidquid attingit: ergo.

12 Dicendum est itaque, quòd obiectum specificativum intellectus nostri non est ens in tota sua latitudine, provt comprehendit naturalia, & supernaturalia, & ipsum Deum provt est obiectum beatitudinis; sed solum est ens materiale: quidquid verò potest cognosci utcunquè, & imperfectè ab intellectu nostro per speciem rei materialis, sive per ordinem ad illam, qualiter cognoscimus Deum, ut authorem naturæ, & substantias separatas,

tas, reductivè pertinet ad obiectum specificativum intellectus nostri. Supernaturalia autem, & ipse Deus, ut obiectum beatitudinis, sive ut clarè visus, non continentur intra obiectum specificativum intellectus nostri, nec sunt obiectum illius nisi, ut elevati per lumen supernaturale superadditum virtuti suæ propriæ, & naturali.

13 Hæc assertio, quoad ultimam partem probatur per primum argumentum factum pro ratione dubitandi, & ex dicendis magis constabit. Quoad primam autem probatur, primò ex eò, quòd aliter non videntur posse conciliari auctoritates prædictæ Div. Thomæ. Posito autem, ut à nobis ponitur, salvatur imprimis, quòd intellectus respiciat suum obiectum secundum rationem communem entis, illius scilicet entis, quod potest fieri intelligibile per actionem intellectus agentis, ut non obscure indicant illa verba, quæ in prima auctoritate pro ratione sui dicti assertit Div. Thomas, scilicet quia *intellectus possibilis est quo est omnia fieri*. Et quia intellectus possibilis non potest omnia fieri nisi per actionem intellectus agentis: hic autem non potest facere intelligibile aliquid, quod non

sit materiale; quia abstractit species à phantasmatis, quæ solum sunt rerum materialium: fit indè, quòd intellectus non possit respicere pro obiecto specificativo nisi rationem communem entis materialis, & ex consequenti quidquid per ordinem ad illud intelligi potest.

14 Rursus salvatur dictum Div. Thomæ in secunda auctoritate: quia manifeste constat distinctio obiecti specificativi intellectus nostri ab obiecto intellectus angelici. Nam hic scilicet angelicus habet pro obiecto quidditates omnino separatas à materia, & per eas cognoscit materialia; intellectus autem noster, è contra immaterialia, ut Deum, & Angelos, cognoscit imperfectè, & per comparisonem ad res corporeas, ut expressè affirmat idem Div. Thomas 1. part. quæst. 84. & art. citatis ad 3. dicens: *Ad tertium dicendum, quòd incorporea, quorum non sunt phantasmata, cognoscuntur à nobis per comparisonem ad corpora sensibilia, quorum sunt phantasmata: sicut veritatem intelligimus ex consideratione rei, circa quam veritatem speculamur. Deum autem, ut Dionysius dicit, cognoscimus, ut causam, & per excessum, & per remotionem. Alias etiam*

incorporeas substantias, in statu presentis vitæ cognoscere non possumus nisi per remotionem, vel aliquam comparationem ad corporalia. Idem habet, quæst. 88. art. 2. in corp. & ad 1.

15 Deindè probatur assertio nostra ratione, quæ continetur in secunda autoritate supra adducta, adiuncta explicatione PP. Complutensium. Quia nimirum obiectum debet proportionari potentiæ cognoscitivæ, cum sit specificativum eius, ad quod naturalem respectum, & ordinem dicit potentia: sed solum ens materiale proportionatur intellectui nostro: ergo solum illud est obiectum specificativum eius. Min. prob. Nam intellectus noster licet sit immaterialis sicut anima, cuius est proprietas, & ideò non sit in organo corporeo, nec eius operatio sit aliquomodo operatio corporis, sicut sunt operationes sensum; tamen non est omninò elongatus à materia; quia anima, cuius est potentia, est actus materiæ seu corporis: unde, & in accipiendo species intelligibiles dependet intellectus noster pro hoc statu à corpore, cum illas accipiat mediante phantasia, quæ est quid corporeum. Ens autem materiale convenit cum intellectu nostro in eò, quod quodammodo est in materia,

& quodammodo est ab eà separatum. Est in materia, quia includit materiam communem, quæ est de quidditate, & essentia cuiuscunquæ rei materialis, sine qua nulla res materialis potest quidditivè intelligi. Ex alia verò parte est separatum à materia singulari, quia ut sit actu intelligibile, debet abstrahi à tali materia per intellectum agentem: ergo solum ens materiale est obiectum proportionatum intellectus nostri.

16 Dices primò. Ex hac ratione ad summum probatur, quod ens materiale sit obiectum specificativum intellectus nostri pro hoc statu conjunctionis ad corpus, non verò pro statu separationis; quia anima separata non intelligit per species abstractas à phantasmatis, nec per materialia intelligit res immateriales: sed potius per se primo intelligit seipsam, & per modum sui intelligit alia, ut docet D. Thomas 1. part. quæst. 89. art. 2. Unde redit difficultas supra posita, quod scilicet distinctum obiectum specificativum debeat assignari intellectui nostro pro hoc statu, & pro statu separationis. Secundo dices, quod secundum prædictam rationem nec Deus, nec substantiæ separata comprehenduntur aliquo-

modo sub obiecto specificati-
vo intellectus nostri, quia nec
yllam habent materiam, nec
ordinem ad illam: ergo falsa
est assertio nostra.

17 Resp. ad 1. Quòd ani-
ma rationalis non est omnino
extra ordinem rerum materia-
lium: quia licet sit entitative
immaterialis, dicit ordinem ad
materiam, seù ad corpus sicut
actus ad suam potentiam ad-
huc in statu separationis. Vnde
anima rationalis cognoscens
seipsam in statu separationis
cognoscit ordinem, & habitu-
dinem, quàm dicit ad mate-
riam: & sic intellectus separa-
tus aliquomodo habet idem
specificativum, ac habet in sta-
tu coniunctionis ad corpus.

18 Ad 2. resp. Quòd ali-
quid contineri sub obiecto spe-
cificativo intellectus nostri stat
dupliciter. Primò, ita vt id
quòd continetur, contineatur
per modum inferioris logici
sub ratione communi, sicut al-
bedo continetur sub obiecto
specificativo visus, scilicèt sub
colore, quia est quædam spe-
cies coloris. Et hoc modo
Deus, nec substantiæ separata,
quales sunt angeli, non conti-
nentur sub ente materiali. Alio
modo aliquid continetur sub
obiecto specificativo intellectus
nostri, quatenus habet aliquem
ordinem ad illud, vel sicut

causæ ad effectum, vel aliquam
lem similitudinem, aut compa-
rationem. Et hoc modo Deus
quatenus est causa entis mate-
rialis, continetur, vel potius
reducitur ad obiectum spe cifi-
cativum intellectus nostri in
ordine ad cognosci ab eò, li-
cet imperfecte, vt colligitur ex
prædictis verbis Div. Thomæ
dicentis, quòd Deum cognos-
cimus, vt causam. Substantiæ
verò separate continentur sub
obiecto intellectus nostri, in
quantum aliquam similitudi-
nem habent non cum rebus
materialibus, sed cum anima
nostra.

19 Restat solvere argu-
menta facta pro ratione dubi-
tandi. Constat autem ex dictis,
quòd primùm, tertium, & quart-
tùm, non sunt contra nos. Pri-
mùm quidem, quia non poni-
mus, quòd ens in tota sua latitu-
dine, secundùm quòd per mo-
dum superioris logici compre-
hendit omnia entia tam natu-
ralia, quam supernaturalia, sit
obiectum specificativum intel-
lectus nostri. Vnde non sequi-
tur, quòd Deus à nobis quid-
ditative cognosci possit per
propriam vires; sed solum pos-
se cognosci abstractivè, & im-
perfectè in quantum entia ma-
terialia possunt aliquantulum
ducere nos in cognitionem eius.
Tertium non est contra nos,
quia

quia obiectum specificativum intellectus angelici est substantia immaterialis creata, & quidquid per ordinem ab illam cognosci potest; in intellectu autem nostro accidit è converso, vt dictum est. Solutio quarti, constat ex dictis solvendo primam replicam contra rationem probativam assertionis nostræ.

20 Secundum autem argumentum directè procedit contra secundam partem assertionis, & est satis difficile. Resp. tamen negando sequelam. Ad eius prob. nego mai. ad cuius probationem imbibitam desumptam ex potentia viviva, & univèrsaliter de quacunquè alia potentia, quæ non potest adhuc divinitus elevari ad attingendum obiectum alterius potentia, concessio hoc, nego consequentiam propter manifestam disparitatem. Ea autem est, quòd visus nec perfectè, nec imperfectè potest per propriam virtutem, & per speciem sui obiecti percipere sonum, nec obiecta aliorum sensuum, vt nullus negat; quòd est sufficiens signum, non adesse in visu capacitatem, nec potentiam obedientialem, vt elevetur ad attingendum aliquid, quòd non sit color. E contra verò accidit in intellectu nostro, qui per suum obiectum

specificativum, scilicet ens materiale potest per propriam virtutem aliququaliter ascendere in cognitionem Dei, licet imperfectam: ex quò tanquam ex signo sufficienti possumus colligere, quòd in eò sit potentia obedientialis, vt per lumen gloriæ elevetur ad videndum Deum intuitivè, & in se ipso.

21 Hanc solutionem colligo ex Div. Thoma 1. part. quæst. 12. art. 4. vbi cum sibi obieisset, quòd sensus corporeus non potest elevari ad intelligendum substantiam incorpoream, quia est supra eius naturam: ergo similiter si videre Deum per Essentiam, sic supra naturam cuiuslibet intellectus creati. videtur quòd nullus intellectus creatus pertingere possit ad videndum Dei Essentiam: respondet sic.

22 *Ad tertium dicendum, quòd sensus visus quia omnino materialis est, nullo modo elevari potest ad aliquid immateriale; sed intellectus noster, vel angelicus quia secundum naturam à materia aliquater elevatus est, potest ultra suam naturam per gratiam ad aliquid aliud elevari: & huius signum est quia visus nullo modo potest in abstractione cognoscere id quòd in concretionem cognoscit: nullo enim modo potest*

test perciperè naturam, nisi ut
hanc. Sed intellectus noster po-
test in abstractione considerare,
quòd in concretionè cognoscit:
etsi enim cognoscat res habentes
formam in materia, tamen
resolvit compositum in utrum-
què, & considerat ipsam for-
mam per se. Et similiter intel-
lectus angeli licet connaturale
sit ei cognoscere esse concretum
in aliqua natura, tamen potest
ipsum esse secernere per intelle-
ctum, dum cognoscit quòd aliud
est ipse, & aliud est suum esse.
Et idè cum intellectus creatus
per suam naturam natus sit ap-
prehendere formam concretam,
& esse concretum in abstractio-
ne per modum resolutionis cu-
iusdam, potest per gratiam ele-
vari, ut cognoscat substantiam
separatam subsistentem, & esse
separatum subsistens. Hæc D.
Thomas, in quibus, ut clarè
vides, colligit elevabilitatem
intellectus creati ad videndum
Deum ex his, quæ naturaliter
intelligere potest: è contra
verò impotentiam sensus ad
attingendum immaterialia ex
his, quæ naturaliter sensus at-
tingere nullomodo potest, &
hoc idem nos pro dispa-
ritate reddimus
argumento.

§. III.

Alia argumenta solvantur.

23

Sed adhuc contra
istam solutionem,
& contra nostram assertionem
argum. 1. Si Deus, ut clarè
visus non continetur sub obie-
cto specificativo intellectus no-
stri: ergo intellectus elevatus
lumine Gloriæ, & videns
Deum per Essentiam habet di-
stinctum obiectum specificati-
vum, ac habet dum non videt
Deum. Sed distincta specifi-
cativa constituunt distinctas in
specie potentias: ergo intelle-
ctus videns Deum non est ea-
dem in specie potentia, ac
erat quando non videbat
Deum, quòd est erroneum. 2.
Nulla potentia potest cognos-
cere aliquid sub ratione com-
muniore, quàm sit ratio sui ob-
iecti specificativi, alias ob-
iectum specificativum non esset
adequatum; & præterea pa-
ret hoc in visu, qui non potest
aliquid attingere sub ratione
communiore, quàm sit ratio
coloris, quæ est eius specifica-
tivum: sed intellectus cognos-
cit aliquid sub ratione com-
muniore, quàm sit ratio entis
materialis, quia cognoscit ali-
quid sub ratione entis in
communi; alioquin metha-
physica nulla esset scientia in
in-

intellectu nostro: ergo ens materiale non est obiectum specificativum intellectus nostri, sed ens in tota sua latitudine.

24 Tertiò. Quidquid per se cognoscitur à potentia cognoscitiva, vel est eius obiectum specificativum, vel continetur sub eò: sed ens, vt communius ente materiali cognoscitur per se ab intellectu nostro; aliàs methaphysica non esset magis scientia transcendens, quam physica: ergo ens in tota sua latitudine est obiectum specificativum intellectus nostri, non autem aliquid magis contractum, & determinatum.

25 Hæc sunt argumenta, quibus simul cum secundo adducto pro ratione dubitandi, & soluto Scotus in 1. dist. 3. quæst. 3. impugnat sententiam D. Thomæ asserentem, quòd obiectum intellectus nostri est quidditas rei materialis; quamvis ipse Scotus, non utatur nomine obiecti specificativi, vt nunc communiter utimur, sed utitur nomine obiecti primi, & adæquati. Coeterum, eà omnia tenetur ipse solvere, & instatur in eius sententia. Nam postquam asseruit, ens communissimè sumptum esse obiectum adæquatum, & primum intellectus nostri: postea tamen, vt occurrat difficultati supra positæ primo loco pro ratione du-

bitandi suam sententiam temperat, & explicat dicendo, quòd obiectum motivum adæquatum intellectus nostri pro hoc statu est quidditas rei materialis, seu sensibilis; ens verò communissimè sumptum est obiectum adæquatum eiusdem intellectus considerari, vt potentia est, & præscindendo ab statu.

26 Ex quibus instatur primum argumentum. Nam si aliquòd obiectum diversificat potentias, maximè debet esse obiectum motivum adæquatum: sed intellectus intuitive videns Deum habet diversum motivum adæquatum, ac habet in hoc statu viæ: si quidem obiectum motivum intellectus videntis Deum est sola Essentia divina, vt in se ipsa; in statu verò præsentis obiectum motivum adæquatam intellectus est quidditas materialis, vt concedit Scotus: ergo diversus erit intellectus in statu beatitudinis à se ipso prout in hoc statu.

27 Secundum instatur, & retorquetur supponendo, quòd intellectus noster pro hoc statu habet scientiam methaphysicæ: & tunc inquiritur, vtum obiectum motivum adæquatū methaphysicæ sit solum ens materiale, vel ens communissimè sumptū? Si dicatur primum, cessat argumentum, quia minor est falsitas: si quidem adhuc per methaphysicant

ficam intellectus non cognosceret aliquid nisi sub motivo entis materialis, quod idem est ac cognoscere sub ratione entis materialis, vel per ordinem ad illud. Si dicatur secundum, ecce instantiam. Intellectus pro hoc statu non potest cognoscere aliquid sub ratione communi, quam sit ratio sui obiecti motivi adæquati, aliàs hoc non esset motivum adæquatum: & patet etiam in visu: sed intellectus pro hoc statu cognoscit per scientiam metaphysicæ aliquid sub ratione communi, quàm sit ratio entis materialis, quia cognoscit aliquid sub ratione entis in communi, quòd dicitur esse obiectum motivum metaphysicæ: ergo ens materiale non est obiectum motivum adæquatum intellectus nostri pro hoc statu; cuius contrarium asserit Scotus. Tertium, instatur eodem modo, vt facile est videre.

28 Resp. ergo ad 1. concedendo consequent. videlicet, quòd intellectus videns Deum, habet distinctum specificativum, ac habet dum non videt Deum. Et hoc videtur à nemine negari posse: quia si idem esset obiectum specificativum intellectus videntis Deum, & non videntis, vel saltem Deus, vt est obiectum visionis beatificæ contineretur sub obiecto speci-

ficativo intellectus nostri secundum se sumpti, & præcisive ab elevatione: nec visio intuitiva Dei esset supernaturalis, nec ad eam indigeret intellectus elevatione aliqua. Ratio huius est, quia attingentia sui obiecti specificativi, & omnis eius quòd sub tali obiecto continetur est naturalis cuiuscunque potentia; potentia enim naturaliter ordinatur ad suum obiectum specificativum: sed non ordinatur ad illud nisi, vt attingendum à se: ergo naturaliter ordinatur ad attingentiam sui obiecti specificativi. Sed potentia non indiget elevatione ad attingendum illud, ad cuius attingentiam naturaliter ordinatur: ergo si Deus, vt est obiectum visionis beatificæ, contineretur sub obiecto specificativo intellectus nostri præscindens ab elevatione, non indigeret elevari ad videndum eum.

29 Concessa itaque consequentia, dist. min. subsumptam. Diversa specificativa diversificant potentiam, si utrumque sit specificativum potentia absolute sumptæ, & secundum suam naturam consideratæ, concedo minorem: si vnum eorum sit specificativum potentia, vt elevatæ, nego minorem, & consequent. Quia, vt dictum est, Deus, vt est in se, & intuitive
visus

visus non est obiectum intellectus nostri absolute sumpti, sed illius, ut elevati lumine gloriæ. Ex hoc autem non sequitur distinctio intellectus videntis Deum à se ipso non vidente: sed solum sequitur melioratio illius, & elevatio ad attingendum altius obiectum, quam sit obiectum specificativum sibi correspondens secundum propriam naturam.

30 Ad 2. resp. Quòd præter instantiam factam contra suum Autorem, omnes tenentur aliquomodo illud solve. Quia si est inconveniens, quòd potentia cognoscat aliquid sub ratione magis communi, quam sit ratio sui obiecti specificativi: pariter est inconveniens, quòd ratio specificativa potentia non sit magis communis, quam sit obiectum specificativum unius habitus particularis, qualis est methaphysica. Omnis enim potentia universalior est, quam quilibet habitus particularis in ea existens, & consequenter debet habere obiectum universalius: ergo vel obiectum methaphysicæ non erit ens secundum totam sui communitatem, vel intellectus non excedet suum habitum.

31 Dico itaque ad argumentum, maiorem esse veram intellectam de ratione sub qua potentia cognoscit, non autem

de ratione, quæ se habet ut obiectum cognitum; est dicere, quòd potentia nihil potest cognoscere sub ratione communiori, quam sit ratio sui specificativi: bene tamen potest cognoscere aliquid communius, quam sit ratio specificativa: & sic contingit in proposito. Nam intellectus sub ratione entis materialis, quod est suum obiectum specificativum, extendit se ad cognoscendum rationem entis communem omni enti sive materiali, sive immateriali: sicut ex motivo eiusdem entis materialis procedit ad cognoscendum aliquid immateriale, scilicet Deum, & Angelos. Semel autem, quòd intellectus per cognitionem sui specificativi assurgat ad cognoscendum res omnino separatas à materia, potest abstrahere ab illis, & ab ente materiali conceptum communem entis, & illud considerare, sicut facit methaphysica. Unde in forma distinguenda est maior iuxta dicta.

32 Sed dices 1. methaphysica attingit rationem communissimam entis non solum, ut rationem *quæ*, seu ut obiectum quod cognoscit, sed etiam, ut rationem *sub qua*, & ut motivum formale cognoscendi quid quid cognoscit: ergo adhuc manet integra difficultas. Ant. prob.

prob. Nam obiectum methaphysicæ abstrahit ab omni materia non solum sensibili, sed etiam à materia intelligibili, vt sæpè docet D. Thomas, & est commune Philosophorum: ergo sub hac abstractione ab omni materia attingit quidquid attingit. Sed sola ratio communissima entis abstrahit ab omni materia, non autem ratio entis materialis, vt de se patet: ergo sub ratione communissima entis attingit methaphysica quidquid attingit. Dices 2. Si ad minus ex parte rationis, *qua* intellectus potest attingere rationem communissimam entis: hæc erit proprium obiectum eius saltem terminativum: ergo æquè benè poterit terminari, & attingere quidquid continetur sub tali ratione communissima; & consequenter poterit naturaliter cognoscere Deum, & substantias separatas quidditative & perfectè, sicut cognoscit entia materialia. Vnde currit inconueniens primi argumenti facti pro ratione dubitandi.

33 Occasione primæ replicæ breviter explicandum est id, quod communiter dicitur de abstractionibus scientiarum. Et quidem illud satis difficile est, & de eo videndus est Div. Thomas Opusc. 70. Inter AA. verò, quos videre potui, non

inveni locum vbi hoc radicatus explicent. Dicitur ergo communiter, quod triplex est abstractio à materia, scilicet à materia singulari, à materia sensibili, & à materia intelligibili. Abstractio à materia singulari est ea, quam habent quidditates rerum materialium in intellectu nostro, vbi representantur vt vniversales, & sine conditionibus singularitatis. Et hæc abstractio est communis omnibus scientijs, quia scientia solum est de vniversalibus; est etiam conditio necessaria, vt res sint obiectum intellectus nostri, quia etiam intellectus noster non cognoscit directe nisi vniversalia secundum doctrinam Div. Thomæ. Appropriatur tamen hæc abstractio Philosophiæ naturali, & eius obiecto: quia cum obiectum eius sit ens mobile, nec ipsa, nec eius obiectum abstrahunt à materia sensibili communi, id est à materia subiecta qualitatibus sensibilibus, quia secundum qualitates sensibiles sunt plures motus. Vnde naturalis Philosophia solum abstrahit à materia singulari.

34 Abstractio à materia sensibili convenit quantitati, quæ est obiectum Mathematicarum. Ideo autem quantitas abstrahit à materia sensibili, quia licet non possit esse sine

mate.

Materia naturaliter loquendo, non tamen dependet per se à materia sensibili: cuius ratio est ex D. Thoma Opusc. citato, quia materia dicitur sensibilis, quatenus est affecta qualitatibus sensibilibus, quæ per sensus percipiuntur; quantitas autem convenit materiæ pro priori, & antecedenter ad qualitates sensibiles, & est primum accidens rei materialis, mediante quo adveniunt ei qualitates sensibiles.

35 Cæterum quantitas non abstrahit à materia intelligibili, quia de ratione accidentis materialis est esse in substantia materiali; unde nec quantitas abstrahere potest ab hoc quod sit in ea. Et quia substantia non comparatur ad quantitatem, ut est affecta qualitatibus sensibilibus, ut dictum est: & ab his accidentibus habet substantia materialis, quod sit sensibilis, eis autem remotis, manet solum intelligibilis: ideò quantitas concernit materiam intelligibilem, & solum abstrahit à materia sensibili, quam abstractionem habet etiam Mathematica. Et licet Mathematica non curet de subiecto quantitatis, nec de ordine, quem quantitas habet ad illud: sufficit tamen, quod quantitas inveniri non possit naturaliter nisi existens in materia, ad hoc ut

obiectum Mathematicæ non abstrahat à materia intelligibili, sed solum à sensibili.

36 Denique abstractio à materia intelligibili convenit ei, quod est omnino separatum à materia, vel saltem secundum propriam rationem, & conceptum potest esse sine materia: sicut Deus, qui omnino est immaterialis, & Angeli licet inferiori modo: & ideò respectu Dei potius dicitur separatio à materia, quam abstractio. Ens autem in quantum tale, quod est obiectum methaphysicæ abstrahit à materia etiam intelligibili, quia ex propria ratione, & conceptu non petit esse in materia, sed potest inveniri sine ea, ut patet in Deo, & Angelis. Et hæc abstractio est propria methaphysicæ.

37 His notatis dico ad primam replicam, quod obiectum methaphysicæ, scilicet ens in quantum tale abstractum à materia intelligibili potest comparari, & ad ipsum intellectum; & ad ea, quæ in methaphysicæ demonstrantur de eodem ente per principia univèrsalia eiusdem methaphysicæ. Si comparatur ad intellectum, tunc habet solum rationem obiecti terminativi, & rationis *que*: quia ut dictum est supra, intellectus non facit talem abstractionem entis in communi, nisi post-

quam per res materiales devenit in cognitionem rerum immaterialium per viam comparationis, vel similitudinis, aut alio modo. Vnde etiam in hac cognitione ratio *sub qua*, & obiectum motivum intellectus est ens materiale, in tantum ut etiam ipsa principia univ ersalissima, quibus utitur methaphysica, & ipsam rationem entis, in qua fundantur, accipiat intellectus ex rebus materialibus per ministerium intellectus agentis, ut docet Div. Thomas Opusc. citato, ex Philosopho in fine Posteriorum. Si verò ens sic abstractum comparatur ad passiones, & conclusiones, quæ de eo demonstrantur in methaphysica, sic habet rationem obiecti motivi, & rationis *sub qua*: sicut in omni scientia definitio sui obiecti, & principia ex quibus deducit conclusiones, sunt motivum formale attingendi omnia.

38 Cœterum licet ens in communi modo dicto sit ratio *sub qua* intellectus per methaphysicam attingit ea, quæ in ipsa traduntur: non ideò sequitur, quòd in aliqua sui cognitione habeat pro obiecto, & ratione *sub qua* aliquid communius, quàm sit ratio entis materialis, ita ut intellectus in cognitione methaphysica attingat aliquid quia contentum sub

ratione communi entis, sicut visus attingit albedinem; v. g. quia continetur sub ratione coloris, quæ est ratio *sub qua* visus cognoscit suum obiectum. Non, inquam, hoc inferitur, quia ens in quantum tale non comparatur ad suas passiones, & ad alia, quæ de ipso demonstrantur, tanquam superius ad inferiora: sed tanquam causa virtualis, seu radix suarum passionum. Nec intellectus quia attingit ens in quantum tale, attingit omnia, quæ naturaliter attingere potest; sed potius è contra prius debet attingere ens materiale, & per illud ens immateriale, & postea abstrahere ab utroque rationem entis utriusque communem. Et per hoc patet quomodo ens abstractum ab omni materia, & commune omni enti est obiectum methaphysicæ, & tamen non est obiectum specificativum intellectus nostri. Patet etiam via ad defendendum, quòd ens rationis non continetur sub obiecto specificativo intellectus nostri, & tamen sit obiectum specificativum logicæ.

39 Ad secundam replicam concesso, vel permissio antecedenti, nego consequentiam: potius enim sequitur oppositum. Quia si ens in communi solum est obiectum terminati-

yum

Vnum intellectus, eo quod solum potest attingi dependenter ab ente materiali, & per speciem eius, implicatorium est, quòd cognoscantur quiddativè omnia, quæ continentur sub eo. Nam cognoscere aliquid quiddativè, & perfectè est cognoscere illud per speciem propriam; species autem rerum materialium non sunt propriæ, sed valde deficientes respectu rerum immaterialium, maximè Dei.

40 Ad tertium argumentum Scoti negatur maior, quia ad cognoscendum aliquid per se sufficit quòd illud habeat aliquem ordinem cognoscibilitatis ad obiectum specificativum intellectus nostri, vel per modum causæ, vel alio modo, ut dictum est. Et instatur in potentia visiva, quæ (ut ipsemet Scotus, quæst. I. Prologi observavit) per se attingit sensibilia communia, v. g. magnitudinem, & numerum; quin tamen magnitudo, & numerus contineantur sub colore, qui est specificativum visus.

QUÆSTIO IV.

QUODNAM SIT PRIMUM
cognitum ab intellectu
nostro?

§. Unicus.

*Defenditur sententia D. Tho-
ma.*

I **F**erè tanta difficultas est in præsentiquæstione, sicut in præcedenti. Pro qua distingui solet ab aliquibus inter cognitionem actualem, & cognitionem potentialem. Cognitio actualis appellatur cognitio totius actualis. Est autem totum actuale illud, quod actu includit suas partes: sicut in artificialibus domus, quæ actu includit lapides, & ligna: & in naturalibus homo includens actu materiam, & formam, & partes integrantes: & in ordine metaphysico definitum; v. g. homo includit actu partes definitionis, scilicet genus, & differentiam. Cognitio potentialis est cognitio totius potentialis. Totum autem potentiale est universale, vel superius logicum respectu suorum inferiorum, quæ solum in potentia continet, v. g. animal suas species.

2 Rursus distinguunt utramque cognitionem tam actualem, quam potentialem in confusam, & distinctam. Cognitionis confusa est qua cognoscitur aliquod totum non discernendo ex quibus partibus constet: sicut cum primo aspectu videmus totam domum, non cognoscimus clarè, & distinctè eius partes, sed in confuso tantum. Cognitionis distincta est, qua cognoscuntur partes in toto discernendo eas: sicut cum distinctè consideramus singulas partes domus, vel alicuius totius naturalis, vel etiam cum distinctè consideramus genus, & differentiam alicuius definiti.

3 Hanc divisionem cognitionis in confusam, & distinctam approbat, & tradit Div. Thomas 1. part. quæst. 85. art. 3. Vbi hanc quæstionem disputat; sed prior illa distinctio cognitionis in actualem, & potentialem in ipso non invenitur nec hic, nec in primo Physic. lect. 1. nec in Opusc. 70. in quibus omnibus locis eandem quæstionem pertractat. Sed nec Scotus meminit huius distinctionis: quia quamvis in 1. dist. 3. quæst. 2. loquatur de cognitione actuali, eam tamen non contradistinguit ad cognitionem potentialem, sed ad cognitionem, quam vocat habi-

tualem, seu virtuales, quarum cognitionum explicatio apud ipsum videri potest. Et revera non video, quare cognitio debeat dici actualis, quia est cognitio totius actualis, & potentialis, quia est cognitio totius potentialis, magis quam dici debeat cognitio lapidea ea, quæ est cognitio lapidis:

4 Igitur sententia expressa Div. Thomæ locis citatis est, quod primum cognitum ab intellectu nostro est illud, quod est univiersalius, & magis commune; inter alia enim sic ait quæst. citata ex 1. part. in corp. *Prius igitur occurrit intellectui nostro cognoscere animal, quam cognoscere hominem: & eadem ratio est si comparetur quodcumque magis univiersale ad minus univiersale.* Probatur autem hæc sententia ex eodem Div. Thoma, primò per autoritatem Philosophi 1. Physic. dicentis: *Sunt primùm nobis manifesta, & certa confusa magis: sed univiersalia sunt magis confusa, quam minus univiersalia: ergo sunt primò à nobis cognita.* Min. prob. Quia eo aliquid est magis confusum, quo plura continet indistinctè: sed univiersale quò univiersalius est, plura continet indistinctè: ergo.

5 Secundò probatur ratione eiusdem S. Doct. ad hanc

Formam redacta. Intellectus noster in cognoscendo procedit de potentia ad actum: sed omne, quod procedit de potentia ad actum, prius pervenit ad actum incompletum, & imperfectum, quam ad actum perfectum: quia actus imperfectus est medium inter potentiam, & actum perfectum: ergo intellectus noster prius est in actu incompleto cognoscendi, quam in actu completo. Sed actus incompletus est cognitio, qua cognoscuntur res indistincte, & sub quadam confusione, sicut actus perfectus est cognitio attingens res distincte, & determinate: ergo intellectus prius cognoscit res indistincte, & in confuso, quam distincte. Sed cognitio rerum confusa est cognitio rerum in vniuersali, quia vniuersale continet indistincte singularia, vel minus vniuersalia; v. gr. animal hominem, & equum: ergo intellectus noster prius cognoscit vniuersalia, quam particularia, vel minus vniuersalia.

6 Tertiò probatur. Quia in sensu ita evenit, vt prius secundum sensum cognoscamus magis commune, quam minus commune: vt quando à longe videmus aliquid, prius percipimus illud esse corpus, quam animal, & prius esse animal, quam quòd sit homo: & prius esse ho-

minem, quam quòd sit Petrus, vel Paulus. Similiter pueri à principio prius discernunt hominem à non homine, quam hunc hominem ab alio homine: & ideo in principio vocant omnes viros Patres, & omnes feminas Matres: ergo idem erit in intellectu.

7 Scotus autem tenet, quòd primum cognitum ab intellectu nostro cognitione confusa est species specialissima, seu infima: & dicit cognitione confusa, quia non intendit, quòd in prima cognitione cognoscantur species rerum distincte discernendo prædicata constitutiva earum, sed solum quòd in confuso cognoscatur species illa determinata, cuius singulare occurrit sensui. Probatum autem hac sententia primo: Potentia naturalis non impeditur, & circa obiectum debite applicatum elicit operationem perfectissimam, quam potest: sed cognitio confusa speciei infimæ est perfectior cognitio, quam intellectus potest habere de re, quæ se offert sensui, statim dum se offert: ergo statim prodit intellectus in talem cognitionem confusam. Mai. patet, quia potentia naturaliter agens agit secundum vltimum potentia, nisi impediatur. Min. autem prob. Quia si statim non potest intellectus habere cognitionem

confusam speciei, numquam poterit illam habere: si quidem supponimus, obiectum esse in principio debite applicatum.

8. Secundò. Illud uniuersale prius cognoscit intellectus noster, cuius singulare fortius movet sensum: sed singulare speciei specialissima fortius movet sensum, quam singulare alicuius gradus superioris: v. gr. dum Petrus se offert visui in debita distantia, fortius movet sensum singulare hominis, quam singulare animalis: ergo etiam intellectus primò cognoscit speciem infimam, quam aliquod prædicatum superius, seu magis commune. 3. Species intelligibilis, quam intellectus agens abstrahit à phantasmate rei materialis, repræsentat naturam specificam talis rei, & non aliquod prædicatum magis commune: ergo eadem natura specifica est quæ primò attingitur ab intellectu informato illa specie. Denique: Prædicata rei quo magis sunt uniuersalia, eò sunt difficilioris abstractionis, quia magis distant à sensu; quod præcipue constat in ratione entis abstracta, quæ quia est difficilioris abstractionis, pertinet ad metaphysicam, quæ est vltima scientia in addiscendo: sed id quod est difficilioris abstractionis, non potest esse primum cognitum ab intellectu

nostro, qui semper incipit à facilioribus: ergo primum cognitum erit species infima, quæ utpotè magis propinqua sensui est facilis abstractionis.

9. Ad hæc omnia præter vltimum responderi potest ex Ioanne à S. Thoma, ea solum probare, quòd species specialissima sit *ut quod* attracta per primam cognitionem intellectus nostri, non verò quòd sit attracta sub aliqua ratione propria speciei. Ratio enim, sub qua attingitur in prima cognitione, semper est aliquid superius specie, vt ratio entis, vel corporis, &c. Sicut dum videmus aliquid à longe si illud revera est album, vel homo, certè videmus hominem, vel album; sed non videmus illud in quantum homo, vel album est, quia hoc pro tunc non percipimus: sed solum percipimus illud sub ratione communi colorati, vel corporei. Et hoc modo conciliari potest vtraque sententia: quia nec Scotus videtur posse velle, quòd species infima cognoscatur in prima cognitione quantum ad aliquid, quod sit proprium illius speciei, quæ offertur sensui. Ratio est, quia cognitio speciei secundum aliquid proprium, & peculiare sui est cognitio speciei secundum quòd discernitur ab alijs speciebus: sed cognitio speciei,

Ut distinctæ ab alijs est cognitio distincta, & non confusa talis speciei: ergo cum Scotus ponat, primam cognitionem esse cognitionem confusam speciei, talis cognitio debet esse cognitio speciei secundum aliquid, in quo ipsa, & aliæ species confunduntur, & conveniunt. Unde licet id, quod cognoscitur, sit species specialissima, illud tamen, quod de ea attingitur in prima cognitione, debet esse aliquid commune sibi, & alijs.

10 Quidquid tamen sit de hoc, existimo, quod prædicta solutio explicatione eget: alioquin secundum mentem Div. Thomæ non est absolute concedendum, quod in prima cognitione cognoscatur aliquomodo species specialissima. Ratio est, quia aliud est id quod cognoscitur esse speciem specialissimam: aliud, speciem specialissimam cognosci, vel esse cognitam; cuius differentia ratio summitur ex appellatione huius termini *cognosco*, vel *cognitum*, quod, ut dicitur in Dialectica, applicat suum significatum ad significatum formale obiecti: quod etiam commune est omnibus terminis significantibus actum animæ. Ut ergo verum esset, speciem specialissimam cognosci, necessarium erat quod id quod se habet de formali in

specie specialissima, terminaret cognitionem. Illud autem, quod de formali se habet in specie specialissima, non est id, quod est in tali specie, seu quod dicitur esse illius speciei: sed est ratio aliqua specialis & propria talis speciei; & ideo intellectus in prima cognitione non cognoscens rationem aliquam propriam, & peculiarem speciei specialissimæ non cognoscit speciem specialissimam, licet id quod cognoscit, sit in specie specialissima.

11 Quæ doctrina patet etiam ex ipso exemplo solutionis. Nam aliud est videre album; aliud, rem quæ videtur, esse albam: primum requirit, quod ipsa albedo videatur, & terminet visionem; & hoc non contingit, quando à longè videmus aliquod obiectum album, cuius albedinem propter distantiam non discernimus. Ad secundum verò, scilicet ad hoc ut res quæ videtur, sit alba, sufficit, quod visio terminetur utcumque ad eandem rem, & quod illa emittat speciem sui, licet non emittat speciem albedinis.

12 Quæ propter ad 1. arg. resp. negando minorem, quæ falsa est propter duo. Primum, quia ut dictum est, cognitio confusa speciei specialissimæ non potest esse cognitio illius, nisi

nisi secundum aliquid commune : & ideo primum cognitum est semper aliquid communius, & vniuersalius specie specialissima. Secundò est falsa etiam propter dicta, quia licet illud, quod intellectus in prima cognitione cognoscit, sit species specialissima : non ideo sequitur, quòd cognoscat speciem specialissimam, vt patet in exemplis adductis. Ad probat. min. resp. quòd ratio quare intellectus statim dum occurrit sensui aliquod obiectum, non potest cognoscere in prima cognitione speciem, non est distantia obiecti à sensu : sed improprio intellectus incipientis cognoscere, & progredientis de imperfecto ad perfectum. Et quia cognitio prædicatorum vniuersaliorum est imperfectior, quam cognitio speciei infimæ, ideo intellectus non ab hac, sed ab vniuersalioribus incipit.

13 Ad 2. neg. min. respectu primæ cognitionis, quia singulare prædicati vniuersalioris frequentius occurrit sensui, vtpotè quod in pluribus invenitur quàm singulare speciei infimæ : habet etiam plura signa sensibilia, quibus dignosci potest : & ideo fortius imprimit speciem sui, quam singulare speciei infimæ ; vt patet in pueris, qui prius & facilius discer-

nunt hominem à non homines, quàm vnum hominem ab aliis : & eadem ratione prius discernunt animal à non animali, quàm animal vnius speciei ab animali alterius speciei.

14 Ad 3. neg. mai. quia species intelligibilis, quam intellectus agens abstrahit propria cognitione, licet sit abstracta à phantasmate representante singulare naturæ specificæ, non tamen repræsentat eandem naturam specificam. Et ratio huius est debilitas intellectus agentis, dum incipit abstrahere species intelligibiles ; in principio enim non potest eam perfectas abstrahere, sicut postea decursu temporis potest. Præterquam quòd dici potest, quòd à principio res non sunt in phantasmate secundum accidentia propria speciei, sed solum secundum accidentia magis communia. Quod etiam patet in pueris, qui de rebus, quas per sensus externos percipiunt, non statim phantasiantur, & imaginantur ea omnia, quæ decursu temporis imaginantur circa accidentia propria rerum. Ex quo sequitur, quòd in phantasia possit esse à principio singulare animalis ; vt gr. & non singulare hominis ; consequenterque intellectus agens tunc abstrahit speciem intelligibilem representantes
ani

animal ; & non hominem.

15 Ad 4. resp. Quòd abstractio, quam intellectus agens facit pro primis cognitionibus, & sub qua ab intellectu possibili attinguntur prædicata universaliora, non est abstractio positiva, ea scilicet qua cognoscantur prædicata universalia secundum quod continent in potentia sua inferiora; hæc enim abstractio pertinet ad logicam, vel ad metaphysicam. Sed est abstractio pure negativa, qua vnum prædicatum cognoscitur sine alio: & hæc abstractio facillima est, & naturalis homini, sicut naturale est illi præscindere vnum ab alio. Nota tamen pro complemento huius difficultatis, quòd universale primum cognitum ab intellectu nostro non est ens in rota sua latitudine, prout comprehendit entia materialia, & immaterialia, sed ens materiale, vel corporeum conformiter ad dicta questione antecedenti.

QUÆSTIO V.

QUID SIT INTELLECTIO;
& an distinguatur realiter à verbo, & à dictione?

§. I.

Resolvitur prima pars questionis.

SUPponimus intellectionem esse actum secundum causatum in genere causæ efficientis ab ipso intelligente. Hæc suppositio fundatur in his, quæ sæpè diximus de actionibus vitalibus, quæ vt tales sint, debent efficienter causari ab eodem principio, in quo recipiuntur. Supponimus etiam, verbum esse speciem expressam, imaginem, & similitudinem formalem obiecti intellecti, quæ ex hoc ipso quòd aliquis rem aliquam intelligit, procedit intra ipsum. Et dicitur verbum interius, quia profertur, & dicitur ab ipso intelligente intra seipsum, sicut verbum exterius dicitur, & profertur ad extra. Dicitur etiam species expressa contrapositive ad impressam, quia hæc non causatur ab intellectu possibili, sed imprimitur ei ab intellectu

R r lectu

lectu agente ; species verò expressa causatur ab intellectu possibili, quæ eam exprimit de ipso obiecto, tanquam imaginem perfectam eius.

2 Imago autem dicitur, quia procedit ab obiecto ipso, cui assimilatur. Nam ut docet P. Aug. quem omnes sequuntur, ad rationem imaginis non sufficit similitudo etiam perfecta inter aliqua ; sed requiritur quòd illud, quod est imago alterius, procedat ab eo : & ideò unum ovum licet sit perfectè simile alteri, non est imago illius. Verbum autem est imago obiecti, quia ab ipso procedit, in quantum obiectum concurrat ad intellectionem mediante specie impressa, quam immitit. Hanc imaginem, seu verbum gigni intra intellectum nostrum, quando aliquid intelligimus, est communis Philosophorum, & Theologorum consensus, præsertim P. Augustini, & D. Thomæ : qui etiam ex hoc verbo, quod intra nos procedit, aliquantulum explicant processionem, & generationem Verbi Divini. Denique supponimus, quòd dictio est ipsa interior prolatio, seu productio verbi.

53 Igitur circa primam partem quæstionis, quod in ea inquirimus est, an intellectio sit actio de prædicamento

actionis, vel sit qualitas ? Et quidem si intellectio consideretur secundum id præcisè, quod hoc nomine *intellectio* significatur, scilicet esse tantummodo perceptionem rei intellectæ: mihi videtur quæstionem esse magis de nomine, quàm de re, parumque referre qualitas, vel actio, & utrumque posse ei aliquomodo convenire.

4 In quantum enim est actus secundus, & actualis operatio potentie, potest dici actio, & reductivè pertinere ad prædicamentum actionis, non tamen propriè collocatur in prædicamento, quia iuxta mentem Aristotelis, qui author fuit prædicamentorum, actio prædicamentum est idem cum passione, & motu strictè, & physicè sumpto, ut diximus lib. 3. Physic. Intellectio autem maximè in sensu prædicto considerata non est motus proprius, nec propria passio. Unde hoc ipsum, quòd scilicet intellectio non sit directè in prædicamento actionis, expressè docetur à Div. Thoma Opusc. 47. dicente : *Hæc autem actio immanens non est directè in prædicamento actionis.* Et in 1. dist. 8. quæst. 4. art. 3. ait: *Actio secundum quod est prædicamentum dicit aliquid fluens ab agente, & cum motu.*

5. Potest etiam intellectio dici

fici qualitas, in quantum sub prædicta consideratione non habet ordinem ad aliquid aliud producendum, sed ipsa per se ipsam est vltima perfectio potentia intellectiva: sicut sententio in sententia asserente, quòd nihil intra sensum producitur distinctum ab ea, est vltima perfectio potentia sensitiva; & in hoc deficit à propria ratione actionis, quæ essentialiter ordinatur ad aliquid à se distinctum producendum. Vnde intellectio, & omnes aliæ actiones immanentes, in quantum præcisè sunt attingentia, & perceptiones obiecti, propriè loquendo, nec sunt actiones de prædicamento actionis, nec sunt qualitates: sed sunt actualitates vltimæ, & actus secundi potentiarum.

6 Nec inconueniens est, quòd huiusmodi entia non pertineant propriè ad aliquod prædicamentum: quia nec etiam existentia propriè est substantia, quæ ponitur in prædicamento, nec ad illud reducitur tanquam pars substantia completæ, sicut reducuntur materia & forma; nec etiam est qualitas, quia existentia non est accidens prædicamentale. Est ergo esse substantiale rei, & vltimus actus eius. Item species, quæ apparet in speculo ex oppositione obiecti, non facile redu-

cetur ad aliquod prædicamentum, nec propriè dici potest qualitas; sed est imago, & similitudo intentionalis obiecti. Et idem est de speciebus tam sensus, quam intellectus. Vnde hæc sententia videtur esse Aristotelis. Quòd enim istæ operationes non sint propriæ actiones prædicamentales, patet ex doctrina Philosophi 3. Physic. Quòd verò non sint qualitates, docet idem Philosophus 10. Ethic. cap. 3. dicens: *Nec enim virtutis operationes qualitates sunt, nec ipsa felicitas.*

7 Interpretatio autem, quæ adhibetur his verbis, scilicet quòd Philosophus solùm negat, operationes seu actus virtutum esse qualitates permanentes sicut habitus, non autem negat, esse qualitates transeuntes, voluntaria videtur, nec congruit intento, & textui eiusdem Philosophi. Nam ibi Philosophus solvit quoddam argumentum, quo intendebatur probare, delectationem non esse de genere bonorum: quia bonum videtur pertinere ad genus qualitatis: sed delectatio non est qualitas: ergo. Ad quod argumentum respondet Philosophus, quòd non solum in genere qualitatis inuenitur bonum: quia operationes virtutum, & ipsa felicitas non sunt qualitates, & tamen bonæ sunt. Vnde ta-

citē negat maiorem argumen-
ti, & concedit vel permittit
minorem. Si autem vellet dice-
re, quòd actus virtutum sunt
qualitates transeuntes, non sol-
veret argumentum: quia vel
delectatio est qualitas transiens,
vel non? Si est qualitas tran-
siens: non debuit Philosophus
negare maiorem, & concedere
minorem; sed concedere ma-
iorem, & distinguere mino-
rem, quòd non facit. Si autem
delectatio non est qualitas ad-
huc transiens: nihil conduceret
ad solutionem argumenti ad-
ducere in exemplum operatio-
nes virtutum, quæ iuxta inter-
pretationem sunt qualitates
transeuntes; semper enim ma-
neret verum, quòd nihil sit
bonum, nisi quòd est in gene-
re qualitatis: & sic delectatio,
quæ in tali genere non est, non
erit bona.

8 Accedit etiam pro hac
assertione nostra, quòd cum D.
Thomas asserat in locis citatis,
operationes immanentes non
pertinere directè ad prædica-
mentum actionis: nullus tamen
locus adducitur, in quo do-
ceat, eas pertinere ad prædica-
mentum qualitatis: ergo dici
debet, eas ad nullum prædi-
camentum propriè pertine-
re.

9 Hac dicta sunt de intel-
lectione considerata secundum

quòd præcisè respicit obiectum
intellectum, & prout quantum
ad hoc convenit cum sensatio-
ne, & alijs operationibus im-
manentibus, quæ nihil produ-
cunt. Cæterum quia in senten-
tia Thomistarum, & etiam
aliorum intellectio ex natura
sua est productiva verbi reali-
ter à se distincti: ideo est diffi-
cultas de re, an intellectio sit
vera & propria actio, sumpta
actione pro causalitate agentis,
& pro fieri eius rei, quæ pro-
ducitur. Et tunc non erit diffi-
cultas, an hæc actio pertineat
ad prædicamentum actionis,
quia in hoc, vt diximus, magis
videtur esse quæstio de nomi-
ne; erit tamen dubium, an in-
tellectio sit de prædicamento
qualitatis? Nam etiam proba-
bile est, aliquas actiones in-
stantaneas, v. gr. illuminatio-
nem, non pertinere propriè ad
prædicamentum actionis, quia
non sunt motus strictè sumptus,
cum quo iuxta Philosophum
identificatur actio prædicamen-
talis: sed sunt mutationes tantum;
& tamen iuxta senten-
tiam eorum, qui has mutatio-
nes distinguunt à termino pro-
ducto, sunt veræ causalitates,
& consequenter veræ actio-
nes.

10 Ad hunc ergo modum
si intellectio est verè producti-
va verbi, cum non possit esse

pro:

productiva per modum virtutis, quia esse virtutem solum convenit intellectui: erit productiva per modum causalitatis, & fieri ipsius verbi: ergo erit vera actio, & non qualitas. Ex quo probatur etiam, quod non possit esse vera qualitas. Quia nulla vera qualitas est causalitas, & fieri alicuius rei, ut patet discurrendo per singulas species qualitatis, in quibus illa, quæ sunt productivæ alicuius effectus, sunt productivæ per modum virtutis, seu alicuius se tenentis ex parte virtutis, & actus primi, non verò per modum causalitatis, & fieri alicuius termini: ergo si intellectio est productiva verbi, non erit qualitas, sed vera actio.

11 Propter hæc aliqui etiam ex Thomistis, ut refert Magist. à S. Thoma, tenent, intellectionem esse veram actionem de prædicamento actionis, causalitatemque productivam verbi. Alij autem apud eundem Authorem dicunt, intellectionem non esse actionem, sed veram qualitatem. Coeterum hoc ideo asserunt, quia iudicant, intellectionem non distingui realiter à verbo: & ideo sicut verbum non est actio, ita nec intellectio: est tamen terminus productus per veram actionem.

12 Alij tandem, cum quibus ipse Magist. à S. Thoma, asserunt, intellectionem esse quidem realiter distinctam à verbo, ut tenent omnes, vel ferè omnes Thomistæ tanquam magis conforme Div. Thomæ, sed tamen non esse actionem, sed qualitatem. Dicunt etiam, eam esse virtualiter productivam verbi per modum actus secundi, & causalitatis, quin tamen per hoc sit formaliter actio: quia ut dicunt, est formaliter qualitas eminentè continens perfectionem actionis. Cuius rationem assignant, quia intellectio non est per se ordinata ad productionem verbi, sed potius ipsum verbum productum ordinatur ad intellectionem, ut scilicet intellectus in verbo contempletur obiectum. Actio verò sive sit de prædicamento actionis, sive non, dummodo sit vera actio, ordinatur essentialiter ad terminum productum tanquam fieri, & via ad illum: unde nec quaritur propter se, sed propter terminum.

13 Coeterum nulla ex his sententijs satisfacit difficultati. Et quidem prima videtur non posse defendi in via D. Thomæ, cum S. Doctor asserat, actiones immanentes non pertinere directè ad prædicamentum actionis. Solum ergo poterit defen-

di ad mentem D. Thomæ summendo actionem pro vera, & rigorosa causalitate verbi producti, licet non sit actio prædicamentalis, vt diximus de illuminatione. Sed notandum est iuxta dicta in tractatu de Generat. quæst. 2. & supra etiam in hac disput. quæst. 2. tetigimus de mutationibus instantaneis, quod si hæc sententia pro eodem accipiat intellectionem esse causalitatem productivam verbi, ac esse fieri ipsius verbi: tunc falsa est quantum ad hoc.

14 Ratio huius locis citatis tacta est, & nunc magis explicanda est. Nam in his, quæ fiunt in instanti, & sine motu præcedente, non datur proprium fieri distinctum à facto esse termini producti: v. gr. lux, quæ fit in instanti, & sine motu prævio alterationis, non habet nisi factum esse. Probatur hoc. Quia si haberet aliquod fieri realiter distinctum à facto esse sui ipsius, cum hoc fieri non præcedat ipsum factum esse, sed potius sit simul cum illo, quia non consistit in aliquo motu præcedente ipsum factum esse: iam lux esset simul in fieri, & in facto esse: sed hoc repugnat: ergo. Min. prob. Quia fieri realiter distinctum à facto esse est realis via, & tendentia ad esse: sed nihil potest esse reali-

ter in via, & tendentia ad esse, & simul in ipso esse, sicut non potest aliquid simul esse in via, & in termino: ergo repugnat, quod lux sit simul in fieri realiter distincto à facto esse, & in ipso facto esse.

15 Idem ergo est de verbo, quod quia fit in instanti simul cum ipsa intellectione, non habet aliud fieri præter factum esse: sed factum esse verbi non distinguitur realiter ab ipso verbo producto: ergo nec fieri verbi identificatum cum facto esse distinguitur realiter à verbo. Sed intellectio realiter distinguitur à verbo, vt ponit prima sententia: ergo intellectio non potest esse verum fieri ipsius verbi.

16 Nec valet si contra hanc doctrinam dicas, quod factum esse verbi est quædam mutatio passiva distincta realiter à verbo producto, sicut illuminatio passiva recepta in aere illuminato est realiter distincta à luce. Nam contra est, quod etiam si daremus, illuminationem esse aliquam mutationem passivam distinctam à luce: hoc tamen locum non habet in intellectu, in quo nihil poni potest præter intellectionem, & verbum; & contrarium asserere est multiplicare entitates sine necessitate. Præterea falsum est dari tales mutationes passivas distin-

ctas

Etas realiter à termino producto, vt probavimus citato loco de Generat. Quia mutatio passiva, si est mutatio in facto esse, seu ipsum mutatum esse subiecti, nihil aliud est, quam forma producta: v. g. in illuminatione lux est forma, per quam aer constituitur mutatus de privatione lucis ad lucem modo ibidem explicato.

17 Ad summum autem istæ mutationes possunt addere supra formam, vel terminum productum aliquam relationem termini producti, vel subiecti quod mutatur ad causam mutantem, & producentem terminom: sicut in sententia D. Thomæ, creatio passiva addit ad entitatem rei creatæ solam relationem ad Deum creatorem. Et licet verum sit, quod creatio non est realis mutatio, sed tantum secundum modum intelligendi: hoc non idè est, quia mutatio passiva sit aliquid receptum in eo quod mutatur distinctum à termino, præter relationem iam dictam; sed quia vera & realis mutatio requirit subiectum, quod præcesserit sub privatione formæ, ad quam mutatur. Hoc autem in creatione contingere non potest, quia creatio non est ex præsupposito subiecto, sed est productio totius entis ex nihilo.

18 Si verò talis mutatio

passiva summatur prout est idem quod moveri, seu mutari realiter distinctum à mutato esse: hoc non habet locum in mutationibus instantaneis, & contra illud militat argumentum iam factum, quod scilicet subiectum esset simul in mutari realiter distincto à mutato esse, & in ipso mutato esse. Et cum illud, quod est in mutato esse, sit in termino mutationis, sequitur quod aliquid simul esset in mutari, & in termino mutationis; quod non minùs repugnat, quam moveri, & esse in termino motus.

19 Restat ergo, quod prima sententia non possit ponere, intellectionem esse verum fieri verbi, sed ad summum quod sit causalitas purè se tenens ex parte intellectus producentis tanquam facere activum, quo producit verbum. Secunda verò sententia in quantum asserit, intellectionem non esse realiter distinctam à verbo, postea rejicietur. In quantum autem asserit, intellectionem & verbum produci per aliam actionem distinctam, habet easdem difficultates, quæ tactæ sunt circa fieri verbi. Tertia tandem sententia habet contra se difficultatem supra positam de eo, quod vera qualitas non potest esse productiva per modum causalitatis.

20 Quare licet prima sententia mihi videatur probabilior ceteris, adhibita limitatione prædicta; tamen adhuc videtur dicendum, intellectiōnem, ut est productiva verbi, nec proprie esse qualitatem, nec actionem, adhuc sumpta actione prout est pura causalitas, & facere activum. Quod non sit vera qualitas, constat ex dictis; quod autem non sit propria causalitas, probatur. Quia causalitas, & facere non potest stare sine aliquo facto, & causato: sed intellectio potest stare sine verbo producto, ut plurimum Theologorum tenet sententiā de visione beata, per quam nullum verbum produci-
tur à beatis: ergo.

21 Quomodo autem intellectio sit productiva verbi: dico, hoc esse ad eum modum, quo vnus motus causat & producit alium, v. gr. motus manus motum baculi. Intellectio enim est quidam motus, licet non motus existentis in potentia, sed existentis in actu per speciem intelligibilem, ac proinde est motus perfecti; vnde Div. Thomas sæpè intellectiōnem appellat motum, & in Opusc. 14. dicit: *Intellectiōnem esse motum à rebus ad animam*. Hic ergo motus intellectualis causat verbum: & dici etiam potest, quod causat

alium motum; quia per verbum trahuntur res intra intellectum, & fiunt quodammodo in esse intelligibili.

22 Sicut ergo motus, quæ manus movetur, non est essentialiter causalitas activè causans motum baculi, quia idem numero motus manus potest dari, quin sit causativus motus baculi, in casu scilicet quod manus non haberet sibi coniunctum baculum: ita intellectio causat verbum, & potest dari aliquando sine eo, in casu scilicet quod obiectum sit ipsi intellectui intimè unitum in actu secundo, & habeat sufficientem immaterialitatem & actualitatem, per quam sit per seipsum intellectum in actu, & non per aliquid à se distinctum. Et ita contingit in visione beata, cuius obiectum scilicet Essentiā Divina est infinitæ immaterialitatis, & actualitatis: & ideo non potest per aliquid à se distinctum constitui intellecta, nec intelligibilis in actu, sed per seipsam utrumque habet, & gerit munus speciei tam impressæ, quàm expressæ respectu visionis, quæ videtur a beatis. Et si dicas, verbum quando produci-
tur, debere habere ali-
quod facere activum, seu causalitatem, quæ sit proprie & rigorosè talis. Resp. ita effectum causalitas hæc non est
ipsa

Ipsa intellectio, sed causalitas, per quam producitur ipsa etiam intellectio: quæ causalitas est physica prædeterminatio iuxta dicta in Physica lib. 2. & 3. circa eandem physicam prædeterminationem.

§. II.

Resolvitur secunda pars quæstionis.

23 **C**irca secundam partem quæstionis, quæ inquit de distinctione intellectiois à verbo, & dictione, primò quantum ad verbum pars affirmativa videtur esse magis ad mentem D. Th. & idè tenenda. Probatur autem ex eodem quæst. 8. de pot. art. 1. Vbi ait: *Intelligens in intelligendo ad quatuor potest habere ordinem, scilicet ad rem quæ intelligitur, ad speciem intelligibilem, qua fit intellectus in actu, ad suam intelligere, & ad conceptionem intellectus: quæ quidem conceptio à tribus prædictis differt.* In quibus verbum, quod appellat conceptionem intellectus, asserit differre ab intelligere, sicut & ab specie intelligibili. Ratio etiam suffragatur. Nam intellectio est actus secundus, & actualis operatio potentix: sed verbum non est actualis ope-

ratio, sed potius quid operatum, & factum per intellectio- nem: ergo. Item verbum est obiectum intellectiois: ergo non est ipsa intellectio. Antecedens est D. Thomæ in locis, quæ allegat Arnu, quæst. 14. de Anima art. 2.

24 Sed dices contra hanc sententiam primò. Intellectio nihil aliud est quàm notitia obiecti: sed verbum est notitia, vt inquit P. August. in libris de Trinitate, quod *verbum est notitia cum amore*: ergo. 2. Quia si verbum esset distinctum ab intellectu per modum obiecti cogniti, experiremur in nobis talem cognitionem verbi: sed nullus experitur se cognoscere verbum sui intellectus, sed solum obiectum: ergo. 3. Quia sequeretur cognitionem rerum non esse immediatam, si quidem nihil cognoscimus nisi mediante verbo cognito: vnde non cognoscere- mus res in se ipsis, quod est falsum. 4. Si intellectio distingueretur à verbo sicut causa eius, esset prior verbo, sicut causa est prior effectu: sed hoc est falsum. Potius enim verbum est prius intellectu: ergo. Min. prob. Quia verbum est obiectum intellectiois, vt dictum est: sed obiectum est prius intellectu: ergo.

25 Ad 1. respondet Div. Thomas 1. part. quest. 34. art. 1. ad 2. dicens: *Cum ergo dicitur quod verbum est notitia, non accipitur notitia pro actu intellectus cognoscentis, vel pro aliquo eius habitu: sed pro eo quod intellectus concipit cognoscendo.* Ex quibus verbis constat quod alio modo dicitur notitia actus intellectus, seu intellectio: alio modo verbum. Ad 2. resp. idè nos non experiri in nobis cognitionem verbi, quia verbum, & obiectum non sunt duo intellecta, sed vnum; verbum enim non est medium, per quod cognoscimus, & idè nec debet prius cognosci, quam obiectum: sed est medium *in quo* cognoscitur obiectum, & idè vtrumquè simul cognoscitur. Præterquam quod potest negari minor. Quia dum intelligimus, experimur quòd intra nos formamus aliquam conceptionem eius, quod intelligimus; hæc autem conceptio non potest esse ipse actus intelligendi, quia actum intelligendi non discernimus nisi per alium actum reflexum: restat ergo quod sit verbum realiter distinctum ab intellectu. *v. sig. doiq. n. m. o. g.*

26 Ad 3. resp. quod cognoscere verbum non tollit immediationem cognitionis obiecti, cuius est verbum: quia

verbum non est aliquid prius cognitum, quod ducat in cognitionem obiecti: sed vtrumquè simul cognoscitur, vel potius in verbo cognito cognoscitur obiectum. Et si dicas, quod beati vident creaturas in Essentia Divina, & simul vident vtrumquè: & tamen cognitio creaturarum non est cognitio immediata, nec creaturarum in se ipsis: ergo idem erit in cognitione naturali, si res cognoscuntur mediante verbo. Resp. esse disparitatem; quia Essentia Divina non repræsentat primario creaturas, sed se ipsam: creaturas verò repræsentat secundario, nec adæquatur cum eis in esse repræsentativo, & intelligibili, sed in infinito excedit eas; repræsentat autem eas tanquam similitudines, & participationes deficientes à perfectione ipsius Dei. Cæterum verbum creatum adæquatur obiecto creato in repræsentando, & in esse intelligibili, quia nec excedit obiectum, nec exceditur ab eo in esse intelligibili; sed potius est ipsa quidditas obiecti in esse intelligibili: & idè non ponit in numero quoad intelligi cum ipso obiecto.

27 Ad 4. resp. illud non favere sententiæ oppositæ, quia si intellectio est causa verbi, non potest esse idem cum illo.

Quo-

Quomodo autem intellectio sit prior verbo, & verbum prius intellectu, quod videtur asserere D. Thomas Opusc. 14. fateor mihi difficile esse. Idem D. Thomas eodem loco videtur asserere, quod intelligere sumptum radicaliter est prius verbo, & verbum est prius intellectu sicut obiectum actu. Alij dicunt, intellectiōnem esse priorem verbo in genere causæ efficientis: verbum autem prius intellectu in genere causæ formalis extrinsecæ, quia obiectum est causa formalis extrinseca actus. Et hæc mutua prioritas fortasse sustineri potest sine præiudicio eorum, quæ diximus 2. Physic. circa mutuas causalitates, vbi negavimus, causam efficientem posse esse posteriorem suo effectui in aliquo genere causæ. Causa enim formalis extrinseca solum improprie, & metaphorice videtur esse causa: consequenterque prioritas illius per ordinem ad causam efficientem solum erit improprie.

28 Alij dicunt, intellectiōnem habere duplicem formalitatem, scilicet dictionis, per quam est productiva verbi, & contemplationis quatenus in verbo producto contemplatur obiectum. Et sub priori formalitate esse priorem obiecto, sicut causam effectui; sub mune-

re verò contemplationis esse posteriorem, quia contemplatio supponit obiectum, quod contemplari debet. Cæterum, hæc prioritas verbi ad intellectuonem non est prioritas causalitatis: sed est ad eum modum quo inter formalitates, & gradus animæ datur ordo, & prioritas in communicando se ad materiam; prius enim anima informat corpus sub gradu vegetativo, quam sensitivo, quia sensitivum essentialiter supponit vegetativum. Vnde hæc prioritas videtur esse solum rationis: vel si est realis, non est tamen causalitatis.

29 Quantum ad distinctionem intellectuonis à dictione breviter dico cum communi Thomistarum, eas esse vnam & eandem realiter operationem, cum diversis tamen respectibus. Nam dicere importat respectum ad verbum productum, quem respectum non importat intellectu, prout hoc nomine significatur: etenim sub hoc nomine solum dicit respectum ad rem intellectam, vt ad obiectum. Ita D. Thomas 1. part. quest. 34. art. 1. ad 3. vbi ait: *Intelligere importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in qua nulla ratio originis importatur: Sed dicere importat principaliter habitudinem ad verbum conceptum.*

30 Et si dicas : datur aliqua intellectio , quæ non sit dictio , vt dictum est de visione beata non producente verbum : ergo intellectio non est idem realiter quòd dictio. Resp. ex eo quòd aliqua intellectio , quia est intellectio obiecti perfectissimi , quod seipso est intra potentiam intellectivam per modum actualiter intellecti , non sit dictio , non sequi quod intellectio , quæ coniungitur cum dictione non identificetur cum ea : sicut ex eo quòd aliquod animal non sit rationale , non sequitur quod in homine vbi coniunguntur animal , & rationale , non sint idem realiter.

QUÆSTIO VI.

DE MEMORIA ET VOLUNTATE quid sint?

DE memoria , quæ est altera potentia animæ rationalis , duo asserit D. Thomas 1. part. quæst. 79. art. 6. & 7. Primum est , quòd in parte intellectiva ponenda est memoria , prout memoria est vis conservativa specierum ; quod probat ex eo quòd intellectus non est minùs efficax ad conservandum species intelligibiles , quas recipit ,

quàm materia corpóralis formas , quibus informatur : sed materia corporalis formas , quas semel recipit , conservat & retinet : ergo multo melius hoc poterit intellectus.

2 In quo discursu per materiam corpórale[m] potest intelligi ipsa materia prima , quæ recipit & conservat formas naturales : & potest etiam intelligi memoria partis sensitivæ , quæ dici potest materia corpóralis , quia est in materia , & organo corporeo , & respectu specierum sensibilibus se habet vt materia , vel subiectum. Et hoc secundo modo intellecta materia corpórali , congruentior est argumentatio facta , & summitur à proximiori , & simili. Nam si in parte sensitiva ponitur aliqua potentia , quæ cum sit in materia , & organo corpórali , est potens conservare species sensibiles , quas semel recipit : multo magis hoc eveniet in parte intellectiva respectu specierum intelligibilium. Vndè ponenda est in parte intellectiva potentia conservativa talium specierum , etiam dum intellectus actu non intelligit : & hæc est memoria intellectiva.

3 Secundum , quòd asserit S. Doctor est , hanc memoriam intellectivam non esse realiter distinctam ab intellectu possibili.

bili. Huius ratio videtur in eo consistere, quòd memoria intellectiva non potest distingui ab intellectu possibili secundum rationem potentia activæ, & passivæ, quia utraque est potentia passiva; intellectus quidem, quia recipit species intelligibiles: memoria autem, quia eas conservat, & conservare est etiam munus potentia passivæ. Nec etiam potest distingui penes diversitatem obiecti: quia obiectum intellectus est ens in communi, cuius species abstrahi potest per actionem intellectus agentis; memoria autem intellectiva etiam conservat, vel conservare potest species cuiuscunque intelligibilis, quòd potest intellectus attingere: unde æquè universale obiectum habet, ac intellectus.

4 Quòd si dicas: in parte sensitiva ponitur distincta potentia pro recipiendis speciebus sensibilibus, & pro eis conservandis, ut supra dictum est dum de sensibus internis ageremus: ergo eadem ratione memoria intellectiva, cuius munus est conservare species intelligibiles, distingui debet ab intellectu possibili, ad quem pertinet eas recipere. Resp. negando consequentiam. Ratio disparitatis est, quia potentia sensitivæ sunt materiales, &

sunt actus organi corporei: & idè ad suas operationes, & exercitia indigent diversis organis diverso modo dispositis. Et quia quòd est aptum ad recipiendum, non est aptum ad conservandum, eo quòd diversæ dispositiones materiales, & inter se contrariæ requiruntur ad unum, quàm ad aliud, ut etiam ibidem dictum est de humido, quòd est benè receptivum, & male conservativum, & de sicco, in quo è converso se habet: idè in corporalibus una potentia assignatur ad recipiendum, & alia ad conservandum; sicut diversis materijs debent correspondere diversi actus. Intellectus autem non est actus organi corporei, nec pro recipiendis, vel conservandis speciebus intelligibilibus petit aliquam dispositionem materiae corporalis: & idè simul potest eas recipere & conservare.

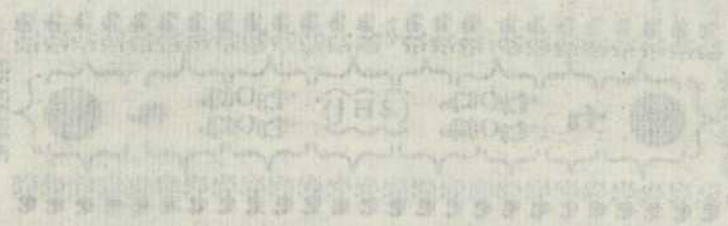
5 Tandem de voluntate plura non minùs difficilia, quàm scitu digna disputanda essent; sed quia ea omnia brevi sermone comprehendere fas non est, & multa eorum, præsertim quæ ad libertatem, & varios actus voluntatis pertinent, disputantur à Theologis: nosquè etiam circa libertatem voluntatis, ut subjicitur motioni Dei primi moventis non

pauca diximus in Physica lib. 2. ideò ad præsens sufficiat scire, voluntatem esse appetitum rationalem, cuius obiectum est bonum apprehensum per rationem. Dicitur autem bonum apprehensum per rationem, non quia voluntas non feratur ad ea bona, quæ sensus percipit; sed quia sub altiori ratione, quàm sensus, in ea fertur. Sicut intellectus licet cognoscat ea, quæ sensus cognoscit, alio tamen modo, & sub ratione universaliori ea attingit. Insuper etiam per voluntatem, seu appetitum rationalem appetimus immaterialia bona, quæ sensus non apprehendit, sicut scientiam, virtutes, & alia huiusmodi, ut observavit D. Thomas 1. part. quæst. 80. art. 2.

6 Habet etiam voluntas duplicem conceptum, scilicet naturæ, & libertatis, seu potentia naturalis, & liberæ. Voluntas, ut natura respicit tantquam obiectum finem ultimum, scilicet beatitudinem sub quadam generali, & confusa ra-

tione. Et ad beatitudinem hoc modo sumptam habet voluntas habitudinem necessariam, ita ut ex necessitate illam appetat: non quidem quoad exercitium, quia non semper debet esse in actu appetendi: sed solum est necessitata quoad specificacionem, ita ut non possit oppositum beatitudinis appetere, quia nemo potest velle se non esse beatum, vel fœlicem. Unde P. August. lib. 14. de Trinit. apud D. Thomam 1. part. quæst. 81. art. 1. ait: *Beatitudinem omnes una voluntate appetunt.* Habet itaque se voluntas ad beatitudinem sub hac generali ratione, sicut intellectus circa prima principia, quibus dissentire non potest. Circa alia verò bona particularia voluntas libera est. Et hæc sufficiant de isto tractatu, quæ cedant in laudem Omnipotentis Dei, B. V. Dei Genitricis Mariæ, S. P. N. Augustini, Div. Thomæ Aquinatis, & omnium Sanctorum.

TRACTATUS APPENDIX DE

MUNDO ET COELO, A VIRO SAPIENTISSIMO QUODAM Magistro Augustiniano.

QUEST. I.

An Mundus fuerit ab Aetate?

S. I.

Ualeat Conclusioe deciliter quae sit.

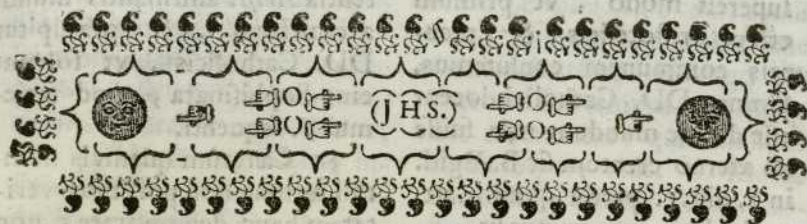
<p>¶ In hoc libro dicitur quod mundus non fuit ab aetate sed ab aetate mundi.</p>	<p>Res sit. Aetate non dicitur quod mundus fuit ab aetate sed ab aetate mundi.</p>	<p>¶ In hoc libro dicitur quod mundus non fuit ab aetate sed ab aetate mundi.</p>
<p>¶ In hoc libro dicitur quod mundus non fuit ab aetate sed ab aetate mundi.</p>	<p>¶ In hoc libro dicitur quod mundus non fuit ab aetate sed ab aetate mundi.</p>	<p>¶ In hoc libro dicitur quod mundus non fuit ab aetate sed ab aetate mundi.</p>

... ad perfectam sufficientem
voluntatem esse appetitum
rationalem, cuius obiectum est
bonum apprehensibile per ratio-
nem. Dicitur autem bonum ap-
prehensibile per rationem, non
quia voluntas non statim ad
ea bona, que sensus percipit,
sed quia sub alio ratione,
quod sensus, in eis sentit. Sicut
intellectus licet cognoscatur,
que sensus cognoscit, alio ra-
tione modo, & sic potest vol-
untatem ad attingit. Insuper
est per voluntatem, seu ap-
petitum rationalem appetitum
transcendentis bona, que sensus
non apprehendit, sicut scien-
tiam, virtutes, & alia habi-
tibus, ut dicitur in D. Tho-
mas 1. parti. quod 2. in art. 1.

6. Habet etiam voluntas
duplicem conceptionem, scilicet
naturalem, & liberam, seu po-
tente naturalem, & liberam. Vol-
untas, ut naturam respicit tan-
quam obiectum habet naturalem,
scilicet necessitatem sub qua
est generata, & conservata in

tempore. Et ad beatitudinem sub-
stantiam simpliciter habet voluntatem
liberam, necesse est, ut
vires necessitate illam appetat
non solum appetit exteriori,
sed interiori dicitur debet esse in
actu appetitum. Sed solum est
necessitas, & non necessitatio-
nem, sicut non potest appetitum
esse in actu appetitum, nisi
natura appetitum. Et non esse
liberum, vel liberum. Unde P.
Augustinus dicit, de Trinitate quod
D. Thomam 1. parti. quod 2. in art.
1. dicitur. Sicut dicitur in
vires appetitum. Habet
liberam in voluntate ad beatitudi-
nem sub sui generali ratione,
sicut intellectus circa pro-
prium principium, vel in
suis principium. Cuius via vera
bona particularia voluntas ha-
beret est. Et hoc solidum est
illo tractatu, que videtur in
laudem Omnipotentis Dei, &
M. Dei Genitricis Mariæ, S. P.
N. Augustini, Div. Thomæ
Aquinaris, & om-
nium aliorum Sacerdotum,
qui in hoc tractatu

TRACTATUS APPENDIX

DE

MUNDO, ET COELO.

AUTHORE SAPIENTISSIMO QUODAM
Magistro Augustiniano.

QUÆST. I.

An Mundus fuerit ab Æterno?

§. I.

Unica Conclusione deciditur questio.

Erravit Arist.
cum Epicu-
reis, putanti-
bus mundum
fuisse ab æter-
no. In hoc tamen discrimina-

bantur Epicurei à Philos. & etus
Seclatoribus; quod illi asser-
bant nedum mundum esse ab
æterno, sed etiam improductum;
hic secundus error satis reiectus
manet ex dictis in Phys. lib. 8.

T c su

superest modò ; vt primum etiam Aristotelicis , & Epicureis communem confutemus. Omnes DD. Catholici docent esse de fide mundum non fuisse ab æterno creatum sic B.Ægid. in 2. dist. 1. part. 1. quæst. 4. art. 1. & alibi, cum quibus sit.

2 Unica Conclusio. *Mundus non fuit à Deo creatus ab æterno.* Probat. I. ex illo Gen. 1. *In principio creavit Deus Cælum, & Terram;* & deinde dicitur creasse omnia, quæ intra Cælum, & Terram continentur. Ly in principio pro eodem sumitur, ac in principio durationis, seu temporis, vt videtur in SS. PP. & præsertim in P. August. lib. 1. de Gen. ad lit. Sed Mundus nihil aliud est, quam Cælum, & Terra, & omnes creaturæ in eis contentæ; ergo Mundus fuit creatus in principio durationis. Sed quod habet suæ durationis principium, non est ab æterno productum; quia æternitas caret principio, & fine suæ durationis, in quo differt à tempore, quod finem, & principium habet: ergo mundus non fuit ab æterno productus. Hæc conclusio est de fide, tum, quia est expressa in pluribus *Sac. Script. locis*; tum etiam, quia decisa manet in *Concilijs Gen.* & præcipue *Conc. Lat. sub Leone X. sess. 8. vbi damnatur sen-*

tentia *Arist.* affirmantis mundi æternitatem, & præcipitur DD. Catholicis, vt solvant eius Sophismata, quod faciemus §. sequenti.

3 Cæterum quamvis naturali ratione non possimus veritatem hanc demonstrare; non tamen desunt gravissimæ congruentiæ quibus ea possit satis efficaciter ostendi. 1. ostenditur sic. Nam ex productione rerum in tempore clarius dignoscitur libertas Divina circa talem productionem. In tantum enim *Aristoteles* erravit dicens Deum agere ex necessitate naturæ, quia putavit, mundum produxisse ab æterno: ergo productio in tempore argumentum evidentius præbet Divinæ libertatis. Sed Deus debuit nobis ostendere id, quo clarius nosceremus, creaturas fuisse ab ipso liberè productas; vt ex hac cognitione creatura magis humiliaretur Divinæ Maiestati, & in ipsius laudem, & obsequium erigeretur: ergo congruentius fuit Deum produxisse mundum in tempore quam ab æterno.

2. Epicurei negarunt Deum esse primum rerum omnium Motorem, quia existimant mundum fuisse ab æterno, & sic à se ipso moveri: ergo ex productione mundi in tempore clarius ostenditur

Deum

Deum esse primum rerum omnium Motorem. Sed Deus debuit ostendere creaturis rationalibus, se esse primum omnium Motorem: ergo debuit, &c. 3. Magis cognoscitur infinitas Divinæ Potentiæ ex productione mundi facta in tempore, nam si mundus fuisset ab æterno factus facile quis dubitare posset, an esset factus ex nihilo; quia nihil non præcessisset mundum, si hic æternus foret; & ob id negant *aliqui* Deum non potuisse de facto mundum ab æterno producere: Sed Deus debuit in productione creaturarum ostendere infinitatem suæ potentiæ: ergo idem. 4. Si mundus fuisset ab æterno, posset quis dicere, Deum egeret consortio creaturarum, & sine illis non posse bene, & beatè vivere: sed ab opposito arguitur oppositum: ergo debuit Deus mundum, non ab æterno, sed in tempore producere. Denique *ex effectu cognoscitur causa*: Sed hoc magis verificatur ex productione rerum in tempore, quia magis ducimur in cognitionem primæ causæ: ergo.

§. II.

Solvuntur argumenta.

4 **A**Rg. 1. cum Phil. Si Mundus non fuisset ab æterno productus, valeret dicere:

Nunc est mundus, & antea non erat: Sed nunc, & antea sunt differentia temporis: ergo vel antea fuisset tempus; vel mundus est æternus; quia mundus cum tempore erat. 2. Motus non habuit initium; quia motus præsupponit mobile, in quo recipitur, & hoc mobile factum est per motum: ergo ne detur processus in infinitum, dicendum est motum non habere initium: ergo nec mundus, qui incepit cum motu. At quod caret initio est æternum: ergo, &c. 3. Posita causa se sola sufficiente cum omnibus requisitis ad agendum, necessario sequitur effectus; ut posito sole statim consequitur illuminatio: Sed Deus est causa se sola sufficiente ad productionem mundi, & ab æterno habuit omnia requisita ad talem productionem; non enim acquirit requisita ad causandam de cursu temporis: ergo, &c.

4. Tunc ponitur effectus, quando ponitur actio; nam effectus, & actio sunt correlativa, quæ sunt *simul natura*: Sed actio productiva mundi fuit ab æterno, quia est Divina volitio, quæ nequit esse in tempore: ergo & mundus, qui fuit cum ipsa actione. 5. Ab actione indivisibili, quæ est tota simul, procedit effectus, quo primum ponitur illa actio;

ideo enim posita actione calefactiva non ponitur combustio, quia talis actio est divisibilis, & non est tota simul: Sed actio productiva mundi est indivisibilis, & tota simul, & fuit ab æterno: ergo & mundus, qui est effectus eius. 6. Cum Ioan.

1. dicitur: *In principio erat Verbum*; nequit intelligi in principio temporis; quia Verbum fuit ab æterno: ergo neque cum dicitur: *In principio creavit Deus Cælum, & Terram.* 7. Si Deus produxisset prius tempus, quã mundum: Sed hoc est falsum: ergo produxit mundum ante omne tempus. Denique omnes SS. PP. Græci, quorum sententiam non reprobatur S. P. Aug. docent Deum fecisse mundum ante omnem diem: ergo ante omne tempus, & sic ab æterno.

5 Ad 1. argum. resp. dist. 2. partem maioris, antea non erat, si ly *antea* designet partem temporis, neg. mai. Si designet æternitatem, quæ est ante omnia tempora, conc. In hoc secundo sensu illa particula *antea*, non est differentia temporis, sed importat solum præcedentiam æternitatis; Unde 1. propositio facit hunc sensum; Nunc est mundus, & antequam crearetur non erat, quod est verissimum. Ad 2. neg. ant. Nec

probatio inserta urget; nam motus præsupponit mobile præcedentia naturæ, non præcedentia temporis. Nec mobile præsupponit motum, nisi dum producitur ab agente creato, secus dum fit à Divino, qui mundum produxit in instanti, vt dicemus. Ad 3. dist. mai. posita causa agente ex necessitate naturæ, vt sol, conc. mai. posita causa libera, neg. & eodem modo, dist. min. neg. consequent. Turpissimè erravit *Aristoteles* dicens Deum agere ad extra ex necessitate naturæ, qui error satis reprobaratur ex Psalm. 133. vbi dicitur: *Omnia quæcumque voluit fecit*, quare argumentum, nil convincit. Ad 4. dist. mai. eodem modo; quando ponitur actio necessaria, concedo; quando ponitur actio libera, neg. mai. & dist. eodem modo mai. neg. consequent. Ad id quod subditur actionem esse correlativam ad effectum, dic verum esse de actione externa; non de interna.

Ad 5. resp. similiter, dist. mai. ab actione necessaria, conced. libera, nego. Vel sic, si illa actio sit transiens, conc. si immanens, neg. Ad 6. concesso antec. neg. consequent. Ratio disparitatis est, nam per ly *in principio* in anteced. purè designatur principium generationis Verbi, non autem duratio

tionis illius : quapropter non dixit Evangelista : *In principio Pater creavit Verbum* : Sic enim innuisset factum fuisse in principio temporis ; sed dixit : *In principio erat Verbum* ; quo designatur Verbum semper extitisse , & ideò ab æterno fuisse . At cum dicitur : *In principio fecit Deus Cælum , & Terram* ; designatur principium durationis Cœli , & Terræ ; quia nomen *in principio* refertur ad factiōnem Cœli , & Terræ ; quo significatur Cœlum , & Terram principium durationis in tempore habuisse .

Ad 7. neg. seq. sicut, cum dicitur Deum produxisse hominem in ætate perfecta, non est sensus, quod prius fecerit ætatem perfectam, & postea hominem, sed utrumque simul; sic Mundum fecisse in tempore, facit hunc sensum, nempe, quod simul fecerit Mundum, & tempus ita, ut Mundus sit in primo instanti temporis. Ad ultim. neg. conseq. Nam ante omnem diem designat primum instans temporis, quod non est dies, neque tempus; sicut punctus, qui est initium lineæ, non est linea. Fecit ergo Deus Mundum ante omnem diem, quia eum fecit in primo instanti temporis;

& sic Mundum ab æter,

no non fecit,

(S)

QUÆST. II.

AN MUNDUS FUERIT IN instanti productus?

§. I.

Ponitur resolutio quæst. & quibusdam replivis respondetur.

I Sensus quæst. est, an omnia illa, quæ enumerat *Moses* creata sex primis diebus, fuerint unico temporis momento producta; & distincta solum in dies, ut eorum ordo cognosceretur? P. August. lib. 1. retract. cap. 9. lib. 9. de Gen. ad lit. cap. 14. & alibi, & cum eo alij SS. PP. docet sex primos dies, quibus *Moses* Mundum à Deo productum fuisse describit, esse dies spirituales, eosque *proprie litteraliter* vocari dies. Huic sententiæ subscribimus. Sed observa, nos hic tantum loqui de actione Dei productiva ex nihilo; nam certum est, quod ea, quæ modò producuntur à Deo per propagationem naturæ, iuxta illud Ioan. 14. *Pater meus usque dunc operatur, & ego operor*; non fuerunt simul creata cum iis, quæ fuerunt producta ex nihilo in ipso Mundi principio. Hoc notato sit.

Vnic

2. *Vnica Conclusio. Omnia, quae fuerunt à Deo creata sex primis diebus, fuerunt à Deo producta unico temporis momento; & illi sex dies fuerunt veri dies spirituales propriè, ac literalitèr; non autem corporales.* Probat 1. pars ex P. August. lib. de Gen. ad lit. cap. 17. Nam cum *Moyfes* descripsit creationem primi diei, non dixit: *Factum est vespere, & mane dies primus; sed dies vnus*: Sed vnus non refertur ad secundum; quia Deus est vnus, & non refertur ad secundum Deum; sicuti dum dicitur *primus*, & causa prima, dicitur talis per ordinem ad secundum: ergo *Moyfes* satis innuit illos primos dies fuisse vnum diem; & ideo fuisse dies spirituales, qui vnico temporis momento claudi possunt.

2. *Dies constituuntur temporis intervallis; sine tempore enim non habetur, nisi instans: sed tempus dicitur productum quarta die: ergo primi tres dies fuerunt vnicum instans. Sed Scriptura loquitur eodem modo de sex diebus: ergo sex dies fuerunt vnicum instans; & ideo fuerunt dies spirituales, qui possunt in vnico instanti distingui.*

3. *Moyfes* loquens de *Universis operibus à Deo productis sex diebus*, clarissimè dicit, quod *ca fecerit prima die; ergo Deus*

non produxit ea sex diebus corporalibus. ant. probatur. nam Gen. cap. 2. ait: *Ista sunt generationes Caeli, & Terra, quando creata sunt in die, qua fecit Dominus Deus Cælum, & Terram; & omne virgultum agri, &c.* Sed dies, qua Deus fecit Cælum, & Terram, fuit prima dies: ergo Deus in productione creaturarum non consumpsit sex dies materiales, & corporeos.

3. Probat 2. pars Conclusionis nostræ. Nam sex cognitiones, quibus Angeli clare, & distinctè viderunt productionem omnium rerum ex nihilo, sunt dies intellectuales, qui verè, & propriè dicuntur dies. Ratio huius desumitur ex P. August. in libris de Gen. ad lit. pluribus in locis; præsertim lib. 2. cap. 8. & lib. 4. cap. 3. sic. Nam *dies* propriè, & literalitèr dicitur à Verbo *Græco dian*, quod *Latinè* significat lucem; Lux autem propriùs dicitur de luce spirituali reperta in cognitionibus Angelorum, quam de corporea; eo quod iux spiritualis abs dubio perfectior est, & purior omni luce materiali. Ista autem lux existens in cognitionibus Angelorum, habuit suam *mane*, quia ostendit creaturas exeuntes à Deo, tanquam à suo principio; à quo incepit cognitio creaturæ; & habuit suam *vesp*

vesperam; quia terminata est ad ipsas creaturas, quæ sunt terminus actionis creativæ; quapropter dixit *Moses, factum est vespere, & mane dies unus*; ergo sex cognitiones, quibus Angeli viderunt productionem omnium rerum, quas Deus creavit ex nihilo, sunt verissimi dies, propriè, & literaliter.

Sed istæ sex cognitiones sunt sex priores dies creationis à *Moyse* enumerati: ergo, &c. Probat. min. ex eodem S. P. August. lib. 4. cap. 33. Vbi assignat rationem, quare *Moses* sex dies distinctos adduxerit; ut scilicet, omnia, quæ unico temporis momento Deus produxit ex nihilo, distinctè enarraret, ad instruendum Populum rudem Hebræorum; qui rudissimus erat; quia nondum advenerat Sapia Verbi incarnata. Atqui solæ cognitiones, quibus Angeli clarè viderunt productionem omnium rerum, sunt exemplum cognitionis, quæ clarè, & distinctè cognita fuerunt ea omnia, quæ Deus produxit in prima rerum creatione: ergo priores sex dies sunt sex cognitiones, quibus Angeli viderunt productionem omnium rerum.

Ordo autem harum cognitionum traditur à S. P. August. lib. 5. cap. 5. Quoniam 1. cognitio rerum in universali præce-

dit cognitionem in speciali; ideo proponendæ fuerunt creaturæ in universali. Sub nomine *Cæli* creaturas spirituales; quia *Cælum* dicitur à *calando*, & natura spiritualis magis calatur nobis, quam natura corporea. Sub nomine *Terræ* creaturas omnes corporeas. 2. Quia Firmamentum est id, à quo incipit Mundus corporeus; ideo secunda die proponitur. 3. Quia anima vegetativa est universalior, quàm sensitiva; ideo herbæ, & plantæ præcognosci debuerunt. Quartò, luminaria magna, & sydera explicanda fuerunt, tanquam ornamenta Cælorum, quæ sunt superior pars Univerfi. Quintò, quia inter Cælos, & Terram mediant aër, & aqua; consequentèr narranda erant natatilia, & volatilia animalia. Sextò, proponenda erant animalia terrestria, inter quæ homo habet primatum; quia Terra infimum est elementum.

5 Sed dices 1. Narratio creationis Mundi fuit facta Populo omninò rudi *Iudeorum*: ergo non debuit habere alium sensum, quam literalem; aliter dedisset illis occasionem erroris; cogitassent enim *Iudæi* illos dies fuisse corporales. 2. Qui asserit omnia fuisse simul creata, debet asserere in primo instanti Angelos bonos fuisse segregatos

à malis; nam nomine *lucis* significantur Angeli boni, & mali nomine *tenebrarum*; & sic cogitur dicere, Deum Angelos creasse malos; ac propterea esse Authorem peccati. 3. Si ordo causalitatis servatus fuisset in distributione sex dierum, debuisset *Moyfes* præmittere creationem luminarium, & syderum productioni herbarum, & plantarum; constat enim Solem, Lunam, & Stellas esse causas omnium vegetantium in Terra; causa autem præcedit effectum ordine causalitatis: ergo præpostero ordine processisset. Denique Ecclesia in hymnis vespertinarum ferialium dierum laudat Deum in operibus, quæ fecit illis diebus: ergo communis sensus Ecclesiæ est illos dies esse distinctos.

6 Ad 1. resp. quod narratio creationis Mundi fuit facta Populo rudi *Iudaorum*, & tradita etiam contemplanda sapientibus, qui processu temporis nasci debeant; ideo sicut debuit accommodari illorum ruditati; ita & istorum subtilitatem debuit fatiare. Nec illis periculum obtulit erroris; quia solum credere debebant Deum hæc omnia fecisse; non autem inquirere modum, quo omnia fecit, quia credere *Mysterium* ad Fidem pertinet; *Scire* autem ad *Sapientiam*;

vt patet de Incarnatione, Trinitate, &c. Fuit autem literalis; non tamen corporalis, sed spiritalis. Ad 2. neg. assumptum; quia nomine *diuisionis lucis à tenebris* significatur separatio naturæ formatæ ab informi, vt docet S. P. Aug. non quod pro aliquo instanti natura informis extiterit; sed quia *Moyfes* naturam informem prius narrare voluerit; vt exinde significaret segregationem Angelorum bonorum, qui dicuntur Angeli lucis, ab Angelis malis, seu tenebrarum, pro tempore sequenti faciendam.

Ad 3. neg. ant. Nam luminaria, & stellæ non sunt causæ herbarum, & plantarum in suis causis seminaliter; sed potius cum sint causæ vniversales, supponunt in causis sibi subordinatis virtutem feminalem, vt cum ipsis agant; & ideo præmittenda erat herbarum, plantarumque descriptio; & narranda postea creatio luminarium, & syderum. Ad vltimum dic, Ecclesiam in illis hymnis laudare opera Dei tantum in eo sensu, in quo *Moyfes* ea narravit; nec asserit dies illos esse corporales explicitè; sed tantum illos recitat iuxta sensum SS. PP. In sensu à nobis dato in probat. Conc. illos sex primos dies explicat P. Aug. locis iam datis; nec non D. Ambros. in Hexam.

lib. 1. cap. 3. S. Greg. lib. 32. Mor. cap. 10. S. Clem. Alex. lib. 6. Stromatum, & alij. Sed de hoc S. P. Aug. lib. 5. de Gen. ad lit. cap. 3. & sæpè alibi monet Studentes, vt si ad tam sublimis intelligentiæ altitudinem eorum ingenium eleuari non possit, credant à Deo facta esse omnia; quomodò autem sint facta, *relinquant conspicienda valentibus.*

§. II.

Quadam quesita solvuntur.

7 **C**irca Mundi creationem plura dubia proponi solent. Quæ sunt propria Philosophis hic tantum afferemus, Theologis alia relinquentes. Quæres 1. quomodò Deus die septimo requieuit ab omni opere, quod patrarat? Resp. S. P. Aug. lib. 5. de Gen. ad lit. cap. 2. quòd requieuit à condendis nobis generibus, & speciebus creaturarum; quia ultra species enumeratas illis sex diebus nullam aliam secundum ordinem huius providentiæ voluit producere; non tamen cessavit ab administratione creaturarum iam productarum; quia multiplicando individua corruptibilia illas conservat; aliter his pereuntibus totæ species considerent.

8 Quæres 2. cùt diei septimi vespera non nominetur, sicut nominatur in alijs diebus? Resp. S. P. Aug. lib. 4. de Gen. ad lit. cap. 18. Quia dies septima significat quietem, quam post huius vitæ labores creatura rationalis per bona opera potest mereri; ideo non ponitur vespera, quæ est finis diei; nam finis æternitati repugnat.

9 Quæres 3. an Deus in creatione rerum locutus fuerit spiritualitèr, vel corporalitèr? Resp. *ibid.* lib. 8. cap. 27. Locutum fuisse spiritualitèr per suam substantiam; quia locutus in Verbo, *per quod facta sunt omnia* nec fuit necessaria locutio corporalis.

Quæres 4. an Anima *Eve* fuerit ex Anima *Adæ*, tanquam ex traduce; sicut caro ex carne traducitur? Resp. lib. 10. per totum; vbi examinat, & solvit rationes *Traducianorum* opinantium Animam filij traduci ex Anima Patris: & cap. 1. eorum sententiam reprobat ex verbis *Adæ*; qui experrectus videns *Evam* ex propria costa efformatam dixit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de Carne mea.* Non autem dixit: *Hæc anima de anima mea;* quod (inquit S. P. Aug.) *quantò charius, amantiùsque dixisset, si anima Eve ex anima sua fuisset.*

tractata; hæc enim amantium est phrasîs; & cap. 24. monet Traducianos, vt considerent se ipsos, & sapiant corpora non esse Animas. Ex quibus claret, quantum hallucinentur, qui hanc ei sententiam affingunt.

10 Quæres 5. quo anni tempore fuerit Mundus productus? Resp. aliquos sentire fuisse in *Autumno* productum; quod colligunt ex fructuum copia, & ex pomo vetito. Sed hæc congruentia leuissîma est; nam sicut creauit *Adam* non quidem in ætate infantili, sed virili; sic potuit plantas producere simul cum fructibus etiam in Vere; non enim illi fructus tempore producti fuerunt, sed in instanti. Dicitur ergo creatum fuisse die Dominico in Equinoctio Veris eodem die, quo Mundum recreauit; vt pluribus in locis docet S. P. Aug.

Hic quæri solet an Mundus potuerit ab æterno creari? Sed de hoc vide dicta lib. 8. Phisic. quæst. vnica.

11 Quæres denique, an Mundus sit perpetuò duraturus? Respondeo Mundum perpetuò duraturum, durante solo ordinario concursu, quo Deus conservat creaturas, ne in nihilum redeant; post diem tamen iudicij esse valdè innovandum, & immutandum. Ratio est, nam

Psalm. 151. dicitur de Cœlis; *velut opertorium mutabis eos, & mutabuntur*; & Apoc. 10. *Post hæc erit Cœlum novum, & Terra nova*; & Isaïæ 3. *Erit lux Luna, sicut lux Solis; & lux Solis erit splendidior; elementa purgabuntur per ignem, & perscientur*; & S. P. August. lib. 20. de Civit. Dei, cap. 14. inquit: *Peracto quippè iudicio tunc desinet esse hoc Cœlum, & hæc Terra; quando incipiet esse Cœlum novum, & Terra nova; mutatione namque rerum, non omnimodo interitu transibit hic Mundus*; vnde & Apost. ait: *Præterit figura huius Mundi: figura ergo præterit, non natura*. Ratio autem congruentiæ esse potest. Nam mutato principali conveniens est mutari accessorium, quod ad illud sequitur: Sed post diem iudicij mutabitur homo, & renovabitur: ergo & hic Mundus, qui factus est propter hominem: ergo licet Mundus perpetuò sit duraturus, vt dicitur Psal. 148. *Statuit ea in æternum, & in seculum seculi*, est tamen valdè innovandus, & immutandus, vt patet ex dictis.

12 Sed dices: Mundus factus est propter hominem: sed post diem iudicij homo non erit in Terra, nec ipsa indigebit ad vivendum: ergo Mundus non innovabitur, sed cessabit. 2.

Isaïæ 34. habetur, quod *Stellæ cadent de Cælo; quod Cæli, sicut fumus liquefcent; & Terra sicut vestimentum arefcet; & Ecclef. 17. quod; Sol deficiet; & alia huiusmodi in Script.* quæ potiùs destructionem Mundi, quam eius innovationem indicant.

13 Resp. ad 1. distinguendo mai. Factus est propter hominem, primariò, neg. mai. secundariò, sub dist. factus est propter hominem, vt eius vsu vivat in Terris, & eius visione accidentalitè gaudeat in Cælis, conc. mai. aliter, neg. nam gaudium erit accidentale in Beatis videre loca, in quibus talem beatitudinem meruerunt; & pæna erit damnatis videre loca, in quibus talia delicta patrarunt, quibus talis pæna infligitur. Ad 2. dic in primo textu nomine *Stellarum* intelligi iustos, qui descendunt è Cælis ad iudicium; vt dicitur Dan.

12. *Fulgebunt iusti, sicut Stellæ in perpetuas aternitates.* Ad alium textum dicitur, nihil aliud significare, nisi terrorem diei iudicij, & innovationem Terra, & Cælorum. Ad vltimum; quòd vel nomine *Solis* significatur Christus Dominus; quem non videbunt reprobi; vel significatur; quòd Sol deficiet hominibus, non Mundo; quia homines, vel erunt in Cæ-

lis, vbi non egebunt lumine Solis; vel in inferno, vbi erit horror, & nox sempiterna.

QUÆST. III.

DE PROPRIETATIBUS Mundi.

§. I.

Circa proprietates Mundi quædam dubia examinantur.

I **S**upposito tanquam de fide non esse, nisi vnicum Mundum, etiam si Deus possit plures Mundos in infinitum producere. Quæres 1. quomodò Mundus, qui de facto datur, sit vnus?

Resp. 1. Mundi vnitatem desumi ex ordine creaturarum ad Creatorem. Nam sicut multi milites constituunt vnicum exercitum per ordinem ad vnum Ducem; sic omnes creaturæ constituunt vnum Mundum per ordinem ad primam causam creatricem. Resp. 2. vnitatem Mundi etiam esse desumendam ex colligatione partium Vniuersi inter se. Ratio est, quia in tantum partes corporis humani vnum constituunt, in quantum vniuntur inter se, & ex tali vnione resultat

vnum ex illis cōpositum : Sed partes Mundi sunt vnitæ inter se ; si enim vna esset ab alia discontinuata , non posset agere in aliam ; quia sic influxus intercederetur ; vt dicitur cum de *vasso* agitur : ergo Mundi vnitas ex vnione partium etiam desumitur.

2 Dices : Mundus non est vnus genere ; quia constat ex generibus primò diversis , quæ nequeunt constituere vnum genus ; neque est vnus specie propter eandem rationem ; neque vnus numero ; quia Mundus constat ex pluribus individuis : ergo nullo modo est vnus. Resp. negando conseq. quia præter has vnitates datur vnitas totius integralis eterogenæ , quod constat ex partibus diversæ rationis ; & hoc modo Mundus est vnus.

3 Quæres 2. an Mundus fit perfectus ? Resp. in suo genere esse perfectum ; imò , & perfectissimum. Nam gen. 1. dicitur : *Vidit Deus cuncta , quæ fecerat , & erant valdè bona* : Super quod S. P. Aug. lib. 3. de Gen. ad lit. cap. 24. inquit : *Non enim frustra est additum valdè ; quia & corporis membra , etiam si singula pulcra sunt ; multò sunt tamen in vniversi corporis compage omnia pulciora ; quia oculum v. gr. placitum , atque laudatum , tamen si separatim à corpore vi-*

deremus , non diceremus , tantò pulcrum , quàm in illa connectione membrorum , cum suo loco positus in vniverso corpore cereretur. Sed omnes partes Vniuersi sunt rectè dispositæ , & sapientissimè ordinatæ : ergo Mundus , qui ex suis partibus sic ordinatis coalescit , est in suo genere perfectus. 2. Illud totum , cui nihil deest ad conservationem suarum partium , est in suo genere vndequaque perfectum ; definitur enim perfectum , *cui nihil deest* ; id est in suo genere , si sit perfectum in genere ; & in omni genere , si sit perfectum simpliciter : Sed Mundo nihil deest ad conservationem suarum partium exactum ; quia determinatis temporibus producit omnia , quæ sunt necessaria ad conservandum hominem , qui est potior pars huius orbis inferioris : ergo idem.

4 Sed dices 1. Illud est perfectum , cui nequit fieri additio : Sed Deus speciebus Mundi potest addere novas species , quas potest producere : ergo Mundus non est perfectus. 2. Illud est imperfectum , cui aliquid deest : Sed Mundo desunt plures perfectiones : ergo idem. 3. Defectus naturæ est maxima imperfectio , sicut productio est perfectio : Sed in Mundo est defectus naturæ , quæ

continuo deficit in individuis corruptibilibus: ergo &c. 4. In Mundo plura sunt Monstra deformia, plura horrenda, plura animalia nociva: Sed hæc pugnant cum pulcritudine, quæ dicitur ad convertentiam cum perfectione: ergo idem. 5. Ubi non est ordo, non est perfectio: Sed in Mundo non est ordo; quia ordo concordiam importat; in Mundo autem est summa discordia elementorum, quæ pugnant ad invicem: ergo idem. 6. In Mundo sunt multa peccata, horrenda flagitia, crudelitates, & alia huiusmodi, quibus maximè offenditur, & inhonoratur Deus: Sed istæ sunt essentialiter imperfectiones: ergo idem.

5 Ad 1. resp. dist. mai. cui nequit fieri additio illius, quod non spectat ad perfectionem in suo genere, neg. illius, quod spectat ad perfectionem sui generis, conc. mai. sed in hoc sensu, neg. min. quia species, quæ adderentur, variarent ordinem, quem habet Mundus de facto. Ad 2. eodem modo, dist. mai. Desunt perfectiones spectantes ad ordinem, quo Mundus fuit dispositus, neg. non spectantes, conc. Ad 3. dist. mai. Si defectus naturæ sit per se intentus, conc. si sit intentus ratione profectus, neg. nam corruptio individuorum

non est per se intentæ à naturæ intenditur ratione novæ generationis, qua naturæ renovatur; & ideo per se perfectionem importat. Ad 4. neg. min. Monstra enim faciunt ad ornamentum naturæ; quatenus, quæ sunt pulchra inconspectu illorum magis resplendent; & animalia nociva faciunt homines timere; vel puniunt homines ob peccata patrata; vel habent virtutes mirabiles, quibus potest hominis vita servari; vt patet de viperis; hæc autem sunt nobis ignota in pænam originalis peccati, ob quod ignorantie vulnus incurrimus. Et ideo dantur tales deformitates, animaliaque nociva, vel vt homo puniatur, vel vt convertatur; quod Mundi potiùs pulcritudinem auget, quàm tollat.

Ad 5. neg. min. nam in pugna magis ordo resplendet, quam in pace; milites enim, qui ordinem non servant, statim intereunt, vt constat; ideo si elementa inter se non pugnant, natura marcesceret, & interiret. Ad 6. resp. S. P. Aug. lib. 11. de Gen. ad lit. cap. 21. quod mali non efficiunt malitia sua, vt decus, & ordo universitatis aliqua ex parte turbetur, sive turpetur; cum suis quibusque voluntatibus etiam malis tribuantur certi, & congrui limites potestatum, & pondera

meritorum, ut etiam cum ipsis convenienter, iustèque ordinatis universitas pulchra sit. Ergo mala, & peccata, quæ vel à Deo ordinantur in pœnam; vel ut splendor virtutis in conspectu eorum magis emineat; vel ut homines corrigantur, & pœniteant; & ut eorum meritum augeatur, Mundi augment pulchritudinem, & perfectionem.

6 Quæres 3. An Mundus potuerit esse perfectior? Resp. potuisse esse perfectiorem, quantum ad partes, quas Deus non creavit, & poterat creare, sive creando species nobiliores, sive augendo individua; & quoad prædicata accidentalia: Cæterum non potuit esse perfectior quantum ad ordinem, quem dicunt partes Mundi inter se, & ad finem, propter quem factus est Mundus. Quia talis ordo, & dispositio fuit à Sapiencia infinita, & per ordinem ad ipsum Deum tanquam finem ultimum: ergo Mundus quantum ad ordinem partium inter se, & per ordinem ad finem primum non potuit esse perfectior.

7 Quæres denique cuius figuræ sit Mundus? Sed notandum prius aliquos ex antiquis existimasse Terram esse planam, nec vilo modo in medio aëris suspensam; & super Terram Cælum non elevari æqualiter ex omni parte; proptereaque

negarunt Antipodas; hanc sententiam aliqui minus versati in sententia S. P. Aug. ipsi impingere ausi sunt; quam tamen falsitatem egregie ostendit in Theologia Sap. P. M. Gavardi. Hoc notato. Resp. cum communi sententia Cælum, & Terram esse figuræ sphericæ; & loquendo de Cœlo patet; quia Eccl. 25. dicitur: *Girum Cœli circuii sola*; & cap. 1. *Oritur Sol, & occidit, & ad locum suum revertitur; ibique renascens girat per meridiem*; ex quibus sic. Motus circularis non competit, nisi corporibus figuræ sphericæ; ut constat ex Mathematica; Sed Cœlo competit motus circularis ex omni parte; videmus enim Solem, Lunam, & Stellæ, etiam cum declinant circulariter moveri; quod fieri non posset, nisi Cœli eorum moverentur circulariter: ergo Cælum est figuræ sphericæ.

2. Quod etiam eiusdem figuræ sit Terra, patet ex his, qui plurimas regiones peragraverunt, & observaverunt, Terram in omnibus illis regionibus, imò & subtus hæmisphærium nostrum, æqualiter distare à Cœlo: Sed solum corpus figuræ sphericæ conclusum iuxta aliud sphericum æqualiter distat ab omnibus partibus corporis includentis, ut est per se notum: ergo

ergo etiam Terra est figuræ sphericæ. Ex hoc sequitur etiam ignem elementarem, aërem, & aquam esse figuræ sphericæ. De igne patet; quia cum ambiat Cælum Lunæ, si hoc est sphericum, etiam ignem sphericum esse necesse est. Idem dicendum de aëre, quem ambit elementum ignis. De aqua ex Oceano, à quo ad alia maria, & flumina dilabi *aliqui* dixerunt; potest deduci; rotundum autem esse Oceanum *plures Geographi* dixerunt.

At quia figura spherica potest esse perfectè, vel imperfectè rotunda inquirendum restat; an Cælum, & Terra sint perfectè rotunda? Resp. de Cælo nullum esse dubium, vt ex eius motu circulari probavimus; de Terra autem *aliqui* dicunt simul cum aqua efficere vnum globum perfectè rotundum; Sed altitudo montium, profunditas vallium probat oppositum;

vnde imperfectè rotunda eius figura spherica dicenda est. Tandem *aliqui*, quos referunt, & sequuntur Conimbr. lib. 2. de Cæl. cap. 5. quest. 1. art. 2. asserunt Cælum Empyreum esse figuræ quadratæ; quod probant ex illo Apoc. 21. *Civitas in quadro posita.* Sed oppositum traditur *ab alijs*; quia figura quadrata est imperfectior inter omnes figuras: ergo nequit Empyreum competere, quod perfectius est inter omnes Cælos; est enim sedes Dei, & Beatorum. Rursus. Empyreum debet concludere primum mobile, vt dicemus infra: Sed primum mobile est figuræ sphericæ perfectè rotundæ; ergo & Cælum Empyreum. Illud autem *Apoc.* communiter exponitur; quod illa Cælestis Civitas sit in quadro posita propter æternam stabilitatem, quam figura quadrata significat.

DE COELO

QUOAD EIUS SUBSTANTIALEM COMPOSITIONEM.

QUÆST. I.

An Cœlum sit quintum corpus simplex?

§. I.

Ponitur resolutio quæst. & ab obiectionibus vindicatur.

Nomine *Cœli* in presenti intelligimus corpora cœlestia, quæ supra Terram sunt elevata. Dum quæritur, an corpora cœlestia sint simplicia, non loquimur de eis per ordinem ad exclusionem compositionis substantialis ex materia, & forma, de qua *infra*; sed per ordinem ad corpora mixta, ita, ut sensus sit; an Cœlum sit simplex, sicut simplex est quodlibet ex quatuor elementis; an verò sit corpus mixtum ex quatuor ele-

mentis, sicut alia corpora *terrestria*. Supponimus autem elementa esse corpora simplicia, non mixta; non quidem secundum omnem sui partem, sed solum secundum partes remotiores ab alijs elementis, à quibus transmutantur; v. g. Terra secundum partes remotas ab aqua, & ab aëre; aqua secundum partes remotas à terra, & ab aëre; aër secundum partes remotas ab aqua, & ab igne; & ignis secundum partes Cœlo contiguas. Nomine autem mixti intelligitur aliqua tertia

natura ex Corruptione plurium
elementorum producta. Hoc
notato.

2 Dicimus cum commu-
ni sententia *Cælum non esse
corpus mixtum ex quatuor, vel
ex aliquibus elementis, sed esse
quintum corpus simplex ab ele-
mentis distinctum.* Probatur
assertio ista ex P. Aug. lib. 2. de
Gen. ad lit. cap. 1. asserente:
*Non tantum locis, sed etiam
qualitatibus proprijs elementa
distinguantur; ut pro qualita-
tibus proprijs etiam loca propria
sortirentur.* Quandoctrinam sic
explicat N. Fund. D. B. Ægid.
Rom. in Hexam. part. 1. cap. 5.
& 1. de Cælo, cap. 2. & 3.
Illud quod non habet contra-
rium, nec est elementum, ne-
que mixtum ex elementis; &
sic est quintum corpus simplex
distinctum ab elementis: Sed
Cælum non habet contrarium:
ergo neque est elementum, ne-
que mixtum ex elementis; sed
est quintum corpus simplex dis-
tinctum genere ab elementis.
Consequentia est bona, mai. &
min. sunt veræ; quia habere
contrarium est proprietas ele-
mentorum, & mixtorum, quæ
ex elementis gignantur: ergo
cum Cælum non sit elemen-
tum, nec ex elementis compo-
situm, ut per se patet, nequit
habere contrarium, & sic erit
quintum corpus simplex ab ele-

mentis distinctum. Rursus. Om-
ne corpus naturale naturaliter,
sibi vindicat locum, sibi natura-
liter debitum: Sed Cælum ha-
bet locum, sibi naturaliter de-
bitum, diversum à loco ele-
mentorum, & mixtorum; est
enim super omnia elementa, &
super mixta ex elementis com-
posita; ut patet: ergo idem.

3 Se dices 1. Illud, quod
est calidum, vel est elementum
ignis, vel constat ex elemento
ignis; Sed Cælum est calidum;
de Sole enim, qui est pars Cæ-
li, dicitur Psal. 18. *Nec est,
qui se abscondat à calore eius:*
ergo Cælum, vel est ignis, vel
mixtum ex elemento ignis. 2.
Accidentia Cæli sunt eiusdem
speciei cum accidentibus cor-
porum mixtorum; ut patet de
quantitate, raritate, & motu
locali: ergo idem dicendum de
substantia Cæli. 3. SS. PP. do-
cent Cælos ex materia aquæ
esse compositos; Solem verò,
& Lunam esse naturæ igneæ;
ergo sunt mixta. 4. Si pars Cæ-
li poneretur in Terra, vel mo-
veretur sursum, & sic esset ig-
nis, aër, vel aqua; vel quies-
ceret, & sic esset Terra; ergo
idem.

4 Resp. ad 1. dist. mai.
quod est calidum formaliter,
conc. virtualiter, neg. mai. &
min. quamvis enim sensu non
possimus cognoscere, Solem

esse tantum virtualiter calidum; possumus tamen hoc ratione deducere; quia in hyeme, cum est nobis vicinior, minus calefacit, quod de igne verificari non potest. Ad 2. dist. ant. Accidentia generica, conc. specifica, & propria, neg. Ad 3. respondent *aliqui apud S. P. Aug.* lib. 2. de Gen. ad lit. cap. 4. nomine *Cælorum*, supra quos in Scriptura dicitur esse aquam, intelligi aërem; in quo sunt nubes, quæ continent aquam propter pluviam, quam sententiam dignissimam iudicat *idem S. P. Aug.* Vel nomine *aquarum* intelligi virtutem productivam humiditatis, & frigiditatis. Ad 4. dicitur, quod sicuti si ascenderet super aquam, non esset aqua; ita si ascenderet super aërem, & ignem, iam non esset nec aër, nec ignis. Si autem quiesceret, esset ex defectu motoris, & defectu figuræ, non autem defectu, naturalis aptitudinis.

§. II.

Quædam quæ sita examinantur.

5 **Q**Uæres 1. an Cœli componantur physice ex materia, & forma? Resp. cum communi sententia Cœlum ex materia, & forma physica verè,

& realiter componi. Probatum ex P. Aug. qui lib. 1. de Gen. ad lit. cap. 14. supra illa verba *Sap. 25. qui fecisti Mundum ex materia informi*; inquit de hac informi materia, dando ei speciem visibilem Cœlum, & Terram à Deo factam fuisse: ergo Cœlum, physice ex materia, & forma componitur. Rursus. Nulla substantia potest dici corpus nisi materia, vel forma, vel compositum ex materia, & forma: Sed Cœlum non est materia; quia ab adversarijs excluditur; neque forma; quia aliàs foret spirituale; forma enim separata à materia spiritualis est: ergo si Cœlum est corpus, restat quod sit compositum ex materia, & forma.

6 Sed dices, quod constat ex materia, & forma, est corruptibile; nam materia, ut dicitur 7. met. est id, per quod res potest esse, & non esse; id est generari, & corrumpi; Sed Cœlum non est corruptibile: ergo non constat ex materia, & forma. 2. Si Cœlum constaret materia, & forma, non indigeret ab intelligentia moveri; quia eius forma esset principium motus; esset enim natura, quæ principium motus definitur; Sed conf. est falsum: ergo & ant. Resp. ad 1. dist. mai. quod constat ex materia habente annexas qualitates contrarias,

ex quibus resultat privatio, conc. materia enim hoc modo sumpta, est id, per quod res potest esse, & non esse; non habente annexas qualitates contrarias, neg. Ad 2. neg. seq. nam forma aliquandò est principium passivum sui motus; idest principium aptum ad recipiendum illum motum; v.g. talis sonus dicitur naturalis tali chorda, quæ tamen indiget à manu moveri, vt talem sonum producat.

7 Quæres 2. an Cælum sit incorruptibile? Resp. affirmative; quia Psalm. 148. de Cælis dicitur: *Statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi.* Gen. 1. Cælum vocavit Deus *firmamentum*; quod sic vocatum fuit, inquit S. P. Aug. lib. 2. de Gen. ad lit. cap. 10. *Non propter stationem, sed propter stabilitatem suam.* Sed si Cælum fuisset corruptibile, non esset stabile: ergo &c. Rursus. Cælum nequit suscipere peregrinas qualitatum impressiones; idest qualitates contrarias: ergo nec est corruptibile. Ant. probatur ab AA. ex eo, quod solum illud, cui competit motus contrarius, potest suscipere impressionem contrariarum qualitatum. Ideo namque elementa, & ex elementis mixta possunt affici contrarijs qualitibus, quia ipsis competit mo-

tus sursum, vel deorsum, qui sunt contrarij. Sed Cælo competit motus circularis, cui nullus motus contrariatur: ergo non potest suscipere peregrinas qualitatum contrariarum impressiones, & sic non est corruptibile.

8 Sed dices 1. quod mensuratur tempore quoad substantiam, est corruptibile; quia tempus est mensura corruptibilium: Sed Cælum mensuratur tempore; quia quidquid movetur tempore mensuratur, Cælum autem movetur, vt constat; ergo Cælum est corruptibile. 2. Habens virtutem finitam nequit durare tempore infinito: Sed Cælum habet virtutem finitam: ergo nequit durare tempore infinito; & sic est corruptendum. 3. Habens contrarium est corruptibile: Sed Cælum habet contrarium; quia movetur duobus motibus contrarijs, scilicet ab Oriente in Occidentem, & ab Occidente in Orientem: ergo idem. 4. Cælum constat ex materia eiusdem speciei cum materia sublunarium: ergo etiam ex quantitate eiusdem speciei cum quantitate sublunarium: Sed quantitas sublunarium recipit qualitates contrarias; ergo & quantitas Cæli.

9 Resp. ad 1. neg. min. nam motus primi mobilis est

mensura omnium aliorum motuum, non tamen mensurat esse aliorum orbium inferiorum; quia hoc est æviternum; motus autem, & substantiam rerum sublunarium mensurat.

Ad insertam prob. dist. quid movetur ad esse, mensuratur tempore quoad esse, sicut quidquid movetur ad ubi, mensuratur quoad ubi, conc. quidquid movetur ad ubi, mensuratur tempore quoad esse, neg.

Ad 2. neg. mai. quia virtus ad durandum tempore infinito est finitatemate infinite, quæ non repugnat creaturæ.

Ad 3. dist. mai. Habens contrarium ad esse simul, & ad ubi est corruptibile, conc. tantum ad ubi, non ad esse, neg. ad prob. min. dist. Cælum movetur duobus motibus contrariis, & uterque est naturalis, neg. & unus est naturalis, alter vero violentus, conc. Igitur motus violentus, cum sit ab extrinseco non supponit qualitates in materia, disponentes illam ad expulsionem formæ præcedentis, & ad introductionem alterius: ergo ex talibus moribus contrariis corruptio Cælorum non potest inferri. Ad 4. Resp. quod sicut materia Cæli, etsi sit eiusdem speciei cum materia sublunarium non potest recipere qualitates contrarias, quia at-

ficatur forma Cæli causantem qualitates non habentes contrarium, sic etiam si habeat quantitatem eiusdem speciei cum quantitate corporum sublunarium, quod ut falsum admittimus, adhuc Cælum esset incorruptibile propter eandem rationem. Plura Scripturæ loca, quæ contra istam assertionem opponi possunt, soluta manent supra, quæst. 2. §. 2. in fine.

10 Quæres 3. an Cælum sit animatum? Resp. cum communi Catholicorum sententia contra Platonicos existimantes Universum Mundum esse maximum animal, & per consequens orbis coelestes, Cælum nulla penitus anima, sive vegetativa, sive sensitiva, sive rationali esse animatum. Probat ex P. Aug. pluribus in locis, & præcipue tom. 6. lib. de duabus animabus contra Manichæos; ubi ait, muscam esse Sole præstantiorem, quia animam habet. Ergo sentit de Sole animam non habere. Sed idem sentiendum de alijs Cælis, cum isti non sint Sole præstantiores: ergo nullum Cælum animatum est. 2. Sententiam oppositam fuisse damnatam habetur in *Summa Conciliorum*.

3. Cælum est quintum corpus simplex distinctum genere ab elementis, & à mixtis ex

Elementis: ergo nulla anima est animatum. Ant. constat ex dictis supra §. 1. huius quæst. conseq. pobr. distinctum à genere animatorum nulla anima informari potest: sed Cælum si est quintus corpus distinctum genere à mixtis ex elementis, distinguitur à genere animatorum: Ergo, &c. Mai. est certa, nam quia lapis distinguitur genere ab animatis, nulla prorsus anima informari potest, mi. etiam constat, quia omnia corpora animata, sunt mixta. 4. Cælum caret organis ad animatum officia inservientibus; est enim corpus diaphanum homogeneum, constans ex partibus eiusdem rationis, & sic nullas potens elicere operationes vitales: Ergo nisi frustra ponatur anima in Cælo, nullo modo potest Cælum esse animatum.

11 Sed obicies 1. ex Scriptura, nam Psalm. 113. habetur: *Qui facit Cælos in intellectu.* 2. Psalm. 18. legitur: *Cæli enarrant Gloriam Dei:* & Psalm. 148. *Laudate eum Sol, & Luna;* & Psalm. 32. *Audite Cæli, quæ loquor;* & Iob 38. *Cum laudarent me Astra matutina;* sed hæc non competunt nisi entibus animatis anima intellectiva: Ergo Cæli sunt animati. 3. Corpus nobilius debet constare ex forma nobiliori, quæ

abs dubio est vitalis: sed Cælum est corpus nobilius quolibet corpore sublunari cum insuat in omnia sublunaria: ergo debet habere formam nobiliorum, & vitalem, & sic erit animatum. 4. Cælum est causa aliquorum animatum: ergo est animatum. Conseq. pat. quia solum, quod est animatum, potest continere, & producere aliud animatum. ant. Etiam est certum; nam iuxta Phil. Sol, & homo generant hominem; & per se solum producit viventia, quæ ex putri materia generantur. 5. Inanimata in suo centro, seu in sua sphaera semper quiescunt; ut constat de elementis, quæ non moventur nisi extram suam sphaeram: Sed Cæli nunquam quiescunt, sed moventur semper in suo centro: Ergo sunt animati, & viventes.

12 Resp. ad 1. Quod vel nomine *intellectus* intelligitur sapientia, qua Deus condidit Cælos; vel ipsi Angeli assilentes, & motores Cælorum: Vel ut docet P. August. lib. 20. de Civit. Dei, cap. 24. nomine *Cælorum* intelliguntur Apostoli, vel Doctores, vel Homines Iuxti. Ad 2. dicitur nomine *Cælorum* significari Angelos, & Animas Beatas; vel Homines Sanctos. Vel dicitur *Cælos, Solem, Lunam, & Astra enar-*

rare Gloriam Dei, quatenus excitant nos in laudem Dei. Vel, dicitur, quod sicut in eodem Psalm. invitantur ad laudandum Deum, *Abyssi, Ignis, Grando, Nix, Glacies, Montes, & omnes, Colles, &c.* quin ex hoc inferatur esse animata; sic a pari de Cœlis. Ad 3. ommissa mai. dist. min. Cœlum est corpus nobilius quoad modum habendi formam, quam habet incorruptibiliter, conc. min. quoad formam absolute, neg. min. diximus enim ex P. Aug. muscam quoad formam esse nobiliorem Cœlo. Ad prob. infert. dist. influit in sublunaria aliquas qualitates, quas continet, & quibus Cœlum est nobilius, conc. influit tanquam causa principalis ipsas formas animatas, neg.

Ad 4. eodem modo dist. ant. est causa principalis per se productiva animatorum nego; instrumentalis, quæ virtute intelligentiæ ipsum moventis producit animata conc. sicut enim semen animalis, quia tantum producit animal, vt instrumentum, non est animatum, nec nobilius animali producto; ita à pari. Ad 5. dist. mai. inanimata, quæ moventur à centro, & ad centrum, in sua sphaera quiescunt, conc. sunt enim in termino sui motus, in quo motus debet cessare; inanimata,

quæ moventur circa centrum, vt sunt Cœli, nego; nam terminus motus circularis, qui Cœlis competit, non attenditur à sphaera, sicut attenditur in motu à centro, & ad centrum, sed attenditur à sectione circuli, vel à cessatione moventis, vt per se patet.

QUÆST. II.

QUINAM SIT NUMERUS
Cœlorum?

§. I.

Ponitur resolutio quæstionis.

I **N** hac quæst. non est vna Philosophorum opinio; quidam enim volunt, vnum tantum esse Cœlum, in quo omnia sydera continentur. Alij, vt Basilidiani teste S. P. Aug. lib. de Hæres. num. 3. dixerunt Cœlos esse trecentos sexaginta quinque, quo dierum numero annus componitur. Alij tres tantum Cœlos admittunt, firmamentum scilicet, in quo sunt Stellæ fixæ; Cœlum Lunæ, & Solis. Alij demum octo, septem pro septem Planetis, quorum primum, & nobis proximum est Cœlum Lunæ, secundum Mercurij, tertium Veneris, quartum Solis, quin-

quintum Martis, sextum Iovis, septimum Saturni, & ultimum Firmamentum; quod apud illos primam mobile dicitur, eò quod suo motu cæteros omnes rapit ab ortu ad occasum. Ideò talem numerum Cælorum statuerunt, quia octo diversos motus in eis agnoverunt, septem nimirum proprios Planetis, & octavam propriam firmamento. Adverterant enim Planetas non servare eundem motum, nec eodem modo distare, tum inter se, tum à Stellaris fixis.

2 Communior tamen sententia docet dari undecim Cælos, octo videlicet iam enumeratos, & nonum Cælum, quod dicitur *Cristallinum*, vel *Aqueum*, quodque motu proprio movetur ab Occidente in Orientem, super Polos proprios; tota huius Cæli revolutio completur quadraginta novem millibus annis; quapropter *magnus annus Platonis* appellata est. Decimum Cælum vocatur primum mobile, quod motu naturali movetur ab Oriente in Occidentem, & ab Occidente redit ad Orientem spacio viginti quatuor horarum, & hoc motu secum trahit omnes alios Cælos inferiores, sitque hic motus super Polos Mundi. In hoc motu cum sit semper uniformis, & regu-

laris consistit tempus sumptum pro mensura tam motuum, quam rerum mobilium, ut dictum est in Phil. lib. 4. quæst. 5. num. 12. Sunt ergo Cæli mobiles decem, propter decem diversos motus, quos in eis communior sententia agnoscit, quibus si addatur Empyreum, undecim inveniuntur.

Hoc undecimum Cælum, quod est sedes Dei, & Beatorum, dicitur Empyreum à miro, quo fulgem splendore; dicitur immobile, & stabile, propter Beatitudinem, qua in eo fruuntur Beati; amplissimum, quia continet innumerabiles Spiritus, & post resurrectionem continebit multitudinem Corporum Beatorum; & tandem est supremum omnium, quia superat omnes dignitate, & perfectione. Licet existantia huius Cæli ratione naturali probari non possit, nec ullus sit Sacræ Scripturæ, locus qui apertè declaret, tamen negare Cælum Empyreum maximè temerarium esset, eò quod omnes Theologi cum Magistro 2. sent. dist. 2. nec non omnes Catholici illud admittant.

3 Sed objicies 1. D. Christost. hom. ad Populum Antiochenum, docet Cælum esse immobile, & fixum; Solem verò, & Astra continuo moveri: Er-

go sentit vñm tantum esse Cælum. 2. Apost. 1. Corinth. 12. dicit se raptum fuisse vsquè ad tertium Cælum, seu in Paradysum: Ergo ex Apost. non sunt; nisi tres Cæli. 3. Motus correspondentes Cælis superioribus sydereis, in quibus nullæ Stellæ, vel Altra inveniuntur, nulli naturæ vsui deserviunt: Ergo tales Cæli non sunt admittendi. 4. Si Planetæ haberent proprium Cælum, deberet illud Cælum moveri, vt Planeta ille moveretur; & sic tam ingens machina septimi Cæli deberet moveri, vt moveretur Saturnus, qui in quantitate molis magis exceditur à sua sphaera, quam gutta maris excedatur ab Oceano: Sed est incongruum Divinæ Sapientiæ, quòd ordinasset totum Oceanum movendum esse ad movendam vnâ aquæ guttulam: Ergo, &c.

4. Resp. ad 1. D. Chriost. nomine Cæli intelligere Cælum Empyreum, quod immobile, & fixum est. Vel dic Cælum esse immobile, & fixum per ordinem ad centrum; ita vt dum movetur, pars superior Cæli non magis appropinquet Terræ, quàm pars inferior. Ad 2. dic. nomine primi Cæli intelligi spatium illud, quod mediat inter Terram, & Cælum Lunæ; pro secundo verò totam

illam machinam globosam comprehendentem omnes sphaeras Cælestes; pro tertio denique Cælum Empyreum, ad quod raptus fuit D. Paulus: ita docet D. Thom. 2. 2. quæst. 185. ad 3. & 4. Vbi ait Cælum Empyreum dici tertium Cælum respectu Cæli aërei, & syderei. Ad 3. dic eodem modo necessarios tales motus ad generationes rerum, sicut necessarij sunt motus proprij correspondentes Orbibus ipsi Firmamento inferioribus. Ad 4. dist. mi. si illa guttula deberet influere in totam hanc molem sublunarem, sicut debet influere Saturni Stella, neg. nam sapientia infinita debuit providere quibuscumque huius Mundi elementaris necessitatibus; secus, conc.

§. II:

Quædam dubia breviter dissolvuntur.

5. **Q**uæres 1. an Cæli specie inter se distinguantur? Resp. quod corpora cælestia specificè inter se distinguantur; quod etiam dicendum est de Stellis, quæ sunt in diversis Cælis; Stellæ autem fixæ, quæ sunt in eodem Cælo differunt inter se specificè accidentaliter. Probatur

ter prima pars. Nam diversitas specifica corporum cælestium oritur à diversitate specifica formarum: Sed Cæli constant formis specificè diversis: Ergo, &c. Probatur min. Nam Cæli constant virtutibus sibi proprijs, quibus constituuntur causantes effectus specie diversos, ita vt effectus ille, qui causatur à Cælo Lunæ non possit causari à Cælo Solis: Sed diversitas specifica effectuum sic sumpta arguit diversitatem specificam virtutum, aut proprietatum, quæ non minùs arguunt distinctionem specificam formarum: Ergo Cæli constant formis specie diversis.

Ma. quæ sola indiget probatione, est communis inter Astronomos, & Astrologos; nam vt ipsi docent Cælum Saturni generat p'umbum, Cælum Martis ferrum, Cælum Iovis flammum, Cælum Solis Aurum, Cælum Veneris Cuprum, seu æs, Cælum Mercurij Argentum vivum, Cælum Lunæ Argentum. Rursus Cælum stelliferum ob diversarum constellationum imagines, quas habet, capiat ea, quæ habent diversas figuras; Cælum Crystallinum causat motum materiæ ad formam, & formæ ad materiam; primum mobile causat esse in omnibus; hi duo Cæ-

li semper vniformiter causant, qui Stellæ, à quibus diffinitas sumitur, non habent, vt aiant Astroligi communiter. Denique Cælum Empyreum causat summum splendorem, & dicitur Cælum igneum, & ardens non quidem à calore, & ardore, sed ab excessu splendoris, id notat Noster Beatus Agid. in Hexam, part. I. cap. 10. & 11. Sed hæc omnia sunt effectus specie diversi inter se: Ergo corpora Cælestia ex se causant effectus specificè diversos; ac proinde specificè inter se distinguuntur.

6 Secunda pars conclusæ probatur; nam quando duplex totum specificè distinguuntur, pars integralis vnus distinguitur specificè à parte integrali alterius; hoc patet in pede hominis, qui specificè differt à pede Leonis, quia Homo, & Leo specificè differunt: Sed Cæli sunt corpora specie diversa: Ergo, & Stella, quæ vt pars integralis est in vno Cælo, distinguitur specificè ab Stellis, quæ sunt in alijs. 3. Pars probatur. Nam Stella fixæ, quæ sunt in Firmamento tantum differunt penes maiorem, vel minorem spissitudinem, & densitatem, quo fit, vt aliæ sint alijs densiores, aliæ alijs rariore, habeantque

diversas figuraciones ; informantur tamen vna , & eadem forma substantiali à quâ sumitur vnitas specifica : Ergo solum differunt specificè accidentaliter.

7 Quæres 2. an Cæli differant in perfectione , ita vt superius sit perfectius inferiori? Resp. affirmativè , & probatur ; nam res quò superior est , eò magis participat de spiritualitate , eiquè magis appropinquat : Ergo est essentialiter perfectior : quâ propter Cælum crystallinum , quia habet partes rariores , quàm octava sphaera à nobis non videtur ; vndè est spiritualius , & perfectius alijs orbibus sibi inferioribus.

8 Dices. Sol est perfectior cæteris Astris ; est enim princeps lucis , fons vitæ , moderator orbis , habetquè influxus efficaciores in hæc inferiora : & tamen Cælum Solis non est superius omnibus Cælis : Ergo Cælum superius non est perfectius inferiori. 2. Cælum Saturni , est superius Cælis aliorum Planetarum ; & tamen eius influxus est summæ malignitatis ; quâ propter ab *Astrologis* vocatur *infortunio maior* ; sed Cælum perfectius debet habere benigniores , & perfectiores influxus : Ergo idem.

9 Resp. ad 1. Solem perfectiorem esse cæteris Astris

quoad nos , quia eius influxus est magis proporcionatus ad conservationem nostræ vitæ. Dicitur autem princeps lucis , fons vitæ , moderator Orbis , ac efficaciores influxus habere in hæc inferiora ; quia eius lux est crassior , spissior , & densior , quæ idèò magis congruit vitæ nostræ , quæ magnam habet annexam crassitiam , & spissitudinem. At verò lux aliorum Astrorum est rarior , & immaterialior , ac proindè perfectior , quia minus habet de materialitate , & magis appropinquat spiritualitati , quæ minus congruit nostræ vitæ , cui vnus cibus potest esse magis proporcionatus , quam alter cibus ; quamvis iste secundum se sit perfectior. Ad 2. dist. quoad 2. part. Cælum Saturni habet influxus malignos , secundum se , neg. prout malè afficiuntur ab aspectibus contrarijs aliorum Planetarum , conc. Sicuti vnus cibus secundum se est salubris , affectus tamen aliquo humore contrariæ qualitatis fit nobis malignus , vel in pœnam , vel in aliud bonum , quod nostra hebetudo , & tenuitas percipere non valet ; sic contingit in influxu Saturni.

10 Quæres 3. an Cæli sint solodi , vel fluidi ? Resp. Cælos solidissimos esse ; habetur enim

enim Iob 37. *Tu forsan cum eò fabricatus es Cælos, qui solidissimi, quasi ære fusi, sunt.* Rursus: Cæli nullas omnino pati possunt peregrinas impressiones secundum Phil. non enim possunt alterari, & corrumpi, nec per consequens partes eorum dissiungi: Sed omni fluido possunt hæc omnia evenire: Ergo Cæli non sunt fluidi, sed solidissimi.

II Sed objicies 1. Si Cæli essent solidi, sequeretur, quod Astra moverentur simul cum suis Orbibus: sed hoc est inconveniens, quod tam magnum corpus moveatur ob tam parvam partem: Ergo Cæli non sunt solidi. 2. Visi fuerunt plures Cometæ in Cælo sydereo supra omnes Planetas: Ergo Cælum sydereum est fluidum; quia debet locum cedere his novis corporibus, quæ in ipso generantur: Immo debet esse corruptibile; alias in ipso non posset fieri nova generatio. Resp. ad 1. neg. min. moventur enim, nedum, ut moveant Astrum, quod est eis affixum, sed etiam ad bonum universi, cuius conservatio ex illorum motibus pendet. Ad 2. neg. ant. Cometæ enim generantur in aëris Regione, etiam si appareant esse in Cælo sydereo, ut dicemus infra. Nec mirum est, quod videantur exi-

tere in Cælo sydereo; nam sicut edificia magno etiam intervallo disiuncta, ob distantiam videntur coniuncta; sic Cometæ ob nitidam distantiam videntur esse in vno loco, in quo non existunt.

QUÆST. III.

UTRUM COELUM
moveatur ab intelligentia?

§. I.

*Sententia communis eligitur
& probatur.*

I **P**ostquam egimus de numero, & de quidditate Cælorum, nec non de quibusdam eorum proprietatibus; nunc agimus de eorum motu, qui etiam si sit circularis; dubium tamen est à quo Cæli circulariter moveantur. Circa quod quidam senserunt, Cælos à se ipsis moveri, non ab alio. Alij asseruerunt, non ab Angelis Sanctis, sed à solo Deo moveri. Communis tamen Sententia, cui subscribimus, docet Cælos moveri ab intelligentia assistente.

2 Probatur 1. ex illo Iob 9. *Sub quo curvantur, qui portant Orbem;* id est Angeli qui

movent Orbes Cælorum, vt exponunt plures Interpretes. Et Luc. 21. dicitur, quod post diem Iudicij *virtutes Cælorum movebuntur*; id est Angeli definent movere Cælos. 2. S. P. Aug. lib. 8. de Gen. ad lit. cap. 24. docet, quod *natura ordo sic possit, vt Angelis subdita sit omnis natura corporea, &c. moventur autem eius (nempe Dei) imperio Deo non temporaliter moto; nec ita vt ab eius contemplatione resiliant, aut defluant, sed simul eum sine loco & tempore contemplantur; & eius in inferioribus iussa perficiant moventes se per tempus, corpus autem per tempus, & locum, quantum eorum congruit actioni.* Ex quibus sic: ordo partium vniuersi exigit, vt pars superior moveat inferiorem: Sed Angelus, cum sit spiritualis est Cælo superior: Ergo Angelus movet Cælum.

3. Nullum corpus inanime in sua sphaera potest se ipsum movere; nam quælibet res in suo centro, vbi habet terminum sui motus, quiescit: Sed Cælum est corpus inanime; & est in sua sphaera, quia est in loco sibi naturaliter debito: Ergo Cælum nequit se ipsum movere. Sed nec Deus solus immediate movet; quia iuxta P. Aug. ordo naturæ poscit, vt Angelis *Sanctis subdita sit omnis natura*

corporea: Ergo Cæli moventur ab intelligentia.

3 Sed obieciēs 1. Psal. 18. de Sole dicitur; quod *exultavit, vt Gigas ad currendam viam*: Sed currere importat motum ab intrinseco factum: Ergo Cælum movetur motu ab intrinseco. 2. Potuisset Deus ab initio, quando creavit Cælum, ipsi imprimere impulsum ad motum, qui durasset vsquē ad Mundi finem: Ergo ex eò quod Cælum nequeat se ipsum movere, non rectè inferitur, quod ab intelligentia moveatur.

3. Assignare Angelum Cælo est ipsum ita alligare, vt non possit, nec descendere in terram, nec Emphyreum ascendere; sed hoc nimis præiudicat excellentiæ, & beatitudini Angelorum: Ergo Cælum non movetur ab Angelo. 4. Si Angelus Cælum moveret, liberè illud moveret, & ideò posset desistere à movendo, vel velocius, vel tardiùs movere; quod perturbaret ordinem vniuersi: Ergo, &c.

4 Resp. ad 1. cum P. Aug. super eundem Psalm. quod omnia, quæ ibidem narrantur, figuratè dicuntur de Domino Nostro Iesv Christo. Ad 2. dist. ant. Potuisset iuxta ordinem alteriùs providentiæ, quæ partes vniuersi aliter dispositisset, ita vt inferior non subdo-

retur superiori in movendo, conc. iuxta ordinem huius providentiæ, neg. Ad 3. dist. ma. Ut non possit mente descendere terras, & ascendere Empyreum, neg. nam vt docet P. Aug. vbi supra, non desistit à contemplatione Dei, & à cognitione intuitiva omnium creaturarum existentium. Ita, vt non possit descendere secundum substantiam, transeat; hoc enim non præiudicat eius beatitudini, & felicitati; quia non impedit Dei visionem. Ad 4. neg. assumptum; nam Angeli movent Cælos ex Imperio Dei, cuius iussa instringensibiliter implent; sunt enim in Ministerium missi, quod significat hoc nomen *Angelus*.

§. II.

Quibusdam quaeritis fit satis.

5 **Q**Uæres 1. an motus circularis fit Cælo naturalis?

Resp. motum circularem esse Cælo naturalem, tum ratione ipsius motoris; tum etiam ratione ipsius mobilis. Probat; nam motus, qui competit corpori per ordinem ad proprium illius motorem, est illi corpori naturalis; sicut motus

qui competit corpori animato per ordinem ab ipsam animam est ei naturalis: Sed motus circularis competit Cælo per ordinem ad proprium illius motorem; causatur enim ab Angelo, qui est proprius motor, & quasi anima ipsius: Ergo motus circularis est Cælo naturalis ratione ipsius motoris. 2. Pars probatur. Cælis non convenit levitas, ratione cuius convenit corpori motus à centro: Nec convenit eis gravitas, quia non moventur ad centrum: Ergo solum potest eis competere motus circa centrum: sed hic est circularis: Ergo Solum motus circularis est Cælo naturalis ratione ipsius mobilis, quod propter eius rotunditatem, & figuram sphericam magis aptum est ad talem motum.

6 Sed objicies 1. Motus dicitur naturalis alicui subiecto, vel quia procedit à principio intrinseco efficienti; vel quia est conformis inclinationi naturali ipsius subiecti; sed nullo ex his modis competit Cælis motus circularis: Ergo, &c. 2. Ex eo quod virtus activa ponatur in Angelis, sequitur quod inclinatio passiva sit superflua in Cælo: Ex eo enim quod Angelus habeat virtutem activam, potest Cælum movere, etiamsi Cælum non habeat inclinationem passivam: Ergo

Ergo idem. 3. Si præter inclinationem passivam non admitteretur virtus activa, nunquam sequeretur effectus: sed in Cælo non est virtus activa motus circularis: Ergo nequè virtus passiva. 4. Ex motibus quibus terra à fossoribus elevatur, sequitur bonum univèrsi, & quam plurimæ generationes; & tamen nemo diceret, quod talis motus sit terræ naturalis: Ergo quamvis ex motu Cæli sequatur bonum univèrsi, non exinde infertur, quod sit Cælo naturalis.

7 Resp. ad 1. neg. minor. quoad 2. part. Nam sicut Angeli dicuntur naturaliter movere Cælos, quia habent virtutem proximam activam illos movendi; ita Cæli dicuntur naturaliter moveri, seu habere inclinationem ad motum circulare; quia habent aptitudinem proximam ad recipiendum in se ipsis talem motum, ob figuram orbicularem, quæ, ut notum est, ad talem motum inclinatur. Ad 2. neg. ant. Nam suavitas ordinis univèrsi postulat, ut principio activo correspondeat potentia passiva. Sicut enim motus generationis in sublunariis petit virtutem activam in agente, & inclinationem passivam in passivo; multò magis motus circularis in Cælo, quod est primum natu-

ræ opus; aliàs non ita elucere suavitas ordinis univèrsi in Cælis, ac in sublunariis. Ad 3. dist. mai. si non admitteretur virtus activa, vel in re mota, vel in movente, nunquam sequeretur effectus, conc. tantum in re mota, neg. Ad 4. neg. consequ. Nec ratio cur motus Cæli sit naturalis est, quia ex illo sequitur bonum univèrsi, ut falsò quidam imaginantur; sed quia in eis adest ob figuram orbicularem capacitas, & aptitudo proxima ad motum circulare; terra non habet capacitatem proximam ad motum sursum; unde licet motus sursum non sit terræ naturalis; bene verò motus circularis Cælis.

8 Quæres 2. An cessante motu Cæli cessaret motus sublunarium? Resp. cum communi Thomistarum sententia, quod cessante motu Cæli cessarent etiam omnes motus materiales horum inferiorum. Hęc conclusio expressè defenditur à N. B. Ægid. & probatur. Nam agentia subordinata alicui agenti superiori, nequeunt agere, nisi ut mota ab agente, cui subordinantur: sed omnia sublunaria in suis motibus materialibus motui Cæli subordinantur: Ergo cessante motu Cæli nequeunt sublunaria moveri. Mai. nulla indiget probatione.

stone. Min. etiam est certa; quia alias non salvaretur perfectio vniversi, quæ ex ordine, & subordinatione partium desumitur. Rursus ex B. Ægid. in Epist. ad Rom. lect. 26. in tantum post diem Iudicij cessabit alteratio elementorum, & omnis mutatio sublunarium; in quantum Cælum quiescet, & cessabit motus primi mobilis, & non erit amplius tempus, quod in motu primi mobilis fundatur; ac per consequens non poterit dari mutatio temporalis, quæ necessario tempus exigit: Sed sublunaria sunt temporalia: Ergo cessante motu primi mobilis, motus sublunarium cessabit.

9 Sed objicies 1. Cæli possunt concurrere ad actiones horum inferiorum absquè motu: Ergo cessante motu Cæli, possunt hæc inferiora moveri. Probat ant. In Cælis dantur aliæ qualitates præter motum, quibus influunt in hæc inferiora: Ergo cessante motu Cælorum per illas qualitates influent. 2. Nihil magis ridiculum videtur, quod si Sole stante ignis stupæ applicatus non combureret: Ergo idem. 3. Ad hoc, vt aliquod corpus influat in aliud aliquam qualitatem, non oportet, quod moveatur localiter; vt patet in Magnete, qui immotus trahit ferrum localiter: Ergo Cælum

quod est corpus magis perfectum, vt influat in sublunaria non indiget moveri localiter.

10 Ad 1. Resp. neg. ant. Ad eius probationem dist. ant. quibus influunt in hæc inferiora per motum primi mobilis, conc. secluso tali motu. neg. Igitur cessante motu primi mobilis, virtutes Cælorum inferiorum non possunt in sublunaria deferri. Ad 2. dic, quod si Sole stante, quiesceret etiam primum mobile, tunc ignis applicatus non combureret; quia omnes motus horum inferiorum iuxta cursum naturæ regulantur, & causantur à motu primi mobilis, quo cessante rationabilius dicitur, quod ignis non combureret; sicut si Deus suspenderet suum concursum nulla combustio fieret. Ad 3. dist. ant. Si illud corpus sit primum movens simpliciter, à cuius motu omnes alij motus dependent, neg. Si non sit primum movens, conc. Motus localis ferri non dependet à motu locali magnetis; & ideo magnete immoto potest ferrum moveri localiter.

11 Quæres 3. An Cælum per lucem, vel per motum producat calorem in sublunariis? Resp. Cælum nedum per lucem, sed etiam per motum causare calorem. Probat 1.

pars huius asserti ; quia experientia docet lucem Solis calefacere ; immò lucis , aut radiorum reflexione ignem generare aliquando. Rursus Phil. observavit noctem plenilunij tepidiorem esse , ob maiorem lucem Lunæ , quæ idèò magis calefacit ; ergo Cœlum per lucem producit calorem. 2. Pars probatur ex Mag. P. August. lib. 2. de Gen. ad lit. cap. 5. docente : *Stella tantò ardentior esse deberet , quantò sublimior Cœlo rapitur , &c. Quæ autem celerius , utiquè ferventius , &c. calorem maiorem debet Cœlo concitatore concipere.* Quibus verbis clarè edocemur motu calorem produci. Quod etiam colligitur ex percussione duorum corporum. Insuper ex motu animalium , quò maiorem calorem concipiunt ; sicut ex longa quiete intrigidantur. Ergo Cœlum per motum producit calorem.

12 Sed objicies contra utramquè partem. Si lux sua virtute calorem produceret , sequeretur , quod omnia corpora lucida calefacerent ; sed hoc est falsum ; quia aliquibus Astris , licet lucidis tribuitur vis intrigidandi ; ut constat de Stella Saturni , quæ in omnium sententia frigidissima dicitur , ut testatur S. P. Aug. ubi supra ; Ergo Cœlum per lucem

non causat calorem. 2. Nullus diceret , quod motus ad locum , quò lignum movetur ad ignem , sit causa ignefactionis , sed quod tantum sit conditio : sed motus primi mobilis est motus ad locum : Ergo non est causa caloris. 3. Ferrum motum fortiter super lignum calefacit per impulsam vehementem : Ergo non per motum.

13 Resp. ad 1. dist. mai. Omnia corpora lucida calefacerent , si non afficerentur qualitatibus potentioribus intrigidandi , conc. fecus , neq. Igitur quamvis Stellæ habeant virtutem calefaciendi per lucem ; attamen , quia aliquibus adiacent qualitates potentiores causativæ frigiditatis ; idèò ab illis impediuntur , ne calorem producant. Ad 2. dist. min. Est motus ad locum influens omnem motum in omnia corpora mobilia , conc. non influens , neg. Licet motus localis sublunarum , cum non sit causa universalis omnium motuum , non influat in omnes motus eorum ; attamen motus localis primi mobilis , est causa universalis omnium motuum sublunarium ; & idèò in illos influat. Ad 3. neg. conseq. Quia ille impulsus vehemens , nihil aliud est , quàm
motus.

§. III.

De naturis, motibus, & numero Stellarum; ubi de earum magnitudine, & de Galaxia, & Eclypsi.

14 **H**ucusquè egimus de natura, motu, & numero Cælorum, nunc agendum restat de his, quæ in titulo continentur. Diximus in superioribus Stellas omnes esse eiusdem naturæ cum suis Orbibus; & solum differre ab alijs partibus suorum Orbium, in quantum istæ sunt rariores, Stellæ verò densiores; & idèò magis retentiuæ, & receptiuæ luminis Solis; quæ propter à nobis videntur. Aliæ autem partes quia sunt rariores non incorporant, nec reberberant lucem, & idèò non videntur. Sic docèt N.B.Ægid. cum Astronomis. Ratio autem cur Stellæ sint eiusdem speciei cum suis Orbibus, est, quia Stellæ sunt fixæ in illis; & fixum in aliquo, est eiusdem naturæ cum illo.

15 Moventur Stellæ circulariter ad motum sui Orbis; sicut pars movetur ad motum totius; Orbes autem moventur ab intelligentijs assistentibus, vt supra dictum est. Stel-

las errantes esse septem iuxta septem Planetas, secundum quos desumuntur, manifestum est apud omnes. Numerus autem Stellarum fixarum Soli Deo est notus, iuxta illud Psal. 146. *Qui numerat multitudinem Stellarum, & omnibus eis nomina vocat*; non autem est notus homini; quapropter dixit Deus Abraham, Gen. 15. *Numeras Stellas si potes.*

16 Astronomi tamen mille, & viginti duas Stellas notaverunt, & in eis sex diversas magnitudines obseruarunt. Stellæ primæ, & maioris magnitudinis sunt quindecim, quarum quælibet continet terram centies septies, & ferè sextam eius partem. Stellæ secundæ magnitudinis sunt quadraginta quinque; quarum quælibet continet terram nonaginta vicibus, & vnam eius Octavam. Stellæ tertiæ magnitudinis sunt ducentum, & octo; quarum quælibet continet terram septuaginta vicibus, & quasi vnam quintam partem illius. Stellæ quartæ magnitudinis sunt quatuorcentum septuaginta novem; quarum quælibet quinquaginta quatuor vicibus continet terram. Stellæ quintæ magnitudinis sunt ducentum decem, & septem; quarum quælibet continet terram triginta quinque vicibus. Stellæ

sextae magnitudinis sunt quadraginta, & novem; quarum quaelibet continet terram decem, & octo vicibus.

17 Præter has Stellæ observarunt Astronomi alias quinque obscuras, quas *nebulas* vocaverunt; & alias novem obscuriores, quas *tenebras* appellaverunt. Post hæc agunt Astronomi de imaginibus, seu constellationibus de quibus, quia nimis nebulosis, & tenebrosis manum suspendimus; Agunt etiam de crassitudine vnius cuiusque Cœli; ex quâ facillè coniectari licet quanta sit distantia terræ à Firmamento; imò & à Cœlo Empyreo. Cæterùm ab his omnibus abstinendum censeo, tum, quia ferè omnes Authores Philosophi nil de tali distantia curant, tum etiam quia certitudo huius distantia à principio nimis dubio dependet, vt videri potest apud AA. & si à principio aliquantulum defectuoso, distantia terræ à Cœlo Empyreo computetur, error circa talem distantiam absdubio erit maximus; quare dicta curiositati sufficiant.

18 At vt promissis stemus sciendum est, quid sit *Galaxia*. *Galaxia* igitur, quam latini viam lacteam vocant; *Gala* enim Græcè significat *lac*, non est naturæ elementaris, & va-

porosæ, vt quidam putarunt; sed est naturæ Cœlestis, quia est pars densior alijs partibus Cœli, constat enim ex minutis, & innumerabilibus Stellis, ideò noctu à nobis videtur. Die autem, nec istæ, nec aliæ Stellæ maiores videntur; quia earum lumen vincitur, & contegitur à maiori lumine, quod est lumen Solis; sicut carbo ignitus ad Solis radios positus non videtur.

19 Eclipsis Lunæ aliquando evenit, sicut in Stellis fixis, quæ vt constat die obscurantur, & non videntur propter præsentiam luminis Solis, quod est maius; sic etiam Luna die obscuratur; sed in hoc sensu non loquimur. Aliquando in Astris contingit propter diametralem corporis Solaris, aut Lunarum interpositionem inter Astrum, & visum nostrum; & præter hoc, quia terra nobis semper Cœli medietatem occultat. In Luna verò accidit Eclipsis propter diametralem interpositionem terræ inter Solem, & Lunam; tunc enim umbra pyramidalis terræ transiens sphaeram Lunæ vsque ad sphaeram Mercurij pertingit; & tunc Luna privatur lumine Solis, non autem privantur Stellæ, quæ sunt supra sphaeram Mercurij, quia ad illas umbra terræ non pervenit. Accidit autem
Eclipsis

Eclypsis Lunæ, cum Luna opponitur Soli, sed non semper, quia non semper terra interponitur diametraliter.

20 Eclypsis autem Solis est interpositio diametralis Lunæ inter Solem, & visum nostrum, quod tantum in novilunio, nec tamen in omni potest contingere. Hinc arguit S. P. Aug. lib. 3. de Civit. Dei, cap. 5. Eclypsim Solis, quæ in morte Christi Domini contigit, non evenisse vi syderum, quia non fuit facta in fine Lunæ, sed in plenilunio; & facta fuit in omni terra, quapropter fuit miraculosa.

QUÆST. IV.

DE INFLUXU CÆLORUM.

An, & quomodo Cæli influant in hæc inferiora inanimata?

§. I.

Tota quæstio deciditur.

I **T**amet si agentes de motu Cælorum, quædam de eorum influxu dixerimus, tamen quæstionem hanc institimus, ut notitia influxus Cælestis distinctior habeatur. Circa quæsitam præfens voluerunt quidam, Cœlum so-

lum per lucem in hæc inferiora influere. Alij docent nedum per lucem, sed etiam per alias qualitates Cœlum influere in hæc inferiora inanimata. Qualitates istæ vocantur à N. B. Ægid. *rationes seminales*, secundum quas subdidit Deus Cœlo omnes sublunares creaturas. Hæc sententia est expressa in P. Aug. cum quo dicimus quod.

2 *Cœlum influit in hæc inferiora inanimata, non solum per lucem, sed etiam per rationes seminales, seu causales.* Probatur: ex eodem S. P. qui lib. 3. de Trinit. cap. 4. docet, quod, *corpora crassiora, & inferiora* (idest sublunaria) *per subtiliora, & potentiora* (idest Cælestia) *quodam ordine reguntur.* Rationem autem affert lib. 6. de Gen. ad lit. cap. 14. Vbi expressè statuit rationes seminales, seu causales, tanquam virtutes, quibus corpora superiora influunt in inferiora. At qui *rationum causalium, seu seminalium nomine*, nequit significari sola lux; quia rationes seminales pluralitatem, lux autem singularitatem important: Ergo Cœlum non influit in hæc sublunaria per solam lucem, sed etiam per alias rationes causales, seu seminales. 2. Eatenus causa æquivoca potest producere effectus diversæ speciei,

quatenus habet virtutes specie
diversas; ut patet in homine,
qui in tantum potest intelligen-
re, velle, sentire, ambulare, &c.
in quantum habet potentiam in-
tellectivam, volutivam, sensiti-
vam, ambulativam, &c. Sed
Cœlum est causa æquivoca, &
producit effectus specie diversos:
Ergo ultra lucem habet alias ra-
tiones feminales, seu virtutes
activas, quibus influit in hæc
inferiora.

3 Sed objicies 1. Philos.
nullam aliam qualitatem præ-
ter lucem concessit corporibus
cœlestibus: Ergo Cœlum non
influit per alias qualitates. 2.
Multi SS. PP. negaverunt Cœ-
los influere in hæc inferiora:
Ergo, &c. 3. Omne agens in-
tendit sibi assimilare passum ex
Phil. Sed Cœlum nequit sibi as-
similare sublunaria: Ergo idem.
4. Omne agens agendo repa-
ritur: Sed Cœlum non potest
pati, quia nequit recipere pe-
grinas impressiones: Ergo
idem.

4 Resp. ad 1. Phil. saltem
implicite docuisse sententiam
nostram: præsertim lib. 1. me-
theor. cap. 2. & lib. 2. de Gen.
& alibi. Vbi docuit, oportere
hunc mundum inferiorem esse
contiguum latioribus superiori-
bus, ut inde eorum virtus in
hæc inferiora descendat. Vel
dic, quod Philosophi authori-

tas non est tanti facienda, ut
SS. PP. doctrinæ, & rationi sit
præferenda. Ad 2. dic SS. PP.
Vel negasse Cœlo influxum à
Deo independentem, non au-
tem dependentem; vel negasse
influxum in liberum arbitrium.
Ad 3. dist. mai. Omne agens
univocum, conc. æquivocum,
ut est Cœlum, neg. Ad 4. dist.
etiam mai. Omne agens sublu-
nare, quod est corruptibile,
conc. Cœleste, quod est incor-
ruptibile, neg.

§. II.

Quædam dubia breviter exam-
inantur.

5 **Q**uaritur 1. an, &
quomodo viven-
tia generentur ex
putri materia ab influxu Cœle-
lesti? Circa hoc quæsitum, cer-
tum est apud omnes, Cœlum in-
fluere in generationem omnium
viventium materialium dispo-
nendo materiam, ex qua vel
educatur forma, ut in genera-
tione plantarum, & anima-
lium irrationabilium; vel in
quam inducatur forma per
creationem producta, ut in ge-
neratione hominis. Tota diffi-
cultas est, an influat immedia-
te in ipsam animam. Et quam-
vis omnes convenient in eo,
quod non influat in animam ra-
tiona-

tionalem, quæ quia est spiritua-
lis, & superioris ordinis, à so-
lo Deo creatur; nec in animas
animalium perfectorum, quæ
ex semine generantur; quia ea-
rum generatio refunditur in
causam efficientem, quæ semen
producit: attamen est maxima
difficultas de animabus, quæ ex
putri materia generantur, &
causam efficientem sublunarem
non habent. An scilicet gene-
ratio earum refundatur in Cœ-
lum tanquam in causam effi-
cientem principalem, vel instru-
mentalem?

6 Circa quam, quidam do-
cent Cœlum nullo modo attingere
productionem animalium,
quæ ex putri materia generan-
tur; nequè ut causa principalis,
nec ut instrumentalis. Huic sen-
tentiæ favent Scorus apud Pon-
cium, Fonsæca, Suarius, &
alij. Cæteri omnes docent Cœ-
lum instrumentaliter producere
animalia ex putri materia, non
autem principaliter. Cæterùm
ex his quidam volunt, Cœlum
tanquam instrumentum intelli-
gentiæ motricis illa producere.
Tribuitur D. Thom. qui tamen
I. part. quæst. 100. expressè
probat Angelos non posse esse
causas principales talium ani-
malium, quia illa non conti-
nent, nec formaliter, nec emi-
nenter, nec virtualiter, id ip-
sum docet N. B. Ægid. in 2.

dist. 7. quæst. 3. art. 1. & alij
communius, cum quibus.

7 Dicimus Cœlum tantum,
ut instrumentum Dei influere
in animas animalium, quæ ex
putri materia generantur; non
vero ut instrumentum intelli-
gentiæ moventis, & assistentis.

Prima pars probatur. Suppo-
nendo quod Cœlum influit in
omnia animalia disponendo
materiam ad generationem eo-
rum; vndè ad minus, ut in-
strumentum influit; quo sup-
posito probatur, quod solum,
ut instrumentum, & non ut
causa principalis influit in talia
animata. Nam implicat, quod
causa directè producat effectum
perfectiorem se ipsa: Sed quæ-
vis anima quantumvis imper-
fectissima, est Cœlo perfectior:
Ergo Cœlum nequit influere;
ut causa principalis in animas,
quæ ex putri materia generan-
tur. Mai. patet. Quia si causa
posset producere effectum se ip-
sa perfectiorem, daret illi esse,
quod ipsa non haberet, quod
est implicatorium. Min. verò
quæ satis constat ex anteceden-
tibus, probatur; nam forma
illa, quæ habet esse aliquomodo
elevatum supra materiam, est
perfectior illa, quæ totaliter est
immersa materiæ; sed forma
Cœli, cum sit non vitalis, ha-
bet esse totaliter immersum
materiæ; forma verò anima-
lium,

lium, quæ ex putri materia generantur, cum sit vitalis, habet esse elevatum supra materiam, cum aliquomodo operetur supra eam, ut patet ex libris de anima: Ergo forma horum viventium est Cœlo perfectior; & consequenter Cœlum nequit directè influere in animas, quæ ex putri materia generantur. Diximus *directè*; quia de operatione indirecta iam diximus posse operari disponendo materiam, ex qua tales animæ generentur.

8 Probatur 2. pars ex P. Aug. lib. 9. de Gen. ad lit. cap. 16. Vbi docet, quod Angeli tanquam Agricola Deo creanti inserviunt: Sed Agricola non sunt causæ principales respectu generationis segetum, vel arborum: Ergo nec Angeli respectu talium animarum. Rursum, Agricola non aliter influit in generationes segetum nisi movendo localiter terram, & applicando semina ad hunc locum, vel ad alium: Sed Angelus non aliter influit in generationes animarum, quæ ex putri materia generantur, nisi movendo Cœlum localiter: Ergo, &c. 2. In tantum Deus potest producere quamlibet creaturam, in quantum eminentissimo modo illam continet: Sed Angelus nec eminenter, nec formaliter continet tales ani-

mas; ergo ut causa principalis nequit in eas influere. Probatur min. Non continet eminenter, quia cum essentia Angeli sit finita, & limitata, nequit continere ultimas differentias, quibus viventia sublanaria specificè constituuntur; nec formaliter, quia illas non continet simul cum illis imperfectionibus, quas animæ in ipsis viventibus habent: Ergo nullo modo potest Angelus, ut causa principalis in tales animas influere; & consequenter Cœlum non ut instrumentum intelligentiæ assistentis, sed ut instrumentum Dei Authoris naturæ influit in animas, quæ ex putri generantur.

9 Sed objicies 1. Quia Cœlum continet virtualiter calorem, & alias qualitates elementorum, ideo potest producere mixta, ut sunt metalla, gemmæ, &c. Sed continet etiam virtualiter animas, quæ ex putri materia generantur: Ergo min. patet; *nam quæ dispergantur in inferioribus, congregantur in superioribus*; ut docet D. Dion. 2. iuxta Philosophum, Sol, & homo generant hominem: Ergo idem. 3. Experientia docet, quod aliquis partus productus sub tali constellatione, distinctas inclinationes habet, quam alius productus sub alia: Ergo quia Cœ-

lum

lum habet influere in generationem animarum. 4. Causa instrumentalis necessario requirit concursum causæ principalis: Ergo Cælum, vt instrumentum Dei necessario requirit concursum Dei: Sed concursus Dei sufficit ad productionem ipsarum animarum absquè concursu instrumentario ipsius Cæli: Ergo omnino superfluit concursus instrumentarius Cæli.

10 Resp. ad 1. dist. mai. quia continet qualitates secundum vltimas differentias, quas actu continet, conc. quia continet qualitates tantum secundum esse potentiale, neg. Sicut homo non continet actu differentias vltimas constitutivas canis, plantæ, &c. quo fit, vt non possit nec plantam, nec canem generare; quamvis animam vegetativam, & sensitivam tantum potentialiter, idest secundum gradus vniuersales, & potentiales contineat. Indè fit, quod Cælum cum actu non contineat vltimas differentias animarum, quæ ex putri materia generantur, non possit directe influere in generationes earum. Quare, dist. min. Cælum continet virtualiter differentias vltimas animæ sensitivæ, & vegetivæ, neg. min. prædicata generica, & potentialia, conc. sed neg. conf.

Ad 2. dic, quod Sol, & homo generant hominem diversimodè; quia Sol generat disponendo materiam, in qua introducitur anima hominis; homo verò emittendo semen, ex quo generatur fœtus, qui paulatim organizatur, & vltimatè disponitur ad receptionem animæ rationalis, quæ à solo Deo creatur. Ad 3. dist. ant. distinctas inclinationes habet provenientes ex diversa dispositione qualitatum, quas Cælum influit in materiam, conc. quas Cælum influit in formam, neg. Ad 4. conc. totum, sed neg. vltimam consequentiam, quia quamvis Deus potuerit se solo omnia producere; attamen ex sua providentia sic disponente voluit, simul cum creaturis materiam administrare, vt docet P. Aug. lib. 5. de Gen. ad lit. cap. 10. & idè ex influxu causæ principalis non arguitur superfluitas causæ instrumentalis.

§. III.

Duplici quæsto fit satis.

II **Q**UÆRES I. an animalia genita ex putri, & genita ex semine sint eiusdem speciei? Resp. Esse diversæ speciei. Hæc assertio est expressa in N. Fund.

D.

D. Ægid. in 2. dist. 16. quæst. 1. art. 1. dub. 1. laterali. Vbi asserit animalia genita ex putri carere potentia generativa: Sed ex diversitate specifica proprietatum arguitur diversitas specifica essentiarum: Ergo animalia genita ex putri differunt specie ab animalibus, quæ per semen generantur. Rursus species, quæ per semen generantur tantum petunt ad sui conservationem unicam productionem, scilicet per semen, quia natura abhorret superflua: Sed animalia, quæ ex putri generantur non petunt productionem per semen: Ergo quia distinguuntur specificè ab animalibus, quæ ex semine generantur.

12 Sed objicies Aristotelem 7. meth. tract. 23. docentem: *In his, quæ à natura fiunt, eadem esse, quæ ex semine, & absquè semine fiunt.* 2. Habent eadem accidentia, eundem colorem, &c. 3. Quod producantur à causis diversæ speciei, non sufficit ad diversitatem specificam eorum; alias non posset Deus se solo producere effectus causarum secundarum. 4. Apud historicos habetur mulas steriles sæpè generasse; & tamen partus earum sunt eiusdem speciei cum his, qui ex semine generantur: Ergo. 5. Hoc habetur etiam ex S. P. Aug. lib. 3. de Trinit. cap. 4. & ex D. Am-

brofio, lib. de Incarnatione Verbi.

13 Resp. ad 1. Aristotelis intelligendam esse, quod sint eadem genere, non specie; aliter sibi contradiceret, lib. de hist. Animal. cap. 1. Vbi docet animalia, quæ ex putri fiunt, carere potentia generandi; adeoque esse diversæ speciei, quia sunt diversæ proprietatis. Ad 2. dist. habent eadem accidentia, &c. propria, neg. communia, conc. non enim habent eandem potentiam generativam. Ad 3. neg. assump. & ad probationem insertam, dic, quod, quia Deus continet eminentissimo, & perfectissimo modo omnes species, & individua, idè potest omnia, & singula producere; hoc autem non valet de creaturis, vt patet. Ad 4. dic, quod monstruosa productio non arguit potentiam generativam naturaliter convenientem; alias non esset monstruosa, quod autem sterilia aliquando pepererint; monstruosum fuit, vt docet N. B. Ægid. vbi supra. Rursus licet sterilitas reperta in mulabus, oriatur ex aliquo accidenti; v. g. ex frigiditate, vt volunt contrarij; hoc tamen non valet de sterilitate, quæ competit animalibus, quæ generantur ex putri, quia provenit ex defectu potentie generandi.

Ad 5. dic, quod allati SS. PP. nihil habent de hac re.

14. Quæres 2. An Cœlum influat in liberum hominis arbitrium? Resp. Cum communi Catholicorum sententia, Cœlum non influere directè in liberum hominis arbitrium; nec indirectè cogendo, sed tantum indirectè inclinando manente semper illæsa libertate ad resistendum motioni, & inclinationi Cœli. Hæc sententia est de fide, & expressa in P. Aug. lib. 2. de Gen. ad lit. cap. 17. ex cuius verbis ibi adductis probatur sic: Nam si Cœlum directè influeret in liberum hominis arbitrium, sequeretur, quod duo gemelli ex eodem utero, & eodem temporis momento nati, easdem haberent operationes: Sed hoc est falsum, & contra Scripturam dicentem, quod opera *Iacob*, eadem exortus natiuitate cum *Esaù*, fuerunt opera bona, & hominis à Deo dilecti; opera autem *Esaù*, fuerunt mala, & hominis à Deo odio habiti: Ergo quia Cœlum directè non influat in liberum hominis arbitrium.

2. Probatur ex eodem S. P. lib. 5. de Civit. Dei, cap. 10. docente; quod iuxta præmia bonis factis, & peccatis supplicia sunt constituta; sed si Cœlum directè influeret in li-

berum arbitrium; frustra hæc omnia constituerentur: Ergo prob. min. Si Cœlum influeret in liberum arbitrium non posset homo per illud, aliter operari, ac operatur, ut patet in corporibus à Cœlo motis, quæ non possunt aliter operari, & moveri, ac ab ipso moventur; sed præmium statuitur ei, quæ potuit facere mala, & non fecit; ut habetur Eccl. 3. 1. sicut supplicium potenti facere bona, & non facienti: Ergo, &c. 3. Quod est corporale, & inferius, nequit agere in illud, quod est spirituale, & superius: Sed Cœlum est corporale, & inferius libero arbitrio, quod est spirituale, & superius: Ergo idem.

15. Sed objicies 1. Motor Cœlestis, qui est Cœlum, agit in motorem sublunarem: sed talis est anima rationalis, quæ movet corpus per voluntatem: Ergo motor Cœlestis directè agit in animam, & eius voluntatem. 2. Quædam verba, lapides, & animalia agunt in Dæmones; illos enim alliciunt ad veniendum, vel cogunt ad discedendum; sed Cœlum habet maiorem virtutem, quam hæc sublunaria: Ergo à fortiori agit in animam, & eius voluntatem. 3. Experientia docet, quod aliqui homines nati sub talibus planetis, & constellationibus,

inclinantur ad aliquod vitium, vel virtutem, ad quam movet ille planeta, vel constellatio: Ergo planetae, & constellationes, &c. 4. Astrologi, qui verè callent scientiam, vera prædicunt de actibus liberis, qui à voluntate humana dependent: Sed hos non cognoscunt, nisi ex motibus Astrorum: Ergo idem.

16 Resp. ad 1. dist. mai. Cælum agit in motorem sublunarem, si talis motor sit eductus, & omninò dependens à materia, vt est anima brutorum, conc. si talis motor sit immediatè à Deo creatus, & omninò independens à materia, vt est anima rationalis, neg. Igitur anima rationalis, sicut est motor à solo Deo creatus; ideò à solo Deo tanquam à primo movente dependet. Ad 2. neg. mai. non enim verba, lapides, &c. agunt in Dæmones illos movendo; sed sunt mera signa, quibus cognoscunt quando debeant homines verare, vel illos derelinquere. Ad 3. dist. ant. inclinantur per aliquam qualitatem impressam in organis corporeis, & ideò indirectè, conc. per aliquam qualitatem directè, & immediatè impressam in voluntate, neg. Ad 4. dist. mai. prædicunt certò, & infallibiliter, neg. divinativè, & fallibiliter, conc.

cognoscunt enim qualitatè impressam in sensibus, qua alligantur ad tales actus; & quia homines magis sequuntur sensum, quàm rationem ex sua infirmitate naturæ; ideò aliquandò divinantur, sed sæpè sepiùs decipiuntur; vndè manavit adagium, *mendax, vt Astrologus.*

17 Pro complemento huius libri quæres an Cælum influat in generationes sublimes, seu metheora? Resp. certissimum esse, nam vapores, & exhalationes, quæ sunt metheora primæ compositionis virtute Solis, & aliorum Astrorum, ex terra, vel aqua, aut aère generantur. Cæterum sciendum restat quid sint metheora. Pro quorum noticia sequentem §. instituímus.

§. IV.

De Metheoris, seu generationibus sublimibus.

19 **M**etheora dicuntur à *Meta*, quæ significat idem ac *in*, vel *sursum*; & à verbo *aeiros*, quod significat idem ac *tollo*; vndè metheora idem significant, ac *sursum lata*, seu *sublimia*. Sed pro maiori metheorum intelligentia, breviter notandum est quid sint elementa; hæc enim sunt

Sunt materia saltem remota, ex qua gignuntur metheora. Elementa igitur sunt quatuor; scilicet, ignis, aër, aqua, & terra. *Ignis* elementaris est substantia pura composita, ex materia, & forma calida, & sicca, clara, & subtilis; ita ut non possit nostrum terminare visum. Quam intensionem habeant elementa in siccitate, & calore; humiditate, & frigiditate videtur tractatu de mixtis, & elementis. Sphæra ignis est sub superficie concava Lunæ supra superficiem convexam aëris; moveturque circulariter, motu violento, & raptò ad motum Cœli Lunæ.

20 Elementum *aeris*, quod sub superficie concava ignis elementaris locatur, est substantia pura, & clara; calida quidem, ut cum igne coniugatur; & humida, ut siccitati ignis resistat. Dividitur aër in *tria interstitia*, quæ vocantur etiam *Regiones*, seu *Zona*. Interstitium supremum est illud, quod sphæra ignis immediatè coniungitur; & ab igne circumrotatur, & magis, quam alia duo interstitia calefit, & accenditur; & in illo impressiones ignitæ generantur. Interstitium medium est illud aëris spacium, in quo propter frigiditatem generantur impressiones aquosæ, ut *grando*, *nix*, *pluvia*, *venti*,

procellæ, *turbines*, & alia metheora. Infimum interstitium est illud spacium, quod extenditur à superficie concava interstitij medij, usque ad aquam, vel terram. In hoc interstitio, quod magis calidum est, quam medium, propter reflexionem radiorum Solis, generantur, *ros*, & *pruina*; & etiam quædam impressiones ignitæ ex percussione radiorum Solis accensæ; infimum interstitium solummodò asserunt Philosophi, ut refert S. P. Aug. lib. 3. de Gen. ad lit. cap. 2. aptum esse respirationi animalium. Olympus, qui in *Tessalia* mons altissimus est, hunc aërem infimum transcendit, ut aiunt Poëtæ; inquit enim Lucan. lib. 2. *Pharsalia*: *Nubos transcendit Olympus; pacem summa tenent.*

21 Elementum *aquæ*, quod simul cum terra vnum globum facit, est frigidum, & humidum, limpidum, & clarum, sed ex vaporibus terræ redditur turbidum. Dividitur aqua in aquam maris, quæ per tota maria diffuit; ut sunt *Oceanus*, *mare Balticum*, *Mediterraneum*, & alia maria, quæ per Europam diffunduntur; sicut *mare Arabicum*, *Hircanum*, *Ponticum*, *Indicum*; quod pariter in plura maria dividitur; & in aquam Fontium, & Flu-

viorum, qui ex terræ cavernis erumpunt. Vnde autem Fontes, & Flumina aquam hauriant. Resp. S. P. Aug. lib. 5. de Gen. ad lit. cap. 10. ex vno abyssi capite *per innumerabiles antrorum, atque rimarum vias ascendere*, & terram irrigare; ideò aqua maris, vel per terræ cavernas pergat ad Fontes; vel alternis ætibus elevatur ad nubes, quæ postea illam in cavernas montium demittunt. Flumina autem aliquando exiccantur, quia ex deiectione terræ clauduntur cavernæ, per quas aqua maris ad fontes revertitur. Elementum *terra* est siccum, & frigidum, & veluti centrum in medio Mundi consistit; vel eius centrum est centrum Mundi. Dividitur terra in quatuor partes, scilicet in *Europam, Aþricam, Aſiam, & Americam*. His breviter de elementis, notatis, quæ sunt materia, ex quâ metheora generantur, nunc ad divisionem meteororum accedimus.

22 Metheora igitur alia sunt primæ compositionis, vt sunt vapores, & exhalationes, quæ virtute Solis, & aliorum Astrorum ex terra, vel aqua aut aëre generantur. Metheora secundæ compositionis sunt, quæ componuntur ex meteoris iam actu existentibus. Difert autem vapor ab exhalatio-

ne; quia vapor est calidus, & humidus; exhalatio verò est calida, & sicca, & aliquando vinctuosa humiditate imbuta. Metheora primæ compositionis dividuntur in impressiones ignitas, aquosas, & medio modo se habentes. Impressiones ignitæ *generantur ex terrestribus exhalationibus, è terra, aliisque terrenis corporibus, ob earum calorem intensum ad supremum aeris interstitium sublevatis*; quarum aliqua ad instar perpendiculari apparet, & vocatur *ignis perpendicularis*. Alia ad modum candelæ elevatur cuius pars summa flammam videtur emittere; & dicitur *candela accensa*. Alia ad modum lanceæ in summitate flammam emittentis; & dicitur *lancea ardens*. Alia in plures partes igneas ascendit ad modum scintillarum, è fornace ascendentium; & dicuntur *scintilla evolantes*. Alia ad modum ignis pyramidaliter ascendentis; & vocatur *à subascendens*, & istæ sunt impressiones, quæ generantur in tertia aëris Regione.

23 Alia sunt exhalationes, quæ non sunt adeo calidæ; & ideo nequeunt elevari vsquæ ad supremam aëris Regionem, sed tantum ad secundam, seu mediam perveniunt; ex quibus, alia est ad modum ignis pyra-

Verticaliter descendens scintillis circumdati, cuspide deorsum inversa, & dicitur à *subdescendens*; quoniam à nube frigida deicitur, & ideo videtur descendere. Aliæ sunt debiliter calidæ, quæ propterea non elevantur, nisi ad infimam aeris Regionem propè terram; quarum aliqua magna est, & frigore nocturno dispergitur in plures partes, & cum deicitur, magis inflammatur, & sursum salit; & eius partes divisæ vocantur *capræ saltantes*, quia ad modum duarum caprarum manibus se contingitum elevantur. Alia non multa est, sed continua ad instar Stellæ accensæ; & dicitur *Stella cadens*, seu *Affub*, vt notat N. B. Ægid. Alia multa est, & hominem transeuntem, & aerem impellentem, vel præcedit, vel sequitur; & dicitur *ignis fatuus*, qui solet apparere circa cimiteria, & sepulcra. Alia multa est habens extremitates subtiles, quarum vna elevatur ad modum caudæ; alia verò crassior non adeò elevatur, corpus autem illius est densum, & dicitur *Draco volans*. Plures aliæ sunt, quarum figuræ non fuerunt descriptæ.

24 Cometæ gigni ex terrestribus exhalationibus in regionibus sublunaribus, tenent omnes Philosophi, qui Aristot-

telem sequuntur. Nam lux cometarum est palida languens, & subobscura, sicut lux aliarum impressionum ignitarum: Ergo dicendum est gigni, sicut istas, ex terreis exhalationibus in regione aeris igni propinqua. Rursus cometæ non possunt fieri ex materia Cœlesti, quæ nulli mutationi est subiecta, cum Cœli sint incorruptibiles, & solidi; nec ex terreis exhalationibus ad Cœlum elevatis, quia istæ deberent pertransire spheram ignis, à quo, cum sit quacumque exhalatione activior, absdubio consumerentur, & destruerentur: Ergo vnicè componuntur ex terrestribus exhalationibus in regionibus sublunaribus.

25 Dices exhalationes terrestres non elevantur à terra, nisi ad quinquaginta duo miliaria, vt docet *Vitellio* cum alijs; nec ascendere possunt ad tertiam aeris regionem, nam hæc propter ignis viciniam calidissima est, & ideo cometæ non possent diù durare. 2. Aristot. 1. meteor. cap. 4. ait cometas alios esse *elementares*, & alios *Cœlestes*: Ergo admittebantur etiam cometæ intra Cœlos producti. Resp. ad 1. ferè omnes Philosophos docuisse, exhalationes ascendere vsquè ad tertiam aeris regionem, vt diximus de igne perpendiculari,

cometa accensa, lancea ardente, &c. Et eo magis, quo maior est vis attractiva Astris, à quo sublevantur; nec tantus est calor supremæ regionis aeris, ut statim resolvatur cometa; nam hæc componitur ex exhalationibus, quæ talem habent pinguedinem, ut veluti picem uniantur, & conglutinentur, unde non ita facile possunt resolvi. Ad 2. Resp. Arist. nihil aliud docere, nisi quod cometæ alij habent comam, vel caudam appensam alicui Astro; & istos vocavit *Cælestes*, & quod alij non sint ita suppoti, & hos vocavit *elementares*. Cometæ, (qui absdubio accensi, & inflammati sunt; quia eorum materia, cum sit calida, & sicca, est valdè ad ignem disposita) toto anno generantur, quia semper exhalationes exurgunt; autumnus tamen est accommodatior, quia tantus non viget calor in aere, ut possit illos destruire; nec tale est frigus, ut eos possit impedire, ne ascendant.

26 Tonitru est *sonus factus in nubibus ex violenta percussione exhalationis calidæ, & siccæ cum ipsis nubibus, à quibus circumdatur; vel ex collisione ipsarum nubium ad invicem*. Cum enim ad mediam aeris regionem elevatur vapor, & simul cum eo exhalatio; tunc

vapor exhalationem circumdat; & inspissatur in nubem; cuius frigiditatem non ferens inclusa exhalatio, quæ calida, & sicca est, contra latera nubis impellitur exitum quærens; & causat fragorem, quovsq̄ nubem discindat, & ex illa exeat. Ex tali motu inflammatur exhalatio, & coruscationem, seu fulgur producit. Et quamvis tonitru, & fulgur, seu coruscatio fiant simul; prius tamen coruscationem videmus, quàm sonum audiamus; quia visus subtilior est, quàm auditus, & aliquando ignem videmus, & sonum non audimus; quia sonus debilis est, & nisi sit fortis non auditur, ut in æstate.

27 Fulmen est *exhalatio ignita condensata, è nube discissa magno impetu excussa*. Eadem est materia fulminis, & fulguris cum hoc discrimine, quod fulmen est exhalatio condensata, solida, & consistens; fulgur verò materia magis rara, & minus consistens, adeoque per aerem dissipatur. Effectus fulminis adeò varij sunt, & mirabiles, ut præter naturæ ordinem esse videantur; ut aurum in crumena, ensam in vagina, pedem in calceo destruire, illæsis crumena, vagina, & calceo; hominem, & animalia redigere in cineres, illata superficie; veneno inficere, & venenata

nenata purgare, dolium consumere, & vinum, quasi pellicula inclusum relinquere; retia in aqua consumere, quæ verò sunt extra aquam non lædere, arborum medullas sugere, intactis arboribus; & plura similia, quæ ex diversa exhalationum compositione necesse est evenire.

28 Iris est, *arcus tricolor in nube rorida, & concava ex reflexione rariorum solis appa-rens*. Vbi nubes est densior, fit reflexio fortior radiorum Solis, & videtur color puniceus; vbi autem nubes est rara, fit reflexio debilis, & videtur color viridis; & vbi nubes est rarior, fit reflexio debilior, & videtur color alurgus, seu ad intlar lapidis lazuli. Ex colore autem puniceo, & viridi generatur color glaucus; vnde Iride desinente, color puniceus transit in glaucum.

29 Halo, seu corona, vel area, est *circulus circa Lunam, aut aliud Astrum apparens*; & fit cum vapor in densitate, & raritate mediocri inter Lunam, vel Astrum, & nostrum visum diametraliter interponitur, super quem vaporem lumen Lunæ, vel Astri incidens, ipsum vaporem disiungit in medio; in extremitatibus autem *halonis* radij refranguntur propter densitatem vaporis, & ipsi colo-

res, quamvis debiles, etiam apparent. Apparet autem *halo* circa Lunam, vel aliud Astrum, potius, quam circa Solem; quia Sol vi sui caloris dissipat halitus, ex quibus formatur.

30 Parelus est *imago Solis expressa in nube collateralit ad Austrum, vel Aquilonem*.

31 Virgæ sunt radij solares penetrantes nubem difformiter densam, & raram ad modum baculorum versus terram protensorum.

32 Hiatus est *vapor in medio ater, & obscurus, & in circumferentia magis clarus, & albicans ita tamen, ut eius profunditas magna non appareat*.

33 Tandem vorago est *hiatus, cuius profunditas magna apparet ob magnam quantitatem nubis, vel exhalationis*.

34 Impressiones aqueæ sunt *nubes, nebula, grando, granula, nix, pluvia, pruina, ros, fontes, & flumina*. Generantur ex vaporibus virtute Solis, & Astrorum extractis ex aquis marinis, & fluvialibus. Tempus, in quo magis generantur impressiones aqueæ, est hyems, si tamen frigus constrictivum in ea non abundaverit; tunc enim impedit, ne vapores ascendant. Locus in quo generantur, est regio media, & in-

lima aeris, & venter terræ, in quo sunt varix cavernæ, & meatus, in quibus inclusi vapores caufant fontes, & flumina.

35 Nubes est vapor contractus, & condensatus à frigiditate aerea, & à virtute Astrorum in extremitate secundæ aeris regionis. Si vapor, ex quo nubes componitur, sit subtilior, & minus humidus, nubes convertitur in aerem; si vero sit crassior, & humidior, resolvitur in pluviam.

36 Nebula, seu caligo differt à nube, quia nubes in aere existit; nebula verò circa terram; partes enim crassiores nubium à frigore noctis conspiciuntur, & contractæ descendunt, & nebulam seu caliginem caufant, si autem accedente Sole dissipentur, succedit serenitas; si verò subleventur, pluviam minantur. Generantur nebulae in locis aquosis, & paludosis, ex quibus vi Solis extrahuntur vapores.

37 Grando est vapor sublevatus ad infimam partem secundæ regionis aeris; quam tamen non penetrat, quia frigus circumstans penetrat vaporem, & expulso eius calore ipsum vertit in aquam, quam postea urgente frigiditate, congelat, & vertit in grandinem. Aliquando etiam vapor in secundæ

aeris regione conversus in guttas decidit in terram; sed cum guttæ sunt in infima regione, per antiparistam congelantur. Quavis aliqui asserant infimam aeris regionem, ob ventos frigidos, aliquando esse frigidior, quàm secunda regio; & tunc guttas pluviales condensari in grandines vi frigoris, non per antiparistam. Quando generatur grando in infima aeris regione, vocatur grando angularis, qui ex multis guttulis compacta cernitur, & idè plures angulos videtur habere. Si quæ autem figuræ in grandine conspiciantur, in influentias Stellarum solent refundi. Grando frequentius in vere, quàm alijs anni temporibus generatur; quia ver calidum, & humidum est, atque adèò generationi vaporum, ex quibus fit grando, accommodatissimum: æstas verò, quia calida, & sicca est, idèò vapores exiccatur; hyems autem est frigida, & autumnus partim ob siccitatem æstatis, quam servat, & partim ob frigus, hyemis, quod participat, vapores impediunt.

38 Granula, quæ sæpè cadunt mense Martio, & Aprili, ex iisdem vaporibus, ex quibus generatur grando, componuntur, minus tamen calidis ad medium aeris interstitium sublevatis, in loco tamen inferiori, à

loco,

loco, in quo fit grando. Vapores ergo elavati propè locum, in quo fit grando, vi frigoris convertuntur in guttas, quæ antequam cadant, extrinsecùs ad modum grandinis congelantur; intrinsecùs autem defectu frigoris molles ad modum nivis permanent.

39 Glacies est similis grandini, cum hoc tamen discrimine, quod grando est aqua in aere congelata; glacies vero est aqua in stagnis, paludibus, fluvijs, & etiam in mari congelata; vt in mari glaciali. Congelatio autem vaporum in grandinem, vel granula; & aquæ in glaciem fit nedum vi frigoris, sed etiam virtute exhalationis terrestris, a qua habetur soliditas.

40 Nix ex vapore calido, & humido ad infimam secundæ regionis partem elevato generatur. Vapor enim resolvitur vi frigoris in aquam, & postea ad modum lanæ condensatur, quia minor est frigiditas; sæpè accidit, quod dum nix ad terram decidit, à calore aeris existente in regione infima in aquam resolvitur; vndè fit, quod in planitie pluvia, & super iuga montium nix eodem tempore videatur decidere. Est albi coloris; dicitur tamen vetustate rubescere, quia consumuntur partes aeræ, & reman-

ent partes terræ; & fertur in Armenia nives rubeas decidere; quia vapores ex terra rubea extrahuntur.

41 Pluvia ex vapore calido, humido, fumoso, & crasso ad supremam partem infimæ regionis, vel ad infimam partem secundæ regionis elevato generatur. Etenim vapor sublevatus à frigore vertitur in nubem, & nubes in aquam resolvitur; & in terram guttatim decidit. Cum autem magno impetu cadit, imber dicitur.

42 Ros generatur ex vapore calido, humido, & crasso in infima aeris regione non multum procul à terra elevato, per frigus nocturnum condensato, & postea in aquam resolutum. Cadit autem frequentius circa crepusculum; tunc enim infima aeris regio est frigidior, hinc est quod in montibus altis ros fertur non cadere; quia superant locum, in quo generatur. Ex rore multa mixta generantur; vt mel, & manna, decidit enim super flores, & apes illo pastæ mel producant, & super arborum folia in manna convertitur.

43 Pruina est eiusdem fermè rationis, ac ros; & eodem ferè modo generatur, excepto, quod in generatione pruinae requiritur frigus intensius, quia debet illam congelare, quam in

generatione rotis, qui non congelatur.

44 Fontes generantur ex vaporibus elevatis à terris; sunt enim in ventre terræ plures concavitates, & meatus, quasi viscera ipsius, in quibus sunt vapores, qui cum in lateribus cavernarum resolvuntur in aquam, guttatim distillant, rivulos formant, & tandem erumpentes fontem efficiunt. Si fontes transeant per quædam mineralia, induunt diversam eorum qualitatem, vt colorem, saporem, & etiam calorem, quando est sulphur admixtum. Hinc narrat S. P. Aug. lib. 21. de Civit. Dei, cap. 5. Quod apud Garamantas est fons in die adedò frigidus, vt eius aquam nemo bibere queat; & in nocte adedò calidus, vt tangi non possit; & alij referunt in Epyro esse alium fontem, in cuius aquis fax accensa immersa extinguatur; & extincta accenditur.

45 Flumina ex concursu plurimum fontium componuntur; vt constat, & omnia intrant in mare, & mare non redundat. Ratio autem huius est; quia virtute Solis, & Astrorum aqua vertitur in vapores, & decidit in fontes, qui ad flumina conflunt.

46 Maris falsedo causatur ex terrestribus exhalationibus siccis, & adustis, quæ à terra

in mare elevantur; vt docet Phil. 2. metheor. cap. 3. & B. Ægid. ibid. Ratio est nam ab aqua maris terræ superfusa virtute Solis extrahitur sal, qui est materia sicca, & adusta; aqua enim sursum elevatur in vapores, & remanet sal terræ adhærens; & ideo falsedo non est, nisi exhalatio sicca, adusta, & terrestris. Recipit autem mare has exhalationes terreas ex eo, quòd lambit viscera terræ, montium, & cavernarum, vbi sunt diversorum salium minerarum. Circa fluxum, & refluxum maris, dicendum existimo, quòd ad illum multæ causæ concurrunt, scilicet Sol, & Astra calida convertendo aquam in aerem; & tunc mare minuitur, & Luna, ac Astra borealia frigida convertendo aerem in aquam; & tunc aqua maris augetur.

47 Impressiones terræ vocantur medio modo se habentes, quia nec sunt ita calidæ, & siccæ, vt possint ignesceri, nec sunt ita humidæ, & frigidæ, vt possint congelari.

48 Terremotus numeratur inter impressiones terreas, qui nihil aliud est, quàm tremor terræ causatus ab exhalationibus in visceribus terræ existentibus; cum enim ingens copia exhalationum terrestrium reperitur inclusa in cavernis, & visceri-

feribus terræ; & die à radijs solaribus calefit, & subtiliatur; noctu autem per frigus inspissatur, hoc duplici motu agitur, & exitum quærens latera terræ, & cavernarum concutit, & aliquando illa frangit; & vtroque modo terræ causat tremorem. Quanto maior est halituum copia, tanto maior est terremotus; & tunc terram dirumpit, & magnas voragine aperit, si clausum exitum inueniat; si vero apertam exeundi viam habuerit, concussio terræ parua est, vel nulla. Possunt autem isti halitus etiam ab igne subterraneo accendi; & tunc non continentes se intra tale spacium, vi erumpunt, vt pluries visum est in *Vesuvio* monte.

49 In exitu exhalationum, è terra semper causatur sonus. Locus autem, in quo terremotus causatur, nec debet esse nimis calidus, quia exhalatio à nimio calore consumitur; nec nimis frigidus, quia in eo exhalationes multæ non gignuntur. Tempus autem, quo causatur sæpius est nox; & in vere, vel in Autumno, quia tempus debet esse attemperatum.

50 Signa præfagientia terremotum sunt, cum aquæ puteales turbidæ sunt, vel ebulliunt, & ascendunt, ac tetrum odorem emittunt; tunc enim moventur halitus; item intem-

pestiva aeris tranquillitas, & siccitas; item pallida Solis facies, & nubecula levis post Solis occasum diu persistens, &c. Aliquando post terremorum pestilentia succedit, quia halitus exeuntes sunt venenosi, & ideo aerem inficiunt.

51 *Ventum* nihil aliud esse, quam aerem agitatione commotum senserunt Stoici. Communis tamen Peripateticorum sententia tenet ventum esse exhalationem calidam, & siccam, è visceribus terræ erumpentem, & lateraliter motam circa ipsam terram; cum enim exhalatio calida sursum tendere, & aeris regiones transire conetur, à frigore mediæ regionis deiicitur; quia tamen calor semper sursum nititur; ideo versùs faciem terræ non tendit directè, sed lateraliter circa terram movetur. Hanc sententiam insinuat P. Aug. lib. 3. de Gen. ad lit. cap. 10. asserens, quod si humor terræ, seu exhalatio sit tenuis, ventos commouet; si autem sit vehementior, ignes, & tonitrua, si contractus, nubila; ideò ex eadem materia magis, & minus alterata ista omnia gignuntur. Colligitur etiam ex ethymologia nominis; nam *ventus* Græcè, dicitur *typho*, quod significat idem, ac *incendo*; quod dicitur ob calorem, & siccitatem.

52 *Venti* principales sunt quatuor à quatuor Mundi plagis exorientes; & iisdem nominibus appellantur, scilicet *Oriens*, *Ponens*, *Aquilo*, & *Auster*; quilibet ex his habet duos ventos collaterales; & ideo duodecim sunt venti principales. Quando duo venti obviam euntes se reperiunt, per gyrum se volvunt, & revolvunt; & pulverem, folia, & paleas, ac similia, cum flant super terram in aerem elevant; cum autem flant supra mare, aquam, & aliquando etiam naves parvas elevarse feruntur; & ex his duobus ventis conficitur vnus, qui dicitur *turbo*. Sed notandum, quod licet omnes venti sint natura sua calidi, & sicci; hos tamen non tollit, quod aliqui sint humidi, & frigidi; ceterum hæc humiditas, & frigiditas eis accidentaliter competit, quatenus à locis per quæ transeunt, illam contrahunt.

53 *Turbines* magis periculosi, & formidabiles sunt tres, *Ethnepias*, *Typo*, & *Præster*. Primus est *exhalatio densa*, & *spissa inter nubem coacta*, vbi ob nubis frigiditatem per antiparitasim magis accenditur, & a frigore nubis versus terram projecta domos, & villas consumit, & vulgò dicitur *ignis diluvium*. Secundus est *exhalatio*

non omnino *expers vinctuositas* eis, deorsum à nube deiecta, non quidem directè, sed in gyrum, quod evenit ex pugna diversarum nubium, vel diversarum partium nubis in diversas loci positiones impellentium ipsam exhalationem, quæ propterea violentissimo motu in terram descendit circulariter, & arbores eradicat, tecta, & ædificia deiecit, integra navigia elevat in aerem, & præcipitat; & ad instar rotæ ardentis apparet. Tertius est *exhalatio, vel ex allisione ad nubes aliquantulum inflammata, vel ex scissione partium ipsius exhalationis invicem se collidentium accensa, & violenter permota*; ita ut sternat, & frangat, quidquid ei sit obviam, atque illud incendat, & comburat; ideo differt ab alijs turbinibus, quia plus habet inflammationis.

§. V.

De Mineralibus.

54 **I**Nter metheora connumerantur *mineralia*; quia ex eadem materia, ex quâ gignuntur metheora, generantur; ex vaporibus enim, & exhalationibus per actionem primarum qualitatum, & per virtutem Cœlestem producuntur. *Mineralium* sunt tria genera,

æra, nempe *lapides*, *sales*, & *metalla*, quæ in visceribus terræ gignuntur.

55 *Lapides ex vapore*, & *exhalatione permixta cum luto viscoso actione longa producuntur*; & iuxta qualitates materiæ generantur diversorum colorum, & efficaciarum multiplicis. Puram terram immediate lapidem fieri non posse certissimum est; nam siccitas terræ ipsam impedit coagulari; ideo debet pluries irrigari, ut reddatur liquefactibilis. Aliqui dubitant de aqua; sed aqua per se ipsam in lapidem converti non potest; per admixtionem tamen vaporum, & exhalationum, quæ sunt lapidum materia, in lapidem potest converti; hinc pluries visum fuit aquarum spumam in lapidem fuisse convertam. Causa efficiens lapidum sunt corpora Cælestia; virtutes autem, & proprietates, quæ lapidibus competunt, sunt adeo mirabiles, & variæ; ut sint etiam ipsis *Lapidariis* ignotæ.

56 *Sales generantur ex vaporibus admixtis cum exhalationibus actione forti*; ex diversa autem proportione inter vapores, & exhalationes diversi sales producuntur; ut sunt *sal commune*, qui condiendis cibus inservit; *sal harmonicum*, *sal nitrum*, *vitriolum*, similiter, &

sulphur, *auri pigmentum*, *arsenicum*, & similia; imò & *argentum vivum* eodem modo generatur; bitumen verò ex humoribus in terra putrefactis efficitur. Hæc omnia vno excepto *argento vivo*, vocari solent *semimineralia* ad differentiam metallorum, quæ simpliciter *mineralia* dicuntur.

57 *Metalla ex argento vivo*, & *sulphure immediate generantur*. Argentum vivum est *substantia aquea mixtione fortis, terreo, subtili permixta*, quod contingit, cum vapor subtilis exhalationi puræ virtute caloris ipsius Solis per diutinas solutiones, & coagulationes coniungitur. Componitur ex parte terrea, & aquea; partem terream vocant *sulphur argenti vivi*; & in eius separatione multum laboris impenditur. Argentum vivum claritatem habet ab aqua, & aere inclusis; mobilitatem ab humiditate, & pondere; quod autem non madefaciat manus, habet ex siccitate superficiæ extrinsecæ. Eius naturam plurima ingenia scrutari tentarunt; quæ propter aliqui dixerunt esse naturaliter calidum; alij humidum, alij siccum, & alij frigidum. Vocatur *Mercurius*; quia sicut *Mercurius* cum omnibus Planetis coniungitur, ita *argentum vivum* cum omnibus

bus metallis facillimè vni-
tur.

58 *Plumbam*, quod Sa-
turno tribuitur, & ideò etiam
Saturnus appellatur, *ex argen-
to vivo impuro, crasso, fæcu-
lento; & ex sulphure immundo
generatur*. Stannum verò, quod
tribuitur Iovi, *ex argento vi-
vo puro, & claro; & ex sul-
phure immundo producitur*.
Ferrum, quod tribuitur Marti,
*ex modico argento vivo, & im-
mundo; & ex sulphure spisso,
immundo, & adurente compo-
nitur*. Aurum, quod Soli tri-
buitur, *ex argento vivo, puro,
& claro; & ex sulphure mun-
dissimo, rubeo, non adurente
per actionem Solis conficitur*.
Cuprum, seu æs, quod tribui-
tur Veneri, *ex argento vivo,
non omnino immundo; & ex
sulphure rubeo crasso, & lepro-
so generatur*. Argentum vivum,
quod Mercurio tribuitur, *ex
sulphure vinctuoso partim ae-
reo, & partim terrestri, & ig-
neo, & humore aqueo compo-
nitur*. Argentum, quod tribui-
tur Lunæ, *ex argento vivo,
albo, & mundo; & ex sulphu-
re albo, & mundo, non adu-
rente generatur*. Omnia hæc
metalla vocantur nomine Pla-
netæ, cui tribuitur eorum pro-
ductio.

59 Ex his patet, quod ar-
gentum vivum est materia com-

munis omnium metallorum;
quia ex illo omnia generantur,
sulphur verò se habet, vt for-
ma, quæ metalla specie distin-
guit. Praxis autem hoc docet;
ex quolibet enim metallo ar-
gentum vivum extrahitur; quo
separato remanet quædam ma-
teria terrestris, & sicca, quæ
sulphur communi nomine di-
citur. Cum igitur quodlibet ex
his componatur, in quæ resol-
vitur; ideò ex resolutione om-
nium metallorum in argentum
vivum, & in partem terre-
strem, rectè inferitur metalla
omnia *ex argento vivo, & sul-
phure terrestri* generari, &
componi.

60 *Chalibis* nihil aliud est;
quam *ferrum purgatum, &
depuratum*. Sicut auricalcaum
est *cuprum tuthia coloratum*.

61 *Electri* autem tres spe-
cies inveniuntur; vna, quæ ex
quodam arborum gumi indu-
rescit, & *succinum* dicitur; al-
tera ex tribus partibus auri, &
ex vna argenti conficitur; tertia
autem naturalis est, & in mi-
neris reperitur; & ab auro vix
discernitur, ac inter alias vir-
tutes venenum miro splendore
habet ostendere, vt refert D.
Ambrosius in Hexam. lib. 3.
cap. 5.

62 Quamvis certum sit
metalla in visceribus terræ ad
invicem transmutari; sunt enim

corpora sublunaria, quæ sunt mutationi subiecta, cum consistant ex quatuor qualitibus contrarijs: dubitatur tamen, an per artem chemicam possint transmutari? Resp. affirmativè; nam in tantum elementa possunt ad invicem transmutari, quia habent materiam communem, quæ potest affici qualitibus disponentibus ad formas elementares; ut quia aer habet materiam, quæ potest recipere calorem, quo ultimè disponatur ad formam ignis, potest ad formam ignis transmutari, & in ignem converti (& sic de alijs elementis:) Sed etiam metalla habent materiam communem, quæ est argentum vivum, in quod omnia resolvantur, ut diximus: Ergo possunt ad invicem transmutari.

63 Ex Mercurio igitur, seu argento vivo purissimo, & sulphure ex metallis perfectis ex-

tracto conficitur lapis. Mercurium fœminam, & sulphur masculum vocant A A. Tota huius rei secretissimæ summa est in inveniendis ponderibus vtriusquæ, & igne, quo decoqui debent. Omnes tamen aiunt quod natura est imitanda; cæterum *opus esse mulierum, & ludum puerorum.* Si dicas, quod *Ioan. 22. in extravagant. spondent.* damnavit artem chemicam; & venditionem auri per hanc artem confecti. Resp. *S. Pontificem* rectè damnasse artem chemicam, quæ in plurimis sophistica est; & ideò verum aurum non conficit. Dicta sufficiant pro brevi huius appendicis tractatu de Cælo, & Mundo, & Meteoris; in quo nil amplius desiderandum restat pro ornatu huius cursus Philosophici; nec pro sufficienti inventurione nostræ instructione.

FINIS.

The first part of the book is devoted to a description of the
 various species of plants which are found in the
 country. The author has been very particular in his
 descriptions, and has given many interesting details
 of their habits and uses. The second part of the
 book is a history of the country, and is written in
 a very interesting and readable style. The author
 has done much research, and his account is
 very accurate and complete. The book is
 well illustrated, and is a valuable work
 for all who are interested in the history and
 natural history of the country.

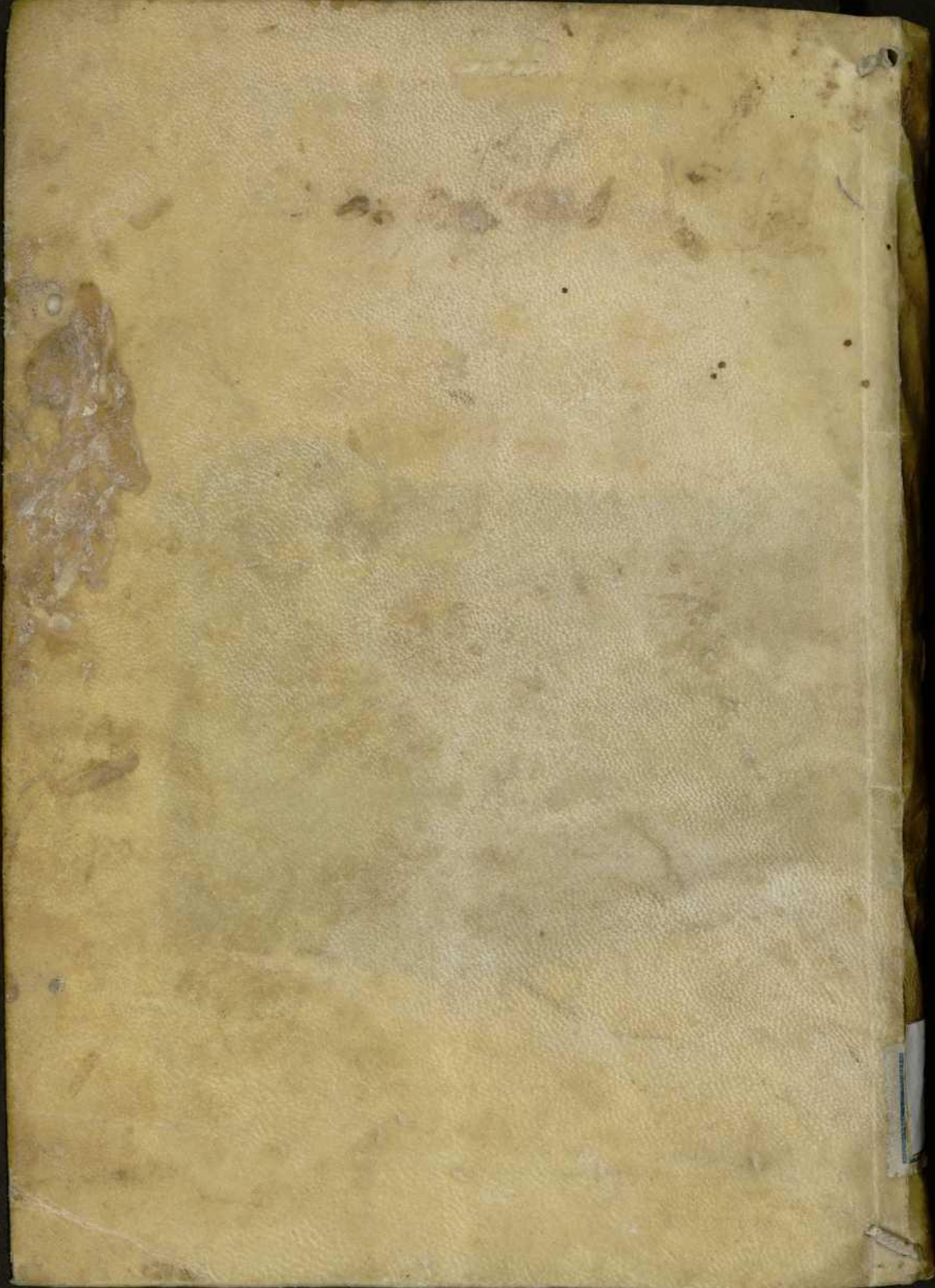
The first part of the book is devoted to a description of the
 various species of plants which are found in the
 country. The author has been very particular in his
 descriptions, and has given many interesting details
 of their habits and uses. The second part of the
 book is a history of the country, and is written in
 a very interesting and readable style. The author
 has done much research, and his account is
 very accurate and complete. The book is
 well illustrated, and is a valuable work
 for all who are interested in the history and
 natural history of the country.

FINIS.

7.981